

Fülöp János

BORS

2014/11

Fülöp János

BORS

Fülöp János

BORS

Második kötet

Zrínyi Katonai Kiadó
Budapest, 1985

© Fülöp János jogutódja, 1985

ISBN 963 326 673 4

ISBN 963 326 675 0

Zrínyi Katonai Könyv- és Lapkiadó

A kiadásért felel: Németh M. László igazgató

Alföldi Nyomda, 1163.66-14-1

Felelős vezető: Benkő István igazgató

Debrecen, 1985

Felelős szerkesztő: Mohai Lajos

Műszaki vezető: Jordán Gusztáv

Műszaki szerkesztő: Szekeresné Sasvári Katalin

A kötéstervezés Keresztesi János munkája

Terjedelem: 24,46 (A/5) ív

120 (1037) Zi 862-c-8586

Mészáros Gábor emlékének

Legenda egy emberről

Első fejezet

A világ munkásaihoz!

A Szakszervezetek Nemzetközi Szövetsége az alábbi fölhívást bocsátotta ki:

Innen-onnan egy éve, hogy az úgynevezett „rendszerető” elemek Magyarországon magukhoz ragadták a kormányt. E pillanattól kezdve a munkásmozgalom olyan elnyomásnak és üldözésnek van kitéve, amely messze felülmúlja a hajdani orosz cárizmus minden gaztettét.

Már az év elején 9000 férfi és nő volt a hajmáskéri, 4000 a csepeli, 2400 a zalaegerszegi, 2000 az egri, 3000 a ceglédi és 2000 a komárom-homokhegyi fogolytáborban. Összesen 50 000 férfit és nőt fogtak el. A fogházak a városokban túlszűfoltak. A foglyokat a legkegyetlenebb és legrafináltabb módon kínozzák. A tiszti bandák sok ezer embert minden előzetes bírói eljárás nélkül mészároltak le. Ezrek pusztulnak el lassú éhhallállal, vagy a silány táplálkozás és a betegségek miatt.

A reakciós tiszti különítmények mindenhatóak. Aki kezükbe kerül, elveszett; áldozataikat megkínózzák, azután agyonverik. Megtörtént, hogy a szerencsétleneket megskalpolták, karjukat vagy lábukat eltörték; kényszerítették őket, hogy saját ürüléküket megegyék, vagy emberhúst egyenek. Egyes férfiakat kiherélték, mások nemzőszerveit kövekkel zúzták össze. Férjeket és apákat feleségük és gyermekeik szeme láttára kínoztak és gyilkoltak le, asszonyokat és leányokat férjük és apjuk szeme láttára becstelenítették meg. Mindezeket az eseteket bebizonyították, eskü alatti tanúvallomásokkal megerősítették.

A Szakszervezetek Nemzetközi Szövetsége tiltakozott e rémtettek ellen a magyar kormánynál és a Népszövetség Legfelsőbb Tanácsánál; követelte, hogy tegyék meg a szükséges intézkedéseket. Ez a lépés eredménytelen maradt. Magyarországon a fehérterror éppúgy tovább uralkodik, mint azelőtt. A Népszövet-

ség Legfelsőbb Tanácsa nyilvánvalóan nem akarja vagy nem tudja a szükséges nyomást a magyar kormányra gyakorolni.

Mindezek közismert és bebizonyított tények. A kormányok pedig, amelyek ismerik ezeket a tényeket, nem hajlandóak beavatkozni; valószínűleg örvendeznek azon, hogy a magyarországi munkásmozgalmat leverik és megölik. A Szakszervezetek Nemzetközi Szövetsége vállalja e kormányok feladatát és felhívja a világ munkásait, hogy vasárnaptól, 1920. június 20-tól kezdve tagadjanak meg minden olyan munkát, ami a fehérterror Magyarországnak közvetve vagy közvetlenül javára szolgálna! E naptól egyetlen vonat se haladhat át a magyar határon, egyetlen hajó se futhat be, egyetlen levél vagy távirat se továbbítható! A háború alatt a hadviselő országok uralkodó osztályai a gazdasági bojkott fegyverével küzdöttek az ellenség ellen. A háború után ugyanezt a fegyvert használták és továbbra is alkalmazni akarják az orosz munkásmozgalmak megfojtására. A Szakszervezetek Nemzetközi Szövetsége felhívja a világ munkásságát: használja fel most ugyanezt az eszközt arra, hogy a magyar kormány véres uralmának véget vessen, s ezer és ezer magyarországi elvtársunk életét és szabadságát megmentse.

A fehérterror ellen proletár bojkottot! Éljen a nemzetközi szolidaritás!

A Szakszervezetek Nemzetközi Szövetsége

A világforradalomnak abban a stádiumában, amelyben vagyunk – s vagyunk úgy, hogy a bennlévők legtöbbje még egyre kérdezzeti, hol a világforradalom és mikor lesz –, most nagy tömegmozdulatokat látunk éppen ott, ahol tömegmozdulatlanságot vártak épp azok, akik azért óhajtották Nyugatról a forradalmat, mert azt hitték, hogy Nyugatról a forradalom egyelőre nem jön, s ők a maguk forradalmi harcát kedvezőbb időjárásra halaszthatják el... A legutóbbi napok történetében kétféle tömegmozgalmat látunk. Egyik félesége e mozgalomnak az, melyekben a munkások ösztönös forradalmi készsége nyilatkozik meg, s tolja, hajtja, űzi előre vezéreit. De van egy másfajta mozgalom is:

megriadt vezérek napiparancsa olyan hadseregek megmozdítására – holnap reggel, amik már tegnapelőtt este mozogtak.

...A szekér megindult, kétségtelenül megindult, s a legyek, amelyek nem vették észre, hogy megindult, nem akarták észrevenni, sőt nagy csoportokban zümmögve vitatkoztak arról, hogy megindult-e – nos, a legyek észbe kapnak, a szekérnek utánave-tik magukat és a rúdjára telepszének. Igaz, ez nem árt, a szekér mégis eljut oda, ahová elindult, de a végén azért mégse ezeket a legyeket fogom a szekér irányítóinak tartani!...

*Gábor Andor írása
a Proletár 1920. aug. 5-i számában
(részlet)*

Rosszkedvűen rohangászik, minden „strasse”, minden „gasse” sarkán szemtelenül kötözködik a járókelőkkel a zsémbes bécsi szél: porral-szeméttel hordja tele a szemüket, gonosz híresztelésekkel tömi a fülüket, ellenükbe szegül, taszigálódik, le akarja szedni róluk az überziehert...

Azt a vékonypénzű, alacsony férfiút azonban, aki most lábalja végig az Alserstrasse hosszát, nem tudja kihozni a béketűrésből. Az illető – madárcsontú, de szemmel láthatóan erős akaratú – fél kézzel össze-össze-fogja magán a kopottas télikabát szárnyait, fél kézzel ódivatú kalapjára vigyáz, állja a szelet férfiasan, s valahányszor egy-egy különösképpen szeretetlen szisszenést kap az arcába, ilyesféleképpen vigasztalja magát:

– Nem is várhatsz mást, Ede! Ez nem lehet más; az osztálygyűlölet légnemű kifejeződése. „Dank vom Haus Oesterreich”, ahogy Schiller mondja a „Wallenstein”-ben. Tovább tehát, amice, rettenthetetlenül!

S lám, mit jelent a jó vigasz: az úriember halad is tovább rettenthetetlenül, mígnem – végre! – szemébe akad egy cégér, ez idő szerinti úticéljának nyilvánvaló fölirata, a kirakat üvegére cirkalmazott szöveg: „Café Renaissance”. Lám, jól mondták a magyar emigránsok lapjának bécsi szerkesztőségében, a Türken-strassén: „Akiket keresel, elvtárs, azoknak egy kávéház a törzs-helye az Alseren!”

De hogy éppen „Renaissance”?! No, ez kedvező előjel – derül fel az úriember szél-zilálta kedélye –, a szó, ugyebár, magyarul „újjászületést” jelent, s ő éppen valami efféle ügyet szeretne sarjadoztatni errefelé...

„Nomen est omen, mondotta valaha Plautus”, gondolja magában, „nomen est ámen, mondom én, no, ezzel a szófacsarral alighanem nagy sikerem lesz odahaza, a minden-hétfői asztaltársaságban...”.

„...feltéve, ha simán hazajutok!” – de ezt a félmondatot babonából nem teszi hozzá az előbbiekhöz, s széles mozdulattal nyitja meg az ígéretes bejárati ajtót.

Rögtön lekanyarítja füléről a szemüveg szárát – hidegről jövet mindig bepárásodik az okuláré –, ám ezzel a mozdulattal, ahogy mondani szokás, az ördögnek tartozott: a kávéházban ugyanis hideg van. Valamenynyire vendég, a márványasztalkák mellett, felsőkabátban; üres poharaikba réges-rég beleszáradt a kapucinermaradék...

S mégis: alig-alig akad üres hely. Csupa zsongás, csupa dohányfüst a tükrös nagyterem. Akármennyire is 1920-at írunk, bármiképpen is pucér bőrén érzi az egykori császárváros a négyesztendei (és elvesztett) háború, a belviszályok, az ínség minden kínját – a kávéházak most is, fűtetlenül is telve. Végére is: ugyan hol volna alkalmasabb színtere a hagyományos „weanerisch” zsörtölődésnek, ha nem épp itt, ahol azonnal adja magát témaként a tüzelő-, a cukor- meg a többi hiány...?

– Tanár úr! – hallik egy hitetlen-örvendő, ismerős hang. Testes férfiú ugrik föl az egyik asztal mellől.

– Leülhetsz, Lukács fiam – feleli komoly képpel Dániel Ede, szeme azonban sebesen pislogni kezd az üveg mögött (csak-csak jó lenne némi pára, elrejteni meghatottságát), s aztán az ölelése félreérthetetlenül elárulja: ez a találkozás egész valóját fölkaparta.

Jó fél éve szakadtak el egymástól, a Magyar Tanácsköztársaság bukásának napján, amikor (maguk mögött hagyva a megtépázott pétermonostori kastélyt) elindultak a Tisza felé, a frontra. Már nem juthattak el odáig, rájuk szakadt az egyenruhát-fegyvert elhányó, árulást üvöltő, menekülő vöröskatonák áradata. Lukács eleinte „beszélni” akart az emberekhez, aztán –

kövérkés arcán folytak a könnyek – fölkapta a fegyverét, hogy ő most a gyávák közé puskázik, úgy kellett lefogni. Ő, Dániel – nincs mit szépíteni rajta – elvesztette a reményt: „vége a játszmának, fiúk, ezekkel soha többé nem lehet forradalmat csinálni”. S akkor megszólalt Bors...

Bors, akiről már mindnyájan megtudták, hogy előző nap a biztos halálból tornászta vissza magát az életbe; Bors, aki végül megakadályozta Kondáss ezredesnek és társainak régen kitervelt, véres provokációját; Bors, aki ugyanazt látta, amit a többiek, azt érezte, amit ők; Bors, akinek a felesége és kislánya – a derék parasztbajtárs, Horváth Jani oltalmában – földönfutó üldözöttként bujkált át a francia megszállók kordonján; Bors, a megviselt, megsápadt Bors azt mondta nekik:

– Se hisztériázással, se sopánkodással semmire nem megyünk, barátaim. Nézzétek, a sors úgy hozta, most mindnyájan civilben vagyunk: használjuk ki ezt a csipetnyi lehetőséget. Szóródjunk szét, irány: Budapest! Innen nincs, nem is lehet áttekintésünk, odafönn kell tájékozódunk. Ha van még remény a harcra, fegyvert fogunk; ha menteni kell a menthetőt, azt tesszük. Ha pedig ezekkel az emberekkel végleg nem lehet forradalmat csinálni – s ekkor élesen Dánielre pillantott –, ha róluk le kell mondanunk, akkor folytatjuk majd a fiáikkal!...

Az a pillantás fél esztendeje égeti Dániel Ede lelkét. Most talán megmondhatja Borsnak: „neked volt igazad”.

– Szólalj már meg, tanár úr! Hogy vagy? Mikor érkeztél? – s Lukács, a meglappadt pocakú, megnyakkendősödött, meghivatalnokosodott Lukács, hogy ő is túljusson elérzékenyülésén, sebesen vonja-viszi Dánielt az asztalához, amely mellől magas, csontos, vékony nyakú, háromszög képű, kékre beretvált munkásember emelkedik fel. – Emlékszel Csuvara Miskára? Ő volt a sofőröm az ezrednél, a Felvidéken! Vele, meg szegény Málnással hoztuk föl Pestre Borsot június végén... mi-

kor lefokozták, amiből végül nem lett semmi, mert a ludovikás puccs napján kezünkre játszotta a telefonközpontot... de hisz tudod jól, akkor kezdődött a pétermonostori kalandunk...

– Mindenre emlékszem, jobban is, mint hinnéd! – s közben Ede megszorítja a rá mosolygó Csuvara kérges markát, belenéz a képébe, „milyen kár, hogy annyira szétállniak a fogai”, gondolja akaratlanul, „gyerekkorában kellett volna szabályoztatni”, rögtön le is szidja magát: „már megint az entellektüel finnyáskodásod, Ede, nyilván nem tellett rá szegény szüleinek”.

– Honnan jössz?

– Egyenest a pályaudvarról, épp csak a Türkenstrasséra néztem be, hogy tudakozódjam felőletek.

– Pályaudvar...? Nem a Mohács hajóval érkeztél?

– Nem kellett bujkálnom. Teljesen szabályos üzleti úton vagyok. A főnököm bízott meg néhány elintéznivalóval.

– Miféle főnököd?

– Egy Sárkány Pál nevű asztalosmesternél dolgozom.

– Te?

– Az új rezsim természetesen közelébe sem engedett engem az oktatásnak, így aztán munka nélkül maradtam, erre Sárkány fölvelt könyvelőnek. Jó hírű iparos, régebben udvari szállítók voltak, most is vannak megrendelői... melleleg apámhoz járt valamikor iskolába. Miért nézel rám ilyen bávatagon?

– Azt hittem, hogy te is... egyszóval nem vagy menekült?

– Nem.

– Vissza akarsz térni... oda?

Most Dánielen a megütközés sora:

– Miért ne tenném? Attól, hogy Magyarországon élünk, még nem álltunk be valamennyien Horthyhoz böllérnek!

Lukács érezhetően begubózik:

– Semmi ilyet nem állítottam. Csak kissé meglep, hogy valaki... olyan múlttal, mint a tiéd...

– Ez nem érv, barátom. Tudod, mit írt annak idején, jó ötszáz esztendeje, a velencei Marcellóhoz intézett dicsőítő énekében Janus Pannonius? „Nappal gyűjt lámpát, aki folyton a múltat idézi.”

– Bocsáss meg, ezt nem értem, hogy jön ez ide?

– Nem élhetünk a múltunkból, ha a viszonyaink megváltoznak! Mihez kezdenénk vele gyökeresen más történelmi körülmények között?

– Szerintem máma is olyannak köll lenni, mint amilyenek tennap vótunk – szól közbe recsegő hangján Csuvara.

– Ez szintiszta vulgár-etika, kedves barátom – fordul feléje harciasan a tanár. – „Tempora mutantur, et nos mutamur in illis”: változnak az idők, velük mi is. Te nem voltál ott, amikor mi elbúcsúztunk egymástól... emlékszel Bors szavaira, Lukács? mikor utoljára igazított el bennünket a tiszai frontszakadásnál! „Ha van remény a harcra, fegyvert fogunk, ha menteni kell a menthetőt, azt tesszük...” Az ám, őkelme nincs itt?

Lukács arcán árnyék fut át:

– Nem tudjuk, hol van.

– Aha, szokás szerint... nyilván megint valami képtelen históriába bonyolódott...

– Nem, tanár úr. Bors eltűnt.

Dániel megrázza a fejét. Mintha víz ment volna a fülébe.

– Eltűnt? Bors?

– Hetek óta nem adott életjelt magáról. A legroszszabttól tartunk...

– Hogy Bors...? Az lehetetlen.

– Sajnos, lehetséges. Utoljára odaát, méghozzá a Prónay-különítmény börtönében találkozott vele valaki.

– Kicsoda?

– Nem elvtárs, hanem...

– Bökd már ki!

– Valami balkáni csempész, nem túlságosan szavahi-
hető alak... Állítólag közös zárkában voltak Királyhi-
dán. Bors övele üzent a családjának... pontosabban
Horváth Janinak, aki annak idején átmenekítette Terit
és Kisborsot a francia határzárón.

– Ezt Janitól tudod? És mit üzent?

– Valami zavaros dolgot Kun Béláékkal kapcsolat-
ban... meg hogy őbelőle soha nem lesz áruló... aztán
pedig megszökött.

– A csempész?

– Nem. A csempészt kifosztották, jól megverték, az-
tán kirúgták. Utána ment Janihoz. Bors szökött meg!

– De hisz akkor minden rendben!

– Semmi nincs rendben! Értsd meg: eltűnt! Nyoma
veszett! Azóta nem látta senki! Attól félünk...

– Ki ne mondd! – s Dániel leveszi, megtörölgeti
színtiszta szemüvegét.

Aztán megdühödik, rácsap a kávéházi asztalkára, de
akkorát, hogy magasba ugranak a csészek.

Rögtön össze is szedi magát. Pedáns módon kinyújt-
ja a hüvelykujját:

– No, tartsunk sort! Pro primo: mit üzent Bors Kun
Béláékról?

Lukács kényelmetlenül érzi magát.

– Valami olyat, hogy... veszélyben vannak.

– Miféle veszélyben?

– Nem tudhatjuk. Mi nem vagyunk kapcsolatban
velük.

– Ez alatt a „mi” alatt, ha jól tudom, Landler Jenő
és követői értendők...

– Bennünket súlyos elvi nézeteltérések kényszerítet-
tek arra, hogy szakítsunk a Kun-féle frakcióval!

– No, erről talán később, Lukács. Maradjunk még
Bors jelzésénél. Szóltatok Kunéknak? Úgy tudom, őket
internálta az osztrák kormány...

– Védőőrizetben vannak. Épp mostanában költöz-
tették el őket a karlsteini kolostorból, egy még biztonsá-
gosabb helyre.

– „Még biztonságosabb”...? Ezek szerint Bors figyelmeztetése, amit imént „zavaros dolognak” aposztrofáltál, mégse volt valamiféle légből kapott pletykaság?

Lukács nagyot fújtat. Fénylik a homloka, pedig nem fűtenek a kávéházban.

– Egyáltalán nem bizonyos, hogy ez a két dolog összefüggésben van egymással...

– ...de lehetséges, nem? Jó, menjünk tovább. Pro secundo: miért üzenté azt Bors, hogy őbélőle nem lesz áruló?

– Nyilván azért, mert az utóbbi időben súlyos vérveszteségek érték a mozgalmat...

– Erről tudok: Korvin Ottóék kivégzése, a tiszti századok orgyilkosságai, kegyetlenkedései, az internálások...

– Én a mieinkről beszélek! Az itteniekről! Nemrég egyszerre hatan buktak le az átjárónál!

– Miféle átjárónál?

– A határon! Volt egy „folyosó”, egy konspirációs ösvény, valaki elárulta... Pillanatnyilag csak a „Mohács” révén tarthatjuk a kapcsolatot az otthoni elvtársakkal!

– Beszélj az emberrablásokról is, Lukács elvtárs! – recsegi Csuvara.

– Igen! Képzeld, tanár úr, a különítményesek újabban át-átcsapnak osztrák területre is! Hamis papírokkal, civilben jönnek, van pénzük, autóik. Pontos menetrend szerint dolgoznak, tudják, melyikünk hol és mikor található meg...

– Ott van szegény Béla fiú esete – károgja Csuvara.

– ...igen! Schön Béláról van szó, Lenin-fiú volt, ízig-vérig elvhű, derék fiatal elvtárs, mindenki szerette, becsülte... Elrabolták a lakásáról, valahogy átvitték a határon. Azóta a halálhíre is megérkezett. Egyikünk se érezheti magát biztonságban. Nemrég derült ki, a legalaposabban biztosított elvtársakig is eljutottak. Böhm Vilmos elvtárs, a volt hadügyminiszterünk!... őt is kipécézték, sőt: már benne is ült az autójukban, anélkül,

hogy tudta volna, milyen veszélyben forog! Ha nem jön közbe valami szerencsés véletlen... Itt mesélte, ennél az asztalnál! .

Dániel szája hangtalan szavakat formál.

– Akarsz valamit mondani?

– Azt hiszem, rájöttem, miért üzenhette Bors, hogy őbelőle nem lesz áruló. Aki ismeri őt, annak számára nyilvánvalóan nem kell bizonykodnia; ő tehát nyilván arra célzott, hogy valaki másból lesz áruló! Vagy – lett! Olyasvalakiből, akiről ezt senki föl nem tételezte volna! Talán gyanakodott is valakire, de a nevet nem bízhatta rá egy vadidegen csempészre!... Mondd, kapcsolatba léptetek Horváth Janival?

Lukácsnak hirtelen szűk lett a keménygallér. Mindkét kezével azt tágitgatja:

– Jani itt van Bécsben.

– Ez nagyszerű!... Találkozhatnék vele?

– Nem javaslom. Mi se tartjuk vele a kapcsolatot, neked se ajánljuk.

Dániel félrebillenti a fejét:

– Talán ő is frakciózik?!

– Kérlek, ha neked örömet szerez e fölött a tragikus megosztottság fölött élcélődni...

– Igazad van, Lukács. Bocsáss meg.

– ...és Jani egyébként se párttag.

– Attól még lehet becsületes ember! Mi bajotok vele? Gyanakodtok rá?

– Nem erről van szó. Jani híreit természetesen ellenőriznünk kellett, ő azonban türelmetlenkedett, megkérdezésünk nélkül Vincze Józsefékhez fordult...

– Vincze is Bécsben van?

– Sajnos az igen tisztelt anarchista urak is itt rontják a levegőt. Hosszú haját, szakállt növesztenek, orosz rubáskát hordanak, ömlik a szájukból az ultraforradalmiság, a pártfegyelmet természetesen változatlanul tagadják...

– Vajon miért remélte azt Jani, hogy az anarchisták tesznek valamit ebben az ügyben?

– No látod! Épp itt van a kutya elásva. Vinczéék régóta hangoztatják, hogy az osztrák rendőrség tehetetlen, hogy Schober policájfőnök: egy kripli... Sejtheted, mi következik ebből...

– Nyilván az, amit mondtál: Schoberék észbe kaptak, Kun Béláékat biztosabb helyre transzferálták.

– Szerintünk nagyon káros volt ez a lépés. Lehetetlené tett minden közeledést a rendőrséggel, s ami még fájdalmasabb: számunkra létfontosságú lett volna, hogy végre leleplezzük a sorainkba befurakodott árulót, aki azonban ily módon szagot kapott, felszívódott, azóta régen túl van a határon...

– Miből gondolod, hogy Magyarországra ment?

Lukácsot váratlanul éri a kérdés.

– Semmi bizonyosat nem tudunk, csak... az utóbbi hetekben csönd lett. Megszűntek a merényletek, a provokációk.

– Ez a logika foghíjas, Lukács fiam. Ha a besúgó is így gondolkozna, elég volna körülnéznetek, kinek a helye üres a magyarok látogatta kávéházakban. Aki előző nap még itt ült, ma viszont hűlt helye, az a beépített ember!...

– A tanár úrnak igaza lehet, Lukács! Hisz ezen az alapon pont Bors volna a leggyanúsabb, annyiszor járt odaát! – s Csuvara rekedt köhögésbe tör ki. Soká törölgeti száját a zsebkendőjével, megnézi, nem véres-e – alighanem ez a szerencséje, nem kap éles választ a megjegyzésére. Lukács vizet önt neki is, magának is. A kancsó széle kocog a poháron.

– Ne haragudj, Mihály, de ez ízetlen megjegyzés volt. Éppen most emlegeted Borsot!...

Csuvara durcás képet vág, Dániel nem szól semmit, így Lukács kénytelen folytatni a mondókáját:

– Én pillanatnyilag nem azt tartom fő kérdésnek, hol van az áruló, hanem azt, hogy kicsoda!

– Valami van abban, amit mondtál – véli Dániel.

– No, ugye!..

– Ne örülj: én arra az elméletedre gondoltam, hogy

az áruló visszasettenkedik Magyarországra, ha itt forró a talaj a talpa alatt. Tudtommal Szamuely László novemberi lebukásában is valami Bécsből érkezett magyarnak volt fő szerepe.

– A harmadik Szamuely fiú is...? Átok ül azon a családon, Tibor öngyilkos lett, Zoltánt még nyár végén fogták el, nem tudni a sorsáról...

– Sajnos, ő sem él már. A tisztok halálra kínozták Siófokon. Gyaluval hántották le a testéről a bőrt.

– Miket beszélsz, elvtárs? – és Csuvarának reszketni kezd a szája.

– Azt pedig tagadom, hogy átok ülne a családon, hacsak a fehér hóhérokat át nem keresztelik erre a névre... Tűvé tették értük az országot! Én abban az öngyilkosságban se hiszek, amit Szamuely Tiborról hallani. De térjünk vissza arra a besúgóra, mert furcsa módon az időpont egybeesik azzal a héttel, amelyet Parázsék emlegettek, hogy megjelent köztük a szakállas...

– Miről beszélsz te tulajdonképpen?

Dániel mintha felriadna:

– Ne haragudjatok: a pesti dolgokon járt az eszem. Haladjunk tovább! Pro tertio: azt mondtad, Bors megszökött a különítményesek börtönéből. Erről mit tudtok?

– Amit Horváth Jani kutya-futtában elregélt, de ő is annak a csempésznek a szavai alapján, aki állítólag szemtanúja volt az esetnek.

– Úgy veszem észre, nem hiszel benne!

– Megvallom, vannak kételyeim. Kezdjük ott...

– Ne kezdj bele, Jani. Hol találom?

– Az Arsenálban – recsegi Csuvara.

Lukácson látszik, jobban szerette volna, ha egykori sofőrje hallgat.

– Mi az az Arsenál?

– A régi hadifogolytábor, elvtárs.

– Nyomatékosan megkérlek, tanár úr, ne lépj kapcsolatba se Janival, se a patrónusaival!

– Attól tartasz, hogy én is az anarchisták hatása alá kerülök?

– Attól tartok, bepiszkolod magad velük... úgy értem, politikailag. Mi itt úgy fogalmazunk: aki ővelük, az miellenünk!

Dániel szép lassan fölveszi a télikabátját, s csak aztán válaszol:

– Az egykori feljegyzések szerint az athéni városállam bíráinak esküt kellett tenniük arra, hogy lelkük minden erejével az igazságra törekszenek. Ebben az esküszövegben szerepelt egy mondat: „...meghallgatom a vádlót s a vádlottat egyaránt!” Innen származik a latin „audiatur et altera pars”, innen a középkori...

– Erről soha nem tudsz meggyőzni!

– Akkor nem folytatom, Lukács. Akkor rátérek jövedelem okára. Szeretnék találkozni valamelyik elsővonalbaeli vezetőtökkel.

– Miért?

– Fontos információkat hoztam Pestről. Olyasvalakivel kellene találkoznom, akinek módjában áll ezeket megfelelő módon fölhasználni. Elégedj meg most ennyivel.

Lukácsnak nehezebbre esik a szó.

– Semmit nem ígérhetek, tanár úr. Gondolom, belátod, hogy nekünk most kettőzött óvatossággal...

Dániel egy kézmozdulattal félbeszakítja. Veszi a kalapját...

Megsértődött volna? Nem. A kalapot kezében tartja, megfordítja, belenyúl, a bélés alá csúsztatja az ujjait, vékonyka, hullámosra hajtogatott papírost emel ki belőle. A legfelső hárttyát letépi, odamutatja Lukácsnak.

„Vallomásunk”, olvasható a papírlapon. Alatta négy név: Flechner, Legát, Küttel, Plachner”.

– Négy volt különítményes tiszt hiteles beszámolója a dunántúli vérengzésekről – közli szárazon Dániel. – Ezt a fedőlapot mutasd meg annak a vezetőnek, akit erre illetékesnek tartasz. Ha egyezsége tudunk lépni egymással, kész vagyok átadni nektek a teljes anyagot.

– Csak nem pénzt akarsz érte, elvtárs? – kérdi Csuvara.

Dániel megütközve néz az egykori sofőrre:

– Nem tesz jót nektek ez a kávéházi levegő, halljátok-e!

Lukács kapkodva próbál békíteni:

– Aki téged jobban ismer, Ede, soha nem gondolna ilyesmire. Miska is megjárta az orosz frontot, mint mi, ő is Lenin alatt harcolt, csak... neki mások a tapasztalatai. Ha jobban összebarátkoztok...

– Részemről semmi akadály – mosolyog Dániel, s kezét nyújt Csuvarának: – Nincs harag, elvtárs. Nos, száz szónak is egy a vége: este hétkor ismét idejövök, Lukács, intézkedj, ha lehet. Wiederschaun, barátaim!

Utánanéznek, ahogy kimegy a szélbe.

– Fura figura – véli Csuvara.

– Nagyszerű ember.

– Csak azt nem értem, miféle „parazsat” emlegetett.

– Fogalmam sincs.

– Most mi a szándékod?

– Fölszaladok Sallai Imréhez, beszámolok neki a hallottakról.

– Valami eszembe jutott.

– Mondd!

– Mikor tavaly ősszel szanatóriumban voltam a tüdőmmel, Vincze Pesten járt.

– Vincze?!

– Olyasvalakitől tudom, akinek ő maga dicsekedett el vele.

– S Vinczének szakálla van! Dániel valami szakállasról beszélt!... Herr Ober! Fizetek!

– Hová rohansz?

– Dániel után! Hátha elérem! Halálveszedelem fenyegeti!

Az Arsenal: alig néhány hónapja még hadifoglyok tábor, most a magyar emigránsok tömegszállása. A rozsdás szögesdrót, ott a kerítés hegyében, kellemetlen képzeteket ébreszt.

Delet harangoznak, mikor Dániel Ede belép a nagykapun, bekanyarodik az irodába, hogy Horváth Jani felől érdeklődjék.

– Önt nem Dánielnek hívják? – kérdi egy katonás tartású férfi.

– Miért?

– Közös ismerősünk várt itt önre sokáig: Lukács elvtárs. Végül egy üzenetet hagyott... Megmutatná az útlevelét?

„A beépített ember: V. J.” – olvasható a papírlapon. „Nagyon kérlek... régi barátságunkra... fordulj vissza!”

– Valami kellemetlenség? – kérdi az illető.

– Ellenkezőleg!... Talán másoknak is használ, nem csak nekem. Horváth Jánost keresem. Melyik barakkban tanyázik?...

A barakkok: egyformák. Mindegyikből párás, nehéz, verejtek- és penészszagú levegő csap ki a nyíló ajtón, mindegyiknek mocskos, sáros, összejárákált a padlózata, mindegyikben szalmazsákok hevernek hosszú sorban, középen egy-egy izzó vaskályha...

– Kit keres? – kérdi gyanakodva az egyik lakó Dánielt. Jani neve hallatára a hátsó, sötét sarok felé int.

Az ismerős, hatalmas termetű férfi – milyen furcsa! – egy fából ácsolt lócán kuporog, amelynek lábai vízzel telt vasfazekakba merülnek.

– Ez meg miféle mutatvány, földi? – köszön rá Ede.

Horváth Jani lassan, nehezen emeli föl reá virrasztástól égő szemeit, hogy aztán úgy ölelje a magasba Dánielt, mint valami gyereket. A tanár ott, a levegőben látja meg a furcsa állapotok magyarázatát: a barakk

deszkafalain seregestül nyüzsögnek a poloskák meg a tetvek.

– Egy percre se maradsz itt tovább – lihegi, mihelyt ismét földet ér. – Szerintem az élősdiek közt elterjedt a híre, milyen finom szegedi paprikás falat található itt. Egyszer összefognak, rád támadnak, ledöntenek a lábadról, az utolsó grammig letisztogatják a csontjaidról a húst.

– Mán mög is kezdte a sok rusnya férög!... Mit gondolsz, mér nem merek lenyugodni a strózsákra? De ezekkel így se bírok, ha a vízőn nem tudnak átkelni, főmászna a plafonra, oszt elengödik magikat, ültöm-ben is arra ébredök, megin a testömön mászkálnak. No, ha kettesben löszünk, könnyebb lösz, az egyik alszik, a másik hajtja rúla az aprójószágot...

– Mondom, hogy elviszlek innét! A motyód hagyd itt, mert potyautasokra nincs szükségünk.

– Hová...?

– Először a gőzfürdőbe, onnan borbélyhoz, aztán kibérelünk egy bútorozott szobát.

– Nem löhet.

– Miért?

– Énnéköm most se munkám, se pénzöm. Magamat se tudom fönn tartani, nemhogy lakást fogjak magamnak... Kegyelömkenyérön pedig nem élhetök, nem vagyok én mögrokkanva.

– No, ezt majd útközben megbeszéljük!...

Jó másfél óra múlva jutnak hozzá, hogy zavartalanul beszélgethessenek. Jani végre jóllakott – „hallod-e, nem is emlékszem, mikor raktam mög röndösen a hasamat!” –, csak a pomádéval van baja, amit a fodrász a hajára kent.

– Ha ilyen rosszul megy a sorod Bécsben, miért maradtál, Jani?

– Mögígérttem.

– Kinek?

– Magamnak... Mög aztán előbb-utóbb mög kő látogatnom Bors családját Palicson... merhogy végül ott

sikerült elrekkenteni őket... oszt' hogy lögyön bátorságom jelöntení azt, amit nem tudok?

– Most mondj el nekem mindent, de apróra, attól kezdve, hogy az a csempész beállított hozzád!

– Nicola?

– Ismerted régebben is?

– Nem én. Mögérközött, mögmondta a nevit röndösen: Nicola vagy Nicolé, attú függ, hogy bulgár-é vagy oláj...

– Még a nemzetisége se biztos? Hogy bízhattál meg benne?

– Gondúhatod, alaposan mögforgattam űkelmét, mielőtt az asztalomho űtettem vóna!... Nem vitte az fère a muzsikát eccör se – de mér is tötte vóna, nem kért az éntűlem se pézt, se más egyébségöt, neki csak az vót fontos, hogy miné előbb átvihesse a bűdöset a határon.

– Annyira megpróbálták a tiszték?

– Elég vót neki az, amit látott... merhogy űtet mögmentette a „phure”.

– Micsoda?

– Így mondta. űtet tulajdonképp egy röggel kapták el a nyugati gránicon. Behajtották Királyhidára, a tömlöcbe, ott mingyá kapott egy verést, de nem olyan igazít, mintha zsidó embör lött vóna. Mondik neki: „ez csak belépődíj vót, örűjj, hogy egyelőre ennyivel mögűszta”. No, nemsokára kitapasztalta, mitű menekült mög. mer möghozták Borsot.

– Őt hol fogták el?

– A vonatrú szödték le szögént. Ez a Berbenkov, a csempész, mán délelőtt hallotta beszéni a tisztöket: „no, mönnyünk az állomásra, hátha máma möggyün a páciens”, másvalaki mög úgy véleködött: „nem gyün az, kiszagúta mán az Marabut, két hete járunk ki elibe potyára!”.

– Azt mondta: Marabu?

– űgy vélekszök, ilyesmit mondott, de aszt nem tudom, mit jelönthet.

– Mondd tovább, Jani. Ezek szerint jó előre tudtak az érkezéséről. Nagyon megverték?

– Öléggé. Mög vót bilincsőve, azok mög körülállták, úgy ütötték, mög lükdösték a falho'. De az egyik folyvást mondogatta, „csak annyira puhíjjátok, hogy tuggyon járni, mer cipelni nem fogjuk!”. Az esti vonattal akarták liferálni Pestre.

– Ez a Berbenkov látta az egészet?

– Nem. Onnan tudott mög mindönt, hogy napszállat előtt mellévágták Borsot, mer annyira teli vót a börtön, hogy csak űmellette vót szabad hely. No, vót benne annyi embörség, hogy enyhített valamit Bors sorsán, adott neki vizet, mögmosogatta... legalábbis így mesélte. No, eccercsak aszongya neki Bors: „húzd mög a jobb kezemön a bilincset, cimbora”. Gondolom, az a régifajta, srófos kézibilincs löhetött, ha egyik kézön csontig möghúzzák, a másikon enged, igaz, leszödi a bűrt, de a kezet ki löhet belüle rántani. „Húzzad, cimbora”; aszongya ez a Nicolé – de még az emlékitül is kiverte űtet a víz –, hogy Bors csak ezt mondogatta neki, de má majd az egész keze feje legyütt, végül mégis ki tudta a fél kezit szabadítani. „No, ezér megáld az isten, cimbora”, mondta neki Bors, „most jól figyelj, ha az én szökésöm nem sikerűne, oszt' éngöm innen élve vagy holtan, de elvinnének, akkor fogadd mög, ha innen kikerűsz, mögkeresöd Átokházán, Szöged mellett, Horváth Jani barátomat, mögmondod neki: mögtudtam, hogy Kun Béláékat igön-igön nagy veszély fenyegeti, adja nekik tudtukra... azt is mondd mög, hogy énbélülem nem lött áruló..., s hogy az utolsó gondolatom az én kedves családomé. Fogadd mög, cimbora, szépen kérlek, mer ha nem fogadod mög, akkó én tégöd itt helybe mögfujtalak!”, de aszongya ez a Berbenkov, hogy ezön má nevetött.

– Hallom Lukácséktól, hogy sikerült megszöknie!

Jani elakad a szóval. Még legyint is, sóhajt is egyet:

– Lukács...! Möginogott abba a hűség. Hiába húztunk le annyi nehéz évet együtt, nem hitölt a szavamra.

– Előbb még azt mondd el, mi történt Borsossal!

– Nagy eset vót. Besötétödött, beestelődött, mikó mögnyitották a cellaajtót, bemönt egy tiszt, egy csöndér mög egy börtönszolga hozzájuk. Borsnak az egyik csuklóján még rajta vót a bilincs, a másik felit, a láncos részivel, marokra fogta. Mikó a tiszt elibe ért, hirtelen nekiugrott fejfel a hasának, el is nyekkentötte, a bilincscsel, mint valami cséphadaróval, fejbesubrintotta a csöndért is, a börtönőrt is – de ezt mind egy minutába’! No, akkó kiugrott a folyosóra; annak a végibe’ ott üt még egy porkoláb. Ahogy Bors rárohant, ez a kulcsár főtanálta magát, nem várt semennyit se, legközelebb vót hozzá a reterát, oda beugrott! Bors persze inalt elfele, a börtönőr övibe’ ott vót a revolver, ahogy látta űtet átfutni az udvaron, odalűtt.

– A vécéből?

– A kisablakon át! Kilűtte rá az egész tárat.

– Eltalálta?

– El köllött, hogy tanájja, mer Nicolé aszt hallotta, hogy vért fogtak, azon vöttek üldözőbe Borsot.

– De nem találták meg!...

– Amíg ű ott vót, addig nem. Úgy hallotta, hogy a folyónál vesztötték nyomát.

– A Lajtánál?

– Nem mondta a nevit, csak aszt, hogy a véren odáig tudták követni.

– A Lajta: határfolyó, ha át tudta úszni, osztrák földre ért... De ha átért, miért nem jelentkezett?

– Éngöm is emiatt övött a fene. Végig is kérdözgettem az egész környéköt, de sehun nem tudtak rúla.

– Ott jártál? Mikor?

– Három napra rá, hogy ezek mögestek. Hogy Bors mögszökött, alarmot fűjtak, mög – gondolom – értesítették a nagy kapitánt is... oszt’ épp ez lött a csempésznek a szöröncséje, amit a legnagyobb veszélynek mondtak: a nagy kapitán.

– Az ki?

– Hát a báró Prónay, a főparancs! Aszt beszélük rúla,

pattint egyet az ujjával, oszt mán nyuvasztják is, akit érnek, nem számít, hogy férfi, nő, vagy gyerök... Hanem ezúttal vele vót valami Klobusárics nevezetű ügyvéd, aki valahonnét ismerte ezt a Berbenkovot, kivakarta a szarbú'. A komát kizsebőték, mögfenyegették, hogy még eccer a kezükbe ne kerűjjon, néhányszor keményen a farába rugdostak: „mars innét, míg mög nem gondoljuk, a szádat mög tarcsd!”. Becsületire lögyön mondva, elgyütt azér' hozzám, igaz, 'furt maga mögé nézegetött, nem gyünnek-e utána, mög a „phurét” emlögette.

– Valahol hallottam ezt a szót... Mondd tovább!

– No, én mögaltattam egy éccakán ezt a Nicolét, hajnalban átsegítöttem a határon, de úgy, hogy mán haza se möntem, irány: Szabadka, onnan Zágráb, Steinbruck – hanem ott mán „Zidani Most”-ot kiált a bakter, aszongyák, szerb terület lösz –, onnan igenyöst Bécsbe, izenni Kun Béláéknak...! Nem gondútam vóna, hogy éppen Lukáccsal nem jutok hétrű a nyócra, pedig az igazat mög kő hallani, ha paraszt mongya is...

– Nem is tudtad értesíteni Kunékat?

– Aszt se tuttam, hun vannak! Később hallottam rebösgetni, hogy valami kolostorba' fogták egybe őket, mint a kotlósajját...

– Karlsteinre gondolsz?

– Valami ilyesfajtára hajazott a neve. Hogy asztán a szent hely segítötte mög őket, vagy a főradalmi szöröncse, mög nem mondhatom, de nagyon kevésön müt, hogy a nagy kapitán kezibe nem kerűtek!

– Prónayéba?

– Hát! Titokba mán ott kódorogtak, mint a farkasok a juhakol körül! Úgy mondik, mindön mög vót szervezve: besurrannak, az őrségöt lefegyverzik, Kunékat mákfőzetös inekcijóval elkábítják, oszt autón átviszik őket Magyarba!...

– Talán ezt akarta jelezni Bors!

– Löhetségös... és bizony, be is következött vóna...

– Mondd már!

– Mondom, ott mászkáltak mán a kolostor alatt, s közben valami cigánkaravánnal tötték beszédbe magukat. Nem tudom, hogyan-mint, de – láss csudát – másnap mán mindön bécsi újság mögírta, hogy a Prónay-különítmény ismét embörrablásra készülődik, hogy ez mán mégiscsak sok, Ausztria nem hagyhati...

– Állj meg, Jani, valamit nem értek. Hogy egyik nap cigányokkal beszélnek, s másnapra benne van az újságokban? Ilyet én még életemben nem hallottam!

– Pedig így köllött mögesnie, mer a magam szömivel láttam a vastag bötűs címöket, mög a fotográfijákat, Jóska mindön szót lefordított – s itt Jani elharapja a szót, laposan rápislant Edére. A tanárnak megszigorodik az arca:

– Énmiattam ne köss hurkot a nyelvedre! Micsoda luxus, az ellenség pergőtűzzel vereti az állásainkat, egyik bajtárs a másik után dől ki a sorból, akkor végképp nincs itt az ideje annak, hogy a szemünk állásán vitatkozzunk, ilyenkor mindenkinek a dekkungot kellene erősítenie, a fegyvereket olajoznia, a lelket edzenie! Ha nem így teszünk, nem várhat ránk más, csak a dezertálás vagy a halál! Ezt egyébként nemcsak Lukácséknak, hanem Vincze Jóskának is meg kellene magyarázni – ő hol van?

– Valahun odavan.

– Talán átment...?

– Löhetségös. Ű nem mondta, én mög nem kérdöztem.

– Többször is elmarad?

– Eszt az életöt választotta magának. Senkijesemmije, csak az elv. Ha az mozdíti, akkó hetekre elmén. A kalamajka után is így vót.

– A kolostornál történtek után?

– Akkó. November utójján.

Ede cigarettát választ a tárcájából, közömbös hangon kérdi:

– Rég láttam Jóskát. Megvan-e még a szép göndör szakállá?

– Még növesztött is rajta. Akár Jézus a templomi faragott képön.

Dániel mosolyog, de szemében nincs jókedv:

– Jézus?! Amíg én valami csodát a saját két szememmel nem látok, valamennyi Krisztusban Tamás vagyok, Jani. No, kerekedjünk fel lakást keresni!

– De ha eccer nincs pénzöm!

– Jól figyelj a szavamra, egykomám. Azt mondtad imént, addig maradsz Bécsben, amíg Borsról meg nem tudsz valami bizonyosat. Én ugyanígy vagyok. Addig – ha így felel meg a lelkednek – nem *velem* fogsz lakni, hanem *nálam*... Ejnye, ne legyél már ilyen fuzsitos, értsd meg, szükségem van a segítségedre... már ma este!

3.

– Ahogy ezt a templomot nézem: megszólalásig a pesti Mátyás tér – mondja Dániel Horváth Janinak.

A megtermett magyar rábólint a szóra, neki semmit nem mond ez a hasonlatosság, de azért – kötelességszerűen – ő is végignéz a kopasz fákkal, gyér világú lámpákkal megtűzdelt, estébe búvó hatalmas téren, a katedrálisnak a rohanó felhőkre mutató kettős tornyán.

– Régóta vársz, Jani?

– Az előző kocsival gyöttem.

– Meghagytad az új címedet az Arsenal irodáján?

– Ahogy mögbeszétük.

– Vincze?

– Nem tud róla senki sömmit. Indujjunk?

– Ne kapkodjunk el, egykomám. Nézzünk körül alaposan, hátha várnak ránk, ne érjen bennünket meglepetés. Tudod ennek a templomnak a históriáját?

– Nem én.

– Valamikor katonai gyakorlótér volt itt. Egy ízben eljött Ferenc Jóska. A sorból kiugrott egy szabósegéd, bizonyos Libényi János. Tőrrel támadt a császárra, de nem sikerült leszúrnia, csak a nyakát karcolta meg. No,

ennek a csodás megmenekülésnek az emlékére építették a templomot – persze közadakozásból. Volt olyan magyar főnemes, aki az 1500 holdas birtokát végrendeletileg ajánlotta fel a szent célra.

– Vót neki miből – morogja Jani.

– Engem az egész ügyből tulajdonképpen az orgona érdekel. A templom orgonáján sokat játszott Bruckner is.

– Az ki vót?

– Csodálatos zeneszerző! Persze, a sok polgár csak úgy emlegette: „az a habókos ansfeldeni paraszt”... Látsz valami gyanúsat?

– Nem én!

– Megtanultad a leckét?

– Mög. A túlsó járdán haladok, ha valakik mög akarnának állítani téged, a levegőbe lüvök... dé mér a levegőbe?

– Néhány háznyira, a Schottenringen van a rendőrkapitányság. Akik rám pályáznak, aligha vennék szívesen a razziát.

– Aszt se montad, kitűl-mitűl tartasz!

– Mert magam se tudom, Jani. Csak rossz előérzetem van. Mondd tovább, mit teszel, ha békén végimentünk az Alserstrassén és eljutottunk a „Renaissance” kávéházig!

– Öt perccel utánnad én is bemögyök, keresök egy olyan helyet, ahunnét szömmel tudlak tartani. Ha baj vóna, gyüvök segíteni.

– Kitűnő, Jani fiam. Indulhatunk! – s Dániel alaposan fejébe húzza az ódivatú kalapot, nekivág a térnek az Alsergrund irányában. „Ha Jani hazudott volna nekem, ha netán mégis találkozott Vinczével, s ha valóban Vincze az áruló, akkor megpróbálnak elkapni, mielőtt a kávéházig jutnék, s azt hiszik, biztosra mennek, hisz a pisztolyomat kölcsönadtam Janinak” – gondolja, s megtapogatja zsebében a kis Frommert, amelyre nem minden nehézség nélkül tett szert. – „Ha viszont más oldalról fenyegetne veszedelem, számíthatok Jani-

ra; s talán nem úgy kezdik, hogy először lepuffantanak s csak utána kérdik meg, hol a különítményes tisztek vallomása. Végül pedig az is megeshet, hogy nem történik semmi. Akkor – rémeket láttam, s odahaza újraolvasom Arisztotelész Logikáját.”

A téren teljes a csönd, csak a szél futkos izgatottan fától fáig, mintha elvesztett volna valamit. Megnyílik a hosszú Alserstrasse; sehol senki. Az utca jobb oldalán a közkórház, ablakai mögött, a sárgás fényben, egy-egy apácafőköttő sajátos rajzolata tűnik fel pillanatokra.

„De örülnék, ha nem lenne igazam!” – gondolja.

Már az első mellékutca sarkához közelít. Semmi gyanús. Szemből egy mentőautó közeledik zakatolva; más mozgás sehol...

...de ez a mentőautó hirtelen a járda mellé kanyarodik, ajtaja kivágódik, meglendül egy kéz...

Jani, a túlsó járdán, nem is lát semmit.

Az autó tovarohan, ismét hallani a szél zúgását, ismét látni a lámpák fénykörét...

– Tanár úr!

Egy fekete kupac fekszik a járdán.

Jani revolvert ránt, átrohan az úttesten, de nincs kire lőnie.

– Tanár úr!!!

– Semmi baj, Jani – hallik a feketeség felől.

– Csupa vér az arcod!

– Eltörött a szemüvegem, nyilván annak a szilánkjai karcoltak meg. Szerencsére mindig van nálam pótszemüveg.

– Elestél?

– Megszédültem – s Dániel hagyja, hogy Jani a lámpa alá vezesse, tiszta zsebkendővel törölgesse arcáról a vérnyomokat.

– A szömöd is rámohtott vóna!

„Nem tud semmit... vagy a legnagyobb színész Kean óta.”

– No, így tán...! Hát a kalapod?

– Elgurult.

- Mögkeresöm!
- Hagyd 'el, biztosan csupa sár lett, nem érdemes. Egyébként pótkalapom is van. Menjünk a kávéházba, jól fog esni egy konyak erre a kis balesetre.
- Én mög öt perc múva...
- Nem, Jani, föl vagy oldozva. Mehetünk együtt.

4.

Lukács nyilván olyan helyet keresett magának a kávéházban, ahonnet látni a bejáratot: most hevesen integet.

Ilyenkor, este, ha lehet, még többen vannak a „Renaissance”-ban, még tömörebb a dohányfüst felhője, mint volt délelőtt. A fűtés hiányát is kevésbé érezni, tán annak a népi mondásnak a jegyében, amelyet Dániel mormog a bajusza alá: „ahol bűdös van, ott meleg is van”.

– Hol késtél ilyen sokáig? Azt hiszed, pazarolhatjuk Sallai elvtárs drága idejét?... – Lukács most veszi észre Horváth Janit, elapad a szava.

– Kisebbfajta baleset ért – mentegetőzik Dániel. Nem akarja észrevenni két egykori bajtársa hűvös biccentését, megnézi, megméri magának azt a nagyon magas, nagyon sovány, meglepően fiatal férfit, aki föl-emelkedik az ő üdvözlésükre; Sallai szeme alatt fekete árkok beszélnek a fáradságról, de a szempárban ott bujkál valami csöndes derű.

– Abban bízunk, tanár úr, hogy ön néhány perc alatt visszaadja az értékét a várakozással eltöltött időnek, mialatt mi egymás levében főttünk.

„Ez az ember: rátermett, jó vezető. Egy mondatban éreztette velem, hogy pontatlan voltam, hogy Lukácstól sok butaságot hallott, s hogy nyitva tartja az ajtót a tárgyalásunk előtt.”

– Azt hittem, hármásban lesznek... s ha igaz Nera-tius Priscus mondása, a „tres faciunt collegium”, akkor

három forradalmárt csak zavar egy negyedik, sült entellektüel... Hol van Csuvara barátunk?

– Ismét vért köpött... Beteg a tüdeje. Be kellett mennie a kórházba.

– Meg fogom látogatni. Itt van a közkórházban?

– Nem, vidékre utalták be... de nem térnél a tárgyra?

– Ezt az elvtársat még nem ismerem – fordul Sallai Horváth Jani felé.

– Horváth Jani barátom... Valamikor Lukácsnak is barátja volt...

– Hallottam hírét, s örülök, hogy eljött – mondja Sallai.

„Okos ez”, gondolja Dániel, „nem ok nélkül szemelte ki éppen őt helyettesének Korvin Ottó... Nyilván ő is abban bízik, hogy előbb-utóbb megtalálják a közös nyelvet, akik a barikádnak ezen az oldalán harcolnak, Lukács pedig fafejű, csak egyet hajt, mint a taligás.”

– Ami Csuvarát illeti, ne ítéljen el bennünket látszólagos keményszívűségünkért, tanár úr. Nekem is eszembe jut egy klasszikus idézet: „timeo hominem unius libri”...

– „Féljete az egy-könyvű emberektől”, Aquinói Tamás, „Summa Theologiae”, első rész...

– Pontosan. Manapság mi, emigráns magyar kommunisták is ilyen „egy-könyvű” emberek vagyunk, minden jótét léleknek óvakodnia kell tőlünk. Folyvást azt hajtogatjuk: „előre a világforradalomért, amely talán a mi ügyünket is győzelemre viszi, s akkor hazatérhetünk”. Ezért nem hagyunk időt se másnak, se magunknak néhány egyszerű, emberi szóra, ezért rendelünk alá minden személyes gondot és érzelmet a politikai tevékenységnek.

„No, most kezdünk a komoly munkához.”

– Egy időben jómagam is, mint a legtöbb értelmiségi, a humanista mivoltomra voltam legbüszkébb. Aztán szép lassan megértettem, hogy a többi etikai kategóriához hasonlóan ez a fogalom is másfajta tartalmat hordoz.

– Ezt érthetjük úgy, Dániel elvtárs, hogy ön a Horthy-féle fehérterrortól nem pusztán erkölcsi okokból fordul el? Ha így áll a dolog, akkor igaza van a Priscus-féle mondásnak abban is: akárhány ember csinál „kolégiumot”, az a fő, hogy egy nyelven beszélnek...

„Helyben vagyunk, rátérek a lényegre.”

– Van azonban egy olyan kérdés, amelyre nem tudok választ adni magamnak, Sallai elvtárs, jelesen az: kikhez szólunk ezen a zengzetes nyelven? Ki mindenkit tűrünk meg a szószék alatt?

A beesett arcú, fáradt szemű fiatalember hátradől székében, duzzadt, nehéz pillái lecsukódnak, homloka azonban függélyes ráncokba szalad össze: gondolkodik.

– Azt hiszem, értem a ki nem mondott fenntartásait is, kedves tanár úr – mondja végül. – Nem kérdem öntől, honnan és hogyan tett szert a négy volt Prónay-tiszt vallomására: feltételezem, hogy olyan közvetítők révén, akiknek a politikai céljai teljesen elütnek a mieinktől. Válaszolnom kell azonban arra, mi történik az irattal, ha ránk bízza. Eddig egyetértünk?

– Fenntartás nélkül.

– Gondolom, választhatnók azt az utat is, hogy az irományból megismert tényeket a nemzetközi munkásmozgalom politikai csatározásainak muníciójaként pufogtatjuk el; netán szűkkeblűen a magunk igazát bizonygathatnók: „megmondtuk nektek, mi vár rátok, ha győz az ellenforradalom!”. Nos, én látatlanban is úgy vélem, ez az okmány sokkal értékesebb: elsősorban arról vall, miféle uralmat segített hatalomra és próbál törvényesíteni a nyugat. Ezekkel a tényekkel nemcsak a mi népünk illúzióit oszlatjuk szét. Talán hallott róla, egyszerre több Antant-országban is elhatározták: vizsgálóbizottságot vagy pártküldöttséget küldenek Magyarországra, azoknak az égbekiáltó gáztetteknek a kivizsgálására, amelyektől egész Európa visszhangzik. Olasz képviselők csoportja, svájci misszió, az angol International Labour Office kiküldöttei... Horthy admirális és társai nyilvánvalóan arra törekszenek majd,

hogy a zöldet is letagadják a levélről; megfelelő bizonyítékok alapján viszont felkutathatóak az áldozatok maradványai, megglehetősek a tanúk. Azt is elmondhatom önnek, hogy a Szakszervezetek Nemzetközi Szövetségében éles vita folyik arról, nem volna-e helyes nemzetközi munkásbojkottot kimondani Magyarországon jelenlegi vezetőinek észretérítésére...

– Én is nagy horderejű tényeket érzek az iratban – feleli Ede. – Hozzátennék azonban még valamit: nekem ezek a vallomások egyben adalékot is jelentenek a tragikusan kettéhasadt magyar nemzeti tudat kórtörténetéhez. Ennek a népnek föl kell ismernie, hogy karktere...

– Csak nem a háromszínű magyar lélekkel akarsz itt nekünk előállni? – vág a szavába Lukács. – Horthyék pontosan ezen az alapon próbálják megtéveszteni a magyar dolgozókat!...

– Te csak ne taszigálj át engem a barikád túlsó oldalára!

– Mire való a heveskedés? – fogja meg kezüket Salai. – Várd meg türelemmel, Lukács, hová akar kilyukadni a tanár úr!

– Imént még „Dániel elvtárs” voltam!

– Szólíthatom önt akár „urambátyámnak” is, ha egyszer tudom, hogy támogatja az ügyünket!... Kérem, mondja ki kerek-perec, mire gondol!

– Nyilván arra, hogy öleljük keblünkre először ezt a négy fickót, mert gyónhatnékjuk támadt, utána pedig mindazokat, akik elvtársainkat megkínózták és fölakasztották, csak azért, mert ők is magyarok!

Ede hallatlanná teszi Lukács közbeszólását:

– A tényekből kell kiindulnunk. 1920-at írunk, néhány hetes az ellenforradalom uralma, s íme, máris akadt négy olyan katonatiszt, aki szembefordult az árral. „Máris”, mondom én, holott tudom, helyesebb lenne így fogalmaznom: „egyelőre csak” négy... akár így, akár úgy, szerintem nagy jelentősége van annak, hogy megbomlott a kutyakorbácsos és böllérbicskás

pretoriánusok falanxa, hogy nem mindenki vallja magát Dózsa György megégetői egyenesági leszármazotainak!...

– Mert félnek a proletariátus bosszúálló vasöklétől!

– Ezt szépen mondtad, s tán igazad is van. Egyelőre azonban nem a proletárok, hanem az elnyomók bosszújának időszakát éljük!

Sallai bólint.

– Nos, föltettem magamban azt a – elismerem, egyelőre inkább elméleti – kérdést: hogyan viselkedjem azokkal, akik, első lépésként, fölismerik, hogy a nép elleni terror: nemzeti öngyilkosság? Milyen álláspontot foglaljak el azokkal szemben, akik – teszem – királypárti oldalról, vagy külpolitikai, üzleti, netán humanitárius megfontolásokból ellenzik Horthyék uralmát? S milyen legyen a viszonyom a szociáldemokratákkal, akiknek most – úgy tűnik – mindennél fontosabb, hogy fenntartsák a vízen a munkásság egyetlen megmaradt pártjának hajóját?

– Osztályárulók – morogja Lukács. – Beletörődtek, hogy megalázzák, provokálják őket!

Sallai elrévedezik:

– Jól ismertem Somogyi Bélát. Nem lehet azt mondani rá, hogy barátja lett volna a kommunistáknak..., de elvi alapon vitatkoztunk. Meggyászoltam a halálát... Valóban különítményesek ölték meg őt és Bacsó Bélát?

– Minden bizonnyal... Ezt már a hivatalos Magyarország se tudta lenyelni.

– Ott voltál a temetésen? – kérdi Lukács rekedten.

– Ott, legalább százezredmagammal... és büszke voltam a népemre.

Csönd támad.

Aztán Sallai szólal meg, tűnődve vakargatja a koponyáját:

– Azt hiszem, értem a kérdései lényegét, tanár úr... pardon: Dániel elvtárs. Megvallom becsületesen, nem tudok egyértelmű választ adni. Éppen ezek a problé-

mák osztják meg jelenleg a kommunista emigrációt: nemcsak a „hogyan tovább”, hanem a „kivel kik ellen” stratégiája is. Egyet biztosan tudunk, hisz saját kárunkon tanultuk meg: a mi pártunk nélkül soha nem lehet a proletárságot se hatalomra juttatni, se a hatalomban megtartani. Nekünk tehát jelen kell lennünk Horthy-Magyarország politikai életében, minden veszély, minden üldöztetés ellenére... de hogyan? Másként gondolja ezt Kun Béla csoportja, másként mi. A magánvéleményemet mondom; nekünk elsősorban a munkások szervezeteibe kellene beépülnünk. Mások szerint ez – árulás, megengedhetetlen kompromisszum. Ismét mások arra ösztönöznek bennünket, hogy adjuk át az eszme stafétabotját a társadalom elitjének: a szellem embereinek. Tart a vita, s közben kíméletlenül múlik az idő, s kíméletlen az ellenség...

– Ebben feltétel nélkül egyetértünk – bólint Dániel.

– Ön nyilván többet vár tőlünk. Talán biztosítékokat is remél arra nézve, hogy értékes információit a lehető legjobban hasznosítsuk. Sajnos, még ezt se ígérhetem meg tiszta lelkiismerettel: nincs a zsebünkben a bölcsek köve.

Lukács nagyokat nyelt a gondolatmenet hallatán: nyilván nem ezt várta.

Dániel viszont ünnepélyesen bólogat:

– Őszinteségre őszinteséggel!... A Talmud azt mondja: „Ahol a tények beszélnek, ott felesleges az ajánlás.” Ha ön szerint is ennyire bonyolult a helyzet, akkor – paradox módon – én nyugodtabb vagyok, mert nem kell attól félnem, hogy a forradalom vezérkara elámítja önmagát és másokat. Meg is emelném a kalapom ön előtt – ha volna.

Lukácsnak kikerekedik a szeme:

– Hová lett a kalapod?

– Elrabolták. Jöttünk az Alserstrassén, hirtelen melémvágott egy mentőautó, egy kéz az arcomba csapott és lekapta a kalapomat.

Horváth Janinak leesik az álla, Lukács viszont föluggrik, vádlóan mutat rá:

– Ez a ti művetek! Jól kifőztétek Vinczével!

– Állj meg, Lukács! Horváth Jani nem tudhatta, hogy az iratok a kalapom bélésében rejtőztek! Ezt csak két ember látta!

Sallai most fogja fel, mʒ történt:

– S ki volt az a két ember?

– Lukács és Csuvara, ma délelőtt.

– Ez nem igaz! – kiabálja Lukács. Többen odanéznak rá, Sallai rápisszeg, Lukács hangtalanul tátog, Ede viszont a vállát vonogatja:

– Sajnálom, öregem, de ez az igazság. Senki más nem tudott a küldetésemről, csak ti... Egyébként: tessék!

Belenyúl a belső zsebébe, átadja Sallainak a hártypapírt.

– Engem se kőbölcsőben ringattak!

– Okosan járt el, Dániel elvtárs – bólint Sallai. Elsüllyeszti az anyagot kabátja belső zsebében, rögtön rá is szegzi mutatóujját a tanárra: – A vád pedig, amelyet imént emelt, nagyon súlyos. Tudom, haza akar utazni; nem kérhetném arra, hogy várja meg vizsgálatunkat?

– Én már ma délután lejátszottam ezt a partit a fejemben – feleli Ede. – Emlékeztetném önt arra, mit üzent Bors a királyhidai börtönből: „énbelőlem nem lett áruló”... így, múlt időben... igaz, Jani?

– Így adta át az üzenetet az a...

– Nos, nyilvánvaló, hogy Bors arra célzott: belőle nem, de másból bizony áruló lett. Jó, elismerem, ez eléggé általános megjegyzés, nem csak Csuvarára illik. Folytatom! Tavaly novemberben, röviddel azután, hogy Horthy admirális bevonult Budapestre, elfogták a régen üldözött Szamuely Lászlót. Elterjedt a híre, hogy egy Bécsből érkezett provokátor csalta csapdába, akit ő még Szovjet-Oroszországból ismert, s bízott benne. Az illető osztrák útlevelet ígért neki!... Igen, tu-

dom, ez se csak Csuvarára illik, de azért megkérdezném: Bécsben volt ő ebben az időben?

– Kórházban volt! – lármázik Lukács.

– Hol? Jártál nála? Meglátogattad?

– Lapokat küldött! Tüdőszanatóriumban nem lehet látogatni! Rossz a tüdeje, most is vért köp!

– Nem akarok vitatkozni veled, egyelőre szögezzük le: Csuvarát az általam említett időben senki se látta a bécsiek közül. Tovább megyek: volt Csuvarának szakálla?

– Volt – bólint Sallai.

– Másnak is van szakálla! Vinczének is van szakálla!

– Még ezt is elfogadom; újabb kérdést teszek fel. Van-e Csuvarának nyomdász rokona?

– Kettő is, a két fivére – feleli Sallai. – Ez hogy kerül ide?

– A magyarázathoz valamit előre kell bocsátanom. Az az asztalosüzem, ahol jelenleg könyvelősködöm, a Szerb utcában van. Az egykori Szerb utcai zálogházat az új rezsim börtönné alakíttatta át. Valamivel karácsony előtt, éppen hazafele indultam, néhány rabot kísértek végig az utcán. Egyiküknek sikerült a hóba ejtenie egy cédulát, amelyen az állt: „Kérem a megtalálót, értesítse hozzátartozóimat az Örömvölgy utca 44-ben, hogy Klein Rózsi hová került, s hogy élelmet, tiszta ruhát kér.” Elmentem erre a címre. A fogolynő hűgát találtam odahaza, tizennégy éves kislány, fekete hajú, bogárszemű... Felnőtt módjára fogadta a rossz hírt, azonnal fölpakolt, indult a nővéréhez, nem félt... Azóta is tartom vele a kapcsolatot, s mindent tudok az előzményekről. Rövidre fogom: Parázs, a kislány elmondta, hogy Klein Rózsi a szakszervezeti ellenzék tagja, a diktatúra bukása után néhányadmagával illegális kommunista csoportot alakítottak, rölapokat nyomtattak, mikor pedig a gépük elromlott, utcai feliratokat festettek. Nos, egy ízben egy csontos, magas, szakállas férfi került kapcsolatba velük, azzal nyerte meg bizalmukat, hogy szerzett alkatrészt a törött

nyomdagéphez... Alig kezdtek ismét munkába, valamennyiüket letartóztatták, a férfit azonban, aki a párt bécsi összekötőjének adta ki magát, azóta senki nem látta.

– Ez se bizonyíték!

– Való igaz: csak a szembesítés döntene. Nos, vállalom, hogy rövid időn belül valamilyen módon kihozom ide a kislányt, te pedig, Lukács, megszervezed, hogy Csuvara ne tűnhessen el a szemünk elől. Hol ápolják jelenleg?

– Itt a cédula, amit hagyott nekem! „Kedves Biztos Elvtárs”... engem mindig így szólított... „tudatom veled, hogy az orvos azonnal beutalt ismét kórházba. Alkalmasint próbálj meglátogatni. Floridsdorfban kell vonatra szállni, gyorsan az első állomás Stockerau...”

Sallai sápadtan egyenesedik fel:

– Stockerau?! Kun Béláékat a stockeraui kórház egyik különálló pavilonjában helyezték el azon a címen, hogy a karlsteini kolostor nem elég biztonságos!

A négy férfi összenéz.

– Tudnánk most rögtön egy autót szerezni? – kérdi Dániel.

5.

– Állj!

A gépkocsi fényszórói sisakos osztrák rendőröket világítanak meg. Egyikük magasra emelt kézzel int megálljt, a többiek fenyegetően billegtetik fegyvereiket.

– Igazolványokat!

– Mi történt, kérem? – kérdi Sallai Imre.

– Nem szabad továbbmenni! – A rendőr mogorván lapozgat az igazolványokban. Mikor Dániel útlevelét kinyitja, szép tarka papírpénz ötlük a szemébe.

– Békés utasok vagyunk – hajol a reflektor fénykörébe a tanár. – Napközben az országút teli lovas szekerekkel, marhákkal; ilyenkor jobban haladunk. Nem lehetne mégis...?

Az egyenruhás markában eltűnik a bankó, ő maga azonban nem néz föl, úgy válaszol:

– Errefelé semmiképpen nem mehetnek tovább az urak. Tessék Leitzersdorf felé kerülni.

– Mi történt? Csak nem a kórházban...?

A rendőr halkabbra fogja:

– Valami postarablási kísérlet történt... aztán meg tűzriadó. A bécsi kollégák nyomoznak. Tessék szíves lenni megfordulni. Nagyon sajnálom.

Sallai kényszeredetten fordul a gépkocsivezetőjéhez:

– Térjünk vissza Stockerauba, elvtárs.

– Csak nem adjuk föl...!

– Szó sincs róla. Betérünk valahová, ahonnét lehet telefonálni, van néhány ismerősünk. Reggelre talán megközelíthetjük a kórházat is. Szerintem idejében érkezünk.

Ahogy ez Ausztriában bevett szokás: majd minder. utcasarkon táblák mutatják, merre van penzió, szálloda...

A Hotel Schmida hajnalig nyitva tart!

A főtéren találják a szállodát; földszintjén valóban világítanak a nagy ablakok.

Szalonzenekar cincog az emelvényen, az elázott vendégkoszorú alighanem esküvőt ünnepelt, az ifjú pár helye azonban már üres: nem csoda, jóval túl jár az óramutató az éjfélen.

Más vendég jószerével nem is található a nagyteremben. Egyetlen férfi ül a sarokasztalnál, kései vacsorát – vagy korai reggelit – fogyaszt...

– Sejtettem, hogy itt találunk, Vincze Jóska – mondja Dániel.

A szakállas, göndör fekete hajú férfi abbahagyja az evést. Bőrkabátos háta megfeszül, ahogy lassan feléjük fordul. Arcról arcra néz, tekintete nem változik se Sallai, se Lukács – de még Ede láttán sem.

– Nem tülem tuggyák – mondja mély hangján Horváth Jani.

– Valóban nem, Jóska. Jani egy szót se szólt rólad,

de hisz nem is tudta, hol vagy. Én is csak azóta gyanítom az ittléted, mióta megtudtam, hogy Kun Bélának is itt élnek, meg Csuvara Mihály is idekerült. Régóta gyanakszol rá?

– Nem. Én már két hete itt dekkolok – s Vincze int, hogy üljenek az asztala mellé. – Akkortájt kaptam üzenetet.

– Kitől?

– Nem tudom.

– Ezt hogy érted?

– Egy reggel a lakásom előtt megállított egy cigányasszony. Fejedelmi, gyönyörű nő... magyar romnyi.

Dániel meglepve fordul Janihoz:

– Ismét cigányok!... Jani, te emlegettéél cigányokat, akik miatt Prónayék kudarcot vallottak Karlsteinben! Ha ez véletlen...

– Nem véletlen – feleli röviden Vincze. Előhúzza a cigarettatárcáját, amelyben azonban nem füstölőnivaló van, hanem egy megviselt papírdarab, rajta reszketeg, verébfej nagyságú betűk: „Vigyázzatok K-ékra Stokkerauban!”

Dániel megnézi a cédulát, ünnepélyesen bólint:

– Igazad volt, jóska. A helyedben én is azonnal idejöttem volna.

– Ne haragudjanak, nem értem – néz rájuk Sallai.

– Mit nem ért?

– Hogy miért fontos az anarchistáknak a kommunista vezérkar biztonsága! – veti oda Lukács.

– Az egyik vezérkaré, nem? – vágja rá azonnal Vincze. – Én viszont megkérdezhetném, hogy miért fontos ugyanez nektek?

– Egyik kérdésnek sincs értelme ebben a helyzetben – és Sallai hangja most pengeéles. – Nem tennők okosabban, ha összegeznénk, amit tudunk?

Vincze leküzdi a mérgét.

– Elkezdhetem én – mondja végül. – Megkaptam a cédulát, indultam ide, körülnéztem. Ahogy nekem sikerült az első órában majd mindent megtudni Kunék-

ról, ugyanúgy más is megtehetette. Hogy a kórház egyik különálló pavilonjában szállásolták el őket. Hogy a pavilont külön szöges dróttal is körülvették, ami csak arra jó, hogy fölhívja a figyelmet. Hogy ők az emeleten laknak, a szuterénben pedig őrség tanyázik! Egy szó, mint száz: a kórházba boldog-boldogtalannak szabad a bejárása... Szereztem egy fehér köpenyt, azzal akár a népbiztosok elé odajárulhattam volna!

– Súlyos konspirációs hibák – mormogja Sallai.

– Azok bizony! A sánta aztán ki is használta...

– Miféle sánta?

– Szentmiklóssy Józsefnek hívják, főhadnagyi rangban szolgált a Radetzky-huszároknál, a háborúban sebesült meg.

– Hogy kerül az ide?

– Én is ezt kérdeztem... magamtól persze, mert őt nagyon elfoglalta a szervezés. Az ő kezében futottak össze a szálak.

– Nem értesítette az osztrák rendőrséget? – kérdi Sallai.

– Az osztrák rendőrség, Schober úrral az élén, gyűlöli a magyar emigránsokat... már csak szakmai sovinizmusból is komázik a régi magyar kollégákkal, akik – én még jól emlékszem rá – annak idején puskatussal ütötték Kun Béla fejét, mikor a kezükbe került... bizonyítékom ugyan nincs rá, de szerintem együttműködnek a fehérekkel.

– Szerinted minden olyan testület, ahol szervezettség és parancsnoklás van, eleve ártalmas! – támad Vinczére Lukács.

– Történt valami gyanús esemény?

Vincze kedvetlenül elneveti magát:

– Gyanús esemény?! Ma reggel láttam megérkezni Csuvarát. Valami azt súgta: kezdődik! A kórházban állítólag nincs felvétel, ő azonban rögtön kapott ágyat, még hozzá annak a szárnynak az egyik sarokszobájában, amely a különálló pavilonra néz...

– Már te is kezded?

- Kérem, folytassa!
- ...délután pedig látogatókat fogadott.
- Szentmiklóssyt!
- Pontosan őt, meg egy osztrák származású volt tisztet, akit Probstnak hívnak, az a közösöknél szolgált.
- Nem hiszem! – hajtogatja Lukács.
- Törtem a fejem, mit tegyek... A szerencse sietett segítségemre. Észrevettem, hogy Csuvara levelet dob be a postaládába. A kórháznak egy postaládája van, alkonyattájt üríti ki a postás, viszi Stockerauba...
- ...de tegnap nem jutott el a városig, nemde? – kérdi Dániel. – Valaki megtámadta...

Vincze vállat von, aztán odavet az asztal közepére egy borítékot:

– Engem csak ez érdekelt.
A címzett: „Fräulein Kovács Lujza, Hotel Gellért, Budapest.”

– Hotel Gellért?!
– Horthy és kísérete még ott lakik...
– Majd én megmondom nektek, ki ez a nő!
Dániel maga elé emeli a levelet:

– „Kedves Kap. Úr!” – olvassa. – Azt hiszem, sejtem már. Hogy is mondogattad, Jani? „A nagy kapitán.”

– Olvassa, tanár úr! – kéri Sallai.
– „Nem tudom, de valami rossz érzés szállott meg akkor, amikor tudatták velem, hogy haza kell menni. Nem tudom azt se, hogy rosszul teszem-e, hogy érzésem után engedem magam vezetni, de valami nem normális érzés fog el és kételkedés-e, vagy pedig valóság, s ezért kérem Kap. Urat, hogy legyen segítségemre, hisz bűnöm nincs is olyan nagy, mint hogy kommunista voltam...”

– Hamisítvány – nyögi Lukács.
– Tedd mellé a cédulát, amit tegnap délben kaptál Csuvarától! Ami úgy kezdődik: „Kedves Biztos elvtárs!”

– Kérem, folytassa!
– „...Én legjobb szeretnék nem hazamenni, inkább

máshová, román vagy olasz területre, így meglesz az a lehetőség, hogy nem kerülök semmilyen bajba és kivárhatom, amíg részemre az amnesztia megadatik. És Kap. Úrék is meg lesznek kímélve a zaklatástól, hogy lefognak és utánam kellessen járni, és tudom jól azt, hogy itt nem maradhatok, mert itt veszélyes lesz. Kérem Kap. Úr jóindulatát, és arra kérem, hogy hozzátartozóimat ne bántsák, mert mindnyájan jól végezték a munkát és én értem pedig nem felelhetnek...”

– Ezek nyilván a nyomdász fivérek, akik segítettek lebuktatni a röplapkészítő sejtet – jegyzi meg komoran Sallai.

– „...Ami engem óvatosságra int, egyedül az, hogy irataimat nem adták át, mint máskor, hanem elvették, én pedig Magyarországra azok nélkül nem megyek. Távol áll azonban tőlem, hogy én csak egy szóval is mondanék valamit, mert sokkal jobban óhajtom, hogy a békés munka menete hazámban meginduljon...”

– A gazembör!

– „...Én nem láttam és nem tudok semmiről semmit. Pepi igen jól dolgozott eddig...”

– Ez Szentmiklóssy József beceneve – jegyzi meg Vincze.

– „...Ő nem oka annak, hogy énbennem kétely támadt fel és hogy nem utazom haza, hanem az, hogy a látszat olyan, mintha engem valami erővel akarnának elvinni. De ez csak az én gondolatom, míg az urak részéről a legbecsületesebb lehet a szándék. Üdvözlettel: Marabu.”

– Micsoda?

Dániel fölneéz Horváth Janira:

– Ez a perdöntő bizonyíték, barátaim... Emlékezz, Jani, mit hallott Berbenkov a királyhidai börtönben a tisztektől! Hogy az, akit várnak, bizonyára „kiszagolta már Marabut”, azért nem jön! Prónay emberei tehát kapcsolatban állottak a Marabu fedőnevű spionnal – s ez azonos Csuvarával!

– Ítéletet mondunk fölötte – hallik Sallai felől.

– Késő – mondja Vincze. – Az a gyanúm, még az akció kezdete előtt megszökött.

– Miféle akció...?

– Prónayék akciója... amely megghiúsult.

– Micsoda?!

– Beszélj már, Jóska!

– Említettem, hogy a szerencse sietett segítségemre ezzel a levéllel. Rögtön elhatároztam, hogy megszerzem, méghozzá – ha kell – erőszakkal, hisz akkor Stokkeraut ellepik a nyomozók. Így is történt: kiszállt a járási – vagy tartományi – csoport, aztán Bécsből hívtak segítséget. Eközben viszont befutott a városba egy tűzöléses Flieger Puch gépkocsi. Ezt a típust jól ismerem, a légierőknél szolgáltam... Nem volt más dolgom, mint figyelni, kik gyülekeznek a kocsi környékén. Jöttek is szépen, ki vonattal, ki másként... néhány régi ismerős, például Hautzmayer és Reininger, egykori pilóták... Összejöttek vagy kilencen.

– Akkor nem emberrablást terveztek...

– ...hanem tömeggyilkosságot – fejezi be Dániel félmondatát Vincze. – Innen elég messze a magyar határ, aligha jutottak volna el odáig... Magam is így gondoltam. S mivel a rendőrökhöz fordulni nem akartam, maradtak a – bakterek.

– Bakterek?

– Igen! Az a néhány öreg csont, akiket jószerével már csak a kötelességtudat tart életben. Hogy vigyázzanak a csöndre, a tűzre, a vízre...

– Tűzriadó?!...

– Igen. Mikor a tisztelt társaság elindult a Puchhal, gyufát gyújtottam egy szalmatetejű városszéli csűr mellett, a kórház felé vezető út mentén. Az öregek megfújták a vészdudát...

– Felelőtlenség, de... mégis köszönjük – és Sallai odanyújtja a kezét Vinczének.

Ő azonban – elhárítja.

– Félre ne értse. Megtisztel a köszönete, de nem engem illet.

– Hát kicsodát?
– Azt, aki az üzenetet küldte: Borsot.
– Lehetetlen! – nyögi Lukács.
– Ezer közül megismerem az írását, ha elnagyolt is, elkapkodott is – állítja Vincze.

– Mégis élne...?
– De ha él, miért nem adott életjelet magáról?
– Nekem van egy ötletem arra nézve, hogy erről megbizonyosodjunk – szól közbe Dániel. – Nem érdeklődtél, Jóska, járt-e erre egy cigánykaraván?

Vincze mindig feszült, mindig sötét arca megvilágosodik, felderül.

– Egy srófra jár az agyunk, tanár úr. Hogyne érdeklődtem volna! Jártak bizony, két napon át táboroztak az erdőszélen. Mikorra azonban ideértem, már fölszedték a sátorfájukat.

– Sallai elvtárs, ön azt mondta, akadnak ismerősei a városban. Van köztük orvos is?

– Természetesen.

– Megtenné, hogy idehívja?

– Most?

– Miért ne? Elég nagy zajjal vannak ezek a derék lagzisok, hogy valakit idecsaljanak...

– Megyek telefonozni.

Míg Sallai távol van, hallgat a társaság. Lukács magába roskadva ül, Vincze Jóska befejezi a félbemaradt étkezést – „nem ettem egész nap, lesben ültem” –, Dániel és Jani pedig szeretettel nézik őt, míg rájuk nem mordul:

– Világéletemben utáltam, ha belenéznek a számba!

– Akkor nehéz dolga lehetett veled a fogorvosnak... Egyébként, Jani, most jut eszembe, az se most volt, mikor mi tányérnál ültünk.

– Ebből ne rendeljete, rágós a hús! – s ahogy fölneéz Dánielre, lecsapja a kést, villát, megöleli a tanárt: – De örülök, hogy egy darabban látlak! Attól tartottam, ha Pesten maradsz, beleütközöl, teszem, Zentayba vagy

Ormándyba, azok meg széjjelfertályolnak, a darabjaidat kitűzik a réaliskolák homlokzatára...

– Az ypszilonos urak egyelőre lapítanak, Jóska. Nem nagyon tetszik nekik az, ami odahaza alakul. Szerintük csupa fölkapaszkodott stréber uraskodik manapság, nem az igazi nemzetfenntartó elem. Rhédey báró például a birtokára húzódott... a titkára meg, képzelheted, visszavette Sípos urat, ha nem is zsokénak: idomárnak. Sípor úrnak föl kellett esküdnie...

– Micsoda?

– Akár hiszed, akár nem: két gyertya közt feszület, az előtt kellett megesküdnie, hogy soha többé nem lesz rossz...

– S neked hogy megy sorod?

– Egyelőre Pesten, s egyelőre élek – de annyival tartozom az igazságnak: egyik rosszabb, mint a másik. No de sebj, Jóska, „dös gíbt’s net”, ahogy Bécsben mondják.

– Az mit jelönt?

– Magyarul úgy hangzik: olyan nincs, nem is volt, nem is lesz a sifonérba’, hogy én elkeseredjek.

– Könnyű neked – mondja Vincze. – Engem halálra keresnek a pétermonostori kastély miatt.

Csönd támad köztük.

Véletlenül a lakodalmások is most hagyják abba a gajdolást.

A hajnal első, hűvös léghulláma húz át a nagytermen.

Az ajtóban – feltűrt gallérral, fölkapkodott öltözékben – Sallai mellett ott áll egy szemüveges férfi.

Odajön hozzájuk, mindenkivel kezét szorít, de nem mondja a nevét, nem kérdi a másokét. Letelepszik, figyelmesen néz rájuk.

– Lehetséges, hogy az orvosi titoktartásba ütköző dolgot kérdünk öntől, doktor – mondja halkan Dániel. – Arra feleljen, amire nyugodt lelkiismerettel teheti. Nem hallott róla, hogy mintegy két héttel ezelőtt – hogy úgy mondjam, a szolgálati utat megkerülve – egy súlyos sebesültet láttak volna el a kórházban?

Az orvos Sallaira néz, s mintegy biztatást kapva tőle, bólint:

– Történt ilyen eset. Elégké különös dolog... Egy cigánykaraván hozott erre egy sebesültet.

– Véletlenül nem ön látta el?

– Nem. Agysebész kollégám foglalkozott vele. Lőtt seb következtében szükséges trepanáció...

– Az micsoda? – szisszen fel Vincze.

– Sajnos, nem ismerem a pontos részleteket. Általában a koponyacsontot érintő műtéti eljárásokat nevezük trepanációnak, a lékeléstől a csontpótlásig. Fél füllel azt hallottam, ez esetben az utóbbiról volt szó. Valamilyen lemezt ültettek be a sérült szekció helyére, azt kellett ellenőrizni.

– Miféle lemezre gondol?

– Csak általánosságban felelhetek a kérdésre: többnyire nemesfémmeel szokás elvégezni a pótlást, nehogy a szervezet kítaszítsa az idegen anyagot. Platinaötvözzettel...

– Nagyszabású, nehéz műtét ez?

– Kérem, az orvostudomány története több ezer esztendőös kraniológiai beavatkozásokról tud, perui, indiai, egyiptomi koponyalékelésekről... azt is megállapították, hogy a sérültek többsége jó ideig élt a műtét után. Esete válogatja...

– Én valójában arra vagyok kíváncsi, hogy csak kórházi körülmények között végezhető-e efféle műtét..

– Feltétlenül igennel válaszolnék... de azt el kell hogy higgyék: valóban nem tudom, hol csinálták. Ismétlem, én nem láttam a sérültet. Utólag hallottam valamit rebesgetni... mikor már a cigányok rég eltűntek.

– Nem tudni, merre...

– Nem. Segíthetek még valamiben?

– Igen, doktor – feleli Sallai. – Lemond arról, hogy gyógyítsa az amnéziánkat.

– A magaméval szemben is tehetetlen vagyok – mosolyog az orvos. Parolázik Sallaival, elköszön.

– Mi bajunk van nekünk? – gyanakszik Horváth Jani.

– Átmeneti emlékezetkiesés, Jani. Itt ültünk, de már nem emlékszünk, kivel beszélgettünk.

Vincze int a sarokban álldogáló pincérnek:

– Fizetek, indulok.

– Hová?

– Cigányokat keresni.

Dániel szaporán bólogat:

– Jól teszed. De elkísérnélek!...

– Gyere, tanár úr! Úgyis törve beszélem a nyelvet.

– Melyiket? Innen egyforma közel a cseh határ is, a német is...

– Nekem mindegy, csak magyarul tudok.

Sallai figyelmesen nézi őket:

– Meg akarják keresni Borsot? Bizonyosak benne, hogy róla volt szó az előbbiekben?

– Minden egybevág, Sallai elvtárs. Tudjuk, hogy lövést kapott, tudjuk, hogy eljutott a Lajtáig, onnan nincs nyoma... Valahol ráakadtak a cigányok, megistáptolták...

– Önzetlenül? Kórházba kellett vinni, nemesfém lemezt beültetni, ellátni, gondozni...

– Nem tudjuk, mi történt; egyszer majd megtudjuk, elmondjuk – feleli Vincze.

– Elvárom – válaszol Sallai ugyanazon a hangon. – A tanár urat azonban semmiképp nem engedhetem el. Magamra vállaltam valamit, be kell számolnom róla, mit intéztem.

– Engem is fog a kötelesség, Sallai elvtárs. Derék munkaadóm egész sereg tennivalót bízott rám. Janit is haza kell segítenem.

– No, akkor... induljunk, elvtársak, fel Bécsbe...

...Lukács azonban nem mozdul.

Még meg is ríkatja a lelkifurdalás. Hogy ő nem éli túl a szégyent.

Úgy kell kitámogatni a kocsiiig.

Dániel veszi kezelésbe:

– Ide figyelj, öregem, elmondok neked néhány sort Szophoklész „Antigoné”-jából...

– Hagyj békén!

– „...És nincs ember, ki még nem tévedett soha,
De tévedett bár, sorsa nem reménytelen,
Ha bajba jutva nem makacskodik tovább,
S hibáját jóvátenni jó tanácsra hajt...”

– A tűzbe tettem volna érte a kezem!

– Így legalább egyszerre tudod pödörni a bajsod két hegyét! Higgy a klasszikusoknak, Seneca is 'azt mondja: tévedni emberi dolog... megjegyzem, már Krisztus születése előtt 540 körül élt egy Theognisz nevű görög költő, aki pontosan ugyanezt fejezi ki egyik versében...

Már Bécs házai közt járnak, még mindig mondja, Lukács pedig szipog.

Második fejezet

„Ha méned szépségével és saját lovaserényeiddel kívánsz feltűnni, akkor ne rángasd lovad száját, ne sarkantyúzd, s ostorodnak se kell hasznát venned. Ha fejét felrántod, csak abban akadályozod meg, hogy lássa, hol van helye lépéseinek. Az ostor és sarkantyú használatának következtében lovadat ijedőssé, bátor-talanná és ágaskodóvá teszed, s nyilvánvaló lesz, hogy csak vonakodva fog engedelmeskedni neked. Ha lágyan tartott lágyékkal tanítod, hogy fejét magasra tartsa, és nyaka íve kecses legyen, akkor testtartása méltóságteljes lesz, mint a csődöré, ha kancákkal találkozik. Fejét magasra tartva, orrlyukai reszketni fognak, lépései nemesek lesznek és farkát magasra emeli. Így derül fény szépségére, nagyszerűségére és tüzességére, feltűnő testtartása pedig azt bizonyítja, hogy élvezetet talál abban és büszke rá, hogy lovasát viselheti.”

Xenophon: A lovaglás művészetéről (részlet)

„Az Elba a nagy városok folyója; mindig is vonzotta a jelentős települések alapítóit. Nem csoda tehát, ha Hradec Kralovétól (német nevén: Königgrätztól) 25 km-re délre ismét ilyenre találunk a hetvenezer lakosú Pardubicében.

A város Kelet-Csehország második legnagyobb települése, közigazgatási székhely, jelentős iparral, főiskolával, állandó színházzal, operával. Van múzeuma és képtára is.

Érdekességeihez tartozik az 1874 óta évente megrendezett ló- és akadályverseny. A vízakadályos lóversenypálya 6900 méter hosszú. Az akadályverseny – a liverpooli után – a legnehezebb a kontinensen, mind távja, mind terepnehézségei miatt (a lovak

friss szántásban futnak). Jellemző, hogy 1874 és 1923 között 292 ló indult, de csak 190 ért célhoz, s például 1921-ben valamennyi induló feladta a küzdelmet...”

Részlet egy útikönyvből

– Szőreg! Szőreg megállóhely!

Ömlik a nép a vicinálisról, szezon van, a kertészetekben ilyenkor lehet egy kis munkát találni. Akik ismerik az itteni dörgést, nem is a főutca felé fordulnak, toronyíránt vágnak neki a réteknek, hogy mielőbb odaérjenek az üvegházakhoz, amelyeken most ragyognak föl az első napsugarak.

– Bírod-e még, Parázs?

– Bírom! – villantja fekete szemét nővérére a soványka süldőlány. Nem látszik rajta az átvonatozott éjszaka.

Előző nap, délutánján indultak Pestről, bizony jóval elmúlt éjfél, mire a személy bedöcögött a magas töltésen épült szegedi nagyállomásra, s alig alhattak valamit a váróteremben, indulást fütytyentett a szárnyvonalon járó mozdony – aki arról a szerelvényről lemarad, aligha lakik jól aznap friss szőregi kenyérrel.

De aki eljutott idáig, annak is iparkodnia, mások – a többi szegényember – rovására ügyeskednie kell, különben nemcsak a keresetnek fuccs, az útiköltség is elvész! Ezért rohan a sok ember egymást taposva a falu utcáin és a kertek alatti ösvényeken, ezért vetkeznek ki addigi békés, kedélyes önmagukból... Parázs nagy szemekkel nézi a kíméletlen tülekedést, értetlenül hallgátja a durva káromkodásokat, nővére pedig halk szóval okítja:

– Jól jegyezd meg, amit itt láatsz, mert ez manapság is az urak legravaszabb, leggonoszabb cselfogása! Egy-mást öljük a munkáért, mi magunk szorítjuk le egymás

bérét, ők pedig, akik mindezt előidézik, álszent módon forgatják a szemüket: lám, ilyen a proli!

A nap már elszakadt a látóhatár szélétől, a tekintet nem állhatja a fényét – kutya meleg lesz ma! Lassan a két testvér is elindul a többiek után; mindenkit maguk elé engedtek, könnyen lehet, hogy hiába tették meg a hosszú utat, lemaradnak mindenholnan...

...vagy mégsem?

Bekanyarodnak az egyik mellékutcába, elhaladnak egy hosszú, magas palánk mellett, a kapun – fölötte tábla: „Berbenkov Miklós kertészete” – kettőt kopognak. Mogorva hang szólal meg:

– Ki az?

– Klein Rózsi... A húgommal jöttem.

– Mit akarnak?

– Munkát keresünk.

– Mihez értenek?

– Leginkább a spárga termesztéséhez.

– Akkor azt is tudják, melyik fajta a legértékesebb!

– A „szóló” csirág. Ami annál vékonyabb, az legfeljebb levesbe jó.

Csikordul a zár, megnyílik a kapu:

– Csakhogy baj nélkül megérkeztetek, elvtársnő! Minden rendben?

– Ede bácsi! – lepődik meg Parázs az alacsony, szemüveges férfi láttán.

– Csssst, te! Sose mondj nevet! – riad rá a nővére.

Mielőtt ismét bezárná a kaput, Dániel kipillant az utcára; sehol egy lélek.

A házigazda is ott áll: olajbarna ábrázatában valószínűleg világítanak sűrűn rakott fogai, élénk fekete szeme fűgén jár:

– Isten hozta két szép kicsi nő nálam! Én vagyom Bulgár Nikola, szolgálatukjára. Nekem éppen ilyen segítség kellene... hogy is mondja magyar... mindörökre. Maradjátok ti itten egészen!

– Nem tudom, mit szólna hozzá a férjemuram – tréfál Rózsi, de azért finoman távolságot is tart, mert

megérez valamit ennek a délvidéki férfinak az életvidám nőbolondító vonzerejéből. Nikola persze ügyet se vet az efféle lelki finomságokra, örül, hogy szoknyát lát, tört magyarságával bókokat mond – okosabb úgy elfogadni, ahogy van.

Bemennek a hűvös tornácra, leteszik a holmijukat. A nagy ház teljesen üresnek látszik, a házigazda léptei döngve visszhangzanak benne: szíverősítőt hoz (Rózsi hiába tiltakozik, meg kell mártania benne a nyelve hegyét), Parázs málnaszörpöt kap: „itt termette a kertemben, láthatod, magam finom ujjacskákkal szedte, magam pici lábaival taposta”. A hatalmas kert, üveg-házakkal, málnással, a sok virág, fölötte méhek dongása – csupa andalító békesség, a fiatal lány most kezdi érezni az utazás, a virrasztás fáradtságát...

...kopogtatnak.

Dániel int Berbenkovnak, mennek a kapuhoz:

– Ki az?

– Horváthék – hallik.

– Mit akarnak?

– Munkát keresünk.

– Mihez értenek?

– Leginkább a spárgatermesztéshöz.

– Akkor azt is tudják, melyik fajta a legértékesebb!

– Amelyiket egyszer meghúzunk a tőkések nyakán!

– feleli hetykén egy másik hang.

Dániel már nyitotta a kaput, erre a mondatra megáll a keze, de közben az elülső, hatalmas termetű parasztember már lépett volna befelé, keményen nekiüti térdét a vaskos kapunak, mondja is azonnal:

– Nem erisztasz, tanár úr, a jebuzeussát?

– Köszönd Jóskának! – mutat vádlóan Dániel a göndör hajú, apostol-szakállas férfire, aki – Horváth Jani mögött – széles vigyorral nyugtázza a szemrehányást.

– Soha nem szokja meg a rendet!

– Melyiket? A régit nem akarom, az újat még csak áhítom!

„Ez az a híres... a volt anarchista”, gondolja Parázs. Hallott Vinczéről eleget.

Dániel sebesen kitekint az utcára, aztán zárja a kaput, s folytatja a zsörtölődést:

– Ne beszélj mellé! Hányszor magyarázzam? Comte igazán nem a mi emberünk, mégis pontosan az igazunkat fejezi ki: „a rend mindig a haladás alapfeltétele”!

– Jómúltkor Rabelais-t idézted, tanár úr, hogy a szerzetes inkább szegi meg isten parancsolatait, semmint a kolostor reguláit...

– Rosszul érvelsz, a mi esetünkben az ige is, a szervezet is pontosan megfelel egymásnak. Ha már Comte-ot emlegettem, azt is ő mondta: „...az általunk létrehozott mesterséges rend kezdetben önkéntelen, később tudatos meghosszabbítása annak a természetes rendnek, amely minden esetben valóságos törvényszerűségek összességének eredménye.”

– Rendben van, meggyőztél, engedj ki, elmondom a „szóló csirágot”. Hogy ezt a maflaságot honnan vettétek...

– A spárga nem maflaság, hanem a legfinomabb csemegék egyike! A spárga narancsmártással: az olasz konyha dísze, de csakis a „szóló”, a testes fajta...

– Van még annál jó – avatkozik a beszélgetésbe Nikola. – Ha a spárgát te már főzted meg, öntöd rá olvasztott fűszeres vaj, parmezánsajt veszel, sütőbe beleteszed...

– Jöhet! – rikkantja Vincze Jóska. – Egész éjjel nem ettünk, gyalogoltunk árkon-bokron át, hogy időben ideérjünk Átokházáról.

– Egyelőre féken kell tartanod a gyomrodban tomboló fenevadat, öregem. Csak rátok vártunk, az elvtársak egy része a saját keresete rovására üldögél itt hajnal óta. Minél gyorsabban végzünk, annál hamarabb mehetnek kenyeret keresni a családnak.

Vincze elkomolyodik, int, hogy tőle kezdhetnek. Kezet nyújt Klein Rózsának (Parázs észreveszi, hogy nővére valamiféle feszültséget, óvatosságot leplez), megsi-

mogatja a lány haját, indul Berbenkov után, Ede még Parázssal beszél:

– Úgy gondoltuk, te leszel a kapuőr. Nekünk néhány igen fontos és titkos dolgot kell megbeszelnünk. A te dolgod az: bárki érdeklődjék is Nikola bácsi felől, a kaput ki nem nyitod, azt mondod: bement piacozni Szegedre. Világos?

– Igen, Ede bácsi.

– Derék lány vagy. Soha senki mást nem veszek feleségül, csak téged, ha megnősz.

2.

Az üvegházak mélyén, ahol a kazán kéménye nyúlik a magasba, s jókora betontartály vize lehel hűvös párát, egy árnyékos szín szolgál – alighanem a tavaszi palántázásra, most pedig arra, hogy nyolc-tíz ember összegyűljön alatta.

– Találkozónkat mögnyitom – mondja csendes szóval a kéménynek támaszkodó magas, kemény arccson-tú, mély hangú férfi (a jelenlevők többsége tudja, a többiek sejtik, hogy ő a szegedi földalatti kommunista szervezet vezetője). – Úgy találom, valamennyi möghívott elvtársunk eljött, aminek azért is igön örülök, mert ezek szerint lassan-lassan a konspiráció dolgaiban is kezdjük kiösmerni magunkat. A szó a budapesti küldöttet illeti.

– Súlyos helyzetbe kerültünk, elvtársak – vág a dolgok közepébe minden kertelés nélkül Klein Rózsi. – A proletárdiktatúra bukása óta egy dunai gőzhajó matrózai révén tartottuk a kapcsolatot Bécsben élő vezetőinkkel. Az osztályellenség nemrég kiszimatolta ezt a rejteket, azóta nem tudjuk igénybe venni a Mohácsot. Most – de határidőre – ki kellene juttatnunk, majd visszakapnunk egy elsőrendűen fontos pártokmányt: ismét működő, újjászületett illegális csoportjaink szervezeti felépítését és munkatervét. E terv jóváhagyásán

áll vagy bukik az elkövetkező hónapok – ha nem esztendő – politikai munkájának sikere. Ha elvi irányítás nélkül maradunk, nemcsak súlyos hibákat véthetünk, hanem eltérhetünk a nemzetközi kommunista mozgalom irányelveitől is. Ezt nem kockáztathatjuk! Nos, ebben a helyzetben kaptuk – Dániel elvtárs révén – azt a hírt, hogy a dél-alföldi kommunisták szerint lehetséges volna kerülő úton megteremteni a kapcsolatot Béccsel. Úgy tudjuk, a futár személyére vonatkozóan is van javaslatuk. Engem azért küldtek e rendkívüli találkozóra, hogy megismerjem az ajánlat minden részletét. El kellene döntenie, megvalósítható-e a tervezett akció. Ne vegyétek bizalmatlanságnak, de olyan nagy a tét, hogy ezt az ellenőrzést nem mulaszthatjuk el.

Csönd támad: a fiatalasszony szavai nem mindenkinek tetszenek. Valaki félhangosan meg is jegyzi:

– Mi mög, tudatlanok, azt hittük, ugyanannyit érünk a párt szömiben, mint a pestiek. Hogy az egyik komenista ugyanolyan értékű embör, mint a másik.

Klein Rózsi nem felel. Már-már kínos a hallgatás. Aztán az elnöklő férfi mély hangja döndül:

– Én mögértöm a pestiek álláspontját is. Mondanék egy szövényös példát, aki hallotta tőlem, ne figyeljen rám. Tudjátok rúlam, 19 tavaszán egy fölbérölt ellenséges valaki belémerisztött egy revorvergolyót. Szöröncsésen mögmaradtam, de a Vörös Ujság már mögírta a halálom hírét, szépön el is búcsúztatott...

– ...ezért fogsz nagyon sokáig élni, Ladjánszki elvtárs! – jegyzi meg Dániel.

– No, az igön jó vóna, mert nagyon szeretném mögérni a második Tanács-Magyarországot... de nem ezért hoztam föl a régi dolgot, csak azért: öleg messzire vagyunk mi még egymástul, nemcsak száznyolcvan kilométerre. Szükség van a tanálkozásra, a mögismerködésre. Ha ez mögtörtént, utána már nincs helye kétségödködésnek. Addig azonban ki köll táрни magunkot egymás színe előtt. Ezért ammondó vónék, ne az ügynek a hívságos részivel töröggyünk most, szögedi,

makói, vásárhelyi elvtársak! Van, amibe' mi ismerjük ki magunkat jobban, van, amibe' a pestiek. Mög köll osztanunk egymás között a tudományt, s akkor mindnyájan gazdagabbak leszünk. Ezért én javaslom, terigessük ki, amink van.

– Jól beszél a János bácsi – véli Horváth Jani.

Dániel megkönnyebbülten dől hátra: „túl vagyunk a nehezén”.

Téved.

Mert Klein Rózsi megköszöni a bizalmat, máris fölteszi az első kérdést, s a válasza tett megjegyzésével ismét füstöt vet a nézeteltérés:

– Kit javasolnátok futárnak?

– Vincze Józsefet.

– Mindjárt gondoltam!...

Jóska fegyelmezi magát, mások viszont ismét zúgólni kezdenek. Horváth Jani teljes nagyságában fölgyenesedik:

– Jómagam ajánlottam űtet. Jótállok érte akárki előtt. Ha régebben más úton járt is, a barikád innenső oldalán harcolt. Kilencszázhuszban a mi pártunk embőre lett, azóta is itt él mikőztünk, mögismertük. Járatos külföldön. Próbált harcos, vezérő katonája vót a fegyverős forradalomnak...

– Ezt mind tudjuk!...

– Akkor mi kifogás löhetne ellene?

– A bécsiek közt nincs egyetértés, hogy fogadják-e vagy sem! – tör ki izgatoftan Klein Rózsi.

Mielőtt bárki szólhatna valamit, Dániel Ede hajol előbbre:

– Én gondoltam erre az eshetőségre is. Eleve úgy terveztem el, hogy nem egy, hanem két futár szállítaná Bécsig az anyagot.

– Hogyan?

– Vincze elvtárs tenné meg az út nagyobb, nehezebb, veszélyesebb részét. Erre nála alkalmasabb valóban nincs köztünk. Az okmányt azonban egy adott helyen átadná egy másik elvtársnak, akit egyébként is

régóta várnak a központba, ám, mindeddig, rajta kívül álló okok miatt, nem fedhette föl magát.

Vincze megcsóválja a fejét:

– Eddig csupán azért nem kértem szót, mert ha bejelentem, hogy visszalépek, valaki azt gondolhatná: Vincze Jóska meggyávult. Nem lepett meg a pesti elvtársnő szavaiban megnyilvánuló bizalmatlanság, van annak gyökere, ha én azt réges-rég el is metéltem már magamtól. De ez a te ötleted, tanár úr... bocsánat, Dániel elvtárs...ez szerintem elvtelen kompromisszum, amellet, kimondom, sért is engem. Ezért most bejelentem...

– Pardubicébe kellene vinned az anyagot, Jóska.

– Pardubicébe?!

– Oda. Ahhoz az elvtárshoz, akinek Platina az illegális neve, s aki, mint jól tudod, termester az ottani híres lóversenypályán.

– Az egészen más – mondja Jóska. – Akkor minden rendben. Vállalom a megbízatást.

Klein Rózsi meglepve fürkészi a szakállas Vinczét, Dánielt; azt is észreveszi, hogy Horváth Jani hitetlen örömmel rázogatja a fejét, s hogy Bulgár Nikola képen mosoly villan:

– Tanár úr, csak nem az én társam börtön...

– De igen, Nikola, s te is jó nyomon jársz, Jani. Nevet nem mondunk, mivel azonban az elvtársnőnek tájékoztatnia kell felső kapcsolatát, a dél-alföldiek pedig még kevesebbet tudnak az illetőről, röviden összefoglalom Platina életútját. Kúnhegyesi származású, Pestre kerülése után az élelmiszeriparban dolgozott. Főnöke többmagával bevonultatta. 15-ben orosz fogságba esett Przemyślnél – mellesleg szólva: társaival együtt ő mentette meg a pusztulástól a polgárvárost. Egy szibériai lágerbe került; 1917-ben egy csapat élén megszökött a táborból, sok kaland után elindult hazafelé. Időközben megismerkedett Lenin tanaival. A moszkvai harcokban kitüntette magát, ekkor tanulni küldték, majd különleges megbízatásnak tett eleget Finnországban.

Magyarországra való házatérte után földön, vízen, sőt levegőben is a szocialista forradalom győzelméért harcolt. 1919 nyarán egy hadosztálynak lett politikai vezetője. Az ellenforradalmi puccs alatt is szerzett érdemeket. A bukás után természetesen az maradt, aki volt, ám egy áruló Prónayék kezére juttatta. Nem adta fel, sikerült a börtönből megszöknie, ám eközben súlyosan megsebesült, ahogy babonás körökben mondani szokás, csodával határos módon maradt életben...

– Mit te beszélsz itt babona! Igenis a phure tette! – vág közbe hevesen Nikola.

Mi az a phure? – kérdi Klein Rózsi.

– Nekem édes jó anyja volt cigányasszony, ő is mindig hitte a phuréban. Én mondtam a börtönben őneki, hogy az ő teste van jel, őtet a „phure” megsegíti...

– A cigány mitológia szerint van egy afféle csodanyó, matriarcha, akinek varázsos hatalma van – magyaráz Ede. – Szó, ami szó, Platina megmenekülésére van logikus magyarázat, de a véletlenek sorozata is segített. Fejsebet kapott, de még át tudott úszni a Lajtán, ily módon osztrák területre ért, ott nem üldözhatték a különítményesek. Eszméletlenül feküdt a parton, épp akkor haladt arra egy cigánykaraván, észrevették, hogy a sebesült lélegzik, föltették az egyik kocsi-ra. Ott rövid időre magához tért, s látván maga körül a cigányokat – így mesélik –, eszébe jutott a phure legendája, amelyről néhány órával azelőtt rabtársa beszélt neki. A vándorcigányok vajdájának felesége meghallotta a töredézett szavakat – ők is feltétlenül hisznek a phuréban –, ápolásba vette a férfit, sőt (mint később megtudtuk) nemcsak orvos kezébe juttatták a sérültet, hanem annak az operációnak a költségeit is kifizették, amelynek során a sérült koponyacsont hiányát nemesfémötvözetből készült lemezkével pótolták. A cigánykaraván néhány hónapig Ausztriában kóborolt; a sebesült eközben bizonyos információkhoz jutott, s még akkori állapotában is segített a mozgalomnak. Vincze Jóska tudomást szerzett erről, később nyo-

mukba eredt, s végül Csehországban rátalált Platinára. Azóta jó másfél év telt el. Barátunk immár teljesen egészséges. Tudjuk róla, hogy ismét be akar kapcsolódni a harcba. Erre kiváló alkalom nyílna az általam említett megbízatás révén. Egy szó, mint száz: azt javaslom, fogadjátok el jótállásunkat Platina személyét illetően, s döntsünk afelől, így bonyolítsuk-e le az akciót.

Ismét csönd támad, de ez már az egyetértésé.

– Van-e más javaslat, elvtársaim? – kérdi mély hangján Ladjánszki János. – Mindönki egyetért?

Fél szemmel, vagy teljes nyíltsággal, a megjelentek Klein Rózsira néznek.

– Én elfogadom a javaslatot – mondja halkan a fiatalasszony.

– Ez igön derék. Mögállapítom, hogy ellenszavazat nélkül határoztunk.

Rózsi egy pillanatra elfordul. Blúzából lapos kis csomagot húz elő, átadja Vinczének:

– Nem akármit bíz rád a párt, elvtárs!

– Tudom.

Dísztelen bádogdobozkát: egy dohányosszelencét tart a markában, odamutatja a többieknek:

– Ez a dózni éppen jó lesz. Magam fabrikáltam. Kettős az alja, se tűz, se víz nem árthat neki.

Áthajtja még egyszer az iratot, óvatosan elhelyezi a dózni aljában, rápattintja a rejtekfödelet...

...hatalmas reccsenés hallik.

Azonnal egy sikoltás is: Parázsé. A lány máris szalad feléjük a kerten át:

– Betörték a kaput! – sírja.

Az udvarra most tódul be egy csapat idegen: nyomozók, rendőrök, csendőrök...

Egy másodpercre mindenki megdermed.

Csak Dániel találja fel magát. Kikapja Vincze kezéből a szelencét s belesüllyeszti a víztartályba. Aztán magához fogja Parázst, közvetlen közelből susogja az arcába:

– Minden szavamat jegyezd meg! Fiataikorú vagy, ki fognak engedni. Akkor visszajössz ide, kiszeded a dobózt. Elviszed Alagra, Báró Rhédey versenyistállójába, keresed Sípos urat. Megmondod neki, hogy én üzenem: vigye el a pardubicei versenypályára, ott dolgozik Bors. Megértetted?

Több szóra már nincs idő: nekikesnek az egyenruhások.

3.

– Itt Zentay... Megérkezett végre a főhadnagy úr?

– Alázatosan jelentem, máris útban van a százados úrhoz. Minden pillanatban ott lehet.

Zentay mordul valamit, amit a segédtsízt akár köszönetnek is vehet, ha akar, helyére csapja a telefonkagylót.

No, ha jön Oszi, akkor föl lehet állni a faragott íróasztal mellől, ki lehet feszíteni a vállat, elegyengetni a díszes atillát.

Az a tapasztalata: ha ő odaáll valaki elé a maga kétméteres termetével, az illetőnek – akarja vagy sem – őreá föl kell néznie.

Ez jóleső, kellemes érzés. Növeli a biztonságérzetet, használ a mindenkori kedélyállapotnak, megkönnyíti a tárgyalás vezetését. Még akkor is megkönnyíti, ha a beszélgető partner: feljebbvaló. Itt, az elhárításnál, a feljebbvalók nem egyszerűen rangidős tisztek, ezt el kell ismerni róluk. Tudnak! Vele, Zentayval azonban ők is másként beszélnek.

Igaz, immár ő is feljebbvaló. Nem sok emberé, nem nagy ügyosztályé, de... lesz ez még nagyobb is.

„Feljebbvaló!” Nagyon kifejező szó, nagyon tartalmas szó. Nemcsak a jelenkori állapotra utal, hanem a jövődőről is mond valami ígéreteset...

Diszkrét koppantások az ajtón. Egy rövid szünet, egy hosszú, újabb rövid: Or-mán-dy.

– Tessék!

– Százados uram, alázatosan...

– Gyere csak, gyere, Oszi.

Újabban valóságos kis szertartásféle alakult ki közöttük. Ormándy bejön, jelzi, hogy jelenteni akar, ő félbeszakítja, leülteti. Oszi finoman összekoccintja a csizmái sarkát, félfenékkal helyet foglal, hogy bármikor fölugorhasson, kerek kobakja, a hetenkint centisre nyírott hajával, hűségesen forog Zentay nyomában, világoszöld szeme kutyabizalommal követi az ő Dezső barátjának minden lépését, Zentay pedig – a maga hatalmas lépteivel – újra meg újra átszeli a tágas irodát, minden mondat előtt jól megfontolja, mit szóljon, hogyan szóljon: ő a feljebbvaló.

– Mindenekelőtt tolmácsolom részedre a főnökség elismerését a szőregi akció megszervezéséért, Oszi.

Ormándy belepirosodik a dicséretbe:

– Csupán a te direktíváidat követtem, Dezső. Figyeltük a nőt, kivártuk a megfelelő percet, elcsíptük őket.

– El, Oszi. A báró külön is gratulált a szemveszteség nélküli aratáshoz.

– Hogy? Ó, igen. Köszönöm.

– Nem érted?

– Dehogynem!... Vagyis... nem egészen.

– Rhédey főleg annak örült, hogy a hálóból senki nem tudott kicsúszni.

– Hát... igen.

– A lányról természetesen nem referáltam neki.

– Köszönöm, Dezső... De hisz éppen te határoztál úgy, hogy engedjék szabadon!

Zentay kissé meglazítja vaskos nyakán az atilla galérját:

– Így kellett határoznom, mert a lány kiskorú... s így határoztam volna mindenképpen, miután sehol se találtatok azt a bizonyos komcsi okmányt, s volt rá némi esélyünk, hogy a lány tudja, hová rejtették, visszamegy érte...

– Bámultuk is az előrelátásod, Dezső!

– Én viszont egyáltalán nem bámulom a lenti nyo-

mozók szakértelmét, kérlek. Egyik se gondolt rá, hogy leeressze a vizet abból a nyomorult tartályból?

Ormándy megérzi a burkolt, őnéki címzett szemrehányást, s mint mindig, ha szorul rajta a kapca, vakargatni kezdi a fejbúbját.

– Nem lehet ott az ember mindenütt, Dezső.

– Szerencsénk volt, hogy nem lett baj ebből a mulasztásból – kérlek, ne vakarózz, Osi –, a lány követését ismét kiválóan megszervezted...

– Bocsáss meg, kérlek, de talán mégis jobban tettük volna, ha ott a vonaton, vagy Alagon elcsípjük a kis rüfkét. Akkor most nem fájna a fejünk...

– Miért, most fáj?

Ormándynak megváltozik a képe:

– A főlovásznál nincs ott az anyag, Dezső.

– Az lehetetlen! Mindent alaposan megnéztetek?

– Amennyire tudtuk, Dezső. Utasításod úgy szólt, hogy a lehető legdiszkrétebben járjunk el, az illetőnek semmit nem szabad észrevennie.

– Nem hát! Csak az hiányzik, hogy a báró megtudja: éppen az ő bizalmi emberének a holmija között kurkásztok!

– Most mégis számít a báró, Dezső? Múltkorjában azt mondtad nekem, hogy Rhédey már nem számít, kivénhedt, elpuhult luxusfőrend, át kell adja helyét a fiataloknak...

Zentay lassú, de elfojthatatlan ingerültséget érez emelkedni a gyomrában. Mindig így jár, ha Oszival az összefüggéseket is meg akarja értetni. Hiába, Oszinál az „eins, zwei, drei” politikája válik be legjobban...

– Elmagyarázom a szituációt, kérlek, de nagyon szeretném, ha abbahagynád a vakarózást. Hadd kezdjem a végén! Főntartom, amit a báróról mondtam, de azt azért nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy egyelőre a felettesünk, s a miniszterelnök bizalmas barátja. Erről ennyit! Most zongorázzuk végig az eseményeket, magadtól is rá fogsz jönni, hogy a dolgok logikus menete hová vezet. Megtudjuk, ugyebár, hogy a vörösök vala-

mi fontos okmányt akarnak kicsempészni Bécsbe. Fel-
tűnik, hogy ez a Klein nő vidékre utazik, megszervez-
zük a figyelését, Szegeden az a váratlan hír fogad, hogy
több ismert figura ugyancsak programot csinál magá-
nak másnapra. No, ez illegális találkozó, hátha össze-
függésben van azzal az irománnyal? Tudsz követni?

– Hogyne, Dezső!

– Kiválóan sikerül a rajtaütés, hurokban a díszes
társaság, de az irat sehol. Vagy van, vagy nincs. Ki-
eresztjük a lányt, figyeljük. Visszamegy a kertészetbe,
előkerül csuromvizesen, ti a homlokotokra csaptok: a
víztartály!..

– Igen, Dezső, de én...

– Bocsáss meg, Oszi, én tettem le a garast. Egyértel-
mű: a lány kihalászott valamit a vízből. Következteté-
sem: megvan az iromány, viszi a felső kapcsolatnak –
tehát egyszerre két legyet ütünk egy csapásra...

– De nem ütöttünk egyet se, Dezső!

– Nem! Mert arra nem gondolhattunk, hogy ezt a
csitrit pontosan a mi főnökünknek, báró Rhédey Gusztávnak az alagi versenystállójába eszi el a fene! Csak
tudnám, mit beszélt a főlovással!

– Hátha az a sovány vezeti a komcsi szervezkedést!

– Lehetetlen, Oszi. Semmi adat nem szól róla. Évek
óta semmi gyanús kapcsolatot nem tart fenn.

– Akkor leszallunk róla?

– Hogy szállnánk le, ha egyszer őhózzá került az
irat! A lánynál csak az üres dóznit találtuk meg!

– Nincs nála, Dezső. Mindent tűvé tettünk...

– Mindent tűvé tettetek, Oszi, mégse leltétek meg a
papírt. Akkor hol van?

Ormándynak összevissza gyűrődik a homloka az
igyekezetből:

– Tudnom kellene?

Zentay égnek emeli pillantását – ám ennek, szeren-
csére, útját állja a mennyezet, sőt, még az alatt is, a
kormányzó úr őfőméltóságának jókora arcmása.

Nagyon jó a portré: a húsos orr fölött ülő, ismerős

szempár ugyanazzal a – tengerek végtelenjéhez szokott – nyugalommal tekint el felettük, mint tette volt azon a magánkihallgatáson, ahol Zentay százados, új beosztása alkalmával, kifejezhette őszinte köszönetét; s mint ha itt is érződne az az enyhe fokhagymaszag, amely annyira jellemző a Legfelsőbb Hadúrra (széltében-hosszában ismert, hogy Horthy Miklós minden áldott reggel, éhgyomorral, bekap egy ostyába csomagolt fokhagyma-gerezdet, mert az állítólag jó emésztést, stabil vérnyomást csinál).

Nem szabad idegeskedni! Az ő, Zentay feladata, hogy helyetteséből, ebből a derék magyar gyerekből, régi, hűséges bajtársából, igazi vezetőt faragjon, megtanítsa logikusan gondolkodni. Enélkül nem viszi semmire.

– Haladjunk még egyszer végig az ügyön, Oszi. Tudjuk, hogy a Klein nő fontos komcsi-okmányt vitt magával Szőregre...

– Akkor még nem tudtuk...

– Utólag tudtuk meg, de most már mérget vehetünk rá. Megleltük a nőnél az iratot?

– Nem, Dezső, pedig a fiúk...

– Most ne vesszünk el a részletekben. Valaki mástól előkerült, Oszi?

– A többit is levetkőztettük, még a...

– Mi következik mindebből, Oszi? Nyilván az, hogy elrejtették!

– Még hozzá abba az átkozott...

Úgy van, Oszi, a vízbe süllyesztették. Folytatom. Kieresztettük a kisebbik Klein lányt, láttuk, hogy vizes ruhában száll föl a vonatra. Keresett valamit a tartályban, vagy talált is... no, Oszi? Ne vakarózz, kérlek! Találnia kellett, mert nem hazafelé tartott, igaz? S mikor elcsíptük, egy üres, de kettős fenekű szelencét szorongatott a kezében!

Ormándy megadóan bólogat.

– Ha viszont nála volt az irat, de mi utólag sem

lettük meg, s ő közben a Rhédey-versenyistállóban tartózkodott...? No, Oszí?

– Ezért gyanakszol a főlovászra!

– Ezért, Oszí. Ezért adtam utasítást a nagyon diszk-rét, de nagyon alapos kutatásra. Bizonyosra vettem, hogy megelilek az okmányt, Oszí...

– De nem lettük, Dezső.

– Akkor hol lehet, Oszí?

Ormándy nyíltan, becsületesen tekint Zentay szemébe:

– Fogalmam sincs róla, Dezső. Szerinted?

Zentay leereszkedik az íróaasztala mögé. Arcát kezé-be temeti.

Egy-két perc telik el így.

Ormándy szeretettel néz a barátjára. Micsoda remek koponya! Lám, most is gondolkozik.

– Bocsáss meg, hogy zavarlak, Dezső. Voltaképpen miért hívattál?

Zentay teste megfeszül.

Hirtelen előrántja a zsebóráját:

– Atyaúr!... Félóra múlva indul a vonat!

– Milyen a vonat?

– A teher! Pardubicébe viszi Rhédey versenylovát!... Mit nézel rám ilyen hülyén? Az irat csakis annál a Síposnál lehet... és ő kíséri a lovat, kijuttatja az okmányt az országból, bottal üthetjük a nyomát...

Ormándy felugrik:

– Miért nem mondtad eddig, Dezső?

Válasz helyett Zentay rácsap a csengőre. A segédtsízt berohan.

– A gépkocsit!

Ormándy kutyahű szemmel, bizakodóan néz Zentayra:

– Elcsípjük, Dezső!

Ahány járókelő a széles, lombkoronás Palacky sugárúton, megannyi bámész, vagy elismerő tekintet, megannyi dicsérő megjegyzés: most mennek a fogatok a főpályaudvarra.

Minden áldott évben elérkezik ez az ünnepi óra: az előkelőségek megérkezése a nagy, a híres pardubicei lovasversenyre.

Jártak itt már szépszámmal koronás királyok is (a turbános, kendős – egzotikus ázsiai, afrikai, dél-amerikai – uralkodókat nem is tartják számon); az európai arisztokrácia legjava pedig immár törzsvendégnek számít: két év múlva, 1924-ben lesz kereken ötven esztendeje, hogy elindították az első itteni akadályversenyt. Régi, szép szokás, hogy a verseny előtti napokban – s különösképpen a bécsi expressz elé – testületileg, s a legszebb lovak húzta, tükörfényesre subickolt fogatok bakján vonul ki a pálya személyzete.

Az idei egyébként is különleges év: a nemzetközi lovassport neves személyiségei egyenest a svájci Lausanne-ból érkeznek, miután – évtizedes, a nagy háború miatt már-már reménytelennek látszó előkészületek, heves viták árán – végre megalakították a Federation Equestre Internationale, a Nemzetközi Lovas Szövetséget. Végre egységes szabályok, előírások szerint, s nem az egyes országok lovasainak kénye-kedvéhez alkalmazkodva rendezik a futtatásokat! Coubertin báró, a Nemzetközi Olimpiai Bizottság elnöke, boldog lehet: újabb sportdiplomáciai sikerrel gyarapította amúgy is fenn fénylő hírnevét.

Hogy az FEI megalakulása utáni első „steeplechase” éppen Pardubicében lesz, az valójában a verseny-naptár véletlenén múlik, a helybeliek azonban úgy érzik, van ebben némi kituntető nyomaték – vagy engesztelő figyelem – is, mivel tavaly olyan kutyarossz idő szakadt a versenyre, hogy a közmondásosan nehéz pályát egyetlenegy ló se bírta végig, s egyesek már arról

fecsegtek, hogy az új szövetség bojkottálja majd Pardubicét.

A nobilitások érkezése tehát fényes elégtétel is, s ha a város – fellobogózva, kicsinosítva – ki akar tenni magáért, a lóverseny főintézősége éppenséggel emberfölöttit követel saját munkásaitól, hogy minden ragyogóan tiszta, tökéletesen elrendezett, támadhatatlanul pontos és megszólhatatlanul előkelő legyen; így aztán a fogatoknak nemcsak a vasalásán, hanem küllőik belső oldalán is hanyattesik a napfény, a lovak sörényébe font színes szalagokat még egy órája is forró vasalókkal egyengették – a bakon feszítő, formaruhás, csizmájukon fénylő sarkantyút viselő emberek pedig olyan fáradtak, hogy törni érzik magukban a csontot, ebből azonban senki nem láthat semmit, jaj annak, akire most valami panasz lenne, a pályamester szigorú utasítást kapott: a legcsekélyebb mulasztást is azonnali elbocsátással kell megtorolni.

A pályamester egyébként – aki jó pásztor módjára a menet élén halad: a legelső kocsin ül – nem a főnökség modorában továbbította alárendeltjeinek az annyiszor elkiabált kannibáli fenyegetéseket; egybehívta munkásait, csendes szóval arra kért mindenkit: nehéz napok jönnek, ne csak a maguk dolgára ügyeljenek, hanem a többiekére is, mert – efelől nincs kétség – külön-külön úgyis mindenki megteszi, ami telik tőle, de ez most aligha lesz elég, adódhat sok olyan váratlan esemény, hogy egymásnak kell vetni a vállukat, „az is lehet, hogy a hátunkat”, tette hozzá a pályamester, érzékeltetvén, hogy védelmet is csak egymástól, az összefogásuktól remélhetnek, ilyen időkben az urak – hogy mások előtt nagyobbnak látsszanak – szeretnek a kisemberekkel hatalmaskodni.

A pályamester ezen a bizonyos összejövetelen sorban odafordult az embereihez, Pavel Sitlenától megkérdezte, rendbehozta-e agyarait a fogorvos (a derék Sitlena düledező fogai a legkisebb huzattól is begyulladtak, s ő hajlamos volt fájdalmait sok-sok pohárka kontusov-

kával gyógyítgatni), az öreg Chrudimnak arról kellett beszámolnia, bejáratta-e az új csizmáját (az öreg állítólag a századforduló előestéjén vette a régi csizmáját egy részeg vízimolnártól, aki azt állította, hogy másnap érkezik el a világvége; ebben a régi lábtyűben az öreg Chrudim immár végképp nem jelenhetett meg az urak előtt, ezért a pályamester előleget szerzett neki, hogy vegyen magának új pár csizmát, viszont azt be kell járatni, más se hiányzik, a legnagyobb dologidőben föltöretni a lábát!), egy szó, mint száz: a pályamester embertől emberig mindenkit megkérdezett, rendben vannak-e a dolgai, a pályamunkások ismét megállapíthatták magukban: „rendes gyerek ez a Platina, ha pedig született cseh lenne, akkor nagyon rendes lenne”.

Mikor idekerült, nem sokat néztek ki belőle, hacsak az alacsony termetétől aligha elvárható nagy erejét nem számítjuk – ám ennek értékéből is sokat levont az, hogy az új ember nemcsak emelgetés közben, hanem – mondjuk – az ebédlőasztal mellett is megsédült, a vér kifutott az arcából, a kezefeje remegni kezdett. Az előző pályamester, a hunyori Jesek, egy ízben meg is leheltette, hátha részeg, holott – mint mindenki – ő is tudta, hogy az új ember soha nem iszik. Az új ember nem sértődött meg, Jesek képébe lehelt, aztán – csendes szóval elmesélte, hogy őt súlyos baleset érte vadászat közben, levette a sapkáját, kétféle választotta sűrű fekete haját, megmutatta a koponyacsontjába illesztett, tompán fénylő fémlemezkét. Akkor ragadt rá a Platina becenév, eleinte csak háta mögött emlegették így, aztán szemtől szembe is: befogadták.

Aztán rájukszakadt az 1921-es versenyidény.

Két teljes héten át zuhogott az eső. Nemcsak az állandó személyzet: külön felfogadott napszámosok is folyvást árkokat ástak, hogy a pályáról a víz nagyját elvezessék. Ugyancsak ekkortájt betegedett meg az intézőbizottság elnökének, Kostelecky méltóságos úrnak az addig abszolút favorit hírében álló szürkéje!... s épp ekkor történt, hogy egyik reggel a hunyori Jeseket

halva találták az ágyában, a Zámecka utcában levő legénylakásán; akik látták, sápadtan mesélték, hogy szegény Jeseznek szabályosan kék lett az arca az elpan-
gott vértől.

Ebben a képtelen helyzetben – mikor minden a feje tetejére állt, mikor a főnökségtől nem lehetett normális utasításokat kapni, mikor az istállótulajdonosok és az idomárok valamennyien ázóttak és ingerültek voltak, mikor éjszakánként szokatlanul nagy összegek cseréltek gazdát a Kaszinóban és hangosan csattogtak az uraknak egymás képébe vágott kesztyűi, sőt, a Pernstynskán, a vár parkjában – lovagias alapon – valakit össze is kaszaboltak, mikor a lovak napokig nem teheték ki lábukat az istállókból, és érzékeny idegrendszerüket nem lehetett megnyugtatni – nos, ebben a képtelen helyzetben talán egyes-egyedül Platina őrizte meg nyugalma és hidegvérét. Valahogy mindig eltalálta, kivel milyen nyelven kell beszélni (mellesleg: ekkor derült ki róla, hogy a csehen és az oroszon kívül a németet, sőt a magyart is bírja). Pontosan Platina találta el, hogy Kostelecky méltóságos úr szürkéjének „ünnepi betegsége” van – mit ad az ég, az állatorvos Kostelecky méltóságos jelenlétében gratulált Platinának, mondván: ha fél órával később hívják, a drága ló belepusztul a tudományosan „bénulós izomfesték-vizelés” elnevezésű kórba (az idomár a több napos kényszerpihenő után túlságosan megdolgoztatta a mént). Platina ahhoz is remekül értett, hogy lecsendesítse a mindenért felfortyanó urakat, viszont éppen ő neveltette meg a maga embereit is, amikor azok testületileg föl akartak mondani Kasper gyáros miatt. A mérnök a bagózás förtelmes szokásának hódolt, s soha senkire tekintettel nem lévén, az istállóban is akkora sárga turhákat köpködött szerteszét, mint a nagy Mikolás Ales festékestá-
nyérja. Platina eltűnődött a dolgon, aztán – embereire nézve – kinyilatkoztatta: szerinte Kasper gyáros most esik át az utolsó fogzáson, s ő, Platina, el fogja intézni, hogy az ilyenkor egyedüli gyógymódnak ismert megol-

dással segítsenek rajta: pataráspolyt kell vele rágatni. Az emberek attól kezdve fékezhetetlen derűvel fogadták Kasper gyárost, aki hamarosan el is maradt a pályáról.

Igaz, az eső mindettől nem állt el; a pálya legnehezebbnek tartott akadály, a sövénnel takart ún. Becher-árok szabályos halastóvá változott (ilyen árkot majd minden akadálypályán lehet találni, az első, 1836-os liverpooli akadályverseny győzteséről nevezték el, méghozzá azért, mert épp egy effélén átugratva esett le a lóról s törte ki – hajsza híján – a nyakát), a szántásban egyik este egy istállófiút találtak, aki csaknem belefulladt a sárba. Az eső a verseny napján is esett, a pályát végül egyetlen ló se tudta végigfutni, Kostelecky méltóságos úr megkönnyebbült, a fogadók megmaradt pénzüket nem a bukmékereknél, hanem az üzletekben, a kártyaszobákban és a nyilvánosházakban verték el...

...s mindezek után, mondhatni: közfelkiáltással Platina került a hunyori Jesek megürült helyére.

Azóta jó csillagzat áll a versenypálya derék alkalmazottai fölött. Lám, most is minden zavartalanul haladt, megérkeztek a főpályaudvar előtti térre, kövéren és fényesen zeng a fűvószenekar, a lovak élénken forgó fülekkel figyelik, nem lesz-e valami baj ebből a csinadrattából. A legelső kocsi bakján a pályamester fölgyenesedik – amely mozdulat az előzetes megbeszélés szerint azt jelenti: „figyelem, jönnek!” – majd leszáll a kocsiról, ami viszont azt adja hírül: „tiszteletadáshoz!”, s erre valamennyi kocsis tartóba teszi az ostort, fejével félfordulatot tesz, megemeli a kalapját. Most jelennek meg a kijárat oszlopai közt az urak, tömérdek cilinder, galambszürke mellény, zsakett, a gomblyukakban virágok, a kezekben bot vagy sétapálca, körülnéznek a napsütésben, mosolyognak, a tisztességesebbje viszonozza a személyzet üdvözlését, mások úgy tesznek, mintha éppen nagyon, de nagyon el lennének foglalva egymással – ahogy ez már lenni szokott.

A pályamester kissé oldalra húzódik, az ő szerepe gyakorlatilag ezzel véget ért, emberei tudják a dolgukat, az urak majd eldöntik maguk közt, ki mellé ki ül, a hordárok előgurítják és fölpackolják a poggyászt, elteszik a borraivalót, a szállodákban már új derekak készülődnek kétrét görnyedni, újabb kezek fölemelni, elcipelni a disznóbőrből készült, súlyos, többnyire címeres bőrndöket, lám, milyen olajozott, bejáratott rendszer, milyen simán és nesztelenül halad előre a maga pályáján. Mintha nem is két-három, hanem két- vagy háromszáz éve lángoltak volna égis az európai forradalmak!...

Egy fehérkesztyűs kéz intése szakítja félbe a pályamester elmélkedését, egy kövér mutatóujj görbülése vonzza elő félrevonultságából, egy fényesre kefélt cylinder alatt bajuszos, kövérkés pofa fordul feléje:

– Maga a pályamester? – kérdi Lukács hangján.

De hisz ez maga Lukács!

Kitűnő az öltönye, igen disztíngvált a viselkedése:

– Nemde ön a pályamester?

– Igenis, mein Herr.

– Örülnék, ha segítségemre lenne valamiben. . feltéve, ha nincs más sürgős elfoglaltsága.

– Állok becses rendelkezésére!

Megirányozzák az oldalkaput, elhaladnak a virágágyások mellett: visszamennek a pályaudvarra.

– Merre? – szól hátra a fogai közt Lukács, immár magyarul.

– Legokosabb volna a rámpák felé... Oda állnak be a lószállító vagonok, természetes, hogy kíváncsi vagy rá, megjött-e a pacid. Csak nincs valami baj, Dönci? Régóta várom az értesítéseket!

– Nagy baj van, Bors. Szólj, ha nyugodtan beszélgethetünk!

Kiérnek a tehervonati sín párok elejéhez. Itt most béke uralkodik, csak távol, az egyik emelt lejárónál sűrög-forog néhány ember.

– Mi történt?

– Először magadról mondj valamit! Jól vagy? Mint ha meghíztál volna!

– Makkegészséges vagyok... s elegendő van a tétlenkedésből! Azt üzentétek, legyek türelemmel, a pártvezetés napirendre tűzte az aktivizálásomat... s azóta síri csönd!

Lukács kidüleszti a pocakját, s valami érdektelen megjegyzést tesz, mert néhány vasúti munkás siet el mellettük a kocsisor túlsó vége felé.

– Mondd, senki nem járt nálad... hazulról?

– Magyarországról?

– Onnan.

– Nem. Jelzést se kaptam, hogy várjak valakit. Miért?

Lukács leveszi a cilinderét, megtörölgeti a homlokát:

– Üzenet érkezett Budapestről, hogy azt tervezik: futárt küldenek, mert a régi kapcsolatot Horthyék felfedték. Figyelmeztettük őket, nagyon alaposan nézzék meg, kire bízzák az anyagot. Akkor született az az ötlet, hogy az illető nem egyenesen Bécsbe jön, hanem először ide, hozzád, a küldeményt átadja neked, s te személyesen továbbítod hozzánk... ami pontosan egybeesik a veled kapcsolatos elképzelésekkel.

– Megmondanád végre, miféle elképzelések ezek?

– Ej, hát nem érted...? Az a döntés született, hogy hazaküldenek!

– Haza?!

– Méghozzá sürgősen! S mert Horthyék úgy tudják, hogy... hogy nem vagy az élők sorában, jó ideig nem is tudnak majd azonosítani! Készek a papírjaid... mellesleg abba is beleegyeztek, hogy átmehezz Bácskába...

Erre nem kap feleletet. Bors három éve nem látta Palicsón élő családját.

– Így döntött a titkárság, csak azt a feltételt szabta, hogy megérkezzék az anyag Pestről, amire aztán te vinnéd a feleletet. Bizalmasan közölhetem veled, hogy végre ismét van Magyarországon szervezett kommunista mozgalom, van vezetés, vannak sejtek, ha mélyen

a föld alatt is, üldöztetés, veszélyek, veszteségek közepette...

– Most miért hallgattál el?

– Mert most értem el a bajhoz, Bors. Az a gyanúnk, hogy az egész illegális szervezet felépítési sémája és munkaterve az ellenség kezébe került.

– Micsoda?

– Még nem tudunk semmi bizonyosat, a jelek azonban meglehetősen aggasztóak. A futár nem jutott el hozzád, félő, el se tudott indulni. Arról is hírt kaptunk, hogy valahol Szeged mellett rajtaütöttek egy illegális találkozóhelyen...

– Szeged környékén? Horváth Janiék is benne vannak?

– Nem tudjuk, kiket fogtak el, mit találtak, vádat emelnek-e ellenük, vallanak-e az elvtársak... Közlemény egyelőre nem jelent meg. Az is elképzelhető, hogy ennek a lebukásnak semmi köze a futárhoz, csak óvatosságból várnak, nem akarnak kockáztatni.

– Nekem most egyenest haza kellene mennem, kipuhatolni, mi a helyzet!

– Nem, Bors, várnod kell, hátha jön a futár.

– Emiatt jöttél?

– Emiatt. Fölvettem ezt a maskarát... itt most alighanem ez a legkevésbé feltűnő viselet. Az elvtársaktól azt az utasítást kaptam, ne szórjam a pénzt, de ne is keltsek gyanút holmi garasoskodással. Még fogadnom is kell a lóversenyen... én és ez a rothadt burzsuj szórákozás...

– Majd én adok neked tippeket... Igaz, amit szívem szerint adnék, azt aligha tennéd ki az ablakba!

– Ne mérgelődj, te is tudod, ok nélkül nem hoznak ilyen határozatot... Nem gondolod, hogy tanácsos lenne szépen visszafele húzódnunk? Könnyen elképzelhető, hogy a magyar elhárítás már gőzerővel működik, ellepik Pardubicét az ügynökeik... Mit nézel?

– Valami történt annál a teherkocsinál?

– A Zlata Stika hotelben foglaltattam szobát Ödön

von Lukas névre. Ott keress, ha van valami sürgős. Megyünk?

– Én még maradok, Dönci. Itt engem sokan ismernek, félő, hogy furcsának találnák, ha se szó, se beszéd hátat fordítok a lovak kivagonírozásának. Szállj meg, helyezkedj el, hamarosan jelentkezem!

Udvariasan kalapot emelnek egymásnak, aztán Lukács komótosan kísétál a pályaudvarról, Bors pedig visszavedlik pályamesteri minőségébe, s a hosszú tehervonat túlsó végéhez siet, ahol tanácstalan izgalomban álldogál, vitatkozik, kevereg egy csomó ember.

A vagon ajtaja nyitva, a rámpán nagy halom szalma, a kocsi sötétjéből érces nyerítés tör ki, azt jelezvén, hogy az „utas” igen elégedetlen valamivel.

– Mi történik itt?

Egy vasutas – nyilván ismeri látásból a pályamestert – lomhán sapkájához emeli a kezét, hüvelykjével a vagon felé bök:

– Egy embert már majdnem elaltatott ez a dög... Most élesztgetik az illetőt, szerencsére nem tört csontja.

– Miféle ló ez?

– Magyar, kérem – mondja egy hivatalnokféle, aki lilába kötött fuvarkönyvet szorongat a hóna alatt. – S az a legkülönösebb a dologban, hogy nincs kísérője. Eltűnt, kérem.

– Eltűnt?

– Nincs a kocsiban, kérem. Először azt hittük, azt is agyonrúgta... A vagon azonban üres, a szállítási okmányon viszont szerepel valaki.

– Biztosan elment egy sörre!

– Nem, kérem. Mi nyitottuk föl a vagont, mert a ló nagy patáliát rendezett.

– Takarmány, víz?

– Mindennel el van látva, kérem, csak éppen levegővé vált a kísérő.

– Mutassa a papírokat!... A ló neve: Sátán – no, ez illik rá. Kísérője... mi ez?

Bors arcán semmi változás, pedig azt olvassa a könyvben: „Anton Sípos”.

– Szi-posz. Magyar név.

– Nyilván. A feladó: báró Rhédey Gusztáv, Alag. No, ez valóban különös. Ki adott az állatnak enni, inni útközben?

– Még a lovat se kérdezhetjük meg, kérem, olyan, mintha megveszett volna, rúg, harap, ágaskodik... Már arra gondoltunk, állatorvost hívunk!

– Arról szó sem lehet a tulajdonos beleegyezése nélkül. Értesítették ezt a bárót?

– Megpróbáltuk megkeresni. A Grand Hotelben foglaltatott szobát, de még nem érkezett meg.

– Más ló nem érkezett Magyarországról?

– De igen, három is... azokat már kiliferálták. Itt, a szomszédos kocsik. „Pö-lösz-ke-y”... Ez is Alag.

– És ezek a Pölöskey-lovaszok?

– Próbáltunk velük beszélni, de... sült-magyarok, csak bárnultak ránk, az egyik mondott néhány gorombaságot, én azt véletlenül megértettem, az édesapám a közös hadseregben Magyarországon szolgált...

– Megnézem én ezt a lovat!

– Ne kísértse az istent, pályamester úr!

Mintha értene csehül: Sátán, a kocsi sötétjéből, fenyegetően fölnyerít.

Bors félretolja maga elől a megszeppent vasutasokat, belép. Vár egy kicsit, hogy szeme megszokja a homályt. Térdig ér a szalma – egy részét a ló már kirugdosta maga alól. Sátán akkorát ránt a kötelén, majd kiszakad a vagon oldalának vaskarikája; a sörényébe font vörös szalag – amely a szokás, az előírás szerint a veszélyes természetét jelzi – lángnyelvként lobog föl.

„Hová tűnhetett Sípos úr?”

Szemügyre veszi a mént. Gyönyörű állat, annyi szent, méltónak látszik a híréhez: mióta pályamester lett, Bors – már csak hivatalból is – figyelemmel kíséri a jelentősebb európai lóversenyek eredményeit, tévedhetetlen memóriájában ott szerepel minden számotte-

vő zsoké, minden figyelemre méltó ló neve. Sátán azóta, hogy versenybe állították, minden magyar akadályversenyt kenterben nyert.

Az utaztatáshoz mindent precízen előkészítettek: a ló hasig szalmában, a vagon kiálló részeit beburkolták, elegendő a takarmány, hazai víz... még Sípos fölszerezése is rendbe rakva. Ez valahol kiszállt útközben, lemaradt.

Sátán eközben alattomosan harapni próbált, de üresen csattan a fogsora, Bors megnyugtatóan beszélget hozzá:

– Ne mérgelődj, cimborá. Előbb-utóbb megkerül a gondozód. Elhiheted, én is sajnálom, hogy nincs itt, évek óta nem láttam. Tudom, hogy megszakított velünk minden kapcsolatot, de én megértem őt, nem haragszom rá. De jó volna, ha beszélni tudnál, halod-e!

Sátán forgatja a fülét, szép szeme sötéten ragyog. Mikor Bors elhallgat, ismét támad: fülsiketítően nyerít, rángatja a kötőféket, dobog, tombol, mint a veszedelem.

– Pályamester úr!

– Tessék!

– Jesszusom, azt hittük, valami baja esett!... Tessék kijönni, egyik kollégám talált egy magyart a restiben. Csak az a baj, hogy nem értjük egymás szavát...

– Azt bízzák rám!... Jó napot, barátom.

– Aggyisten – feleli bizalmatlanul a szőrös képű, gyanakvó szemű lovas. – Zöld-fehér holmiba bújtatták, nyilván az az istálló versenyszíne.

– Hallom, hogy maguk szerencsésen elfuvarozták a Pölöskey-lovakat.

– El. Engem itthagytak, hogy takaríjjak ki a vagonban. Csak közben megszomjaztam, osztán...

– Egészségére!... Bár ezzel a jószággal is olyan simán menne a dolog, mint a magukéival.

– Ettől az isten óvjon mindenkit. Ezzel csak a Sípos bír.

– Maga ismeri?

– Hát. Alagrul. A Rhédey méltóságos főlovásza.

– Hová lett ez a Sípos?

A magyar nem felel. Néz laposan. Rándít a vállán.

– Ne mondja azt, hogy nem tudja...

– Nem mondok én semmit. Ne szólj szám, nem fáj fejem.

– Aha!... No, jöjjön kicsit errébb velem.

Ahol nem látják, néhány korona átvándorol Bors zsebéből a lovász markába.

– Hol történt?

– Még Pesten. Pont az indulás percibe'. Lefogták, vitték. Arra se volt ideje, hogy valakinek szóljon.

– Egyenruhások voltak?

– Akik dirigáltak. Akik vitték, azok civilek.

– S a ló? Egyedül utazott? Nem ment át hozzá senki?

– Az meg volt tiltva.

– Riválisok, mi?

– Nem azért... a Pölöskey méltóságos valami rokonságban is van a Rhédey méltóságossal... A ló miatt. Aki nem vigyáz, azt kikészíti. Azzal csak a Sípos tud bántani... Danolgat neki, meg minden...

– Azt ne mondja, barátom, hogy amikor a ló éhes volt, vagy szomjas, akkor maguk nem segítettek rajta!

– mondja Bors, de az agya zúg: „danolgat neki...”

– Én nem vótam odaát, annyi szent.

– No, jól van. Maga akkor is derék ember. Ha ki-mennek a pályára a Pölöskey-lovak, keressen meg engem, én vagyok a pályamester. Majd megnézem, tudok-e kedvezni kicsit maguknak.

A lovász úgy megy el, hogy megemeli a sapkáját. Ilyet se látni!...

„Danolgat neki?!” – futott át az agyán.

1915-ben, az oroszok által körülzárt przemysli várbán, Sípos úrra nagyon kegyetlen megpróbáltatás várt. Húszezer ló is ottrekedt, ennivaló viszont nem volt – se a lovaknak, se az embereknek, tehát a katonák megették a lovakat. Ha Bors maga nem is, de társai, egykori

henteslegények, a lóvágóhídra kaptak beosztást. A legyengült, lesóványodott lovak azonban – ha a vágóhídra hajtották őket – mintha megéreztek volna a halálukat: remegtek, verejtékeztek, félelmükben megvadultak, embereket tapostak agyon.

Valaki megtudta, hogy Sípos úr, az egykori nagyhírű zsoké – akit gazdája, Rhédey báró, „hazafias felbuzdulásból” vonultatott be, ígérete ellenére, katonának – ért a lovakhoz. Sípos úrnak megparancsolták, hogy nyugtassa meg a halálra szánt állatokat.

Ha Sípos úr a régi, ha nem éri őt – gazdája részéről – az a sérelem, amelyet nem érdemelt meg, akkor alighanem szájába veszi a puskája csövét s lábujjával elhúzza a ravaszt, de nem vállalja ezt a szerepet. Sípos urat azonban megtörte a csalódás, belenyugodott a parancsba. Attól kezdve a vágóhídra érkező lovak nem tomboltak, nem nyerítettek az égre, álldogáltak beletörődötten, várták a taglót.

Mi volt Sípos úr titka? Valami varázsigé? Bors számtalanszor ott volt mellette, nem vett észre semmi különöset, járt-kelt a szerencsétlen párok között, egy gyermekmondókát dudorászott...

Nagy léptekkel siet most vissza Sátán vagonjához. A ló persze azonnal nyihog, ágaskodik, tiltakozik...

Hét év távlatából kellene felidézni azt a gyermekdalt...

– Nyuszi ül a fűben, szépen szundikálgat...

Sátán orrából pergő zajjal levegő tör elő. Hegyezi a fülét.

– Nyuszi, talán beteg vagy...

A ló bőrén finom remegések futnak át.

– Jól van, cimbora, ne aggódj, talán rájövünk a...

A mén felhorkan. Bors gyorsan újrakezdi:

– Nyuszi ül a fűben, szépen szundikálgat...

„Kötőfékre kellene fognom, hátha kijön... de közben leharapja a kezemet.” – gondolta.

– Nyuszi, talán beteg vagy...

„A szemefehérje már nem olyan zománcos fényű. Megnyugszik ez szépen. Közelíték feléje.”

Megérzi a ló meleg leheletét.

„Szívjad, öreg, a szagomat, nem idegen ájer az neked, a jó finom istállószag Pardubicében is átjárja az embert, nemcsak Alagon...”

Megveregeti Sátán nyakát. Az állat izmai pillanatra megfeszülnek, rögtön el is ernyednek. Hagyja magát simogatni.

– No, jól van. Nyuszi, hopp, nyuszi, hopp...

Leoldozza a karikáról a kötelet.

– Nehogy fölidegesítsd magad, ha kimegyünk a napra! Nyuszi ül a fűben...

A vagon ajtajában kis időre megáll, hogy a ló szeme is szokja a fényt... meg hogy a vasutasoknak legyen idejük szétfutni.

– Hozzanak gyorsan egy szállítókocsit, gurítsák ide a rámpához! – A hangját nem emeli fel, így is tízen futnak.

Sétál néhány lépést, dudorászik, a ló engedelmesen baktat mögötte.

– Nyuszi, talán beteg vagy... Miért forgatod a füled? Igen, ez egy pályaudvar. Amit hallasz, az egy tolatómozdony. Ne félj, nem bánt.

Fél szemmel látja, hogy helyére tolták a négykerekű, ketreces szállítókocsit, odafelé invitálja tehát a lovat. Sátán icipicit húzatja magát: erősít tehát a nótázáson.

A mén engedelmesen beáll a járműbe. Mihelyt azonban Bors megköti a szarát, hatalmasat nyerít.

– Miért nyugtalankodsz?

Aztán rájön. S rögtön le is ugrik a rámpáról:

– Mondják meg az úrnak, vigyázzanak, mikor kieresztik a kalitkából! Én előremegyek!

Már tűnik is el.

Az „úr” ugyanis – Rhédey báró – imént tűnt fel a sínek végénél. Semmi szükség rá, hogy megtudja, valójában ki is az a csodalény, aki – egy időre – megszelídítette a lovat.

– Bocsánatot kérek, méltóságos uram, telefon – áll meg a libériás inas az ajtóban.

– Ki az?

– Csak annyit jeleztek, hogy külföldi hívás, méltóságos uram.

– A montecarlói barátnője lesz ez, Ágoston – mondja Zita grófnő.

Pölöskey elmosolyodik, kezét csókol a feleségének, aztán átveszi a kagylót, belehallózik:

– Igen... Jé, te vagy az, Guszti bátyám?... Honnan? Pardubicéből? Máris?... Értem, egyenest a kongresszusról mentetek. Mesélj, mi volt?... Hogy Dezsőt? Igen, itt van, udvarol a feleségemnek... Átadom, hogyne, csak annyit mondj: minden rendben?... Hogy majd Dezső elmondja? Kíváncsian várjuk!... Mi csak a verseny előtti napon érkezünk... A viszontlátásig!...

Zentayhoz fordul, aki közönyös udvariassággal bámul rá Zita mellől:

– Dezső, ha volnál szíves... Guszti bácsi, Pardubicéből.

A százados arcán semmi változás, pedig – belül – diadalt érez: „biztos megint elfelejtett valamit az öreg”.

– Itt Zentay, parancsolj, Guszti bátyám... Igen, meghagytam, hol leszek... Bocsáss meg, nem értem, mi történt Sátánnal?... A zsokét? Súlyosan megsebesült?... Még ilyet! Semmi, semmi, csak torkomon akadt a szó... Igen, rendelkezésedre állok... Hogyan? A te főlovászkodat letartóztatták? Kicsoda?... Ez hihetetlen, kérlek, természetesen azonnal utánanézetek... Hogyne, azonnal küldöm, magam fogom kivinni a vonathoz... Légy nyugodt!... Hogyne, visszahívlak, hol szálltál meg?... Persze, a Grand Hotelben, hogy is kérdezhetek ilyen számárságot... Átadom, hogyne, s kérlek, ne izgulj! Minden jót!

– Mi történt? – kérdi Zita lustán.

– Guszti bácsi. Teljesen feldúlt: Sátán majdnem agyonrúgta a zsokéját, mikor bement hozzá.

– A saját zsokéját?

– Nagyon rabiátus természetű az a paci – jegyzi meg Pölöskey. Magas, korán kopasz, bajuszos férfi, a most divatos angломán öltözködés szerint fest – most mindenki Bethlen grófhoz akar hasonlítani. – Nekem az a Sátán akkor se kellene, ha Guszti külön pénzt adna mellé.

– Ehhez képest tavaly elég sokat ajánlott fel érte, Ágoston – és Zita grófnő kiválaszt magának egy aranyvégű cigarettát.

– Maga előtt nincs titkom, kedvesem – mosolyog Pölöskey.

– Addig jó magának, Ágoston – bólint a felesége, s elfogadja Zentaytól a tüzet.

– Folytathatom beszámolómat? – kérdi a százados. – Van ugyanis még egy érdekesség: Guszti bácsi főlovászt letartóztatták.

– Sípost? Azt ismerem! Mit csinált?

– Nem tudom, de annyi biztos, hogy amit tett, azt kétszer tette.

– Hogyhogy?

– Úgy, kedves Zita, hogy ezt az embert kétszer kell megnézni, mire az ember egyszer meglátja, olyan sovány.

– Sípos volt a háború előtt az egyik legsikeresebb magyar zsoké, kedvesem. Temérdek érmet és pénzt nyert Guszti édesatyjának. Ő viszont nem sokat teketóriázott: mikor bevonult, ezt a Sípost is elküldte katonának. Ettől a koma később némileg megvörösödött, Guszti azonban megbocsátott neki, visszavette főlovásznak. Elsőrendű szakember a fickó.

– Mire most ismét kiderült róla valami!

– Miért néz rám így, kedves Zita? Úgy gondolja, hogy nekem tudnom kellene erről az ügyről?

A grófnő mélyet szippant a cigarettából.

– Lehet, hogy maga is hasznát venné az intuícióim-

nak a szakmájában... ahogy Ágoston is hasznát veszi az üzletben. Azt hiszik, uraim, hogy én nem tudom: a mi lovainknak talán éppen ez a Sátán a legveszedelmesebb versenytársa?

A két férfi összenéz.

– Ezúttal alighanem melléfogott, kedvesem – mondja végül Pölöskey. – Idehaza kétségtelenül riválisok vagyunk, Pardubicében azonban a mi lovaink tuttira mennek: kibérelték maguknak az utolsó három helyet. Ott sereglenek össze Európa legnagyobb tüdejű versenylovai; azokhoz képest a mieink – rozzant gebék.

– Bocsáss meg, Ágoston bátyám, ha ezt tudod, miért küldted ki a három legjobb lovadat?

– Mert el akarom adni őket, kedves barátom, még-hozzá jó áron, s erre ismét Pardubice a legjobb hely, mert ott sereglenek össze Európa legnagyobb tüdejű pénztárcái is. Az a ló, amelyik Pardubicében végigmegy a pályán, másutt öt hosszal nyer. Ezt a külföldi vevők is pontosan tudják.

– Tehát megváltsz a ménestől!

– Azt hittem, Zita említette már neked.

A grófnő kissé feljebb emeli szemöldökét:

– Miért említettem volna?

– Mert az ön ötlete volt, kedvesem... Egyébként kiváló tipp, mert a versenystálló valóban nem hozza azt a hasznót, amit reméltem tőle.

– Nem kis mértékben e miatt a Sátán miatt – teszi hozzá Zita.

– Ezt viszont nem tagadom! – ismeri el mosolyogva Pölöskey.

– Bocsánatot kérek, kedves grófnő, de az előbbi témát illetően opponálnom kell: szerintem Guszti bácsi főlovászáának letartóztatása nincs összefüggésben a lóversenyzéssel. Sípos már évek óta nem lovagol versenyen, igaz, Ágoston?

– Akkor vajon miért oly fontos a jelenléte Guszti bácsi számára?

– Erre nem tudok válaszolni.

Zita hosszan néz a szétfoszló cigarettafüst után:

– Végre egy olyan talány, amellyel érdemes foglalkoznom. Guszti bácsi zsokéja megsérült, nyilván nem lovagolhat a versenyen. Erre Guszti bácsi nem másik zsokét hív, hanem a főlovászt reklamálja, aki viszont évek óta nem versenyez. Valójában mit akar Guszti bácsi? Miért fontos neki ez az ember? Lehet, hogy ennek a dolognak semmi köze a lóversenyhez?

Zentaynak leesik az álla. Olyan elképedés ül ki az arcára, hogy Zita elneveti magát:

– Nos, Dezső? Alkalmaz az ügyosztályán? Napközben általában szabad vagyok...

– Elnézést kérek, de... attól félek, nekem már menem kell.

– Szívesen elviszlek – áll föl Pölöskey is. – A tőzsdén van egy kis dolgom.

– No, látja, Dezső? Most ismét egyedül maradok, rengeteg időm van... ötkor tea, addigra vissza is érhetek...

A férfiak valósággal elmenekülnek.

Zentay csak az autóban mer megszólalni:

– Megbocsáss, Ágoston, de néha csodállak, hogy bírod... hogy úgy mondjam: permanente... nejed őnagysága esztét. Félelmetes lehet, hogy úgy lát át rajtad, mint a frissen pucovált ablaküvegen.

– Közlöm veled, Dezső: rajtad is átlát. Miért fogtátok le azt a főlovászt?

Zentay tudja, nem érdemes kertelni:

– Belekeveredett egy kis kommunista ügybe... pontosabban azt hittük róla, de semmi bizonyítékunk.

– Tagad?

– Nem is jó ez a szó, hisz nem tudjuk mivel vádolni. Ő nem tud semmiről, mondja.

– Tehát: kénytelen leszel szabadon engedni és Guszti után küldeni.

– No, ezt nem sietem el. Előbb meg kell győzni Sípóst, hogy ne emlékezzék rá, kinél volt. Nagyon kényelmetlen volna Guszti bácsi előtt...

– Jól gondolkodol. Megítélésed szerint mennyire makacs ez a Sípos?

Zentay jó ideje tudja, hogy hová akar Ágoston barátja kilyukadni:

– Ezeknél a gyanús figuráknál sose lehet tudni, meddig kell elmennünk a meggyőzésben. Te mennyi karantént javasolnál?

– Legalább négy napot.

„Ma van kedd”, gondolja Zentay, „ha szombaton kiereszteném, nyilván nem érne ki Csehországba.”

– Bocsáss meg, nálunk nem ez a számolás járja. Egy nap, ugyebár, huszonnégy óra, egyenkint hatvan-hatvan perccel számolva. Ezernégyszáznegyven perc.

– Tehát szerinted nem négy kerek nap, hanem ötezerhétszázhatvan perc.

– Igen.

– S nem koronában gondolkozol...

– Szerintem a korona napjai meg vannak számlálva.

– Ezt véletlenül se ejtsd ki a szádön Zita előtt, mivel ő királypárti. Egyébként: kérdeznék valamit.

– Én is!

– Parancsolj, kérlek!

– Bocsáss meg, kérlek, te szóltál előbb!

– Azért ugrottál föl Zita megjegyzésére, mert attól tartasz, hogy ez a Sípos nem neked, hanem Guszti bácsinak akar referálni, következésképpen Guszti aratja le a babért?

– Ha te is válaszolsz az én kérdésekre, akkor felelek, jó?

– Parancsolj, kérlek!

– Neked azért fontos, hogy Sátán ne induljon, mert – bárhol végezzenek is a lovaidd – azok lesznek a legjobb magyar lovak Pardubicében?

– Kvittek vagyunk, Dezső.

– Majdnem, kedves Ágoston.

– Ó, igen... Azok az értékes, aranyat érő percek!...

Semmi okod az aggodalomra. Megkapod az átutalást.

- A szokott módon, ha szabad. Nem a nevemre.
- A szokott módon, kedves barátom.

6.

Két kísérője udvariasan előreengedi a cilinderes urat – galambszürke mellény, zsakett, a gomblyukban virág, a kézben könnyű sétapálca. Az utat gereblyéző, gondozatlan üstökű, borvirágos orrú, ősz istállószolga rábámul.

- Mondja, hol a pályamester?

A gereblyés bámul. Nem érti a német szót... vagy nem akarja érteni.

- Reménytelen ügy, méltóságos uram – hallik oldalról.

Kalapos, sötétkék zakós, középkorú férfi. Mély meghajlással közelít:

- Engedelmet kérek, hogy bátorkodom közbeszólni. Jómagam is a pályamestert várom. Mondhatni: napok óta.

- Hogyhogy? Hol van? Talán beteg?

– Tudtommal nem, méltóságos uram. Az itt dolgozó emberek úgy tudják, hogy dolgozik. Egyebet se hallok tőlük: itt volt, épp most ment el, mindjárt jön, imént láttam, most üzent, hogy érkezik...

- Nyilván nagyon elfoglalt, hisz egy-két nap, kezdődik a nagy verseny...

– Nem vitatom, méltóságos uram, de egy magyar költő annak idején azt írta a teremtőről: „a gép forog, az alkotó pihen”. Baj van, ha a vezetőnek folyton dolga van...

- Maga magyar? – vált nyelvet az úriember.

– Engedelmet kérek: a nevem Katzer. Katzer Frigyes, báró Rhédey Gusztáv őrméltósága magántitkára. Bizonyára tetszik ismerni a báró urat...

– Hogyne! Közelről! Mondja majd meg neki, hogy Lukács Ödön üdvözli. Ami pedig ezt a pályamestert illeti... ez kellemetlen.

– Engedelmet kérek, méltóságos uram, ha megtalálom, feltétlenül megemlítem neki, hogy ön is kereste.

– Tehát maga nem tágít!...

– Szigorú utasításom van a báró úrtól.

Lukács cinkosan közelebb hajol:

– Valami jó tipp, Katzer?

A titkár körülnéz, sóhajt:

– Bár az volna!... A versenylovunk, méltóságos uram, sajnos, az állandó főlovász nincs itt, s a ló nyugtalankodik... hogy finoman fejezzem ki magam. Senki nem bír vele. Majdnem agyonrúgta a zsokéját.

– Még ilyet!

– Az itteni pályamester viszont tud vele bánni. Kezesbárányt csinált belőle. Ő vezette ki a vagonból. Nagyon kellene a segítsége... de nem találom. A méltóságos úr már nagyon ideges. Ha ez így megy tovább, félek, ki leszek rúgva.

– Ez akkor nem tréfadolog, Katzer. Szerencsét kívánok magának.

– Nagyon, de nagyon szépen köszönöm, méltóságos uram. S ha valamikor viszonzozhatom – a magam szerény módján – a méltóságos úr jóindulatát...

Lukács int, aztán odább sétálnak.

– Mi van? – kérdi fojtottan Döncit az alacsonyabb, szemüveges kísérő. Ha valaki hallaná, meglepődne a közvetlen modorán.

– Ez a pali is Borsot keresi... de pályamesteri minőségében. Képzelmek, ez a mafla pont Rhédey lovával barátkozott össze.

– Bors? Rhédeyével? Találkoztak?

– Nem hinném, mert akkor nem ez a titkár, hanem egy sereg detektív szimatolna Bors után.

– Sajnos, igazatok van – mondja valaki magyarul a fülük mellett.

Ki szólalt meg? A gereblye, annak a kivénhedt, ápolatlan külsejű istállószolgának a kezében?

Nem. Ő maga: a szolgál. Ahogy rájuk villan a szeme, ahogy kiegyenesedik, ráismernek.

– Bors!

– Csst! Meghallják! Idelátnak!

Dániel Ede sebesen pislog, sűrű krakogással leplezi megindultságát:

– Évek óta nem láttalak, most meg se ölelhetlek?

– Miért bújtál ebbe a maskarába? – kérdi Lukács.

– Elmondok mindent, de nem itt. Menjetek be a nagytribün alá... itt a szobám kulcsa, a mázsáló mellett megtaláljátok a bejáratot. Hamarosan jövök utánatok!

Kis idő múlva – immár zárt ajtók mögött – végre lehet ölelkezni, csontot ropogtató szeretettel:

– Te, szerencse fia! Te, Schiller cáfolója!

– Ezt hogy érted, tanár úr?

– „...Ami emberi, mind születik, nő, érik, alakról képzi alakra tovább, vési tovább az idő;

Míg a szerencsést s szépet születőn sose látod,
Kezdetől készen lép, hiba nélkül, éléd.”

– No és?

– A te szerencséd érlelődését évek óta figyelem egyfolytában. Olyan megbízhatóan gyarapodik, akár a gyűrűk a fatörzs belsejében. Akkor áll hozzád legközelebb, amikor legjobban kell. Ott van annak a cigánykaravánnak az esete...

– A phure! Az segítette neki! – jelenti ki ellentmondást nem tűrően Bulgár Nikola.

– Sok minden segített akkor nekem – feleli Bors. – Egyszer elmesélem részletesen, de most... visszavedlek normális állapotba. Hogy mondtad, tanár úr? „A szépet születőn sose látod, kezdetől készen lép, hiba nélkül, éléd.” No, akkor most figyeljete!

Lehúzza fejéről a torzonborz ősz parókát. Óvatosan leválasztja a rezes műorrot.

– Ezt hol tanultad?

– Ha hiszed, ha nem: ezt is a cigányoknál.

– S mire való ez a cirkusz?

– Hallottátok Rhédey titkárától! Megszelídítettem a lovát. Eszembe jutott, mi volt Sípos úr trükkje Przemysłben, kipróbáltam, s bevált. Vesztemre! Azóta Rhédey állandóan kerestet, tehát bujkálnom kell, de közben a munkát is elvégezni... Alig alszom valamit, éjszaka intézek itt mindent. De most elég énbőlőlem, ti következtek! Hogy sikerült kijönnötök?

Dánielék összenéznek:

– Tudtad?

– Mit?

– Hogy be voltunk zárva!

– Azt nem! Úgy értettem: hogy sikerült idejönnötök, Pardubicébe...? Vagy talán... ti vagytok a futárok?

– Nem. Sípos úr lett a futár.

Lukácsnak leesik az álla:

– Ezt most hallom először! Ez teljesen pártszerűtlen...

– Ne értsd szó szerint a dolgot. Az az okmány van Síposnál, amit a futár hozott volna.

Most Borson a meglepődés, a meghökkenés sora:

– Csakhogy Sípost még Pesten, az indulás percében letartóztatták!

A két újonnan érkezett – összeomlik. Leülnek, legyintenek. Lukács értetlenül néz egyikről a másikra.

Bors megőrzi a nyugalmat:

– No, most rakjuk össze szépen a mozaikdarabkákat. Kezdjétek az elején!

Dániel elmondja: Vincze lett volna a futár, közbejött azonban a lebukásuk, ő azonban még tudta figyelmeztetni Parázst...

– Egy indifferens fiataikorúra bíztátok!..

– Maradj magadnak, Dönci. Innen távolról könnyű kritizálni! Nem tudom, mit tettél volna az én helyemben!

Lukács elhallgat. Dániellel – az emlékezetes Csuvara-ügy óta – nem mer vitatkozni.

– Miért éppen Szőregen jött létre ez a találkozó?

– Enyém kertészet volt ott, Bors. Azóta toloncoltak engem ki. Inkább ültem volna még egy kicsit priccs, hagyták volna a munka.

– Kieresztettek benneteket?

– Nem mindenkit. Bizonyítékokra persze nem letek, így aztán... a pestieket fölrakták a vonatra, Nikolától a községi elöljáróság bevonta az ipart, s még mi jártunk jól, a dél-alföldi elvtársakat rács mögött hagyták, tudod-e, milyen címen? Közveszélyes munkakerülés!... mert ott ültek kora reggel Nikolánál!

– Jellemző rájuk. Mondd tovább!

– Itt megakadt a tudomány. Megtudtuk, hogy Parázst megfigyelték, mikor visszament a kertészetbe és magához vette Vincze dohányosszelencéjét; követték egész úton. Nyilván arra számítottak, hogy újabb kommunista kapcsolatokat fednek fel. A lány azonban éppen báró Rhédey zsokéjához ment!... Erre nem számítottak, mikor ismét elkapták, már nem találtak nála semmit.

– Tehát ezért vették gyanúba Sípóst! A lány mit mond?

– A leányon természetesen rajta tartják a kezüket. Csavargás címén valami intézetbe csukták, most pereskedik érte a család. Nem tudjuk, mit mondott, mit válaszolt Sípos úr, ha átvette az iratot, mit csinált vele, beledugta-e a holmijába...

– Ha beledugta, akkor nincs baj. Én láttam Sípos holmiját a vagonban.

Lukács felugrik:

– Láttad? Mikor?

– Amikor kivezettem Sátánt... aznap, ahogy megérkezte.

– Ha ezt akkor tudjuk!

– Ha, ha, ha! Nevetnem kell – jelenti ki ingerülten Dániel.

– Valami azért nem stimmel itt – véli Bors. – Ha az elhárítás nyakon csípi Sípóst, akkor aligha hagyják ott

a holmiját, hogy szépen kiutazzék. Annyi eszük nekik is van.

– Gondolod, hogy provokáció? Csapdát állítottak, azt várják, hogy belesétáljunk?

– Nincs kizárva, de... szerintem ők alaposan átnézték azt a néhány göncöt, s mikor nem találtak benne semmit, akkor vették elő Sípóst.

– Talán elkerülte valami a figyelmüket!

– Ha én jutnám hozzá, lehettek ti nyugodt, Nikola megtalál!

Bors gondolkodóba esik, Dániel gondolkodóba esik.

– Egy bizonyos: ha az okmány a horthysták kezébe került volna, azonnal lecsaptak volna a szervezeteinkre, de a mi indulásunk órájáig semmi nem történt...

– Várj csak, tanár úr, van egy ötletem. Lehet, hogy mégis megtaláltatom magam ezzel a Katzerrel... mint pályamester. Bejutok az istállójába... Rhédey is, mint minden futtató, itt a közelben bérelt szállást a lovának.

– Megtiltom, hogy ezt megkockáztasd – egyenesedik föl Lukács. – Rhédey megismerhet! Nyilván akar találkozni azzal a varázsos kezű pályamesterrel... Ne feledd, hogy fontos tervei vannak a titkárságnak a te személyeddel!

– Igaza van Döncinek, Bors – bólint Dániel. – Rólad Rhédeyék is úgy tudják, hogy... érted, mit akarok mondani...

– Nem vagyok babonás, mondd ki nyugodtan!

– Elégge hiba tenálad – morogja Nikola. – Kell hinni embernek a jelek! Mondta spanyol is, nem, tanár úr?

– Miféle spanyol?

– A spanyol! – csap Dániel a homlokára.

– Kiről beszéltek?

– Egy fülkében utaztunk egy tökrészeg spanyollal. Ha jól értettem a szavát, valamikor híres lovas volt. Széles vállú, alacsony, fekete emberke.

– Nem mondta a nevét? – kérdi Bors.

– Százszor mondta, ha nem többször: don Alvarez Lopez de Granada.

– Stimmel. Tagja volt az 1920-ban olimpiai ezüstöt nyert spanyol lovaspóló-csapatnak... pontosabban ő volt az első számú tartalék játékos. Valamikor valóban versenyzett.

– Most mit akartok ezzel a hogyishívjakkal?

– Arra gondolok, Dönci... ha Rhédey ilyen bajban van a lovával... mi lenne, ha fölajánlanánk számára don Alvarez szolgálatait?

– Micsoda?

Bors azonnal kapcsol:

– Nagy ötlet! Don Alvarez képében megszelídítem Sátánt, s közben alaposan megnézem Sípos holmiját!

– Én kísérlek téged el!

– Mehet Nikola is, őt Rhédey nem ismeri – bólogat Dániel. – De mit tegyünk az igazi don Alvarezzel?

– Először megkeressük, hogy megnézhessem magának és másolatot csináljak róla – pattan föl Bors.

– Utána meg... van itt Pardubicében annyi vendéglő...

– Ahogy elnéztem, mit és mennyit iszik... Ez nem lesz olcsó mulatság, nekünk meg semmi pénzünk.

– Dönci, te azt mondtad nekem, mikor megjöttél, hogy kaptál némi pénzmagot a költségeidre!

– De nem arra, hogy berúgassak egy eleven spanyol konyakoshordót! Semmi biztosíték nincs arra, hogy megtaláljuk az okmányt, akkor én mit mondok Bécsben, mikor elszámoltatnak?

– Ne aggódj, Dönci, a maradék pénzedden veszel néhány nyerő tikettet a lóversenyen, többet viszel haza, mint amennyit hoztál! Majd én adok neked tippeket.

7.

Virágillat, finom szivarfüst, az asztalkán, kristálypoharak közt, egy karcsú üveg Haná, amely – ha földrajzilag távol is esett édestestvéreitől – ugyanolyan eredeti és tüzes gabonapálinka, mint bármelyik skót whisky...

...igen, a pardubicei Grand Hotel 106. számú lak-

osztályának külsőségei tökéletesen illenek a tárgyalás jelentőségéhez, úri tónusához, a küszöbön álló meg-egyezéshez.

Ami Rhédey bárót illeti, ő tulajdonképpen már akkor döntött, amikor don Alvarez belépett Sátán istálló-jába, s a szokásos nagyjelenet – a messzehangzó nyerítés, a dühödt dobogás – csaknem azonnal abbamaradt. Titkárát is csupán azért küldte a zsoké után, hogy a don érezze magán a tulajdonos tekintetét, valahogy el ne feledkezzék róla, kin van suba, kin csak guba. Az, hogy a büszke spanyol, harsány „carrambák” közepette, kizavarta Katzert, határozottan tetszett a bárónak, mikor pedig don Alvarez – saját lábán, ami az előző napokban senkinek se sikerült, sőt, rövid száron Sátánt is maga után vezetve – megjelent az istálló ajtajában, Rhédey sem tudott elfojtani egy kurta bravót, kesztyűs tenyerét pedig összeütögette, ami persze alapvetően különbözött a don rosszul öltözött kísérijének parlagi örömrivalgásától és bárdolatlan ugráندozásától.

Alvarez rátartí komorsággal nézett végig rajtuk, aztán vékony fekete bajsza alól váratlanul elővillantotta hibátlan fogsorát és hosszú, dühös szónoklatot tartott, a végén ismét egy „carrambával” – bár ez nyilván barátjának szólt, aki értetlenül bámult rá – s hirtelen áttért egy akadozó konyhanémetre:

– Kérni maguk engedély edzés. Most rögtön. Én felszerszámozni, maguk kivitetni. Viszem végig egyszer pálya gyakorlat.

– Intézkedjék, Katzer!... Don Alvarez, végig szeretném nézni az edzést!

– Nem szeretni! – gurult méregbe a spanyol.

– És ha ragaszkodom hozzá?

– Carramba!

Így esett, hogy délután Sátán végighaladt a pályán, s pontosan azt nyújtotta, amit gazdája várt tőle: izmaiban benne volt a kényszerű állandogálás, a sok idegeskedés, szokatlan volt a lovas is, alapjában azonban tartot-

ta pompás formáját, s Rhédey pontosan tudta, hogy a verseny órájára teljesen rendbe is jöhet.

Ilyen előzmények után került sor erre a tárgyalásra.

Rhédeyt kissé zavarja, hogy don Alvarez a szállodai lakosztályban se veszi le fejéről széles karimájú, zsinórral álla alá kötött fekete kalapját, amely alatt élénk szemei többnyire árnyékban maradnak – ez azonban olyasfajta nemzeti sajátosság, amely az ügylet szempontjából se nem öszt, se nem szoroz, ha Alvarez feltételei Rhédey szempontjából méltányosak és teljesíthetőek, tőle járhat pirosbabos kendőben is, ha viszont nem hajlandó teljesíteni az ő kívánságait, hiába veri őt körrel a walesi herceg eleganciáját, akkor se jutnak dűlőre egymással.

Egyelőre minden simán megy. A spanyol nem szólt se bűt, se bát a felajánlott összegre, pongyola külsejű, barna képű barátja ugyan keveselli a pénzt, de érezni lehet rajta, hogy inkább csak az alku öröme kedvéért, ha nem volna ilyen jó hangulata, báró Rhédey rég kidobta volna mindkettejüket, lenézett volna az étterembe inni valamit... Talán minden jóra fordul!

A házi telefon. Katzer azonnal ugrik:

– Itt báró Rhédey lakosztálya! Igen... Báró úr, kérem!

– Ki az?

– Zentay százados úr!

– Nocsak! Az elveszett gyermek! Budapestről?

– Helyi hívásnak tűnik, báró úr.

– Boesánat, uraim... Halló! Szervusz, kérlek, honnan beszélsz?... Tehát megérkeztetek! Azt tudod, hogy napok óta üldözlek? Folyton azt mondták, vidéken vagy, tehát mellébeszéltek... Igen, Sípos ügyében, bár... Micsoda? Sípos? Garázdaság miatt?... Szép kis vircsaft lehet odaát, ha valakit napokig nem tudnak azonosítani! Mikor engedték ki?... Késő hát, de most már mindegy, nem érdekel... Azért, kérlek, mert azt hiszem, találtam alkalmas zsokét!... Igen, indítom, lesz, ami lesz! De azt nem bánnám, ha Pölöskeyék

társaságában zárva tartanád a pampuládat, hadd érje meglepetés a derék Ágostont, mikor kiteszik a névsort a futam előtt!... Köszönöm a figyelmességed, éppen egy tárgyalás legvégén vagyok, szívesen látlak, de minden hivataloskodás nélkül, itt szolgálaton kívüli viszonyban vagyunk. Kézcsókom Zitának, üdvözlöm Ágostont, szervusz!

Ha egyedül van, mond valami szaftosat, huszárosat, így csupán felnevet magában. Megnézné Pölöskey képét, ha kiteszik a rajtlistát...

A két vendég nagy suttogásban van.

– Nos, uraim? Megegyeztünk?

A menedzser – mert az lehet – hevesen törli a magyart:

– Don Alvarez egy dolgot nem érti. Herr Baron őt akarja egyetlenszer alkalmazni? Don Alvarez nem cupringer jött, mosogatni egy éjszaka házi ünnepség!

– Micsoda?

– Carramba! – recsegi a zsoké.

– Engedelmet kérek, báró úr, ha jól értem, az urak azt nehezményezik, hogy a szerződés egyetlen alkalomra szól. Hogy Alvarez urat, mint mondják, nem a cselédközvetítő ajánlotta önnek... a zubringer, ahogy Pesten mondják.

Ha nincs az előbbi telefon, ha nem tudja Pölöskeyét Pardubicében, akkor – könnyen lehet – Rhédey báró kurtán véget vet a társalgásnak: nem szereti a szemtelenséget. Így viszont újra meg újra felmerül előtte Pölöskey ábrázata, mikor meglátja Sátán nevét a rajttáblán.

De jó lenne most Sípos! Az ő szeme: patikamérleg, azonnal tudja, mennyit ér egy zsoké...

Mindegy! A jó hecc megéri. Igaz, ez a spanyol civilben valóságos operettfigura, Sátán azonban szíveli, a don nem esett le a lóról az akadályoknál... Hogy odahaza mi lesz, az még a jövő zenéje. Egy léhűtővel több vagy kevesebb a büdzséjén...

– Nem bánom! Egy versenyidény, az odahaza szoká-

sos feltételekkel... Nem a legmagasabbat, Katzer, de az átlag fölött. Uraim, a titkárommal állapodjanak meg, én elnézést kérek, vendéget várok. Az utolsó edzésen találkozunk!

Katzer átkalauzolja a vendégeket a lakosztály túlsó végébe, ahol ő rezideál – itt nincs virág, se szivar, de azért itt se folyik a víz a falon.

Hosszú alkura számít, a don azonban nem követelőzik, még a társát is leinti, mondja a „carrambákat”, hogy ő ki akar menni a lóhoz... Így aztán minden nehézség nélkül sikerül eléjük csempészni azt a mellékletet is, amely Katzer úr számára közvetítési jutalék felvételét teszi majd lehetővé – a bárónak vannak olyan napjai, amikor olvasatlanul írja alá, amit elétesznek.

Aztán elbúcsúznak egymástól, don Alvarez fürgén menetel végig a folyosón, mulatságos látvány a puffos bricsesz nadrágjában, csizmájában, fekete mellényében, fején a nagyszélű kalappal – nem csoda, hogy a lifttel érkező, megtermett, zsakettjében is katonás tartású férfi alaposan megnézi. „Carramba”, mondja a zsoké a társának, s úgy szaporázza lefelé, hogy pereg a sarka alatt a lépcső, mint a kisdob.

– Mi ütötte beléd, Bors, ez a szerződtetés? Ezt nem is beszéltük előre meg, mikor jöttünk! Miért akarod lenni az ő ember? Iromány megvan, mi tűnünk el, mint szürke szamár a ködben!

– Egy zsoké se szerződik alkalmakra, Nikola. Ismerem a szakmát.

A bulgár ravaszul néz Borsra:

– Én téged ismer. Te börtönben, kezeden bilincs, jól elverve, néztél ugyanígy a szemeddel.

– Rendben van, Nikola, bevallom: én valóban el akarok indulni a versenyen.

– Te?!

– Miért ne? A jelmezem bevált. A pályát jobban ismerem, mint bármelyik versenyző. Sátán, elhiheted nekem, elsőrendű ugróló, nem fog szégyent vallani. De nemcsak a stikli kedvéért... Lukács elmondta nekem,

hogy a párt Magyarországra akar küldeni. Ehhez papírok kellenek, ezer apróság... s még mindig nem tudunk semmit az iratról, addig pedig nem mozdulhatok, tehát meg se tudhatom, valójában mi történt. Ha viszont én vagyok az elhárítás főnökének a zsekéja!... Holt biztos, hogy megelégednének egy teljesen formális útlevél- vagy más vizsgálattal! Az az igazság, ide már csak egy apróság hiányzik: don Alvareznek – az igazinak – a lovaglási engedélye. Ismert versenyzők esetében ezt soha nem szokták kérni, de nekünk biztosra kell mennünk... Nikola! Körülnéznél alkalmasint don Alvarez belső zsebében?

8.

Harsány színek ünnepe ez a vasárnap délután. A versenypálya zöldje – benne a nevezetes, friss barna szántás –, a világítóan fehér, vagy tiritarka akadályok, a sokszínű zászlók, a vadvirág-színekben pompázó nagytribün, s mindezek fölött a felhőtlen kék ég – elmondható, hogy ezen a napon maga a jószerencse vette kezébe a pardubicei futtatást.

Rhédey báró: kívül csupa óvatos derű, belül – teljes, döbönt elkeseredés.

Pölöskeyekkel találkozván természetesen megőrizte lelki nyugalma látszatát; arra a kérdésre, visszavonja-e Sátán nevezését, kitérő választ adott – valójában alig várta az első, jelentéktelen bevezető futamot, hogy végre saját szemével is meggyőződhessek róla, milyen állapotban van don Alvarez.

Az öltözőbe persze nem akar bemenni, de nem is kell, a folyosón ott ácsorog az olajbarna képű menedzser, ábrázata igen komor, egy jól öltözött, testes úriemberrel meg egy alacsony, enyhén ragyás képű, szemüveges alakkal pusmog.

Rhédey magához inti:

– Közölje, kérem, don Alvarezvel, hogy visszavonom a nevezését...

– Nagyon helyes! – jegyzi meg félhangosan az elegáns úr, a háttérből.

Aki neki nincs bemutatva, az levegő Rhédeynek.

– ...visszavonom a nevezését és felbontom a szerződést.

– Felbontja? Miért felbontja?

Rhédey előhúzza kabátja zsebéből a helyi lap aznapi számát:

– Van rá jogcímem. Egyébként: nem akarom szelöltetni a dolgot, ezért nem csinálok botrányt. Még nem írták ki a rajtlistát, senki nem tudja, hogy nekem don Alvarezzel... ööö... terveim voltak. Feledjük el az egészet, rendben?

Az újság természetesen a nagy versennyel foglalkozik; a rengeteg apróság közt mégis elég feltűnő helyre került a cikkecske: „Egy nagy zsoké alkonya?” Így, kérdőjellel, viszont egy – rossz – fotóval is, amely nyilván don Alvarezt ábrázolja. A riporter fanyar gúnnyal kommentálja az „egykori híresség” tanulságos esetét: lám, az önfegyelem hiánya, az ital hová vezet!... Aki egy-két éve még a csúcson volt, most részegségében „trágár módon beszennyezte” a Pernstejn Vilmos téri Mária-oszlopot, majd dulakodni kezdett az odasiető rendőrökkel!

A menedzser rámered Rhédeyre, aztán – dühös pillantást vetve eddigi beszélgetőtársaira – színpadias mozdulatot tesz:

– Ez van rágalom! Őt le akar járatni ellenségek!

S felszakítja az oltózó ajtaját.

Don Alvarez éppen velük szemben álldogál. Egybeszabott puha alsónemű a ruházata – de fején a nagy karimájú, fekete kalap –, éppen a Rhédey-istálló színeiben tarkálló dresszt, tapogatja, gyűrögeti.

– Don Alvarez!

Nyilván nem hallja, mormog magában, most a csizmát veszi szemügyre, a varrást vizsgálja...

– Don Alvarez!!!

– Mi van... Mivana carramba!

– Mit mond? – kérdi Rhédey.

– Dühös. Ő nem szeret, ha ilyenkor zavarnak.

A don most veszi észre Rhédeyt, a kezében felejtett újsággal. Kirohan, elragadja a lapot, széttépi, táncol rajta egyet, s közben árad szájából a sok „carramba”. Rhédeyre villanó szeme azonban tiszta; ha ez az ember éjszaka eszméletlenül részeg volt, akkor vasból kell legyen a szervezete, az idegrendszere.

Dühösen böködi a menedzser zakóját:

– Documento! Documento!

– Mit mond?

– Ő lovaglási engedélye! Tessék! Ő nem az, aki újság szerint randalírozta! Ő volt velem egész este Sátánnál istálló!

Rhédey meginog:

– Nem tudom, mit mondana a tulajdonos, ha megkérdezném!

– Az lenne nekünk jó! Az igazolja minket teljes!

– Don Alvarez!

A szemüveges emberke, a sarokból.

– Don Alvarez, en caballo no hay cuerdo.

A zsoké kitátja a száját, mintha el akarná harapni az illető torkát, aztán odaveti:

– Toda tema es postema!

Utánabámulnak: bevágja maga mögött az ajtót.

– Mi volt ez?

– Idéztem egy spanyol közmondást: „senki sem okos lovon” – mondja ékes németséggel az alacsony férfi, de nem jön elő a sarokból.

– S ő mit felelt?

– A gazember! Gracián egyik szójátékával riposztott: „minden duzzogás – duzzanat”. Szó szerint így hangzana: minden makacsság – daganat, de...

Úgy elhallgat, mintha erélyesen oldalba vágta volna.

Valahonnét ismerős a hangja, a fizimiskája, Rhédeyt azonban most nem ez érdekli. Hátha valóban fatális

félreértés, vagy személyes bosszú rejtőzik a cikk mögött? A turf világában sok minden előfordul...

– Nézze, én most megkeresem az istálló tulajdonosát. Ha igazolja önöket, olybá veszem, mintha mi sem történt volna...

– Nem is történte!

– ...ha azonban félre akartak vezetni, becsületemre mondom, egész Európában nem találnak többé pártfogóra!

– Csak tesszen! Mi vagyunk egészen nyugodt!

Odakünn nagy hangzavar támad: most ért véget az első futam – jó ürügy Rhédeynek a távozásra.

Alig fordul ki a folyosóról, az elegáns úr előperdül a homályból:

– Azonnal tűnjetek el, Nikola!

– Miért mi eltűnjünk? Igazán voltunk istálló éjszakai! Megnéztünk minden szál szalma, szétszedtünk minden nyereg, a csizmák, a szíjak...

– Nem találtatok semmit?

– Nem.

– Akkor viszont... tűnés innen! Nem kockáztattunk!

– S ti kockáztathat? Miért nem vigyáztátok jobban a zsoké?

– Az az őrült spanyol tökrészezen aludt az asztal alatt, mikor elmentünk – magyarázkodik Dániel – Ki gondolta volna, hogy magához tér és kimegy a térről randalírozni? De ezen a botrányon legalább túljutunk, Borsét viszont megelőzhetjük.

– Bors nem lesz semmiféle botrány! Engem ő meggyőzte jó érvekkel! – s Nikola elismétli, amit Borstól hallott.

– Te valóban elképzelhetőnek tartod az indulását?

– Szó se lehet róla! – vágja el a vitát Lukács. – Minden további tervünket keresztezheti ez a meggondolatlanság! Most azonnal abbahagyatod vele ezt a színjátékot!

– De...

– Nikola! Ez utasítás!

Erre már nincs mit mondani, csak – gyászos képpel – odaballagni az öltöző ajtajához, kinyitni...

...benn azonban már nincs senki.

– Hová lettek?

– Honnan én tudjam?

Dániel elfojt egy mosolyt.

– Mi az ott? Nikola, neked szól?

– Igen, cedulka...

„Ö.v.L. tegye meg S-t b-re.”

– Ez a Bors megbolondult, micsoda könnyelműség, maga mögött hagyja a keze írását!

– Ez valóban nagy hiba, Dönci. Akár ki is zárhatnák érte.

– No, ez azért túlzás, Ede, a kizárás a legszigorúbb pártbüntetés...

– Ki beszél itt a pártról? Én a lóverseny-szabályzatra gondolok! Hogy egy zsoké ilyen nyíltan üzenjen...

– Hogyhogy zsoké? Már te is kezdod? Ez egy rejtjelzett üzenet, majd kikeresem, mit jelent a nagy „S”, az „Ö.v.L.”, a kis „b”...

– Ne fáradj, öregem, ez nem siffre, hanem tipp. „Ödön von Lukas tegye meg Sátánt befutóra.” Elhoztad a maradék pénzedet?...

Bors eközben – már túl a mázsáláson – indul fölnyergelni a lovát.

Amióta föl húzta a Rhédey-istálló színeiben pompázó mezt – és szögre akasztotta nagy szélű fekete kalapját –, beleolvad a nemzetközi zsokétársaság elegyébe, legfeljebb a zöld-fehér Pölöskey-lovasok felől érez magán egy-egy lapos pillantást.

Az igazi Alvarez botrányának olvastán az ő első érzése is az volt: léket kapott a hajó, sürgősen ki kell szállni belőle. Ámde – ismét pályamesteri minőségében, s már kora reggel óta a versenynap utolsó előkészületeivel foglalkozván – mindinkább úgy találta: túlzott az aggodalma.

Végtére is: ugyan ki tüsszenthetne bele a nullásliszt-be?

Rhédey?

Ő – imént – pontosan úgy viselkedett, ahogy várni lehetett tőle. Ha már kihozatta, benevezte Sátánt, inkább vállalja az esetleges fiaskót is, de ha lehet, nem visszakozik: Pardubicében kikapni se szégyen, rajttáblára kiírt lóval el nem indulni viszont nagy konsternációt keltene.

Az intézőbizottság?

Ilyenkor, verseny előtt – ezt Bors-itteni tapasztalataiból jól tudja – a vezetőség nem sokat törődik a lovasok ügyes-bajos dolgaival. Abból indulnak ki, hogy minden zseké a maga szerencséjének kovácsa; ha nem vigyáz a saját reputációjára, mindenekelőtt saját magának árt, önmaga esélyeit rontja. Ha valamelyikük ellen az idomár, vagy a futtató a verseny után emel panaszt, az már az óvások világába tartozik – s mint ilyen, pénzre megy –, ott kíméletlenül szigorúak. Egy ilyen sajtóközlemény: szúnyogdöngés, rá se legyintenek.

Az egyetlen veszély – gondolta Bors délelőtt – az igazi don Alvarez nem várt jelentkezése lenne, s mert biztos akart lenni a dolgában, betelefonált a rendőrségre. Kétszeresen is szerencséje volt: egyrészt abban, hogy egyáltalán fölvtették a kagylót, másrészt pedig a fogalmazó megerősítette: istennek tetsző helyi szokás szerint századok óta se tárgyalás, se kivégzés nincs vasárnap Pardubicében, aki hét végén kerül hűvösre, kivárja szépen a dolgok sorját hétfőig, ha nem keddig, ez alatt az idő alatt őkelme „smrt”, azaz „halott”...

Kész a nyergelés, Bors – egy „carramba” és egy fogvicsorgatás segítségével – elijeszti maga mellől az odaküldött istállófiút, kivezeti Sátánt a jártatóba.

A pályán eltöltött hónapok alatt volt ideje megfigyelni, kipróbálni, hogy az idomárok, a lovasok hogyan „ébresztik” a lovakat; az elmúlt napokban – sok-sok órát együtt töltve a fekete ménnel – azt tapasztalta, hogy Sátán eléggé „hiú”, szereti, ha foglalkoznak vele,

megdicsérik, hízelegnek neki, ezért aztán csöndesen dűnnyög a lóhoz, megveregeti az oldalát, „nézz oda, a többiek is készülődnek”, mondja halkán, s a ló, mintha értené, jobbra-balra tekintget, forgatja a fülét, „fitness” állapotát azzal árulja el, hogy langyos pára érzik felőle.

– Don Alvarez! Don Alvarez!

Majdnem leszól a körben álldogálókhoz: „Tessék?”

Az alacsony, szemüveges, enyhén ragyás emberke óvatosan int: „gyere közelebb!”

– Carramba! – feleli, s jelentőségteljesen rámutat a ló sörényébe font vörös szalagra, összecsatogtatja fogait, kengyelből kiemelt lábával rúg egyet: csak megérti Ede, hogy vigyázzon a bőrére!

– El caballero de la triste figure? – kérdi lentről a szemüveges. „A nénikéd! Azt nevezd búsképű lovagnak!”

Dániel jobbra-balra néz. Az ácsorgók közt nem lát gyanús elemet. Hogyan kellene Borsot figyelmeztetnie?

– No teo, másikó!

Aha! Így már más! Az igazi Alvarez miatt aggódik!

Emlékezetéből előkap egy régi mondást, amit Ede természetesen eredetiben idézett: „si eso no es su siglo, muchos otros lo serán” vagyis: ha nem a jelen század a lángészé, sok másik lesz az.

– Eso no es su siglo, muchos otros lo serán! – dörgi diadalmasan, s lendít egyet karjával, arra a város felé.

– Brávó! – kiáltja báró Rhédey. Nem vették észre: ő is a gyűrűben áll, mellette – hóna alatt aktatáskával – a titkára, Katzer Frigyes, mindkettejük képén aggodalom és feszültség.

– Starthoz! Starthoz! – hallik.

No, ez jókor hallik!... s Bors érzi, hogy megnedvesedett rajta a könnyű gyapjúalsó: most könnyen lelepleződhetett volna.

Végig kell kocogni a főtribün előtt; itt már csak a pezsgő, jóleső versenyizgalom enyhe borzongását érzi, az emberek zsongó tömege messzi, tarka, lengedező szőnyegnek tűnik, odaterítve a lelátó lépcsőire. Rá kell

parancsolnia magára hogy agyába idézze: tömérdek távcső szegeződik rájuk, jószerével minden arcmozdulatukat a nézők elé idézi.

Sátán aránylag jó rajtszámot kapott, tízes alattit, a pálya belső feléhez közelebbit – Bors úgyszólván valamennyi fűszálat ismeri itt, a korláthoz közelebbi terepszakasz megdolgozottabb, ruganyosabb a sok használattól, előnyt jelent a külső sávhoz képest.

Hogy lesz a startnál? Nem csinál-e valami bajt idegességében Sátán?

Ahogy elrendeződnek – ha akarja, ha nem, Bors (alvarezi mezében is) pályamesteri gonddal figyeli az indításnál tevékenykedő embereit, ott van Pável Sitlena, meg szép új csizmájában az öreg Chrudim – ahogy elrendeződnek, óvatosságból dudorászni kezd a lónak:

– Nyuszi ül a fűben, szépen szundikálgat...

Első jelzésre sikerül a start, s ezzel a gyermeknótával elandalította Sátánt: késve rajtolnak. Csaknem az egész mezőny előbbre tart: a csupa-izom, rohanó lótopporok fölött tarka színek vibrálnak, némelyik zsoké máris használja az ostort – de nem a saját lovát üti!...

„Ebből kimaradtál legalább”, gondolja öngúnnyal, s szemernyit jobbra húz, a korlát közelébe: nagyon hosszú még a verseny.

A paták nyomán rögök, fűcsomók vágódnak föl, ráhajlik Sátán nyakára – abban a másodpercben a ló valósággal megnyúlik, legalább öt-hat versenytársat megelőz.

„Aha!” Ezt jó tudni: Sátánt erre a mozdulatra idomították, holott ő csak az arcát, szemét akarta védeni...

Jön a Becher-árok, az első – s különösen nehéz – akadály. Gyorsvonati sebességgel „közelít” a sövény, amely mögött (egyelőre láthatatlanul) ott a mély horpadás. Amelyik lovas nem követel teljes sebességet, hosszú ugrást a hátasától, könnyen bukik – s ez a mögötte haladóknak is halálos veszedelem! Bors kihasz-

nál egy rést az előtte vágtazó csoportban, úgy helyezkedik, hogy közvetlenül előtte ne legyen senki.

Most!

Sátán látszólag nem is vesz lendületet, mégis száll: született ugróló. Majd háromnegyed hosszal az árok után ér földet.

Bors a szeme sarkából máris lát néhány vergődő, sötétlő gombolyagot az árok mentén: nem mindenkinek sikerült!...

A kezdetben egybecsomósodott, tülekedő, lökdösődő mezőny kezd széjjelszóródni. Akik azonnal lélektani előnyhöz akarnak jutni, erőltetik a tempót, hogy lerázzák a versenytársakat – tehetik, ide válogatott „steep-ler”-eket szokás nevezni.

Bors nem akar leszakadni, ismét előbbre helyezi teste súlyát, Sátán azonnal gyorsít – nem is akárhogyan, néhány lovat könnyedén hagy maga mögött.

Már azon a legelső edzésen érezte Bors: ebben a ménben valami rendkívüli rejtőzik.

Eleinte csupán arra gondolt: kivívja Rhédey meghívását, csupán arra törekszik, ne valljon szégyent – végtére: egy csaknem ismeretlen lovon egy – valójában műkedvelő – lovas... A könnyed próbálkozás azonban akaratlanul is erőpróbává változott: az edzés vége felé meghajtotta a lovat, és Sátán akkor is élvezte a futást, az ugrást...

Most is, két és fél kilométer megtétele után, úgy lendül át a soron következő akadályok felett, ahogy a vízen megszökkenő kavics.

Utolérnek egy barna félvért. A lovon kuporgó zöld-fehér figura odakiált Borsnak:

– Made in England refusált!

Ez aztán a meglepetés! Made in Englandot tartották a verseny fő esélyesének, s lám, megtagadta az akadály átugrását!

De miért szól hozzá ez a zseké magyarul?

A ló füléhez hajol – rögtön el is marad mögöttük a

barna félév, mintha valami láthatatlan erő visszahúzná –, s közben visszasandít a lovasra...

Azért szólt magyarul, mert magyar. Az egyik Pölöskey-lovas.

Elkergeti magától a gyanút: eddig azok se ismerték fel, akik – „Platina úr” mivoltában – mindennap órákig a társaságában dolgoztak. Ezt a zsokét nem látta soha.

Tovább!

Hamarosan elérnek a szántásig. Amelyik ló ezen a terepen átverekszi magát, jószerével minden tartalék erejét felhasználja.

Hányan lehetnek előtte?

Fedik is egymást, hullámszanak, egybemosódnak a színek: valahol a mezőny közepén haladhat, esetleg az első harmad végében.

Sátán mozgása továbbra is remekül „együtt van”. Ha meg nem botlik, ha nem erőlteti túl magát, akkor a szántás végén, mielőtt befordulnának a hosszú egyenesbe, ki lehet próbálni a gyorsaságát!

Újabb akadály, utána még egy, majd a harmadik – ez a leginkább csalóka, a terep lejtése miatt alacsonyabbnak látszik, mint amilyen a valóságban. Bors valamicskét visszafogja előtte Sátánt – egy versenyzőtárs azonnal el is rohan mellette, odakiált valamit...

...püff neki, olyan előírásos „rumplerbe” gabalyodik, mint annak a rendje! A ló megbotlik az akadályban, Bors azonnal eltéríti Sátánt: könnyen a bukásba gabalyodhattak volna.

Itt a szántás.

Jobboldalt egy magas faszor, bokrokkal, sövénnel, kissé távolabb, bal felől, magas kerítés kíséri ezt a terepszakaszt. Kíméletlen erőpróba!

Sátánt mintha meglepné, hogy patái alatt süpped, omlik a porhanyós föld. Kiesik eddigi, nagyszerű ritmusából. Bors jobban összeszedi a szívet, megpróbál teste mozgásával segíteni a lónak. Beszélget is hozzá.

A mén visszatalál a mozgás ütemébe. Ismét megelőznek egy-két vetélytársat.

A szántóföld-szakasz végében enyhe kanyar. Bors jól látja a befordulókat. Egy... kettő... három... újra kettő...

Lehetséges, hogy hatodikak volnának?

Sátán derekasan iparkodik, de rövid, fekete szőrén kiütköznek a verejték foltjai.

– Nincs már sok, cimbora! Még egy kicsit erőltesd, utána könnyebb lesz! Rajta, jóbarát!

Ahogy a kanyarba dőlnek, a ló mozgása felgyorsul. Mintha megkönnyebbülne. Már ebből az első lendületből ismét megelőznek egy lovast, aki szaggatott germán szitkokkal árasztja el hátasát.

Újabb akadály! Most kiderül, mennyi tartalék van még Sátánban...

...a könnyedség, ahogy nekirugaszkodik, meglepi Borsot. Másra számított, nem segítette eléggé a lovat, meginog. Az akadály mellett álló felvigyázó ijedten felkiált.

Szerencsére sikerül visszanyernie egyensúlyát.

Innen már csak futni kell. „Csak” futni! Mintegy öt kilométerrel a lábában!

– Nos, öreg harcos?

Nagyon óvatosan, mintegy centiméterről centiméterre, előbbre hajol, rá a ló nyakára.

Sátán azonnal megérzi szándékát. Felgyorsít.

Az előttük haladó zsoké hátrapillant, s mintha végigvágta volna rajta, sarkantyúzni kezdi a lovát. Ostorral is üti...

...s ahogy melléérnek, ebből az ostorcsapásból Sátán is kap egyet, aligha véletlenül.

Meg is ugrik a fájdalomtól!

Ha Bors nem kapaszkodik a nyakába, leesik!

Így viszont – felnyihog, s még erősebb vágtaiba kezd a ló.

Bors leküzdi az indulatot, amely fellobbant benne. Ez most semmire se jó.

Rendezzi a helyzetét, ismét a ló sörényéhez közelebb viszi az arcát. A vörös szalag ott csapkod előtte.

Három ellenfél halad előttük, egymással viaskodnak. A távolban nehezen kivehető, morajlásszerű zaj kél, ott tarkállik a főtribün.

Mennyi lehet a versenytársak előnye?

Úgy tűnik: fogyatkozóban. Sátán lendületbe jött, viszi a szíve, a természete. Bors érzi arcán, teste mentén a levegő sebes áramlását. Dicséri, buzdítja a lovat, s ha imént „megfogta” a szárat, most lazábbra engedi. Érezze a ló a bizalmat!

A fekete mén érezhetően meg akarja hálálni ezt a jószándékot: megnyúlt testtel vágtaázik.

Mind közelebb hallik az az állandó, zúgó hangzavar, amely a befutót fogadja.

Már ott vannak a hármás csoport nyakán.

Egy kénsárga, egy vörös-fehér-vörös, egy pepita mez hánykolódik a lovak hátán. Dolgoznak a sarkantyúk, az ostorok.

Bors szemébe belevillan a „távoszlop”: innen kétszáz méter a cél!

Kénytelen veszíteni néhány métert azáltal, hogy oldalra tér a hármás mögül: ha „vonalban” marad, elzárják előle az utat. Ez a néhány méter most nagyon sokat számít: az eddigi, egyenletesen csökkenő távolság megmarad Sátán s az elől haladó trió között.

Bors még egyszer se használt se sarkantyút, se ostort. Elfogja a versenyláz: de jó volna győzni! Már mozdul a lába, a keze...

Visszafogja magát. Ha negyediknek fut be, akkor is ez lesz a verseny legnagyobb meglepetése.

Már látni a célt!...

És Sátánban még van erő. Méterről méterre dolgozza le hátrányát.

– U-u-u-u-u... – orgonál a lelátó üvöltése.

Bors szinte belesimul a ló megfeszült, izmos nyaka mögötti légzsákba. Már nem tud róla, hol tartanak,

mennyi van még hátra: szinte egybeforr azzal az izom- és erőtmeggel, amely alatta ráng és ernyed.

Embercsoport, fehér-fekete csíkok és foltok a fűvön, az oldalsó oszlopokon – úgy marad el minden mellettük, ahogy a robogó vonat mellett a távírópóznák:

A cél!

Bors újra érzi azt a halálos, végső kimerültséget, amely a Lajta túlsó – osztrák – partján elfogta. Mikor minden ködbe és sötétségbe fulladt.

Úgy is emeli a fejét, csodálkozva, hitetlenül, mint akkor: emberek közelítenek!

De hogy! Kiabálva, ujjongva, kivörösödve!

Az segít feleszmélésében, hogy megéri Sátán reszkését. A mén is elhasználta minden tartalékját. Szép fejét leereszti, kidülledő, gyönyörű szemeinek fehérjén vérerek ütköznek ki. Most áll meg, de nem a szokott könnyed, friss tartásában: remegő lábain imbolyog, mint a nemrég született kiscsikó.

Az embercsoport melléjük ér. Mindenki nevet, ordítzik, kezek nyúlnak feléjük...

– Carramba! – ordít rájuk Bors. Még az ostort is rájuk emeli. Ilyenkor tilos megérinteni lovast és lovat!

Egyvalakinél mégis elkésett: az illető megrántotta a ló sörényébe font vörös szalagot, a csomó kioldódhatott.

Ahogy Bors odakap, a szalag megfeszül s elszakad!...

...s a szakadáson belül, a vörös anyag mélyén, hosszú papírcsik fehérlik elő!

Mielőtt az ismeretlen hódoló, az emlékgyűjtő, megfordulhatna, Bors elkapja a karját, megcsavarja, s ki-rántja kezéből a szalag túlsó végét.

– Köszönöm, Sípos úr! – lihegi.

– Voltaképpen hogy jutott eszébe, Ágoston, ez a hajókirándulás? – kérdi Zita grófnő. Most is egyik aranyvégű cigarettáját szívja, élvezi a fedélzeten rosszalkodó szellőket, amelyek összeborzolják a haját, lába köré csavarják hosszú szoknyáját, testére tapasztják a könnyű ruhát.

– Nem az én ötletem volt, kedvesem – mosolyog Pölöskey. – Meghívásunk Dezsőtől származik.

Zita felhúzza szemöldökét, megnézi magának a hatalmas termetű, egyenruhás tisztet – aki ráemeli hosszú nyakú poharát és iszik –, majd visszafordul a férjéhez:

– Reaktiváltatnia kellene magát, Ágoston. Úgy veszem észre, a hivatásos katonákban előbb-utóbb kifejlődik valami sokadik érzék, ami a bankárokból végképp kiveszett: ők még képesek váratlan és kellemes meglepetéseket szerezni a nőknek.

Hétköznapi körülmények között Zentay alighanem zavarba jön ettől a félreérthetetlenül kacér megjegyzéstől; most azonban – érezvén talpa alatt a hajómotor duhogását – egész valóját eltölti a diadalittas érzés: minden méter, minden perc közelebb viszi a győzelemhez, a nagy alkalomhoz, márpedig ehhez képest a szépasszony magakelletése csak pillangóröpdösés, szép, de jelentéktelen játszadozás... Jelképes bokacsattintással, biccentésnyi meghajlással válaszol szavak helyett, Zita pedig elfordul, grimaszt csinál.

„Ennek a tuskónak most a veleszületett faragatlansága is használ”, gondolja Pölöskey, örökös mosolyának álarca alatt, „node se baj, hölgyem, alakítsd csak tovább a hősnőt ebben az ósdi, unalmas színdarabban, nekem most szükségem van Dezsőre, alighanem virrad a napja, de esküszöm, egyszer még kipukkasztom ezt a nagy, önhitt marhahólyagot!”

– Lebecsüli Dezsőt, kedvesem – mondja közben fennhangon. – Valóban sikerült váratlan és kellemes meglepetést szereznie egy hölgynek, de igazi érdeme

mégis inkább az, hogy sikerül váratlan és kellemetlen meglepetést szereznie egy férfinak.

– Csak nem maga ez a férfi, Ágoston?

Pölöskey látja, hogy Dezső – a karosszéke mellett – jeleket ad a kezével.

– Ó, dehogy én, chérie, s nem is Guszti bácsi, akire Dezső gondol e pillanatban: én arról a zsokéről beszélek.

– Miféle zsokéről?

Pölöskey egy udvarias kézmozdulattal átengedi Zentaynak a dicsőséget.

– Ha minden jól megy, hamarosan kikötünk Szobon, grófnő. Talán tudja, hogy ez a kisközség – az átkos trianoni diktátum óta – egyben vasúti határállomás is...

– A tárgyra, ha lehetne!

– Igenis, grófnő. Ma este érkezik Szobra az a tehervonat, amely Guszti bácsi díjnyertes lovát, s újonnan szerződtetett spanyol zsokéját szállítja hazafelé. Az ő fogadtatásukat véltem oly érdekes eseménynek, amely talán megéri ezt a hosszú hajókázást.

Zita fenyegetően néz az urakra:

– A bolondját járatják velem?

– Ne ítélje el Dezső körülményességét, kedvesem. Ez valójában a ragadozó madár „szitálása” a zsákmány fölött – mulat Pölöskey.

– A lényeg! Azonnal!

– A lényeg az, grófnő, hogy Guszti bácsi derbygyőztes spanyol zsokéja nem spanyol és nem zsoké.

Zita elfordul. Reméli, nem látják, mikor az ajkába narap.

– Vallja be, kedvesem, magának első perctől gyanús volt – hajol hozzá a férje.

– Maga félrebeszél, Ágoston.

– Úgy tűnik, kedvesem, de mindketten tudjuk, hogy igazat mondok... mint ahogy az ön csodálatos intuíciója is teljes képtelenségbe látszott ütközni ott a pardubicei tribünön: megmutatta az arca...

– Káprázott a szeme, Ágoston.

– Lehetséges, ha azonban nem vagyok tanúja az ön akaratlan meglepődésének, semmi jelentőséget nem tulajdonítok annak, amit egyik zsokém mondott a verseny után: hogy don Alvarez Lopez de Granada egy magyar gyermekversikével nyugtatgatta a lovát start előtt. Így viszont kombinálni kezdtem...

– Egy gyermekversike miatt, amit bizonyára Guszti bácsi tanított be annak a...

– Ön, kedvesem, ma valahogy nincs szokásos formájában. Ha Guszti bácsi ismeri a varázsigét, akkor nem követeli Dezsőtől, hogy azonnal küldjék utána a lefogott főlovását!... Akiről mellesleg kiderült, hogy mégis akadnak rajta néminemű rózsaszínű foltok pontosan abból az időből, amikor az a bizonyos Pelsőczy... bocsánat, az ál Pelsőczy...

Zita keményen tartja magát:

– No látják, ezért tartom ostobaságnak ezt az egész történetet. Saját fülemmel hallottam Prónay Palitól, hogy azt az embert főbe lőtték.

– Bocsánat, hogy közbeszólok, grófnő: csak fejbe, s nem főbe!... Ez a jelentéktelennek látszó stilisztikai különbség valamennyiünket megtévesztett. Magam is azt hittem, hogy rövid úton falhoz állították azt az... elvtársat. Megvallom, még sajnáltam is, hogy így végezte, lett volna vele elszámolnivalóm.

– Kondáss ezredes miatt?

– Amiatt is, személyes okok miatt is.

– Érdekes, erről soha nem beszélt nekünk, Dezső.

– Ha Bécsig utaznánk ezzel a hajóval, boldogan belekezdenék, grófnő... Így azonban nem érdemes, rögtön kikötünk. Majd utólag föllevenítem... no, nem a főszereplőt, hanem a történetet.

Ágoston kötelességének érzi, hogy nevéssen az élcen, de nem tetszik neki, hogy a felesége mozdulatlan arccal áll a korlátnál, a távolban kirajzolódó, kék-fehérre festett stéget figyeli, meg a kikötő mögött, egy nyitott gépkocsi szélvédőjén megcsillanó alkonyi sugarakat.

– Látom, mindent jó előre megszerveztek! Guszti bácsi is itt van már?

– Oszti barátom nagyon megbízható ilyesmiben, grófnő.

– Gondolom, az azonosítást is ő végezte.

– Részben, grófnő, részben. Mihelyt Ágoston figyelmeztetését megkaptam, azonnal kirendeltem Pardubicebe. Percek alatt meglettük az igazi don Alvarezt; a rendőrség fogdájában csücsült, közbotrányokozás címén. Aztán kipuhatoltuk, hogy Guszti bácsi újdonsült zsokéja – aki állítólag hazautazott Hispániába, hogy ideköltözése előtt elrendezze a dolgait – valójában csupán Bécsig váltott vonatjegyet, néhány ismert emigráns kommunista társaságában látták mindvégig...

– S maguk azt hiszik, hogy ez az ember visszajön, besétál a maguk csapdjába?

– Mi másért vállalta volna a szerepcserét, ha nem azért, hogy Guszti bácsi oltalmában akadálytalanul besurranjon Magyarországra? Egyébként azt a megnyugtató hírt kaptuk: rajta van a vonaton, teljesen gyanútlan, Sátánt pátyolgatja.

A hajóduda kurtán felbődul. A part menti hegyek visszadobják a hangot: mint körvadászaton a hallali!

– Talán indulhatunk is a lejáróhoz, kedvesem!

– Én maradok, Ágoston.

Pölöskey arcáról lefoszlik az örökös mosoly:

– Ez lehetetlen, chérie. A hajó továbbhalad Esztergom felé.

– Tudom. Stefánia nővéreméknél szállok meg.

– De Zita, kérem!... Lássa be, lehetetlen helyzetet teremt számomra!

– Ellenkezőleg, Ágoston: maga teremtett lehetetlen helyzetet az én számomra!

– Tehát ilyen sokat jelent önnek az a régi emlék!...

Zita kihúzza magát. Jeges tekintetet vet a férjére:

– Azt hittem, pusztá tapintatlanságból akart arra kényszeríteni, hogy asszisztáljak a nagybátyám nevetességé-tételének díszes ceremóniájánál. Most kiderül,

hogy a maga érzelmi kupeckedésének eszközévé szeretne lealacsonyítani engem. Ebből nem eszik, Ágoston. Üzenek magának, ha szükségét érzem, hogy találkozunk. Isten velük!

A hatalmas konty büszkén hátrahúzza a fejét. Leforázva néznek utána, ahogy befordul a kajütökhöz.

– Gyerünk! – csikorítja össze a fogát Pölöskey. Úgy siet végig a kikötőhídon, hogy Zentay alig tudja követni.

Ormándy – szerencsétlenségére – nem elégszik meg egy széles mosollyal, ahogy eléjük megy, ámulva kérdi:

– A grófnő? Valami közbejött?

Mielőtt a bankár valami gorombát mondana, Zentay hivatalos hangot üt meg:

– Jelentést kérek!

– I-igenis! Alázatosan jelentem, az akció előkészítve. A tehervonat hamarosan indul Sturovo felől. Emberrünk jelentette: a helyzet változatlan...

– Tehát az illető...

– Igenis, a ló mellett van.

– Kitűnő, Oszi. Köszönöm.

– Akkor talán... parancsoljatok. A restiben megfelelő viszonyokat teremttünk. Guszti bátyánk is ott sörzet.

– Remélem, nem vett észre semmit!

– Természetesen, Dezső.

Pölöskey nem szól semmit. Néha megrándul egy ideg a szeme alatt.

– Ha már a kezetek közt lesz – mondja hirtelen. – Ha már megbízható őrizetben van... Adjatok nekem néhány percet, hogy beszéljek vele. Négyszemközt.

Ormándy bámészan néz a bankárra, aztán Zentayra.

– Igaz, hogy ez teljesen szabálytalan, de... azt hiszem, ennyivel tartozunk egymásnak – mondja a százados kegyesen.

– Tartozunk?! Ezért is pénzt akarsz? Nem bánom,

mennyi a percenkénti tarifa? Vagy ezt másodpercben számoljuk, hogy több legyen?

Zentay elsápad:

– Ha nem lennél a vendégem, ezekért a szavaidért provokálnálak, Ágoston!

Fagyos csendben érkeznek a vasútállomásra; Rhédey előtt azonban el kell játszaniok a kedves rokon, a szolgálatkész beosztottak szerepét, a báró pedig ragyog, százszor is elmeséli, mit érzett a lóverseny hajrájának perceiben, majd fejedelmi borraivalót ad a pincérnek, amikor jelzik a tehervonat érkezését.

Ormándy kisiet; mire a mozdony lámpa-szempárja fénnel árasztja el a murvával fölszórt peronokat, már ott sorakozik a vámőrség. Szokatlanul hosszú a sor, s mindenkinél puska, kézifegyver.

Zentay ránéz Oszira, akinek ajka hangtalan szavakat formál:

– Elcsípjük, Dezső!

A forgalmista jelzi a mozdonyvezetőnek, húzzon előre a szerelvénnel. A vonatkísérő észreveszi az urakat, leugrik az egyik vagon lépcséjéről, feszesen tiszteleg.

– Hol a lovam?

– Hátról a harmadik kocsi, méltóságos uram!

Ormándy int az embereinek; a puskások máris rohannak a megfelelő irányba. Zentay meghúzza magán az atillát, nagy lélegzetet vesz:

– Bocsáss meg, Guszti bátyám...

– Várj, Dezső, megnézem Sátánt!

– Épp ez az, Guszti bátyám... Ez most kissé veszélyes.

– Miért volna veszélyes? Don Alvarez visszaérkezett Spanyolországból, azóta ismét kezesbárány ez a ló...

– Nem a ló veszélyes, Guszti bátyám, hanem az az ember.

Rhédey meghökkenve bámul Zentayra:

– Ezt nem értem!

– Egy veszélyes kommunista az orrodnál fogva vezetett, kérlek – mondja nyersen Pölöskey. – Nem spanyol

és nem zsoké, hanem a te réges-régi ellenlábasod... Ha megengedsz egy szójátékot: ő tört annyi borsot az orrod alá, kérlek.

– Micsoda?

– A kocsit körülzárni! – Ormándy kiabálása kissé vékonyra, kukorékolásra sikerül.

Puskák, revolverek csöve mered a tehervagon hátra-gördülő ajtajára. A kocsi belsejébe erős fényű zseblámpák tűznek.

– Jöjjön ki! Semmi esélye a menekülésre! – harsogja Zentay.

Nincs válasz.

Egy tiszthelyettes lopakodik a padlathoz, hirtelen felkap rá...

...ordítva repül ki: a kocsiban ott tombol, rugdos, nyerít a fekete mén.

Nyakába kötve egy boríték himbálózik; hanem azt a borítékot csak Alagon, s csak Sipos úr tudja majd levenni, s az uraknak átadni.

„Elnézést, de mindjárt a határ mentén le kellett szállnom! Addig is: carramba!” – s a boríték alján egy piciny, fekete gömböcske domborodik.

Nyilván aláírás helyett.

Harmadik fejezet

Aggodalommal tapasztalom az utóbbi időben, hogy a nemzetietlen irányú szervezkedések az országban erősen terjednek. Ez a többnyire külföldi kommunisták által is szított aknamunka és agitáció hazánkra nemcsak káros, hanem végzetes következményű is lehet, mert nyilvánvaló célja nemzeti egységünk megbontása és a fennálló társadalmi rend felborítása.

Hogy a közbiztonsági hatóságok és szervek az állambiztonsági és nemzetvédelmi szempontból rendkívül fontos hivatásukat az említett veszélyek elhárításánál teljes sikerrel betölthessék, a következőket rendelem:

1. A nemzeti egység megbontására irányuló minden szervezkedést és törekvést, különösen a vidéken észlelhető titkos szocialista (kommunista) agitációt a legéberebb figyelemmel kell kísérni, és ez aknamunka szervezőivel és a felbujtókkal szemben a megfelelő rendeletek szerint kell eljárni.

2. Nemzeti hadseregünk, a közbiztonsági szervek (rendőrség, csendőrség, vámőrség) ellen bujtogatókat a legerélyesebben ki kell nyomozni, s azokkal szemben az 1. pont értelmében a legszigorúbb eljárást kell alkalmazni.

3. Ugyancsak az 1. pontban körülírt módon kell eljárni azokkal szemben is, akik a nem tisztán bérharc jellegű, hanem politikai célzatú sztrájkokat szervezik, a munkásokat a munka elhagyására kényszerítik, avagy a munkába állásról lebeszélnek, továbbá azokkal a nemzetközi érzésű munkásokkal szemben, akik hazafias érzelmű munkástársaik nemzeti érzését becsmérik és azokat – fenyegetésektől sem riadva vissza – különböző pártállásuk miatt munkahelyükről elüldözik, illetve magatartásukkal annak elhagyására készítetik...

A m. kir. belügyminiszter 1111/
1922. res. B. M. számú rendeletéből
(részlet)

1111/1922. res. szám alatt kiadott bizalmas rendeletem kiegészítéseül, illetve bővebb magyarázatául a következőket rendelem:

1. Az idézett rendeletem végrehajtásánál a fő súlyt elsősorban arra kell helyezni, hogy a vidék és különösen a földművesek minden káros befolyástól mentesíttessenek. Ezért minden eszközzel meg kell akadályozni a földmunkások körében minden olyan mozgalmat vagy szervezkedést – történjék bár titkon vagy nyíltan, akár politikai, akár gazdasági célzattal –, amely vagy nemzetellenes irányú, vagy egyéb irányú ugyan, de a földmunkásokat szélsőséges irányba terelheti, és végső eredményében sztrájkok előidézésére alkalmas. Ugyanis az ország lakosságának élelmezését biztosító földművesek körében a tisztán bérharc jellegű sztrájkok is oly végzetes következményekkel járhatnak, hogy azokat eleve lehetetlenné kell tenni. Az alárendelt közbiztonsági közegeket – elsősorban a csendőrséget! – szigorú, bizalmas utasításokkal kell ellátni, hogy a falu életét – szoros együttműködésben a nyomozócsoportok detektívjeivel – a legéberebb figyelemmel kísérik, minden legkisebb mozgalomról vagy szervezkedésről felettes hatóságuknak azonnal tegyenek jelentést, a mozgalmak kinyomozott vezetőit és szervezőit pedig haladéktalanul állítsák a legközelebbi rendőrhatalóság (főszolgabíró) elé.

2. Különösen felhívom a hatóságok figyelmét azokra a titkos agitátorokra, akik biztosító társaságok ügynökei gyanánt járnak-kelnek az országban és igyekeznek egyes vidékeken – a hatóságok éberségét kijátszva – a földmunkások körében észrevétlenül nemzetellenes agitációt folytatni. Az ilyen címeken esetleg felbukkanó elemekre különös gond fordítandó, és velük szemben a legerélyesebb rendszabályok alkalmazandók.

3. Egyes vidékeken, különösen a szociáldemokrata pártvezetőségek a fennálló törvényes rendelkezéseket úgy akarják kijátszani, hogy a hatósági engedélytől függő gyűlések megtartása helyett a hatóság hozzájárulása és tudta nélkül úgynevezett összejöveteleket szerveznek, és ezeken az összejöveteleken hoznak gyakran nemcsak gazdasági, hanem pártpolitikai célú határozatokat. Az ily bejelentés nélküli összejövetelek ürügye alatt tartott formális

ülések megtartását meg kell akadályozni, és az összehívókkal szemben a fennálló törvényes rendelkezések értelmében el kell járni.

Rakowszky Iván belügyminiszter

Kedves Barátom!

Szíves voltál megküldeni a nemzetietlen irányú szervezkedések megakadályozása tárgyában kiadott 1111/1922. res. B. M. számú rendelet kiegészítő pótrendeletét, melyet átolvasván szíves figyelmedet kívánom felhívni az alábbiakra:

A rendelet 3. pontja nem mond eleget. Nem elég a hatóságok figyelmét azokra az összejövetelekre felhívni, melyeket a hatóságok előzetes hozzájárulása nélkül lehet összehívni és hívnak is össze a szocialisták abból a célból, hogy azokon – a törvényt kijátszva – nemcsak gazdasági, de pártpolitikai célú határozatokat is hozzanak, hanem kiemelendő, hogy éjjelenként magánházaknál, sőt házról házra járva történik az agitálás, a meg nem engedhető propaganda kifejtése. Ily esetek is szemmel tartandók tehát, és a tiltott működést eme burkolt formában végzők ellen is el kell járni a fennálló törvényes rendelkezések értelmében!...

*Szíves üdvözlettel tisztelő híved:
gróf Bethlen István
miniszterelnök*

Ferde szálakban esik az eső. Az ereszcsontrákban öblöget a víz, ahol nincs eres, ott olyan habos-fehéren szakadnak le egymás nyomában a kövér csöppek, mint valami gyöngyfűggöny.

– Mi lesz már ott hátul?

– A kubikosok, főnök úr... Még mindig pakolnak kifele – s a forgalmista, viaszosvásznon köpenyében, derékból hajol egyet a fölöttese felé.

– Iparkodjanak! Ha sokat gatyáznak, menesztem a szerelvényt, aztán górállhatják lefelé a vackaikat útközben! – fölényeskedik az állomásfőnök.

A „vezér úr”, a mozdonyvezetői állásból kihajolva, megcsóválja a fejét, behúzódik a vicinális mélyére, még ki is köp: „ejh, de szemét emberek vannak!”. Egy ronggyal dörzsölni kezdi az indítót, hogy ne is lássa, ha odakünn túl korán emelnék föl a „palacsintasütőt”.

Végül mégis lekerül valamennyi talicska, szerszám és csomag a paklikocsiról; a vonat kijár a megállóból, a kocsik ázott háta eltűnik a kanyarban. A kubikosok ott állnak a nagy kupac holmijuk körül, akinek a celeculája hozzáférhető, azt előreengedik, a többiek várnak a sorukra. Beszéd nem nagyon van, esik rájuk az áldás, az ócska kalapok széléről egy-egy kósza erecske alattomosan utat lel az öreg dókák alá, nem valami kellemes érzés, de emiatt se szól senki, attól nem áll el az eső, ha nyavalyog miatta az emberfia.

A bandagazdának módja lenne behúzódni a váróterembe, az uradalom tisztviselője ott áll az ajtóban, hívja maga után, ő azonban marad. „Nézzétek a vén marhát, annyi esze sincs, hogy földél alá álljon”, röhögi

őt belülről három-négy kihízott, vörös képű fiatalember (nem gondolnak rá, hogy a bandagazda azért ázik, mert az emberei fölött sincs tető: vannak ilyen íratlan tisztességtörvények a kubikoscsapatban). A tisztviselőn vadonatúj, sárga vitorlavászon esőköpeny van, amely minden mozdulatra nyikorog – s nyikorog állandóan, mert a tisztviselő minden szavát szertelen mozdulatokkal kíséri. Fiatal, beretvált, nagyszemű, hadaró beszédű, az öreg viszont alig szóló, kis mozdulatú, nyugal-mában tartás van.

– ...De hát értsék már meg, az uradalom nem tehet róla, a tanosztály magasabb érdekből kell nálunk éjszakázzon...

– Hisz épp ez a baj, tisztótt uram: a nemtöhetőség.

– Ezt hogy érti?

– Ha mán nem nézik az eggyességet, néznék az embörséget. Ilyen időben szabad ég alatt éccakázzunk, hónap mög dógozzunk?

Cserélik a szót, közben a kubikosok elrendezkednek...

– Maga talán madarat őriz a kalapja alatt!

Egy hetyke, érdes hang: az egyik fiatalemberé. Hordómellű, vastag sonkájú. Alighanem van benne néhány fröccs, mert nagyon pirosodik a képe.

Az idős embernek elakad a szava, de nem pillant a közbeszólóra, a tisztviselőn tartja a szemét. Az viszont pislog, kapkod, jártatja a repdeső ujjait:

– Kérlek, fiúk, hagyjatok bennünket tárgyalni...

– Nem hozzád szóltam, Penyigei!... Maga meg mire vár? Ha én segítek levenni a tökfödőjét, bizony isten a Kétágú-hegy oldalában találja meg, ha a szeme utána nem ugrik! Mit huzakodik maga ezzel az úrral? Mi baja magának a tanosztállyal?

– De, kérlek, teljesen félreérted a szituációt...

– Előbb megmondtam, Penyigei, neked nem osztottam kártyát!... No, öreg, látom, nem használ a szép szó. Akkor én most kitanítalak téged a csingó-matema-

tikára: háromig számolok, addigra leveszed a kalapot... négy! – s már ütne is...

...De csak ütne, ha a keze bele nem akadna egy másik kézbe, de olyan csontos-keménybe, hogy följjadul belé.

Alacsony, széles vállú, fekete borostás férfi állította meg a pofont a levegőben.

S ott van már a többi kubikos is. Sötét, fenyegető csoport, meghőkölteti a fiatalembereket is, még a hangoskodásra előkerülő állomásfőnököket is:

– Mi van itt, kérem?... Csak nincs valami baj, Penyigei úr? Beszöljak az őrsre?

– Teljesen fölösleges! Ez az uradalom ügye, kérem! Maguk, emberek, szedelőzködjének és jöjjenek utánam! Majd találunk valami megoldást!

– Majdra a zsidó sem ád, tisztótt úr – s a bandagazda nem mozdul, ügyet se vet a társai közt káromkodó, karját masszírozó vörös képűre. – Nem abba egyyeztünk, hogy majd csak lössz valahogy, hanem a mái naptól szállásba, a holnapitól kubikméter szerinti fizettségbe, egy-nap-eccőri meleg étel készítésébe, ivó- és mosdóvíz használatjába...

– Szavamat adom, hogy mindent megkapnak, csak jöjjenek már! – izgul a köpönyeges, fél szeme a négy fiatalemberen.

Az állomás mögött – ahonnét az út a község felé indul – könnyű homokfutó várja a tisztviselőt.

– Iparkodjanak! – sietteti a kubikosokat, s ha tekintetével is ösztökélhetné őket, alighanem futásban tennék meg azt az öt-hat kilométert, ami a faluig, illetve – azon túl – a Bajóthy-kastélyig tart. Figyel előre, les hátra, sandít jobbra, pislog balra, még a bakra is föláll, hogy belásson egy-egy kanyart: igen-igen tart valami-től. Azzal a megkönnyebbült sóhajjal, ami az uradalomhoz vezető bekötő útnál szakad ki belőle, tán még egy szélmalmost is el lehetne hajtani:

– Innen már nem vagyunk messze, emberek! – mondja fennhangon.

Erről később jóízűt lehet majd beszélgetni a csapatban: bolond az úrféle, magyarul se tud, ha valahol vagyunk, akkor ott vagyunk, se nem közelebb, se nem távolabb „onnan”... De hisz mindegy, nem oskolába hívták a kubikosokat Bajótra.

A kastélyt persze elkerülik – „pedig abban alighanem jutna helyünk”, véli csöndesen a bandagazda –, végignyikorgatják a talicskákat egy esőmosta, öreg tujasor mellett, beérnek a gazdasági épületek közé. Ott egy időre meg lehet állni, mert Penyigei úr homokfutója is megáll, ő maga pedig eltűnik az egyik fehérre meszelt, nagy hodályban: „mindjárt jövök, emberek”.

Ez a „mindjárt” persze nem azt jelenti: „rögtön”. Várni kell az esőben.

– Mit gondol, Pali bá, ez a kece-koca ifjú ember melyik oldalra van puffernak fölszerelve: elöl vagy hátul? – kérdi halkan a fekete borostás.

A bandagazda nyugalmasan tartja fogai közt a szárazpipát, mérlegeli magában a kérdést.

– Azt csak akkó tuggyuk mög, ha kiviláglik, hogy a bagony merre gurul: túled-e vagy hozzád.

Akik hallják ezt a szózatot, bólogatnak, elmosolyodnak. Való igaz: a Penyigei-féle ember olyan ütköző, akinél a „bagonyt” kell nézni, amire – akire, mint gazdájára – rá van szerelve.

– Ha a bagony távolodik túled, a puffert a farán látod, tudod magad mihöz tartani. Ha feléd gyün, vigyáznod kő, akkó a homlokán van, olyat lök rajtad, hogy belérázkódik az agyad veleje.

– Most előttünk ment.

– Mer köllünk neki...

Nem fejezheti be, nyílik a hodály ajtaja, a sárga köpenyeg mellett ott tarkállik egy sokszoknyás, réklis, sudár parasztasszony – mezítlábasan, de a simára foggott barna hajában fényes fésű –, s mondja, mintegy a megkezdett beszélgetést folytatva:

– ...Csak azt ne higgye a Penyigei úr, hogy a két szép szemiért, hallja-e!

– Tudtam én, hogy megesik a szívük ezeken a szegény embereken, Biriné.

– A szívünket kárnak emlegeti, mert éppen nem amiatt adunk nekik helyet, hanem... megmondjam, miért?

– Ne kezdje megint, Biriné – menekül a kubikosokhoz Penyigei. – No, emberek, ide be lehet húzódni. Ezek a derék tirpák menyecskék a fele hodályt átadják maguknak erre az egy éjszakára.

– Lehet, hogy többre is, hallja-e, reggelre megmondjuk – huncutkodik az asszony. – Majd szépen összeszűk, amink van. Ők kapnak tőlünk szűzdohányt, mi meg kitanuljuk, hogyan kell a babát fölnevelni.

A kubikosok csöndesen derülnek a kalapjaik alatt, s nemcsak azért, mert a menyecske nyelve jól föl van vágva, még inkább azért, mert amit mond, közibük való szóval mondja. A „babát fölnevelni” azt jelenti: észrevétlenül megmagasítani azt a földhengert, amelyet azért hagynak meg a kubikgödörben, hogy számítási támpontul szolgáljon. Ha magasabb, nyilván jóval több köbméter jön ki az elszámolásnál...

Penyigeinek közben pirosodik a füle:

– Megint ez a lepcséskedés, Biriné, pedig hogy kikapott miatta a méltóságától! Igaz, én is kapok fejmosást biztosan, de ne tetézzük a bajt, tudja, milyen a méltósága...

– Én ugyan nem tudom, hallja-e. Maga kitapasztalta, milyen?

A tisztviselő legyint – a köpenyege nyikorog –, mászik a homokfutójára, onnan szól vissza a bandagazdának:

– Napkeltekor legyenek a kastély mögött, emberek, de fölszerelve. Ha esik, ha fúj. El ne késsenek, mert azt a méltósága nagyon nem szereti. No, akkor... békés jóéjszakát kívánok!

– Hát nekünk, Penyigei úr? – rikkantja az asszony. Neveti, hogy a tisztviselőt elviszi a ló, aztán a kubikosokhoz fordul: – No, jöjjenek befelé, ne féljenek mitő-

lünk, csak akkor harapunk, ha már a körmünk lekopott!

Odabenn száraz van, langyos van, s két testes petróleumlámpa világít – eredetileg dohány szárító pajta lehetett –, a tirpák asszonyok-lányok már költözködnek, szorosan egymás mellé húzzák szalmazsákjaikat. Van köztük idősebb is, fiatalka is, szlovák és magyar szó vegyül egybe csobogva, ahogy megtárgyalják a nem várt fordulatot. Leplezetlen kíváncsisággal, vagy lopott pillantásokkal veszik szemügyre az ajtón besorjázó, ázott kalapjukat köszönésre billentő férfiakat.

– Maguk mindnyájan nyírségiek? – kérdi a bandagazda.

– Születés szerint – feleli Biriné. A parázsló, víg szeme után ítélve alig várja, hogy megint valami jót mond hasson.

– S egyébiránt?

– Akarat szerint lehetett volna máshol is a bölcsőnk!

– Csak nem valami kastélyban?

– Inkább egy másik országban. Mondjuk: Arábiában.

– Éppen ott?

– Hát! Ott ülnénk naphosszat a háremben, majszolnánk a cukrozott gyümölcsöt, ökölnyi gyémánt a köldökünkben, ha betérne az urunk, eljárnánk neki a hét fátyol táncát, igaz, asszonyok? Az a baj, hogy ehhez az akarat kevés, akár a köhintés a tojásfestéshez, így aztán szenvedjük a dohánytermesztő sorsot. Hát maguk?

– Csongrádbul... Néhányan Szögedébül. Halastavat csinálni szerződünk.

– Csak? Mi az elülső felünkkel palántázunk, a hátulsóval meg fényképezünk... de látástól vakulásig.

Az asszonyok nevetnek, tenyerükkel eltakarják a szájukat.

– No, ha a fotográfiák is olyan sikerültek, mint a masinák, akkor érdemes lenne egy szép kiállítást rendezni – kapcsolódik a tréfálkozásba az alacsony, fekete férfi.

Biriné rácsap a csípőjére:

– Egyebünk sincs, hallják!... Csak ezt is szép puhán kellene tartani, óvni szeltől, esőtől, szép kerekre nevelni, mint a péknél a cipót! Ahogy az úriasszonyok csinálják! De, hallják-e, maguk is inkább ministránsgyereknek szegődnének, ott csak olyankor kell meghajolni, ha fölmutatják az oltáriszentséget, nem egész nap a talicska szarva közt görbülni!...

– Régön rossz az mán, ha görbül az embör – mondja a legszálasabb kubikos. Fejjel nő ki a társai közül. Az asszonynak igencsak föl kell néznie rá, de ha már fölnézett, egy pillanatra ott is marad a pillantása, a szikrák kihunynak a szemében:

– Ebben nagy igazsága van, hallja-e.

Valami fekete árnyék futhatott át a lelkén, de csak annyi időre, mint a madár szárnyának lebbenése.

– Ott hátul találnak szédriafákat... amire a dohányleveleket aggatjuk... azon megszáráthatják a holmijukat. Főzni akarnak-e?

– Köllene! Hajnal óta vagyunk úton.

– Jöjjenek! Van itt egy tűzhely. Ilyenkor, nem mondom, ereszt egy kis füstöt, de hát... legalább később romlunk meg.

A bandagazda maga után inti az alacsony meg az óriást, követi az asszonyt, a tűzhelynél leveszi a kalapját:

– Veszélka Pál a nevem, asszonyság. Űtet Máténak híjják, ez a derék embör pedig: Jani. Horváth Jani.

– Isten éltesse mindnyájukat. Én vagyok a Biriné.

– Nem Biri?

– Nem. Az a férjem volt.

– Vannak vidékek, ahol az Erzsiket így becézik...

– Mifelénk egy falut hívnak Birinek. Nem messze van Kállótól: Az emberemnek odavalósi volt a családja. Mondogatta is, hogy vissza kellene költözni, de nem volt rá érkezése.

A férfiak összenéznek:

– Mi történt vele?

- Elveszejtették. Már öt éve. Tüzér volt.
- Vörös tüzer?
- Az. A harminc-és-felesnél. Szolnokról kaptam tőle az utolsó levelet, ott állomásoztak. Aztán... elfogták a királyi románok. Állítólag nagyon megverték őket. Valami táborban voltak. Valaki azt mesélte, hogy... öszszegörbült. Hogy abba halt bele, összetörték a belsejét. Hallgatnak.
- Család maradt utána?
- Nem. Az én családom: ezek az asszonyok. Egy bokorba valósiak vagyunk. Mifelénk bokortanyák vannak, ha ugyan hallottak róla: Halmos-bokor, Tamás-bokor, Szorgalmatos...
- Maga biztos odavalósi – mondja Horváth Jani.
- Én? Miből gondolja?
- Úgy tanálom. Szömre.
- Te Máté, hozhatnál egy kis tűzrevalót, én mög elmögyök étöknek valóért – s a bandagazdáék kettesben hagyják Janit Birinével.
- A körösztnévit nem mondaná mög?
- Minek az magának?
- Hát... tudni.
- Akkor megmondom, de hallani nem akarom.
- Mér nem?
- Mert véletlenül rápasszol a méltóságára is. Ő is Stefánia, meg én is. Eltéveszti, aztán kész a baj!
- Aligha beszélök én a méltóságával, mikor még az emböre is féli ütet... Az a köpenyegös.
- Félheti is, hallja-e, mert igen kardos asszonyság. Mindenén rajta a szeme az egész uradalomban. Ő hordja itt a nadrágot, meg a csizmát. Majd megismerik. Még a csingók is tartanak tőle.
- Csingók?! Az mög miféle szerzet?
- Maguk nem tudják? Azok a próbacsendőrök. A csendőrtanfolyamosok. Még látni se jó őket. Ha egybevannak, az istenes, de ha széteresztik őket...
- Széteresztik?!
- Innen toboroztak, a két járásból, ahogy halljuk;

szoktak adni nekik kimenőt. Olyankor legjobb volna a föld alá bújni mindenkinek. Mi már kitanultuk, ki se mozdulunk – de néha ez se elég.

Janinak ráncba szalad a homloka:

– Nem tisztölik az asszonynépet?

– Azok? Nem tisztelnek azok senkit, mert őket kell tisztelni mindenkinek! Erre nevelik őket... hogy aki meglátja a kakastollas csákót, annak mindjárt rezegni kezdjen az ina.

Veszélka érkezik a szárított hússal, meg a tarhonyával. Jani máris mondja, amit hallott.

– Akkó... ezök előfordulnak civilbe is?

– Ha eltávozáson vannak. Miért?

– Alighanem effélékbe ütköztünk mink a vonathál. Azok a fiatal embörök... az egyiket Máté féküzte mög.

– Mi történt?

– A kalapomat akarta leütüü, ahogy a köpönyegös úrral beszéltem.

– Hányan voltak?

– Négyön.

– Maguk persze jóval többen... No, ez volt a maguk szerencséje. Kívánom, legyen továbbra is. Ők az ilyesmit nem szokták elfelejteni. A környék igen reszket miattuk. Azt mondom, a barátjuk igen-igen vigyázzon magára...

– Hol van Máté ilyen sokáig?

Kisietnek az udvarra.

Társuk ott áll a hosszú, félig üveges téglaszín előtt, hajlott hátú, szennyes ruházatu, borzas, lógó bajszu emberrel társalog. Az illető hevesen magyaráz, néha aprókat ugrik előre-hátra, kezeivel maga mellett csápol, meg-megbillegeti a bő nadrágban lötyögő, vézna farát.

– Ki az az ütődött?

– Halkabban! Az az uraság! A méltóságos!

– Ilyen öltözékben?

– A tyúkászat a mindene. Különleges fajtaikat tart,

egyiket húsra, másikat tojásra. Azok között szeret legjobban. Hajnaltól ott van köztük, míg el nem ülnek.

– Mit csinál egész nap?

– Gondolom, tojózik – feleli komoly képpel Biriné.

– Ahogy elnézem, ideki aligha bírná, így aztán behúzódik oda.

– De huncut maga, asszonyság!

– Köll, hogy ő kakaskodjék köztük, mert a többi mind külön tartják... ketrebben...

– Miért?

– Hallják-e, én még egyszer se mertem megkérdezni, nehogy megmondják, aztán híre menjen mindenfele... Azt azért egyikünk se kívánja...

– Csak nem mögkappanolják őket?

– De még a farkuk tollát is kitépdesik, valahányszor avatás van a csingóknál. Azzal díszítik a csákójukat.

– Hová kerültünk, Pali bá! Az asszonyságnak van igaza, itt nagyon kő vigyázni! – sóhajt Jani. Biriné nagyot nevet, jól hátba vágja.

2.

Hajnalra már nincs eső, de a felhőket alacsonyan kergeti a szél. A kubikosok hiába próbálnak védett helyet keresni a kastély udvarán, így aztán azzal védekeznek, hogy összébbszűződnak, állják, amit rájuk mér az idő.

A nagy, sárga, emeletes épület ridegen hallgat. Mintha elnézne az emberek fölött mozdulatlan ablak-szemeivel, amelyekben hol felcsillan, hol elhomályosul a felhők közt bujkáló napfény.

Veszélka bandagazda ott áll a jól megvasalt hátsó ajtónál, hogy elsőként fogadhassa a méltóságát.

– Alszik az még a jó meleg paplany alatt – véli Jani.

– Maguk a kubikosok?

Kemény vonású, kemény tartású, korosodó asszony. Észrevétlenül léptetett mögéjük a földek felől markos,

testes hátasán. Férfi módra ül a nyeregben, lovaglónadrágosan-csizmásan, szálegyenesen.

A férfiak csoportja megföro, leveszik a kalapjukat, előre engedik Veszelkát, de Bajóthyne nem enged köszönést se:

– Hallottam, hová szállásoltak. Estére az új helyükön akarom tudni magukat. Mifelénk nem szokás egy földel alatt tartani a férfi- meg a nőmunkásokat. Nem maguk tehetnek róla. Az intézőt már megbüntettem érte. Az utasításomat maguk is tartsák be. Jöjjenek!

Megrántja a gyeplőt, hátra se néz. A kubikosok mennek a talicskákért, szerszámokért, nem szólnak, csak egymásra néznek, haladnak libasorban a ló nyomán.

Odakünn, a két patak közti síkon szabadon, kegyetlenül vág a szél, Bajóthyne azonban azzal se törődik. Fölkaptat egy kis halomra, magához inti Veszelkát. A lovaglóostorral mutogat:

– Látja? Az inzseller kimérte a tavak vonalát. Ott, ahol a cövekek jelzik. A kitermelt földből gátakat kell emelni, de döngölve, mert azon majd kocsi, vagy lóré jár. Érti?

– Mögkaptuk a rajzot előre, méltóságos asszony.

– Akkor ahhoz tartsák magukat. Semmilyen eltérést nem fogadok el, saját rovásukra kell helyrehozniok, a mérnök majd ellenőrzi. Kifogásokra nem vagyok kíváncsi. Van még valami?

– Igónis. Tessék az új helet kijelöni. Nálunk úgy mén, hogy mindennap más embör főz a csapatnak. Ahhó időben hozzá kő kezdeni.

– Intézkedem, hogy a tanosztály mielőbb hagyja el a maguk jövendő szállását. Órájuk van?

– Nincsen.

– Akkor kiküldök valakit, ha megürült a helyük.

– Mögköszönjük.

Bajóthyne köszönés nélkül rúgtat el. A ló patái nyomán sárdarabok fröcskölnek az arcokba.

– No, embörök, akkó... isten nevibe!...

A második pipa-huja – dohányzásra való szünet – is elmúlik, tehát alaposan benne járnak már a délelőttben, amikor hetyke asszonyhang szólal meg fölöttük:

– De gyúrják, de gyúrják, talán kincset remélnék!...

A kubikosok fölnéznek, meggusztálják Biriné izmos lábikráit, ahogy elcsapkodja róluk a szoknyát a szél, aztán járják tovább a talicskás körmenetet: Pali bá dolga a vendégfogadás.

– Kincsre nem sok a reményünk, de azér kapargatjuk – hangzik a válasz.

– A méltósága azt üzeni, hogy mehet a szakácsuk ebédet csinálni!

– Vacsora lösz már abbúl!... Magukat nem kárpálta mög a közös szállás miatt a méltósága?

– Dehogynem! Sárga volt az irigységtől, mint a vadcitrom.

– De hát mire irigyködött vóna?

– Attól is csiklandozza a kukac, amire csak gondoltunk. El is rekkentette magukat a túlvégre, oda a falu felé. Az az egy szerencse, ha a boltba megyünk, arrafele kell elhaladni. Majd dekánként vesszük a sót.

Ezen Pali bácsi is elmosolyodik, aztán elkiáltja magát:

– Jani!

A hatalmas termetű kubikos leteszi az ásót. Odabalag.

– Te kezd a főzés sorát. Mönj már el a fiatalasszonnal, jól figyeld mög, merre irányít, ha mögérköztetek, körülnézől, aztán alágyújtasz.

– De jól beszél, hallja-e!

– ...Mondom: alágyújtasz az étöknek.

Komoly az öreg, komolyak a kubikosok valamennyien. Jani is érzi a közhangulatot, ő is nagy komolyan veszi hátára a levetett kabátot, ami a dologban rámelegedett. Mert ha a szél megcsapja az ember derekát, abból még betegség is lehet.

Szépen ballagnak a távolban sárgálló kastély felé.

– Örülök, hogy értik a tréfát – mondja az asszony.

– Az előljáró bácsitól tartottam kicsit, de látom, nem kell félni tőle.

– Nagyon röndös embör.

– Családos?

– Onokái is nagyocskák mán. A fele csapat onokával húzatja egyébként a talicskát, ha homokot rakunk kifelé a szögedi partra.

– Gyerekekkel húzatják...?

– Azzal, ha nagyon meredek a palló.

– Magának is kell segítség?

– Nekem akkó se kéne, ha vóna.

– Akkor vigye el az asszonyt a paszabi fekete Máriához. Annak az oltára előtt sok meddő nő fogott már gyereket.

– Jó arra az alsóvárosi búcsú is, Szögedébe’.

– Hát akkor?

– Olyan helyet nem tud, ahol röndös asszont löhet fogni?

Biriné elfordítja a fejét, megrázogatja:

– Olyat nem. Azt hiszem, olyat még nem rajzoltak a térképre.

– Ölég baj az, hallja-e!

Ezen, hogy immár Jani is átveszi az ő szavajárását, elneveti magát az asszony.

Összenéznek.

Úgy mennek jó darabig, hogy egymásba kapcsolódik a tekintetük.

Az asszony kapja el hamarabb, rögtön térül is vissza a szokott huncutkodásba:

– Örülhet, hogy erre rétek vannak, nem kukoricás!

Jani kedélye nem vidámodik meg:

– Magát is molesztálhatták a csingók, mer látom, nem nagyon böcsüli a férfiemböröket.

– Mert azok se becsülnek minket!... Egyébként tudja: amelyik kutya ugat, az ritkán harap.

– No, ez igaz. Neköm is van a tanyámon ilyen kiskutyám.

– Hol a tanyája?

– Átokházán. Most a barátom lakik benne... mer-hogy őneki hetönkint kéccő jelöntközni köll az ōrsön.

– A kommun miatt?

– Vagy amiatt, vagy más miatt. Amit éppen kitanálnak.

– És maga ráhagyta a tanyát, míg eljár kubikra? Annyira bízik benne?

– Ha igazán az, akkó bízni kő benne. Mögismertük mi egymást. A csapatba is van olyan embör, akivel mahónap tíz esztendeje összük a közös könyeret, hábo-rúba, hadifogságba, mindönféle más dolgokba, hun vékonka zsírral kenve, hun' csak verejtékkel sózva...

– A Mátéval?

– Mibűl gondújja?

– Olyannak látszott, ahogy egymásra néztek. Az is Szegedre valósi?

– Nem. Ű... ű a Bácskábűl gyűtt át. Odaát él a családja. Csak itt jobbnak ítéli a mögélhötést'..

– Állj!

– Mi baj?

– A csingók!

Beszélgetés közben egy épület sarkához értek; csak-nem az orruk előtt néhány uradalmi napszámos külön-féle holmikát hord egy lovaskocsira, mások – terepszínű ingre, sonkanadrágra vetkőzve – eligazgatják.

– Itt lenne a maguk helye, de ezek még nem mentek el – susogja az asszony. – Jöjjünk vissza később!

Alig fordulnak meg, parancsoláshoz szokott, harsány hang üti meg a fülüket:

– Hé! Maguk ott!

Jani visszánéz:

– Mink?

– Mit koslatnak itt? Kicsodák maguk?

Biriné észreveszi – inkább megérzi –, hogy a férfi fékezi indulatát:

– Kubikosok vagyunk, kéröm. A Bajóthy méltósága ide telepített bennünköt.

– Ezek azok! – Egy fiatalember mutat oda; jelen volt az állomáson Janiék érkeztek.

– Aha! Ezek azok!

Tiszthelyettes lehet az érdes hangú férfi: idősebb is a többi csingónál, bajszosabb is, a bőre cserzettebb. Vállán, mellén feszül a zubbony.

– Gyűjön csak ide!

– Én?

– Maga, maga! Mire vár?

– Arra, hogy szabad lögyön a helyünk. Addig neköm nincs itt dógom.

– És ha én azt mondom magának, hogy mégis jöjjön ide?

– Nem vagyok én ebbe a csapatba. Néköm másvalaki parancsol.

– Igazán?

Az uradalmi emberek ismerhetik a tiszthelyettest, mert a szelídségétől jobban iparkodnak hátrahúzódni, mint imént a recsegésétől.

– A magaméinak parancsolhatok?

– Nem szólok én bele más dógába.

– No, ha a magaméinak parancsolhatok, akkor... fiúk, állítsátok ide elém ezt a konok embert!

Egyszerre négy csingó is ugrik.

Biriné akaratlanul belekapaszkodik Janiba, ő azonban szelíden lefejtí magáról az asszony kezét. Hagyja, hogy megfogják, odavezessék a szekér elé.

– Na?

– Mit kíván az úr?

A tiszthelyettes máris üt. Erőset, keményet.

A hatalmas termetű kubikus meg se rezdül.

– Érted-e már, te tahó, hogy ki parancsol neked?

Most!...

Jani azt várta, hogy a rajta ragadt kezek – ha csak valamicskét is – ernyedjenek, hisz gazdáik parancsnokokra figyelnek; most egyszerre kapja meg a két mellett állót, úgy összeüti a fejüket, hogy a csattanás tán még a pusztára is kihallik. Ugyanazzal a lendülettel elkapja

a tiszthelyettest és belevágja a kocsiba, a holmik közé, azonnal ugrik is utána, a feléje mozduló maradék két csingóba belerúg. Egy másodperc: egy ellenfele sincs lábón.

Mielőtt a tiszthelyettes mozdulhatna, Jani átfogja a nyakát, hatalmas karizmai közé szorítja – a férfinek azonnal kigúvadnak a szemei.

– Igazíjja el azt a kettőt, hogy emezöket tögyék fő a saraglyába... szép rőndösen, különben mögszakasztom a gigáját!

A tiszthelyettes csak inteni tud. A két csingónak ég a szeme, de nem mernek támadni. Emelik alélt társai-kat.

– Az ütésér egyelőre nem adok több fizeccségöt – mondja Jani félelmesen. – Jegyözzék mög, ölég lögyön a hatalmaskodásbul, mer nagyon rossz vége löhet. Indulás!

Elereszti a bajuszost, lelép a szekérről, rátapsol a ló farára: a szekér engedelmesen kikanyarodik az épületek közül.

Az uradalmi emberekből most szakad ki a megkönynyebbült lélegzet. Biriné fehérebb, mint mögötte a meszelt fal:

– Meneküljön, Jani! Tünjön el, hallja-e, de rögtön!

– MÉR tőnném? Ű kezdte, erővel lefogatot, maga elé állíttatott! A méltósága embőrei is látták!

– Azok nem fognak tanúskodni, mert akkor őket is elkapják, félig agyonverik valahol a falu végén! Értse már meg, hogy magának a csingókkal szemben nincs joga!

Jani makacsul ingatja a fejét. Azzal se törődik, hogy az uradalmi napszámosok valóban elpárolognak.

Biriné a fejéhez kap, aztán elrohan, de még visszakiabál néhány gorombaságot...

...Amiből egyébként Penyigei úr is kap, mikor el akarja hárítani magától, hogy közbenjárjon a méltóságánál.

– Csak nem képzeli, Biriné, hogy ilyesmivel eléje

állhatok? Mikor amúgy is ki van rám rúgva az éjszakai beszállásolás miatt? Bírjanak a vérükkel az emberek!

– Micsoda? Maga egy kalap alá veszi őket? A maga szeme láttára kötöttek bele a csingók a kubikosokba! Maga volt legjobban berezelve, hogy már az úton elkapják magukat, aztán kioktatják a csingó-számtanra: „háromig számolok... négy!”. Úgy hallottam, egyszer maga is vizsgázott belőle, biztos azért szeretne annyira kimaradni a dologból!

Penyigei: akár a főtt rák.

– Hiába tépi a száját, Biriné. A méltósága nincs is idehaza.

– Hová ment? Mikor jön vissza?

– Majd éppen velem közli!... Most mit akar?

– Megyek az úrhoz, a tyúkászatba.

– Nincs ott! Ma nem engedi ki a méltósága, mert vendégek jönnek!

– Akkor megyek a kastélyba!

„Amilyen asszony, képes megtenni.”

– Várjon egy kicsit, no! A méltósága kiment az állomásra, a húga elé, jön nemsokára!

Biriné máris rohan lélekszakadva a bekötőút felé.

Penyigei – ahogy mondani szokás – most a fűrűlyukba is belebújna, ha lehetne: maradni nem akar, elmenie nem szabad, hátha szólítják. Azt találja legokosabbnak, ha fölmege a kastély tornyába, onnan szemmel tarthatja a gazdasági udvart is, az utat is – de még a kubikosokat is látja a távolban.

Alig tekint körül, észreveszi a csingókat.

Szekereken vágatnak a mezei utakon, keresztülhajtának a gázlón. Máris ott vannak a munkások nyakán.

Verekedés lesz?

Egyelőre csak vitatkoznak.

De miért oda mentek, miért nem azt a magános embert rohanták meg, akivel összetűztek?

A kubikoscsapat ott áll a csingók gyűrűjében; aztán kezdik hajtani őket a szekerek felé. No, ha ezt a méltósága megtudja...

Márpedig megtudja, mert – látni a távolban – már jön. Hosszú fátylak, élénk színek lengenek-tarkállnak a hintón.

Penyigei lesiet a kastély oldalszárnyához, a tujasor árnyékába, hogy kéznél legyen az érkezésnél; s jó érzéssel teszi, mert alig lép ki a vendég a hintóból, hogy a méltóságos úrral is összeölekezzen, Bajóthy né máris őutána szalajtat.

– Mi megy itt végbe, Penyigei? – kérdi fojtott hangon. – Nagyon jól tudja, semmiféle randalírozást nem tűrök el az uradalomban, akárki kezdeményezze is!

„Aha, meghallgatta Birinét. Nem tudom, hogy csinálta az a boszorkány; így mindenestre én is nyíltabban beszélhetek.”

– Én utólag értesültem az afférról, méltóságos asszonyom. Arról azonban beszámolhatok, hogy a tanosztály emberei leállították a munkát a halastavaknál.

Bajóthy né arcán megjelenik egy fenyegető, merev kifejezés.

– Azonnal hívja fel a faluban a parancsnokot! A vonalat kapcsoltsassa be hozzám! Az embernek egy perc nyugta nem lehet!

Penyigei elkotródik, ő pedig visszatér a szalonba:

– Bocsáss meg, drágám, de úgy gondoltam, azon melegében intézkedem annak a szerencsétlen asszonynak az ügyében. Tivadar, maga nem is figyel ránk? Képzelve, a dohányos asszonyaink egyikét itt, az uradalomban molesztálták azok a tahó próbacsendőrök! Ott esett össze szemünk láttára az országút mentén, a ruhája elszakítva, a haja megtépve, a bőre megkarmolva, bepiszkolva! Szegény Zita úgy megijedt, képzelem, mit gondol rólunk, mi folyik itt az isten háta mögött...

– Ugyan már, Stefi, miket beszélsz! Néhány éve Pesten is mindennaposak voltak az ilyen atrocitások...

Megcsendül a telefon.

– Hagyja csak, Tivadar, foglalkozzék a sógorasszonyával! Halló!... Maga az, százados? Volna szíves magyarázatot adni nekem?

Bajóthy kínosan feszeng a ferencjós-kájában:

- Mit is akartam kérdezni, kedvesem... Hogy vagy?
- Megvagyok, kedves sógor.
- Ez egyszerűen nem felel meg a valóságnak, százados! A saját szememmel láttam!...
- És a kedves férjed... hogy is hívják... ő is jól van?
- Ágostonra gondolsz?
- Azonnal intézkedést kérek!
- Bocsáss meg, a névmemóriám mindig csapnivaló volt, de az is igaz, ő oly ritkán tisztel meg bennünket a jelenlétével...

– Ki is kapott tőlem emiatt, sógor, de nagyon! Mindig a rengeteg elfoglaltságára hivatkozik. Zúg a fejem az örökös hosszról meg bessztől, ha meghallom a „tőzse” szót, legszívesebben a falhoz vágnám az első porcelánt, ami a kezem ügyébe kerül!

– Mi bajod van neked, hugicám? – tér vissza közéjük Bajóthy né.

Zita grófnő rádöbben a helyzet fonák voltára:

– Most megszégyenítettél. Elég kimozdulnom otthonról, azonnal rájövök, mennyi semmiséggel vesztegetem el az életem. Mire jutottál velük?

– A parancsnok megpróbált úgy tenni, mint aki nem tud semmiről. Alaposan leteremtettem, teljesen mindegy, hogy fizetségül kapta-e vagy előlegbe. Azt ígérte, azonnal utánajár a történeteknek. De hagyjuk már ezt a kínos epizódot. Helyezd magad kényelembe. Küldök egy értelmesebb lányt, az majd kicsomagolja a holmid, te meg mosd le az út porát. Az ám, képes voltál órákig zötyögni vasúton, miért nem jöttél gépkocsival?

Zita egy oldalpillantást vet Bajóthyra; a méltóságos asszony azonnal a férjéhez fordul:

– Tizenkettőre kértem teríteni, Tivadar. Megnézné, hogy minden rendben halad a konyhában? Ha Zita nem emel kifogást, nem kell átöltöznie az ebédhez... ért engem?

– Hogyne, szívem! – feleli savanyúan a méltóságos; ebéd előtt tehát már nem nézhet ki az ólakhoz. Ahogy

kilép a szalonból, azonnal elfelejti a megbízást, téblábol valamicskét, aztán beveszi magát a könyvtárszobába, ha másképp nem, egy-két szakkönyvvvel vigasztalhatja magát.

– Csak nem vesztetek össze megint? – kérdi közben Bajóthyiné Zitát.

– Te azt hiszed, csak olyankor látogatlak meg beneteket?

– Igen, hugicám, pontosan azt! Két éve – se szó, se beszéd – megjelentél nálunk Esztergomban, azóta se láttunk! Mikor a férjedék fölsültek azzal az álspanyollal... a' zsokéval, aki megnyerte Rhédey Gusztinak a derbyt, s kiderült róla, hogy valami nagyfejű vörös!

– Az a lecke cseppet se ártott nekik. Egész úton valósággal búzlóttek az önelégültségtől: no, most, elcsípjük!... Csak éppen arra nem gondoltak, hogy a két vasútállomás között le is lehet lépni a vonatról.

– Meg se lett az illető?

– Nem hát. Fölszívta a föld. De hisz... más se hiányzott volna nekem, hogy meglegljék. Ágoston így is mindenféle célzásokra ragadtatta magát...

– Te pedig eljátszottad, hogy Rhédey miatt háborodsz föl, mi?

– Stefi, kérlek!

– Jó, hagyjuk! Csak arról ne feledkezz el, én is voltam fiatal, s én se adtam számot minden akkori percemről az uramnak!... Ne vágj nekem pofákat, részemről a téma be van fejezve, ne félj, nem faggatlak, örülök, hogy itt vagy. Indulás, rendbehozzuk magunkat az ebédhez!... Mi a fene van már megint?

Kocsizörgés, lódobogás, vezényszavak, vita: befut a csingók karavánja. A szekerek közül előterelik a kubicusokat.

Bajóthyiné összezárja vékony ajkait. Fenyegető sietéssel dobog le a lépcsőn. Zita az ablakfüggöny mellől veszi szemügyre a kocsikon meredező egyeningeseket, a sáros lábú, folt-hátán-folt gúnyájú földmunkásokat...

...S nem tud elfojtani egy röpke sikolyt. Idős ember

fekszik élettelenül egyik társa karjaiban; ősz hajában vérfolt vöröslik. Alacsony, fanyűvő vállú, feketeborostás férfi tartja.

A méltóságos láttán leszökik lova hátáról egy zöldkabátos tiszt – csákóján kakastollak bókolnak –, s tisztelgésre emeli kesztyűs kezét.

– A tárgyra, százados! Mit jelent ez?

– Kérem tisztelettel, csak a kötelességünket teljesítjük. Ezek itt... Rátámadtak arra a fél rajra, amely a méltósága utasításának megfelelő kitelepedésünkkel volt elfoglalva. Két beosztottamnak betörték a fejét, a rajparancsnokot kis híján megfojtották...

– Mesebeszéd! – hallik egy érces hang a kubikusok felől.

– Csöndet kérek! – rivall rájuk Bajóthyiné. Szeme megakad a feketeborostás férfin, karjában az ájult öreg. – Mi történt ezzel az emberrel?

– Meg merte mondani az igazságot! Hogy közülünk senki el nem ment a kubikból!

Bajóthyiné kurtán int:

– Vigye be, lássák el a sebét...

– Már elnézést, méltóságos asszonyom – kezdené a csendőrtiszt, az úrnő fölemeli a hangját:

– ...Mondom: lássák el a sebét, s azonnal hívjanak hozzá orvost! Állítólag a csendőrlaktanyában van!

– Bocsánatot kérek, de ez szerintem...

– Maga szerint mi? Nem felel? Majd én kimondom maga helyett is: ezt önbíráskodásnak hívják! Ha maga azt állítja, hogy ez az idős ember bánt el három beosztottjával, ám legyen, hogy is kételkedhetnék egy tiszt szavában, a tettesnek természetesen a megyei börtönben a helye – de olyan épen kell odakerülnie, mintha a Szűzanya kötényéből pottyantották volna le, rosszul tudom?

A csendőrtiszt nagyot nyel:

– Egy szóval se állítottam, hogy a sebesült tette! Engem úgy tájékoztattak, hogy valami verekedés volt ezek közt az emberek közt; nyilván akkor sérült meg!

Bajóthyiné heves kézmozdulattal hallgattatja el a kubikosok felzúgó morgását:

– Hallgassanak! Ez nem népgyűlés!... Ha így áll a dolog, százados, ha tudja, kik bántalmazták az embereit, miért nem azokat fogatta le? Mit akar a többtől?

A tisztnek szeme se rebben:

– Azzal fenyegetőztek, hogy sztrájkba lépnek, ha a gyanúsítottakat kiemelem közülük, méltóságos asszonyom. A vonatkozó rendelet alapján ez esetben valamennyiük ellen el kell járnom.

Csattanó férfihang előzi meg a kubikosok újabb felzúdulását:

– Eszünkben sincs abbahagyni a munkát, méltósága! Nem is volt ilyen szándékunk! Állunk elébe, hogy megmondják, kiket vádolnak!...

Az alacsony férfi bevitte a bandagazdát a kastélyba, most érkezett vissza:

– ...Mi azonnal kiadjuk a tetteseket! Mutassák meg, melyik volt!

– Hogy mutathatnák meg, ha eszméletlenül fekszenek! – kap a szón a tiszt.

Későn eszmél rá, hogy csapdába esett: most ő maga vallotta be, hogy a csingók találomra rohanták meg a kubikosokat.

Bajóthyiné – a lépcső magasából – lenéz a tisztre:

– Maguk visszaéltek a vendégjoggal, százados. Azt nem akadályozhatom meg, hogy belépjenek az uradalom területére, de azt nem tűröm el, hogy akár az állandó, akár a fogadott munkásaimat – s különösen a nőket! – vegzálják. Azonnal vizsgálatot kérek a főszolgabírótól, s panaszt emelek az illetékes főhatóságuknál is. Elmehetnek!

A csendőrtiszt méreven csákójához emeli kesztyűs kezét. Megfordul:

– Kocsi-i-ra! Irány a körlet, in-dulj!

Fölkap a lovára. Hátra se néz, kiléptet az udvarból. Ahogy elhalt a távozás zaja, az úrnő a kubikosok felé

fordul. Nem emeli föl a hangját, de minden szava tisztán hallik:

– Ha egy percen belül nem állítják elém a tetteseket, valamennyien mehetnek isten hírével. Én igazságot akarok!

– Mi is, méltósága – lép előbbre a fekete férfi, leveszi a kalapját. – Mi egy percre, egy lépésre el nem hagytuk a munkát. Semmit nem tudunk az egésztől.

– Én vótam – döndül Horváth Jani mély basszusa. Most érkezik a gazdasági épületek felől. – Az embörök nem tudhatnak róla. Ebédösnek löttem kijelőve. Belémkötöttek, mögütöttek. Védeköztem.

– Kik voltak a társai?

– Neköm? Elbánok én az effélékkel egyedül is. Azér hazudoznak többrül, mer szégyöllik, hogy öten se bírtak eggyel.

– Vegye föl a járandóságát és azonnal hagyja el a birtokot!

– Miattam tette, méltósága! – ugrik az úrnő elé Biriné.

– Akkor se maradhat!... Nem értik? A saját érdekében akarom eltávolítani!

– Ez csak látszata az érdeknek, méltósága – szólal meg a fekete hajú. Szeme rebbenés nélkül állja Bajóthy-né rávillanó pillantását. – Ha eltűnik, a vizsgálat valóban elmarad, mi dolgozhatunk tovább nélküle, a csingók meg tovább garázdálkodhatnak. A szökevény ellen azonban körözést adnak ki, ha megfogják, az a baj, ha nem, a neve bekerül a fekete könyvbe, élhet, mint az üldözött vadállat... Mi is azt mondjuk, amit a méltósága: igazságot akarunk!

Bajóthy-né arcáról semmit nem lehet leolvasni.

Aztán – fordultából – visszaszól:

– Maguk akarták! Ez az ember adja becsületszavát, hogy nem mozdul a birtokról a vizsgálat napjáig!

– Mögfogadom, méltósága.

– Mehetnek dolgozni!

– Igenis, méltósága.

– Derék! Nagyon derék! – örvendezik Bajóthy méltóságos.

A kubikosok ásója a legfinomabb sárga homokot hozta felszínre a patakközi síkságon; az úr azonnal intézkedett, azóta egy oldaldesztkás stráfkocsinak más dolga sincs, mint ezt a finom löszt a tyúkfarmra hordani.

Az alacsony, széles vállú, feketeborostás kubikos most végez a homok leszórásával; Bajóthy (tollasan-foltosan, ahogy szokott) élvezettel markol az egyre magasodó homokdomb oldalába: kiscsirkék nemzedékei fognak ebben kaparászni!

A kocsi indul az új szállítmányért; a hajtó – azonmód, ahogy a bakra ül – elszundít; de hisz nincs is más dolga szűk fél óráig, elkerül a gázlóhoz, csak ott kelhet át a síkságra... Csakhogy alig kanyarodik ki a kastélyudvarból, egy bodzabokor árnyékából szemüveges, kissé ragyás képű nadrágos ember lép elő:

– Elvinnél-e egy darabon, földi?

Ha egyáltalán látná valaki a jelenetet, távolról semmi különöset nem találhatna benne: jelentéktelen, mindennapi apróság, valaki fölkéredzkedik a kocsira, addig se jár gyalog – csakhogy az álmából riadó hajtó úgy bámul jövőendő utasára, hogy rá kell szólni:

– Hé, Máté, ne olyan feltűnően!

– Hogy kerülsz ide, tanár úr?

– Biztosítási ügynökként, kérlek. Áldozz te is a gonosz démonoknak!

– Tessék?

– Emlékszel Katzer úrra, Rhédey egykori magántitkárára? A báró természetesen őt tette felelőssé a pardubicei fiaskójaért, majd a te szökésedért, s rövid úton kirúgta. Frici barátom – ne lepődj meg e „per te” miatt, rögtön elmagyarázom az okát –, nos, ez a Frici nagy tisztelője az antikvitásoknak (mellesleg, épp ennek révén kerültünk közeli kapcsolatba), s még Rhédey mel-

lett tartotta magát Aulus Gellius intelméhez: „Nem tudhatod, mit hoz a késő este”...

– Én tudom, hogy nekem mit hoz: mehetek megint a faluba, vagy az uradalom valamelyik majorjába, győzködni a keményfejű kesztölci népet, hogy lesz még ünnep a mi utcánkban... Bocsáss meg, a szavadba vágtam.

– Ezúttal nem bánom, mert arról győzött meg, hogy testileg-lelkileg jó kondícióban vagy.

– Csak egyszer tisztességesen kialhatnám magam! Nos, mi van ezzel a Katzerrel?

– Frici tehát kikerült a bárói szolgálatból, de nem az utcára s nem nincstelenül, mint oly sok entellektüel manapság – teszem: mint én, akitől korábbi munkaadója, a derék asztalosmester, határozott felsőbb utasítások alapján volt kénytelen megválni. Mindketten magánzók lettünk tehát, de jaj, mennyire másként! Hogy konyha-marxistaként fogalmazzam: egymástól végletesen elütő létünket végletesen különböző tudatunk határozta meg: én nincstelenségemben is bizakodó maradtam, őt viszont keservesen nyomasztotta az a kis tőke, amelyet – Gellius szellemében, a jövőre gondolva – apránként lopkodott össze Rhédey zsebéből, s amely csak arra lett volna elegendő, hogy ebül szerzett lévén ebül vesszen el. Ebben a lelki és fizikai helyzetben hozott össze bennünket a fátum egy kávéházi márványasztal mellett. Jómagam azt a „kávé két zsemlével” nevezetű ebédet fogyasztottam, amellyel naponta egyszer testemet tápláltam; ő mellém telepedett, másol nem lévén hely; az újságok címoldala az újdonsült olasz vezér, Mussolini diadalmenetével volt tele; beszélgetésbe elegyedtünk, elregéltem neki a „fascisták” jelképének, a külön-külön egy mozdulattal eltörhető, de egybekötve meghajlíthatatlan vesszőnyalábnak a históriáját; innen már csak egy lépés volt a magánbiztosító vállalat eszméje...

– Micsodáé?

– Jól értetted! Magánbiztosító létesítését ajánlottam

neki, amelybe ő a tőkét, jómagam pedig emberismeretemet fektethetem bele. A márványasztalon remekül lehet számolni, mert a ceruzát letörli a szalvéta! Ennek maholnap két éve, Katzer Frici szolid nyereséggel forgatja a pénzét, én pedig támadhatatlan iratokkal felruházva járok-kelek az országban, minden ügyfél után jutalékot kapok, s egy füst alatt olyan megbízásokat is teljesítek, amelyekről sem Fricinek, sem, remélem, Horthy Miklósnak nincs fogalma.

Változtat kedélyeskedő modorán:

– Hát te? Ahelyett, hogy nyugton ülnél az asszony szoknyáján, Palicson? Nem megmondta Sallai elvtárs, hogy lapulnod kell, mert Rhédeyék halálra keresnek?

– Egy ideig bírtam a tétlenséget, aztán már maga Teri mondogatta, hogy legyen velem valami... Kapcsolatot kerestem az elvtársakkal, hogy ismét Magyarországra jöhessek!

– Jól van a család?

– Biztonságban! Számomra ez a legfontosabb. Az asszony jó munkát talált magának, Kisbors már iskola, beszéli a szerbet is... Egyébként azt az ígéretet kaptam az összekötőmtől, hogy nyár végén ismét átmehetek majd hozzájuk.

– Jani révén kerültél ebbe a kubikoscsapatba?

– Nem. Őt is ide irányították. Azt üzenték, maradjunk magunknak, majd üzennek, ha tenni kell valamit, addig puhatolózhatunk kicsit a falusiak között, milyen a hangulat, hogyan gondolkoznak az urakról, emlékeznek-e még a forradalomra... de elővigyázatosaknak kell lennünk.

– S mit tapasztaltok?

– A legtöbb férfi eljár innét a pilisi bányákba; az asszonyok, öregek, növendék gyerekek pedig cselédeskednek, ki az uradalmakban, ki a gazdagparasztoknál. Némelyiküknek van ugyan egy-két holdja, de azt is örökölték, földet errefelé se osztottak, csak ígéretet. Nagyon magukra hagyottak itt az emberek, Ede. Basáskodik fölöttük mindenki, aki teheti.

– Azt hiszem, most már elárulhatom: miattam kerültek ide. Nekem kell segítenetek.

– Neked?

– Igen. Jó ideje készülődünk rá: meg kellene szervezni a pilisi bányászok egységes fellépését a kormány tervei ellen. Nem akarják emelni a drágasági pótlékuakat, pedig a pénz tavaly óta is sokat romlott; az igazi gazemberség azonban a régi váltórendszer visszahozatala volna.

– Az mi?

– A háború előtt az volt a bevett szokás, hogy a műszakváltás lenn, a tárnák mélyén zajlott: az embereknek nem fizették meg azt az időt, amíg leszálltak a bányába, vagy följöttek onnét, pedig ez mindennap jó néhány kilométeres gyalogút, vagy éppen csúszásmászás az alacsony főték alatt. De a tisztalkodás, az étkezés, az eligazítások is mind-mind a bányászok szabad idejének rovására történt. 19-ben, természetesen, mindez megváltozott, az új rezsim viszont vissza akarja állítani a régi módszert. Egy szó, mint száz: velem kellene jönnöd. Nagy a terület, egyszerre több helyütt kell fölszítani a tüzet.

Bors megvakarja a fejét:

– Mikor kezdenéd az agitációt?

– Mihelyt odaérünk!... Miért vágsz ilyen savanyú képet?

– Az a baj, hogy pillanatnyilag nagyon szem előtt vagyok. A csingók megsebesítették a bandagazdát, a csapatban most én egyedül ismerem ki magam a rajzon. Bajóthy méltóságos is folyton a nyakamon lóg. Megszállottja a tyúkászatnak, én meg, veszemre, kérdeztem tőle ezt-azt, azóta minden gondját-örömét velem akarja megosztani, most például velem hordatja a sárga homokot az ólakhoz. Ha most eltűnök innét, rögtön szemet szúr a dolog, kérdezősködni találnak, netán megkapargatják az inkognitómat...

– Ezt valóban ne kockáztassuk. Viszem Janit!

– Csakhogy ő is kutyaszorítóban van! Nézeteltérése

támadt a csingókkal, néhánynak alaposan ellátta a baját...

– Már megint a csingók?!

– Azok. Szerencsére Bajóthyne méltósága ellenük kért vizsgálatot; én persze ragaszkodtam hozzá, hogy Jani maradjon itt, nehogy körözést adjanak ki ellene...

– Okosan tetted. Akkor egyelőre megpróbálok boldogulni egyedül. Ti mikor végeztek itt?

– Szent István napjára kell átadni a halastavakat.

– Mihelyt tehetitek, gyertek utánam. A csingókkal pedig vigyázzatok! Szándékosan készítik fel őket arra, hogy ne riadjanak vissza a leplezetlen erőszaktól se, félemlítsék meg a népet.

– Szerintem itt ők a legnagyobb akadály a munkánkban. Le kellene törni a szarvukat, de még nem tudom, hogyan, sokan vannak, fegyvereik vannak...

– Most ne foglalkozz ezzel, véletlenül se provokálj összetűzést velük, csak te húzhatod a rövidebbet!

– Arra gondolok, Ede, közvetett úton-módon azért itt is segíthetünk neked, a bányász hozzátartozók körében. Ha a Pilisben a bányaigazgatóság csavar egyet a hüvelykszorítón, az itt is fáj...

– ...S ha itt jajdulnak föl rá, a bányász ott lesz keményebb, nemde? Értelek! Magyarázzátok el az embereknek az összefüggéseket, de nagyon vigyázzatok magatokra. Most miért állsz meg?

– Itt kell elkanyarodnom a gázló felé.

– No, akkor én nekivágok a hegyeknek. Ha üzeni akartok, küldjetelek egy levelezőlapot Pilisvörösvárra, „poste restante”, írjátok rá az érkezés dátumát, aznap délben a posta előtt leszek...

Megölelik egymást, aztán Dániel leugrik a kocsiról. Búcsút int, tovaballag az úton, Bors pedig jobbra fordul, a pataknak.

Alig tesz meg százméternyi utat, a bokrok közül előbukkan Biriné. Igen-igen fél valamitől, minden neszre fölkapja a fejét.

– Hát maga, Fáni?

– Szorul rajtam még a kapca is, hallja-e!

– Miért?

– A csingók megtudták, hogy félrevezettem a méltóságát: én magam téptem meg a göncömet, de még a karmolásokat is magam csináltam, hogy megállítsam a hintót, elmondhassam, miket művelnek a csendőrök Janival.

– Honnan tudhatták meg ezt?

– Alighanem az az egyszálbélű Penyigei súgott be. Vele beszéltem utoljára, mielőtt az országútra kiszaladtam volna. Nyilván kiszámította, nagyon hamar megtépázhattak engem; ha minden ilyen szépen klappolt, akkor azt éppen én szervezhettem.

– Egy tanú nem tanú, Fáni!

– Ezt szépen mondja, de én nem megyek vele sokra, ha elkapnak, hallja-e! A csingók epét hánynak mérgükben, de nemcsak rám, hanem a méltóságára is, mert az följelentette őket. A főszolgabíró már meg is érkezett, hogy megkezdje a vizsgálatot. Mi lesz velem, ha kihallgatnak? Jani miatt is aggódom. Hiába bizonyosodik be az igaza, ha egyszer kikerül a kastély védelméből, a csingók meglesik, elkapják, s akkor jaj néki. Mondtam is: „sok lúd disznót győz, hallod-e, sok disznó meg az olyan szép nagy marha embert is lebírja, mint amilyen te vagy”...

– Nocsak, maguk már tegeződnek?

– Maga se hall ki egyebet mindabból, amit mondok? Igaz, én se vagyok különb, mert én meg a kisméltósága szavaiból csak arra figyeltem föl, hogy ismeri magát.

– Engem? Ki az a kisméltósága?

– Zita grófnő! A Stefánia méltóságának a húga! Tőle tudok mindenfélét. Hogy például valami Ormányos, vagy milyen nevű fő-fő jön le Budapestről igazságot tenni. Háromszor is elmondta, épp csak azt nem tette hozzá: „Máténak üzenem!”

– Ugyan már, honnan ismerne engem a grófnő! – legyint Bors, de igen-igen zúgnak a kerekek az agyában.

– Akárhonnan, de ismeri! Észrevettem én azt! A lelkemre kötötte: „mondja el valamelyiküknek, hogy jön az Ormányos Pestről”. Egyébként a főszolgabírótól hallotta ezt is, meg a Sziklapost is.

– Sziklapost? Az meg mi?

– Azt a rétet nevezik így, ahol most a csingók sátrai állanak. Ahonnét kiöntötte őket az eső, mikor maguk megérkeztek! A főszolgabíró azt hallotta, hogy ki akarják sajátítani azt a Sziklapost csendőrlaktanyának, meg gyakorlótérnek. Csakhogy ha ők azt bekerítik, akkor a falunak is, a méltóságáéknak is elvágják az útját. Hidat kellene építtetni az uradalomhoz a földuzzasztott patakok fölött, vagy hiába ásatják magukkal a tavakat – márpedig egy híd nem egy, nem két koronába kerül! A méltósága úgy jár-kezel azóta a kastélyban meg a birtokon, mintha nadragulyát reggelizett volna. Senki meg nem állhat előtte! Ha engem meglátna, biztos megcsíkozna a lovaglóstorral, hogy hazudtam neki... Így aztán sehol nincs maradásom, itt lappangok a sűrűben.

Borsnak támad egy ötlete:

– Hallgasson rám, Fáni, tudok egy megoldást, de kérdezni semmit nem szabad. Maga most azonnal nekiindul a hegyeknek, vissza se megy a szállásra. Ha siet, utolérhet egy magányos, nadrágos embert, az orrán pápaszem, a képe höpörtyeges, nem lehet eltéveszteni. Megmondja neki, hogy én küldtem, a többit bízza rá. Janinak én szólok, hogy ne aggódjék magáért. Ha véletlenül nem találkozna a barátommal, azt kell csinálnia: ír egy levelezőlapot, hogy holnap érkezik, azt föladja...

– Maguk kicsodák?

Biriné karakán asszony, most mégis megrezzen a váratlan szóra. Bors izmai megfeszülnek. Lassan fordul a kérdező felé.

Bajszos, egyenruhás, idősebb ember: nem csingó. Olyan hajdúféle.

– Én kubikos vagyok, tisztelt úr, a jóasszony pedig

dohányos. A méltósága birtokán dolgozunk mindketten.

– Nem Biri Mátyásnének hívják magát?

– De igen.

– A főszolgabíró úr elé köll állítanom.

– Engem? Miért?

– Az már nem az én dolgom.

„Most mi lesz?” – kérdi Borstól Biriné szeme.

– Tisztelt úr, csak annyit engedjen: most vagyunk hivatalosak a tisztelendő úrhoz – mondja Bors meggyőzően. – Be kell iratkoznunk, házasodás céljából. Azért jött ide a párom, hogy most vár bennünket.

– Nem lehet.

Bors leveszi fejéről az ócska kalapot, úgy fordítja a belsejét, hogy egy összehajtogatott bankó éppen a hajdú felé lássék:

– Maga is jönne velünk, csak egy kis kerülő... Igen szépen megkérjük! Bemegyünk a parókiára, tíz percbe se telik. Ha most elmulasztjuk, nem lesz meg a lagzi István királyra, pedig már régóta készítjük. Legyen már jó szívvel hozzánk!

A hajdú jókora mancsa megfordul a kalapban:

– Aszongya, hogy útba esik?

– Persze! Megáldja érte az isten – bizonykodik Biriné is.

– De nehogy valami nemszeretem dolog gyűjjön ki belőle!

– Ugyan már! Hisz nem vádlottnak, hanem tanúnak hívják a páromat, ha jól tudom!

– Tanúnak – bólint a hajdú. – No, akkor induljunk már!

– Szálljon föl ide mellém... Te meg, lelkem, kapj föl a végébe! Ne piszkoljuk a tisztelt úr ruháját!

Csöndben haladnak a falu felé.

– El ne feledjük meghívni Ede bátyánkat Pilisvörösvárról – fordul hátra Bors az asszonyhoz. – Tudod, lelkem... Dániel Ede bácsit. Mindig nagyon jó emberem volt. Mi is a címe?

– Azt én se tudom.

– Nem baj. Írd rá a lapra: „poste restante”. Nem felejtetted el? Megkapja, ahhoz az időponthoz tartja magát, amit megírsz neki. Érted?

A hajdút nem érdekli ez a párbeszéd. Rágyújt, a tisztesség kedvéért Borsot is megkínálja, együtt füstölnek a paplakig.

A parókiát magas orgonabokrok övezik. Bors megáll az árnyékban, a ló elé akasztja a zabos zsákot. Szépen bemennek a nagy előkertbe, s még nem tudhatni, lesz-e mód lerázniuk a hajdút – aztán Bors megfogja az asszony kezét, dicséri a magas mályvabokrokat, amelyek mögött egy oldalkapu látható, afféle léces átjáró a szomszédba a lehullott gyümölcsért, az átkeveredett kiscsirkékért: így szokás errefelé.

Az idős pap a tágas verandán fogadja az érkezőket. Bors úgy helyezkedik, hogy a hajdú háttal a mályvának telepedjék le; útközben azt is kigondolta, hogyan lehet felemás, kétfelé érthető szavakkal előadni, miért éppen most jöttek esketést beíratni. „Tanút is hoztunk, hátha kell”, mondja Bors a papnak, közben a hajdúra kacsint, az meg vissza, mint aki érti a csíziót.

A pap a fejét rázza:

– Most még nem kell tanú. Tessék bejönni, hogy az adatokat bejegyezhessem,

A hajdú szépen megmarad a verandán. Legyezi magát a kalapjával.

Először persze Biriné kezdi mondani az adatait – csakhogy iratok is kellenének!

– Kinnhagytuk a kocsin! – mafláskodik Bors. – Szaladj ki érte, lelkem, de előbb...ne szégyellj a plébános úr előtt, ha már annyira gyötör a szükség...

A pap szépen elmagyarázza, merre a reterát. Biriné szégyellősen kimegy hátrafele. Bors kellemes beszélgetést kezdeményez a pappal a kubikról, a kastélyról, a hívekről. Egy idő után a tisztelendő feszengve megkérdi, nem beteg-e a menyecske, hogy ilyen soká elmarad.

– Lehet, hogy nem találja az iratokat!

– Nem láttam visszajönni...

– Megnézem, ne tessék már haragudni – s Bors is előbb hátramegy, aztán integet, hogy indul a szekérhez...

A hajdú csak akkor üti föl a fejét, mikor jön a pap, hogy mi van ezekkel a házassulandókkal.

Addigra azonban már a kocsi sincs a parókia előtt. Száron vezette Bors a lovat a sarokig, az orgonaszor védelmében, azért nem nyikorgott a szekér.

4.

Kitárul a hófehérre festett, gazdagon aranyozott szárnyasajtó. A hölgyek és urak a belépőre tekintenek.

A vendég : hangsúlyozottan hétköznapi civilben, de a sarkainak diszkrét összekoccantása elárulja benne a katonát.

Kobakjában, a centisre nyírott, sűrű haj alatt, ott zakatolnak főnöke utasításai: „semmi ceremónia, Oszi, semmi alázatoskodás, légy szigorúan tárgyyszerű, ne hagyd magad befolyásolni se pro, se kontra – kontráról jut eszembe, a főszolgabíró nagy kártyás, vigyázz, le ne ülj vele zsugázni, elnyeri a gatyádat is, mind a magasabb szempontokra gondold, nem szabad lealacsonyodnod a tyúkperek színvonalára, apropos tyúk, Bajóthy-nál mindent elérhetsz, ha dicséred a tyúkjait, de az igazi tekintély az asszony, minden rajta múlik, óvakodj tőle, mellesleg Pölöskey sógoránője, tudod, hogy Pölöskey mennyire fontos számunkra”.

„Nem Pölöskey fontos neked, Dezső, hanem a felesége”, fut át Ormándy agyán, közben már végighaladt a szalon perzsaszőnyegén, megirányozza a korosodó, vékony ajkú, szúrós szemű nőt, nyilván az lesz Bajóthy-né méltóságos asszony, a háttérben, az ablaknál ott áll egy másik nő is, sudár, elegáns jelenség, az vajon ki lehet...

– Csókolom a kezét, méltóságos asszonyom!

– Isten hozta, Ormándy! A férjemet, ugyebár, ismeri...

„Ez lesz a tyúkász. Úgy is néz ki.”

– A Kaszinóból, ha nem tévedek... Tiszteletem!

– Szervusz, kérlek, nagyon örülök!

– Bizonyára ismeri a húgomat, Zitát...

Ormándynak leesik az álla. Dezső napok óta nem találja a helyét, rajtuk tölti ki a mérgét, hogy hiába jár a Pölöskey-villába, csak annyit mondanak: „a grófnő elutazott”, a férjet persze nem kérdezheti, már magánnyomozást is folytatott, végigkoslatta az ismerősöket – s íme, Zita itt, az isten háta mögött...

– Nicsak, a kedves Oszi! De rég láttam magukat, hogy vannak, elveszett emberek?

– Még hogy mi volnánk elveszettek? Talán inkább magácska, se szó, se beszéd, eltűnik, szegény Dezső pedig...

– Bemutatom a főszolgabíró urat! – hasít fülébe az éles női hang.

Ajaj!

– Nagyon örvendek, kérlek alássan.

– Részemről a szerencse!

– Foglaljanak helyet az urak! Tivadar, volnál szíves csengetni a frissítőért?

„De jó volna félrevonulni ezzel a deli frajlával, kicsit konverzálni vele, körüludvarolni... Micsoda remek nő, azzal a hatalmas vörösesbarna kontyával, van ízlése ennek a Dezsőnek!”

– Kellemesen utazott, kedves Ormándy?

– Tetszik parancsolni?

– Kérdem: hogy utazott?

– Ó, nagyon kellemesen. Errefelé elég jók az utak.

– Ez a főszolgabíró úr érdeme.

– Tudod, kérlek, én úgy értelmeztem a miniszter úr idevonatkozó utasításait, hogy különösen a keletről nyugatra vezető utak kifogástalan állapotát kell biztosítanom, hisz bizonyos magasabb szempontok...

Püff neki, itt vannak a magasabb szempontok, ő

pedig ül tétlenül, Dezső ideáljának fenséges tomporát nézegeti a szeme sarkából – de mit áll az folyton az ablakban?

– Hallom, kérlek, nagyon értesz a kártyához – mondja, mikor a főszolgabíró lélegzetet vesz.

Ettől hirtelen csend lesz.

Bajóthyne tapintatosan elfoglalja magát valamivel: „Nocsak, már Pestre is eljutott a híre, miket művel ez az uborkafára fölkapaszkodott alak az esztergomi szál-loda különtermében!” A főszolgabíró fél szeméről le-hull a monokli, ez mindig jól jön, ha időt akar nyerni, lehet kerésgélni a szőnyegen, közben eldönti: „Ha harc, akkor legyen harc!” Bajóthy nem is hallotta a megjegy-zést, gondolatban künn jár az ólaknál; Zita pedig nem is figyel oda, áll az ablakban, s bár érzi, hogy elkülönü-lése már-már udvariatlanság, mégse tudja levenni a szemét arról az emberről, aki a főlépcsőnél várakozik odakünn. Mikor utoljára látta, az illető eszméletlenül feküdt társa karjaiban, ősz haján vöröslő vérfolt; aki tartotta – alacsony, feketeborostás, fanyűvő vállú férfi –, meg se rezdült a csingók gyűrűjében, még Stefániától se ijedt meg...

– Kedves egészségükre! – hallik Bajóthyne éles hang-ja. – Zita, a kedvenc koktélod... Még a régi szép idők-ből emlékszem a receptúrára...

„Belelát a vesémbe. Ezt még visszakapod, nővér-kém!”

Csilingelnek a poharak, mindenki mosolyog, isznak.

– Nos, kedves Ormándy...

„Most figyelj, Oszi, most kell vigyázni” – szólal meg egy belső hang a vendégben.

– Külön örömünkre szolgál, hogy illetékes helyről éppen maga jött le igazságot tenni ebben a kis disz-kusszióban...

„Még hogy kis diszkusszió! A csendőrség tekintélye múlik rajta!”

– ...Előrebocsátjuk, hogy mi, a férjem meg én, a családi érdekeknél is fontosabbnak tartjuk a közét. Azt

hiszem, erre a csendőr tanosztály se panaszkodhat. Valahányszor egy-egy sorványt kibocsátanak, az uradalom mindig bőkezű: nemcsak a kalapjuk mellé való kakastollakat biztosítjuk, hanem rögtön a kakaspörköltet is az ünnepi ebédhez. Mi megértjük és nagyra tartjuk azt a szerepet, amelyet ez az intézmény betölt...

– Válogatott állatok! Minden évben! – vág közbe izgatottan Bajóthy méltóságos.

– Kérlek, Tivadar, ne szakíts félbe!... Ismétlem: nagyra értékeljük a csendőrség szerepét – s erre kit kapunk cserébe? Újabban egyre-másra randalíroznak az uradalomban is, sőt olyan hírek járnak, meg akarják ütni a jótevő kezét is, amely feléjük nyúl!

„Ezek már tudnak valamit! Ebben a rohadt liberális országban semmit nem lehet titokban tartani!”

– Engedelmet kérek, méltóságos asszonyom, úgy érzem, a kérdést magasabb szempontok alapján kell megítélni.

– A nemzetfenntartó osztály szempontjai nem eléggé magasak? – kérdi gúnyosan Bajóthyne.

– Bocsánat! Én Zentay százados úrtól teljesen egyértelmű eligazítást kaptam: minden módon meg kell akadályozni, hogy a csendőrség tekintélyét sérelem érje – de ez nemcsak azokra vonatkozik, akik netán kívülről akarják kikezdeni ezt a tekintélyt, hanem rájuk is, önmagukra. Ők se járathatják le magukat!

– No, ezt örömmel hallom! – enged szigorából Bajóthyne.

„Igaza volt Dezsőnek, hogy betanultatta velem ezt a szöveget. Előre megmondta: hatásos lesz.”

– Mi, méltóságos asszonyom, eleve különbséget teszünk a csendőrség és a köznép, illetve az intézmény s a vele szerves egységben élő – ahogy tetszett mondani: nemzetfenntartó – rétegek közti viszonyban. Zentay százados úrnak az a felfogása alakult ki, hogy önöket semminemű felelősség nem terheli a szerződtetett munkások magaviseletének visszaállásai miatt. Ha csinálnak valamit, azért ők kell tartsák a hátukat. A tanosztály

azzal követett el hibát, hogy nem tartotta tiszteletben az uradalom érdekeit. Ezt kétfelé kell választani, kérem tisztelettel. Abban a pillanatban olyan egyszerű az ügy, mint két tojás.

– Mi...? Ja, igen – mondja a főszolgabíró.

– Ha jól értem, ez azt jelenti, hogy a csingók kényükdüvkü szerint bánhatnak a kubikosokkal, viszont a spanyol etikett szerint mivelünk – jegyzi meg epésen Zita grófnő.

Ormándyt váratlanul éri ez az oldaltámadás. Csekély vigasz számára, hogy Bajóthy-né fenyegető pillantást küld Zitának: fölér egy gorombasággal.

A főszolgabíró megpróbálja oldani a feszültséget:

– Kedves grófnő, az eddigi vizsgálat kétségtelenné tette, hogy az a bizonyos kubikos két próbacsendőrt súlyosan megsebesített, egyet pedig életveszélyesen megfenyegetett...

– Miután az a kettő lefogta, hogy a harmadik zavartalanul üthesse!

– Megkérhetnélek, Zita, hogy engedd a főszolgabíró urat egyvégtében ismertetni az ügyet?

Ez már komoly figyelmeztetés. Zita beharapja az ajkát, elhallgat, kinéz az ablakon.

– A konfliktus kirobbanásáról ellentétes tanúvallomások szólnak, ebben igaza van a grófnőnek; nagyon valószínű, hogy ez a bizonyos Horváth...

– ...Akit ismerünk, hétpróbás bujtogató, a politikai priusza olyan hosszú, mint ide Lacháza! – dörgi Ormándy, aztán elharapja a szót, mert ő is kap Bajóthy-nétől egy villanó pillantást.

– ...Nos, ez a Horváth valóban egyedül állt szemben öt próbacsendőrrel. Egy Biri Mátyásné nevű fogadott dohánytermesztő munkásnő szerint azok provokálták a verekedést – őt azonban nem tudtam hivatalosan kihallgatni, mert fondorlatos módon megszökött, s ami nagyon különös, ebben egy kubikos támogatta, aki szintén eltűnt...

– Azóta senki nem hordja nekem a sárga homokot!

– panaszolja Bajóthy.

– De Tivadar!

– ...Ez a körülmény természetesen megkérdőjelezi a tanúk szavahihetőségét. Más oldalról viszont semmilyen magyarázat nem adható arra, hogy a tanosztály számos tagja miért rohanta meg az uradalom halastavánál dolgozó kubikosokat, akik semmiről nem tudtak, miért sebesítették meg a bandagazdát...

– Ez bizonyítást nyert? – kérdi Ormándy.

– Kihozattam azt az embert a kórházból – közli szárazon Bajóthyné. – Alkalmat akartam adni magának, kedves Ormándy, hogy személyes benyomásokat szerezzen az ügyről. A főszolgabíró urat kértem meg rá, hogy biztosítsa: ez az ember senkivel ne érintkezessen. Az uradalom semleges mivoltáról szeretnénk meggyőzni magát. Tivadar, keresse be azt az embert, legyen szíves!

„Ezt jól kifőzted, de nem még sokra nálam vele. Ha nem paríroztok, igenis engedélyeztetjük azt a kisajátítást, aztán megnézhetitek magatokat!”

Kitárul a hófehérre festett, gazdagon aranyozott szárnyasajtó. Veszélka Pál áll a küszöbön, kalapja a kezében.

Feje és fél arca bekötve, csak egyik szeme, szürke bajszának egyik fele látszik ki a gézből. Ruhája megviselt, fertőtlenítő szagú, de tisztára kefélt. Csizmája is ragyog.

– Jóestét kívánok mindönkinek tisztölettel.

– Jöjjön be, kérem. Ha akar, üljön le.

– Inkább mögmaradnék álltomban, méltósága.

– Az uraknak néhány kérdése lenne magához.

– Mögfelelök mindönre, amit tudok. Mögkérdeném: utána én is kérdezhetnék valamit az uraktúl?

Bajóthyné arca elsötétül: nem szereti ezt a hangot.

– Azt majd meglátjuk. Tessék, kedves Ormándy!

– Hallom, hogy a maga egyik embere megszöktetett egy dohányos asszonyt. Miféle szokás ez maguknál?

A bandagazda szeme megkeményedik.

– Nem tudtam róla, kéröm. Ha így van, az igön nagy csapás minékünk. Köztünk a tisztességbe nem szabad hibázni. Nem tűrjük mög magunk közt az olyan embert, akárhogy híjják, akármilyen régi pajtásunk is lögyön.

– Itt nem tisztességről van szó! Ezek a tanúskodás elől szöktek meg! A nő azzal vádolta a tanosztály tagjait, hogy megtámadták és erőszakoskodtak vele. Mikor a főszolgabíró úr előtt kellett volna megismételnie a szavait, elpárolgott!

– Az az asszon nem az én csapatomba van, uram. Nem felelhetők érte. Löhet, hogy más asszon se akad, aki vállalja a vallomást. De a csingók minket is mögtámadtak. Erőszak is vót, a fejöm rá a tanú, pedig mi nem járunk szoknyába! Itten vallom, ahun állok, én mög nem szököm.

– Két próbacsendőrnek is betörött a feje, nemcsak magának!

– Hallottam, kéröm, de úgy tudom, hogy aki tötte, oda is állt a méltósága mög a csöndérek elé. Nem is értöm, most miért szökött mög...

– Kiről beszél maga? Nem Horváth szökött meg, hanem egy másik... valami Bácskai nevezetű! – vág közbe a főszolgabíró.

– Máté? – néz rájuk hitetlenül Veszélka.

Zita grófnő hátrább húzódik, a nagy pálma árnyékába, hogy ne lássák az arcát.

– Miféle Máté? – üti föl a fejét Ormándy.

– Bácskai Máté... Igen. Kubikos, születési helye Kunhegyes...

– Hogy fest az az ember? Nem alacsony, széles vállú, fekete hajú?

– Maga ismeri? – élénkül föl Bajóthy méltóságos, aki mindedig ádáz unalommal üldögélt az itala mellett.

– Ő hordta nekem a sárga homokot az ólakhoz!

Ormándy fölugrik.

– Miért ez az izgalom? – néz fel Bajóthyné.

– Méltóságos asszonyom, ez az ember: régóta körözött, veszedelmes kommunista! Esztendők óta nyomozunk utána, a nemzetközi bolsevizmus ismert ügynöke! A grófnő is jól ismeri...

– Miről van szó? – néz föl Zita. Abban reménykedik, hogy nővére nem veszi észre a színészkedését.

– Méltóságos asszonyom, ez az információ új megvilágításba helyezi az ügyet. Ez már nem jelentéktelen tyúkpör, ez...

Eláll a szava. Bajóthy né teljes magasságában kiegyenesedik előtte.

– Jelentéktelen tyúkpör...?

„De hülye vagy, Oszi. Rosszkor jutott eszedbe a kifejezés.”

– Félre tetszik érteni engem. Én csak azt kérem, szíveskedjék hozzájárulni ezeknek az úgynevezett kubicosoknak az átszűréséhez...

– Semmihez nem járulok hozzá! Én ezeket az embereket annak rendje-módja szerint, előírásosan leszerződtettem egy bizonyos földmunka elvégzésére, semmi okot nem látok rá, hogy meg ne követeljem tőlük, amire vállalkoztak! Más szempontok nálam nem esnek latba! Ha itt végeztek, azt csinálnak velük, amit akarnak, ezt nem tudom, de nem is akarom megakadályozni, amíg azonban munkával tartoznak nekem, addig ittmaradnak és dolgoznak!

– Elnézést kérek, de tetszett hallani, egy hírhedt bolsevista...

– Maguk így pécézik ki a politikai ellenfeleiket, egy keresztnév és egy teljesen általános személyleírás alapján? De tegyük fel, az illető az, akire maga gondol – hadd ne jellemezzem most a férjem arcmemóriájának fogyatékoságait –, akkor miért akarnak vizsgálat alá vonni egy csomó indifferens embert? Főszolgabíró úr, köteles vagyok én engedni Ormándy úr kívánságának?

A monoklis úr laposat pillant – most visszaadhatja a kölcsönt azért a korábbi megjegyzésért –, nemet int:

– Ennek megvannak a jogi feltételei, csak azok meg-
léte esetén...

– Végtelenül sajnálom, méltóságos asszonyom –
emelkedik föl Ormándy. – Engedelmükkel távozom, s
fönntartom magamnak azt a lehetőséget, hogy azonnal
kapcsolatba lépjek fölötteseimmal, majd a kapott utasí-
tásoknak megfelelően járjak el!

– Azt csinál, kérem, amit óhajt. Isten áldja.

Ormándy jelzésszerűen összekoccantja a bokáit, me-
reven ránt egyet-egyét a fején, aztán eltávozik.

– Hát ebbe meg mi ütött? – kérdi Bajóthy.

A főszolgabíró is úgy érzi, nincs már rá szükség: .

– Végtelenül sajnálom, méltóságos asszonyom, hogy
Ormándy úr nem tartotta szükségesnek az előzetes
konzultációt...

– Maga nem tehet semmiről. Bármikor szívesen lát-
juk.

Zita, a hatalmas pálma jótékony árnyékában, szeret-
ne észrevétlenül kiosonni, de nem mozdulhat.

A szalon közepén ott áll a bandagazda. Állhatatosan
várakozik. Jól végiggondolja, amit hallott.

Bajóthy né ingerülten matat a komódon: cigarettát
választ magának, rágyújt.

– Köllök-e még valamire, méltósága?

– Itt nem, köszönöm.

– Jóccakát kívánok.

Az inas lekíséri, útjára bocsátja.

Elindul a szállásuk felé. Meg se lepődik, mikor a park
egyik bokra mögül súgást hall:

– Pali bátyám!...

– Vigyázz, he! Mindönki téged űz!

– Kereshetnek, ha maguk segítenek nekem!

– Bennem mögbízhat, öcsém.

– Volna egy ötletem, hogyan maradjunk kapcsolat-
ban... mert arra hamarosan nagy szükség lesz.

– No, akkó mondd. Úgyis mögkívántam egy pipát.

Fölvirrad augusztus huszadika, Szent István napja. A pitymallatt már a tyúkólaknál találja Bajóthy méltóságost: saját személyében felügyeli, hogyan rakja lécládákba a kakasokat a személyzet. Az úrnő úgy döntött, nem térnek el a régi szokástól, idén is – ha úgy tetszik, békülékenyséjük jeléül – megtisztelik a végzős tanosztályt tollal is, hússal is. Egy szekér beviszi a ketrecek a községi piactéren levő mázsaházba; mikor vége a nagymisének, a levagdalt állatok már megtollazva várják az avatási ünnepséget, mehet a pörköltnek való a kondérba.

Bajóthyne is korán kelt: ellenőrzi a halastavakat. Előző nap délutánján megérkezett a mérnök, maga mellé vette a bandagazdát, mindent megmért, átvizsgált, aztán jelentette a méltóságának: a munka a rajz szerint, centire pontosan készült el. „Akkor... isten nevében”, intett Bajóthyne, a kubikosok áttörték az utolsó két-három méternyi földdarabot, a gátak közé szorított, felduzzasztott patakok vize benyomult a gödrökbe. Most megállapítható, hogy minden rendben halad: a kubikosok – fölváltva – egész éjjel őrizték a friss gátrendszert, semmi hiba, a tavak szépen telnek.

Az emberek egyébként útra készek. Megtisztogatták a talicskáikat, ráerősítették minden holmijukat, ahogy szokás, csak épp az ásó, a lapát van még kéznél, ha netán valamit reparálni kellene. Csak az elszámolásra várnak.

A pénzt egyébként már nem Penyigei fogja kiszámolni: kiadták az úját. Nem is a méltósága, hanem – nagy kínok közepette – Bajóthy uraság közölte vele a verdiktet. Nem mondták meg, de Penyigei tudta: azért történt így, mert besúgta a csingóknak Biriné esetét: ilyesmit nem tűr el Bajóthyne. Penyigei nem szólt semmit, mélyen meghajolt, megköszönte a korábbi jóindulatot. Nem árulta el, hogy a kerületi csendőrparancsnoktól szép fizetésre, kényelmes állásra kapott ígéretet.

A csingók sáttortáborában, a Sziklapon, trombita harsogja az ébresztőt. Előző este ők is kipucováltak, kifényesítettek mindent: az avatásra az utolsó csatnak, gombnak is ragyognia kell. Állítólag Pestről is érkeznek vendégek. Az egyik rajnak különösképp dagad a melle: ha igaz, rögtön jutalommal kezdik a szolgálatot. Egyetlenegy sorványnak se jutott ki olyan szerencse, hogy rögtön az elhárításnak tegyenek kedve szerint. Penyigei hajnaltól a vasútállomáson ül; ha a kubikosok odaérkeznek, betelefonál az őrsre, a raj kiszáll, szépen beviszi az egész rebellis társaságot...

A főszolgabíró hajnal óta hivatalában ül, a telefonon csüng. Ott kellene lennie az avatáson – kedve ellenére –, az első távmondat azonban fölmentette a kínos kötelesség alól: a bányavidékekről mozgolódást jelentenek, valami tiltakozó menetek indulnak. Most adja ki a megfelelő utasításokat.

Budapestről is korán indult az a nagy, fekete, állami gépkocsi, amelynek párnázott hátsó ülésén teljes díszben szundikál Zentay százados és Ormándy főhadnagy.

Dezső már előző este formálgatni kezdte azokat a mondatokat, amelyeket csakis Zita grófnő fülének szán. Mikor Oszitól megtudta, hogy az úrhölgy nővérénél tartózkodik, ismét – ki tudja, hányadszor – reménység gyulladt benne; nyilván ismét baj van a Pölöskeyék házasságával. Ha Zita megtudja, hogy a csendőrkerület megkapta a felhatalmazást arra a bizonyos kisajátításra, az új laktanya, gyakorló- és lőtér felépítésére, akkor – nővéréék érdekében – talán engedékenyebb lesz, mint eddig volt. Milyen szerencse, hogy Rhédey bárót sikerült – Bors említésével – kellő módon felhúzni; egyébként, távoli rokonok lévén Bajóthyékkel, alighanem soha alá nem írja a javaslatot. Így azonban a magasabb szempontok érvényesülnek: a falusiak majd kerülnek egyet, ha ki akarnak jutni az országútra, az uradalom pedig építsen magának hidat, a sógoruk,

Pölöskey Ágoston bankja bizonyára ad nekik hitelt rá...

Hajnalodik. Kismisére kong a harang, nemcsak a faluban, hanem az uradalomban is mindenki tudja, lassan kezdeni kell a készülődést, ha tízre – ünnepi díszben – a templomba akarnak érni.

Az új tisztartó hívhatja Veszélka Pál bandagazdát, aki óvatosan leveszi fejéről a kalapot, mikor meglátja az úrnőt. Bajóthyne – már misére-avatásra öltözve – ott áll, nem szokása a fontos dolgokat ellenőrizetlenül hagyni. A tisztviselő kiszámolja a kubikosok bérét.

– Stimmel?

– Igónis. Fillérre.

– Köszönöm a tisztességes munkát – mondja az úrnő. – Sajnálom, hogy nem volt minden zavartalan. Jobbulást kívánok magának, minden jót az embereknek.

– Hálásak vagyunk a méltóságának mindönért.

Ezt nem kellett volna mondani; Bajóthyne kimegy, fölhúzza a kesztyűjét, aztán idegesen letépi – a mozdulat olyan, mintha mosná a kezét amiatt, ami következik. A csingók aligha engedik ki markukból ezt a csapatot, s annak idején éppen ő tett efféle célzást Ormándy előtt. „Nem én tehetek róla, hogy nem válogatják meg, kit vesznek maguk közé” – hajtogatja magában, de rossz érzései nem múlnak el, a szalonba érve – fojtott hangon, nehogy a személyzet meghallja – mindjárt le is szidja a férjét:

– Miért éppen a parádéskocsist kellett beküldeni azokkal a nyomorult kakasokkal? El fogunk késni a templomból!

– Nem tudom, hol van ilyen sokáig!... Egyébként még Zita se jött le...

Ez jó ürügy az úrnőnek, hogy ne kelljen egy helyben állnia; indul is föl a hűgáért. A lépcsőn találkoznak. Azóta az emlékezetes este óta, mintha kölcsönösen megállapodtak volna benne, semmi olyan dolog nem

jött szóba köztük, amelyet netalán célzásnak lehetne venni.

– De csinos vagy – jelenti ki Bajóthy né. – Ha azok a kakastollas legények meglátnak ebben a kivágott ruhában, lesz olyan vigyázzállás...

– De Stefi!

– Jól van no, akinek nincs áruja, úgyse tud kitenni semmit a kirakatba. Gyerünk misére, hátha kapunk bűnbocsánatot. Persze, előbb meg kellene érkeznie a kocsisnak. Tivadar vele küldte be a faluba a kakasokat.

– Akkor most mi lesz velünk? – kérdi Zita kétértelműen. Összenevetnek, mint valamikor régen, jókedvűen térnek vissza a szalonba, ahol Bajóthy siet elébük megkönnyebbülten:

– Megérkezett! A lepakolással ment el az idő!...

...Azzal bizony.

Úgy indult a dolog, hogy a kocsis hamar végez: segítség is ígérkezett, ugyanis mindjárt a kastélyba vezető bekötő útnál fölkéredzkedett a kocsira a kubikosok bekötött fejű bandagazdája. Hálából, természetesen, mindjárt a megérkezéskor ajánlkozott, hogy segít behordani a ketrecek a mázsaházba – csak hogy beletörte a zárba a kulcsot.

Sokáig elbajlódta vele, ment az idő, a bandagazda látta, hogy a kocsis tűkön áll, maga ajánlotta: „maga csak menjen vissza nyugodtan, én elszaladok a kovácshoz, kinyitatom az ajtót, behajigálom ezt a néhány ketrecet”.

Most – útban a templomba – a kocsisnak el kell hajtania a piactér sarkánál, szorul is rajta a sujtásos nadrág, hogy minden rendbe jött-e; nincs oka az aggodalomra, a ketrecek sehol, azaz: nyilván benn a mázsaházban, mert érces kukorékolás hallik ki a belsejéből. Mintha az állatok éreznék, hogy hamarosan jönnek az asszonycselédek, elvagdalgatják a nyakukat, megfosztják őket tollruhájuktól – mire a csingók avatása lezajlik a fölzáslózott piactéren, addigra minden készen áll, ahogy máskor...

Nem is a kocsison múlik, hogy ezúttal semmi nem úgy történik, mint korábban.

Az uradalmi asszonyok például – nagy tereferelés közepette megérkezvén – nem tudnak bemenni a mászaházba: zárva az ajtó. A kulcs egyik felét a porban találják, a másik a zárban.

Állnak tanácstalanul jó darabig: kihez forduljanak? Az uraságék, a tisztartó a misén, hogy lehetne ott zavarni őket?

Milyen szerencse: éppen arrafelé ballag a kubikosok bandagazdája, rájuk kérdez, végighallgatja őket, aztán nekilát a zárnak. Próbálja erővel, ügyességgel – közben ő is meg-megnézi a templom toronyóráját, rohan az idő, mindjárt Szent István éneke következik: „Hol vagy, István király – Téged magyar kíván”, csak akkor adja föl, mondván, hogy ide kovácsot kell hívni, s rögtön indul is a főutcán, hogy majd intézkedik.

A piactérre már bevonulnak a csingók, már gyülekezik a falu népe, a tábor felől – lovon, hintón – már jönnek a pesti vendégek meg a csendőrtisztek, s a mászaház még mindig zárva. Megérkezik a méltóságosék díszes kocsija is – igaz, a templom nincs távolabb háromszáz lépésnél, de meg kell adni a módját –, az egyenruhások díszesebbje indul tiszteletét nyilvánítani, s Bajóthyiné még mindig nem tudja, hogy valami nincs rendben.

Zentay százados különképp melegen fejezi ki hódolatát a hölgyeknek. Ormándy sokkal merevebb. A csendőrtisztek leplezett kárörömmel járulnak kézcsókra: „majd eszi a kefét a naccsága, ha meghallja, hogy miénk a Sziklapos”. Mindenki mosolyog, mindenki örül, s ekkor tudja meg a tisztartó, mi a baj, ekkor merészkedik – súgva – jelenteni az úrnőnek.

Bajóthyiné vékonyra préseli össze az ajkát, sziszegi a parancsokat. A parádéskocsis már rohan a kovácshoz...

Eközben Zita grófnő, a legyező védelmében, közelebb hajol Zentayhoz:

– Maga túl kedves volt a nővéremhez, Dezső. Mégis kisajátították azt a táborhelyet?

Zentaynak csak a szemén látszik, hogy meghökkent:

– Ez ismét a maga zseniális intuíciója?

– Tehát: igen!... Mondhatom, undorító eljárás!

– Ha előre tudom, hogy ilyen csúnya szavakat formál azzal a gyönyörű szájával, esküszöm, megakadályozom a dolgot!

– Most már nem lehet változtatni rajta?

– Az ünnepi beszédben jelenti be a kerületi parancsnok.

– Kár.

– Annyira fontos ez magának?

Zita sokat sejtető nyíltsággal néz a férfi szemébe:

– A nővéremék érdekei, természetesen, sokat jelentenek nekem!

– Persze... ha meggondolom...

– Mit?

– Hol van még az építkezés! Ha én... akár utólag is... valami jó érveket kapnék...

– Lehet, hogy kap – és Zita kibont egy finom, csipkés zsebkendőt, megrázza. Francia parfüm illata felhőzik Zentay arcába.

S a tömegben egy városias öltözetű, kendős asszony megfordul, szép lassan kihúzódik a bábázkodók közül, a sarkon túl viszont szaporázni kezdi a lépést.

Ennek nagy oka van. Az asszony ugyanis előző este – mikor a méltósága épp a halastavaknál tartózkodott – tiszteletét kívánta tenni a grófnőnél. Zita csak akkor ismerte föl, mikor levette az arcát árnyékoló kendőt:

– Biriné! Hát maga? Hová tűnt?

– Üzenetet vinnék, kisméltósága.

– Tőlem? Kinek?

– A kubikosoknak. Azt szeretnék tudni, igaz-e, hogy a csingók mégis beülnek abba a lapos rétbe, ahol a táboruk van.

– Fogalmam sincs, Biriné. Azt tudom, hogy a nővé-

rem nagyon ideges miatta. A főszolgabíró se hallott semmi újat.

– Még holnap se volna késő valami bizonyság, kisméltósága. Legalábbis az avatás kezdetéig. Elég volna, ha – mondjuk – alkalmasint ki tetszene bontani egy zsebkendőt, egyszer legyinteni vele.

– Mire jó ez tulajdonképpen?

– A kubikosok nagyon becsülik a méltóságát azért, hogy megvédelmezte őket. Segíteni szeretnének.

– Hogyan?

– Azt nem kötötték az orromra. Mennem kellene, kisméltósága, nem jó nekem túl sokáig errefelé lófrálni. Mit mondhatok?...

Ez a beszélgetés előzte meg tehát Zita grófnő mozdulatát a zsebkendővel!

Zentay egyébként forrón kezét csókol az ígéretes szavakért, s indul az emelvényre: kezdődik az ünnepség.

Bajóthyné nehezen vesz erőt magán, robban az idegességtől: még mindig nem jön a kovács, az elüvöltött „Vigyázz!”-ra azonban mégis elmosolyodik fél szájjal:

– Tudod, mi jutott eszembe, Zita?

– Tudom.

– Nem tudod: az, hogy nekem ezt a Tivadart be kellene íratnom csingónak. Hátha reaktiválna!...

– Stefi!...

Kezdetét veszi az ünnepi beszéd. A kerületi csendőrpáncsnok Noé bárkájánál kezdi. Igaz, eközben a Bajóthy-uradalomnak is köszönetet mond a megmegújuló szíves támogatásért, amelyért cserébe a testület végtelen hálájáról biztosítja az uraságékat.

Időközben megérkezik – lihegve, izzadtan – a parádéskocsis meg a szerszámokkal fölfegyverkezett kovács, aki egész úton magyarázta: őnála nem járt semmiféle bekötött fejű ember.

„No, végre! Talán mégse égünk le, meglesznek a tollak a ceremónia végére!” Bajóthyné annyira figyel hátrafelé, hogy elmulasztja a szónok nagyszabású szellemi bukfcének elejét:

– Mérhetetlen örömkre szolgál, hogy éppen itt, ebben a községben létesül majd az az új, minden tekintetben a kor színvonalának megfelelő laktanyaközpont, amely ebben a kerületben is felváltja az ideiglenes, kezdetleges elhelyezést, szilárd támaszává leend mindazoknak, akik fontosnak tartják a rendet ebben a sokat szenvedett országban, akik mindennél többre becsülik a társadalmi nyugalmat, a biztonságot...

– Micsoda? Mégis?...

– Nővérkém! – tartja vissza Zita. – Nem eszik olyan forrón a kását, ahogy tálalják!

– De ez a sok éhenkórász mind a mi zsírunkon dagadt kövérré!...

– Büszke örömmel konstátálom, hogy a tanosztály most végzett csendőrgyakornokai derekasan megállták helyüket a tanulásban és kiképzésben...

– Méltóságos asszonyom! – súgja hátulról egy riadt, ismeretlen hang.

– Vegyétek le tehát csákótokat, s az eskü után, az eddigi szép hagyománynak megfelelően, egész nemzetünk nevében a Bajóthy-uradalom ajándékaként tűzhetitek fel arra az éberséget, a büszkeséget, a férfiaságot jelképező kakastollakat!...

Hangos, már-már hisztérikusan csukladozó nevetés szakítja félbe a szónokot: Bajóthyiné méltósága.

Ujjal mutat a tisztartó által elébe tartott kakasra, amely sértődötten kárál.

A váratlan csendben meghallani a mázsaházból előtóduló asszonyok kotkodácsolását is: mindegyik egyegy, a ketrecből előhúzott állatot tart a kezében...

...Egyik kakasnak sincs farka.

Bajóthyiné nevetésére mindenki fölkapta a fejét. Most – a látvány hatására – egyre többen fakadnak hahotára.

Az emelvényen ülő tisztek ábrázata bíborvörösre gyullad. Olyan is akad köztük, aki fölugrik, a kardja markolatára csap.

A méltatlankodás, felháborodás kiáltásai azonban elvesznek a falusiak kacagásában.

Még az értetlen képű csingók közt is akad néhány, aki elvigyorodik. Nem értik a dolgot.

– Magyarázatot követelek! – üvölti a kerületi csendőrparancsnok Bajóthy méltóságos arcába. Ő viszont halálra sértve kiabálja vissza: saját kezével pakolta be a ketrecekbe a válogatott jószágokat!

– A kubikosok vezetője volt, méltóságos asszonyom – magyarázkodik a parádéskocsis. – Fölkéredzkedett a kocsira, félrevezetett engem!...

– Hülyeség! – rikácsolja Bajóthyné. – Maga már rég elment, mikor Veszélka átvette a bért! A szemem láttára számolta át!

Zita grófnő előtt megjelenik egy emlékkép: a szürke fejű bandagazda, egy alacsony, széles vállú, fekete kubikosnak a karjában...

Lópaták csattogása a piactér kövezetén: egy lovas csendőr.

– Alázatosan jelentem... a víz...

– Micsoda?

– A víz elöntötte a tábort!

– Miféle víz?

– Azt én nem tudhatom, de már minden úszik!

– Riiii-aaaa-dóóóó!!!

A nép még a farkatlan kakasokon nevet, hanem a csingók megkavarodó soraira már ijedt kiáltások is hallatszanak. Minden rend fölborul.

– Lehetséges, nővérkém, hogy a patakok egyikén szakadt át a gát? – kérdi Zita. Ő már ért mindent.

– A kocsit! – rendelkezik Bajóthyné.

– Mi legyen a kakasokkal, méltóságos asszonyom? – merül föl előtte az új tisztartó ijedt képe.

– Beszélje meg a férjemmel!

Zentay nehezen viselt önfegyelemmel segíti föl a grófnőt a hintóra:

– Nem gondolja, hogy ezzel a botránnyal a kedves nővére kissé messzire ment el?

– Ez nem az ő műve, Dezső.

– Hanem?

– A természeté. Rájöttem, hogy azt a részt azért hívják Sziklaposnak, mert mindig ott fut össze a nedvesség a környékről. Próbálja ezt az érvet a mérleg serpenyőjébe dobni, ha vitatkozik ezekkel a... ejnye, segítsen már ki, melyik filozófus nevezi az embert kétlábú tollatlan állatnak?...

A kubikosok eközben már jó messze járnak: kaptatnak fölfelé a Pilis lankáin – várhatja őket Penyigei úr a vasútállomáson! Bors rég letekerte fejéről a kötszert, ott tolja a talicskát Veszélka mögött:

– Nemsokára találkozunk valakivel, Pali bá, aki megmutatja az utat a bányászokhoz. Amondó volnék, Horváth Janit kellene előreküldeni, merthogy ő ismeri legjobban közülünk az illetőt.

– Nem javallom, Máté. El tanál tévedni örömben, oszt hová lönne a tisztesség? Maraggyunk csak együtt, amíg löhet!

Negyedik fejezet

Testvérek! Kubikosok! Földmunkások!

Tudjátok-e, kinek jut munkátok minden eredménye? A keveseknek, a zsarnokoknak, akik hízeltő hazugságokkal félrevezetnek, vagy nyíltan erőszakkal kizsákmányolnak benneteket. Azok, akik nem dolgoznak, dúskálni fognak továbbra is minden jóban, de nekünk, akik verejtékünk hullásával teremtyük elő a kenyeret az ő számukra, még az aljából sem lesz elég.

Testvéreim! Verejtékünk hull a kubikgödörbe, a földeken kora reggeltől késő estig, vagy kimerülésig. Robotoltok azért, hogy a magyar mágnás és birtokos urak, a kegyes egyházak földjét vadvizektől mentesítsétek és a semmi hasznót nem adó talajból gazdagon termő földet teremtsétek. De amikor már elvégeztétek munkátokat, amikor már táplálkozni lehetne belőle, akkor jelennek meg a herék, a hatalmasok, és csak akkor látjátok tisztán, világosan, hogy a tiétek csak a súlyos munka, a verejték-hullás, és a heréké, a henyélőké a munka gyümölcse.

Sorsotok az igavonó barmok sorsánál is rosszabb, mert míg azok öntudatlanul reggeltől estig húzzák itt az igát, gazdáik, a telhetetlen zsarnokok, gondot fordítanak arra, hogy élelemmel, hellyel ellássák őket, cserébe a kihajszolt munkáért.

Kínos sorsotokon javítani nektek kell. De ha panaszkodni mertek, vagy a jogos munkabért, amiért már megdolgoztatok, kérni meritek, akkor nem vagytok mások, mint bitang kommunisták, felforgatók, lázítók, akiket csendőrökkel, rendőrökkel, börtönökkel kell elhallgattatni.

Ez a kínokkal telt zsarnoki uralom már tovább nem bírható. Ha azt nem akarjátok, dolgozó testvéreim, hogy dolgoztok után családjaitokkal éhen pusztuljatok a mások féktelen pazarlásáért, akkor tovább ne fojtsátok magatokba e fájó sóhajtasokat, a panaszokat, hanem addig, amíg van bennetek erő, amíg nem vagytok tökéletesen a nyomor martalékai, összefogva gyűjtsétek

össze a meglevő erőket, és indítsatok bérharcot kizsákmányolóitok ellen a jogos és szükséges megélhetésekért. Mert élni jogotok van, sokkal inkább nektek, dolgozóknak, mint a dolog nélkül élőknek. Ők nem kenyéradók, hanem tőletek harácsolják el a kenyeret és mindent, amit ti súlyos munkáitokkal állítottok elő, avval a reménnyel, hogy majd tisztességesen táplálkoztok belőle.

Ne várjátok, hogy éhen pusztuljatok akkor, amikor mások dőzsölnek, ne legyetek gyávák önmagatokért, családjaitokért. Ha nyomorult sorsotokon javítani akartok, készüljetek, hogy adott pillanatban jöhessenek velünk!

*A Magyarországi Szocialista
Munkáspárt (Vági-párt) rölapja 1926-ból (részlet)*

Valamennyi főispánnak

Valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjének

Valamennyi kerületi főkapitánynak

Valamennyi csendőrkerületi parancsnokságnak

Az országgyűlési választással kapcsolatos sajtótermékek engedélyezésére vonatkozólag felhívom a törvényhatóságok első tisztviselőit, hogy a következőket vegyék figyelembe:

1. nem engedélyezhető olyan sajtótermék, mely bírói ítélettel, illetve határozattal van sújtva,

2. mely „impresszummal” (nyomda helyének és tulajdonos nevének feltüntetése) nincs ellátva,

3. mely a közrendet vagy a közérkölciséget sérti vagy veszélyezteti; különösen, amely valamely nemzetiség, osztály vagy hitfelekezet ellen gyűlölet ébresztésére alkalmas, vagy a családi élet belső ügyeit tárgyalja anélkül, hogy ezt a közérdek kívánná, és végül, mely a büntető törvénykönyvbe vagy más törvénybe ütköző bűncselekményt (kormányzósértés, izgatás, lázítás, rágalmazás, becsületsértés, az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló stb. törvényekbe ütköző büntettet vagy vétséget) tartalmaz.

Különös figyelmet kell fordítani azokra a sajtótermékekre, melyek a választási agitáció kapcsán a földbirtokreform kérdését újból szőnyegre akarják hozni, és ezzel a már végrehajtott reform kérdését azzal a cézzal kívánják tárgyalni, hogy az osztályellentéteket újból felszítsák és a közrendet veszélyeztessék.

Felhívom t. címet, hogy a fent említett irányelveket szigorúan tartsák szem előtt, és amennyiben a tekintetben volnának kételyek, hogy a választásokkal kapcsolatos sajtótermékek a büntető törvénykönyvbe, vagy egyéb törvényekbe ütköző bűncselekményt, illetve a választási törvény 161. paragrafusának 4. pontjába ütköző sajtórendészeti vétséget nem tartalmaznak-e, erre vonatkozólag a királyi ügyészségek vezetőivel lépjenek rövid úton érintkezésbe, és azok véleményét kérjék ki.

*A belügyminiszter helyett
Sztranyavszky
államtitkár*

*(Belügyminiszteri körrendelet
az 1926. évi országgyűlési választásokkal kapcsolatos
sajtótermékek ügyében)*

– Jön!

– Látom...

Az egyik férfiú: csupa kerekdedség és csupa izgalom, ő a helyi Hírharang szerkesztője. A másik: csontos, flegmatikus, a zöld szalonkabát visszfénye uborkaszínbe öltözteti az arcát. Ő a városi zenede tanára, s ha befut a vonat, az ő tiszte lesz eldirigálni az önkéntes tűzoltók fúvószenekarát.

– Engem mindig valami fura örömmel tölt el, ha jön a vonat – ragyog a gömbölyű emberke. – Gyerekkorom óta az volt a legjobb szórakozásom, hogy itt lófráljak az állomáson, lessem a mozdonyokat; alig vártam, hogy megszólaljon a jelzőharang, az volt a passzióm, hogy én vegyem észre elsőnek azt a kis fekete pontot, mögötte a füstfátyolt... Nem éppen olyan, mintha egy üstökös közelítene felénk a távoli univerzumból? Téged nem erre emlékeztet?

– Nem. Olyan, mint egy bomba. Idegurul, a pofánkba robban.

– Hogy lehetsz ennyire ünnepprontó!

– Ahogy te túlbuzgó. No, megyek a bumburnyákokhoz, megadom a hangot.

– Találkozunk este?

– Ne félj, bennünket nem hívnak meg a bankettre. Majd kereslek az Agyagosban, valamelyik asztal alatt.

Kleiner szerkesztő úr rálegyint a barátjára, aztán fölcsapja pucér kobakjára a cilindert, megpróbálja begombolni a zsaketjét – nem könnyű feladat, mikor ezt csináltatta, még a boldog békeidők járták, ő húsz évvel fiatalabb és húsz kilóval könnyebb volt –, még egyszer

körülnéz, nehogy kifelejtse valami dekorációt a holnapi vezércikkből: az állomás homlokzatán levő, ember nagyságú nemzetiszín kokárdához Koromla Demeter festő és vegytisztító ajánlotta föl a pirosra, Tauszig Manó pucérájos a zöldre festett lepedőt – mindketten állandó hirdetői a Hírharangnak –, a fehérről nem kell külön megemlékezni, azt Lázi János presbiter felesége adta – néminemű pikáns pletykaság is kerekedett belőle –; a zászlók a „Hangya” szövetkezettől származnak; a felirat – „Éljen szeretett képviselőnk, báró Rhédey Gusztáv!” – maradt a régi, kissé kiszívta már a nap, milyen szerencse, hogy az öreg méltóságos pontosan a saját nevére kereszteltette a fiát is, a városnak jószerével a kiegyezés óta nem kellett új transzparenszt csináltatnia, „kár, hogy ezt a publicisztikai fordulatot soha az életben nem süthetem el”, gondolja Kleiner, ahogy átszökdécsel a sínek közé szórt friss murván, hogy megkérdezze annak a fehérruhás szűznek a nevét, aki majd átadja a kedves vendégnek a sárga búzakaralászból, kék búzavirágból, piros pipacsokból összeállított mezei csokrot, „készült Vízelety Malvin virágüzletében, a Fő téren, majd azt írom, Malvinka a szívét is belefonta”.

Sombor Jónás „elfuserált festőművész és szimpla zenedei tanerő”, ahogy önmagát aposztrofálni szokta, busa szemöldökei alól jelentőségteljes szigorral pásztáz végig a rezeken, szándékolt udvariatsággal fordít hátat a helyi arisztokráciának. „Nézzétek magatokat az egyetlen, kifényesedett, ünneplő zakóm hátában, vagy inkább a nadrágom kifényesedett ülepében, lássátok meg benne, milyen a sorsom köztetek, milyen a sorsa köztetek az igazi művészetnek! Ilyenkor, korteskedés kezdetén persze eszetekbe jutunk, ilyenkor megszavaztok egy kis pénzt új kottára, hangszerjavításra, ilyenkor fizettek próbapénzt a bumburnyákoknak, aztán évekig megint semmi, annak a bunkó presbiternek a milimári felesége a nagydobban kelteti a kiscsirkéket!

Hej, ha én egyszer a pofátokba dirigálhatnám azt, hogy...”

Nem meri továbbgondolni. Ismeri magát: ha megfogalmazza, részegségében ki is mondja valahol, volt már ebből olyan kínos kellemetlensége, hogy protekciót kellett keresni az elsimításához.

– Figyelem! Kisdob! Egy-kettő-három-négy...

Minden hangot túlsüvít a szelep, mindent elborít a gőz: megáll a lokomotív. Mintha láthatatlan olló nyiszszanna el a peron felett: lebillennek a cilinderek, bókolnak a hölgyek pártáiba tűzött árvalányhaj-bóbiták. Az első osztályú kupé leeresztett ablakában megjelenik báró Rhédey, csíkos angol szövetbe öltöztetett karja leereszkedő üdvözetet int, szivartól sárgásszürke bajusza alatt nyájas, megértő mosolyban fehérlenek tavasszal csináltatott porcelán fogai.

– Éjje-e-e-en!...

Mikor a polgármester belekezd az első dikcióba, a vonat utolsó előtti kocsijából, két jókora bőrönddel a kezében, leszáll egy férfi.

Szürke puhakalap a fejében, szürke az öltönye, lábán fekete, gombos cipő. Ha elől nincs az az ünnepség, most mindenki őt nézné, ha elment, elvitatkoznának azon, kifele-mifele: a bőröndjei alapján akár vigéc is lehetne, öltözéke viszont finomabb, úriasabb annál. Így csupán a resti két ráérő pincére vet futó pillantást az érkezőre, magukban elkönyvelik: szürke ruhás, alacsony ipse, harmincas lehet, két bőrönddel, ez afféle intelligencler, aki zónapörköltet rendel, a kenyérrel kitörölgeti a tányért, majd – amikor elviszik előle a terítéket – még a morzsát is tenyerébe söpri és bekapja...

S bármennyire sok a dolga: Kleiner szerkesztő úr is észreveszi az ismeretlen érkezőt, hisz őneki hivatalból mindent meg kell látnia. Csakhogy épp ez a „minden” teszi, hogy most nincs ideje alaposabban foglalkozni a szürkeruhás érkezővel. Később majd felidézi magában a képét.

Bors nem néz se jobbra, se balra, sietség nélkül,

szándékolt könnyedséggel viszi a koffereit – senki nem veheti észre, milyen súlyosak –, ő most egyszerű, hétköznapi utas, aki valakihez látogatóba érkezett néhány napra, ha megállítanák, ha vegzálnák, még ki is kérné magának. Lám, ruha teszi az embert – nem is túl régen, két éve lehet, kubikosként érkezett egy másik vasúti megállóhelyre, az állomásfőnök az ő rovásukra hatalmaskodott, a próbacsendőrök azonnal beléjük kötöttek, esett az eső, hat kilométert kellett gyalogolniuk, s végül kegyelemből kaptak szállást a tigris asszonyoktól... Igen, akkor el kellett tűnnie a többiek között, szó se lehetett valamilyen akcióról, „nagyon le vagy feketedve, lapulj még, elvtárs”, üzenté Sallai Imre...

A helyzet azóta változott, s Bors – feszült figyelemmel, de külsőre teljes nyugalomban – halad át az állomásépület várótermén, egy ablaküvegben visszanezve meggyőződik róla, hogy nem követik, aztán kilép a térre, s rögtön balra fordul, mintha ide járt volna iskolába, pedig csak hallomásból tudja, hogy rögtön előtte egy kis ligetnek kell lennie, abban pedig van egy tornyos kioszk.

„Mégis vigéc lehet ez, cimborák, fogadok, hogy juttargyakkal van teli a két bőrönd, most végigházaolja az áruval a dohánytőzsdéket”, mondaná valamelyik ráérő helybéli polgár, ha látná Bors útját – csak hogy ezen a délutánon senki ráérő helybéli polgárt nem tűrnek meg a rendőrök az állomáson és környékén, most a város krémje lehet csak itt, mikor a képviselő urat fogadják.

A kioszk valójában egyszerű, nyolcszögletű faépület, a nyolc oldalból négynek üveglapja van, az a kirakat; vonzóerejét főként annak köszönheti, hogy a vonattal érkező vagy távozó, mindkét nembeli polgárista tanulóifjúság itt vásárolja meg a mindennapi medvecukrát vagy gyümölcskenyerét, továbbá emberemlékezet óta a kioszk mögött tanulnak csókolózni. A kioskban természetesen dohányféléket, levelezőlapot, mindenféle bazári holmit árusítanak, így aztán azoknak a rendőröknek se szúr szemet a szürkeruhás, bőröndös ember,

akik az állomás mögött, tartalékban álldogálnak; távoli, érdektelen figura, nyilván vesz valamit magának.

– Kérek két csomag hülznit – szól be Bors az ablakon. Az üveg mögül félkezű, lógó bajszú hadirokkant néz ki kutatóan:

– Hülznit? Maga még tölti a cigarettát?

– Így szoktam meg. Olcsóbb is.

– És van cigarettatöltője?

– Méghozzá nem is magyar gyártmány – s Bors odamutat egy rézből készült, ügyes kísz szerszámmal, amellyel a vékony papírhüvelybe lehet tuszkolni a dohányt.

– Isten hozott, elvtárs! – súgja a kioszkos.

– Magam is igyekeztem – mosolyog Bors. – De ha tudom, hogy Rhédey báró is ezzel a vonattal érkezik, nem töröm magam ennyire: teli az állomás rendőrökkel. Mi a teendőm?

A félkezű átnyújtja a két csomag papírhüvelyt:

– Nem akartuk, hogy sokat cipekedj. Befordulsz az első keresztutcán, átmegy a hídon, az Agyagos-patak fölött, becsengetsz az első túlparti házba. Vigyázz, harapósak a kutyák. Ha a gazda elhelyezett, bontsd ki a hülznis dobozt, olvasd el, amit találsz benne, aztán semmisítsd meg..., de hisz nyilván nem kell mondanom! Holnap reggel munkába állhatsz a téglagyárban.

Az állomás felől ismét fűvőszene riad.

– Köszönök mindent, de most megyek: úgy hallom, vége a fogadásnak, nem akarok ismét találkozni Rhédey úrral!

– Csak nem együtt utaztatok?

– Régebbi az ismeretség, de ő haragszik rám. Olyat mondtam neki, ami sértette a büszkeségét.

– Mit?

– „Carramba!”

– Tessék?

– Ez egy spanyol káromkodás. Majd elmesélem a történetet, ha nem lesz más dolgunk...

A Korona nagytermében megtartott banketten sehogy se akar kialakulni a jó hangulat: a képviselő úr nagyon szórakozottnak látszik.

Már az ülésrend körül se volt minden rendben: a báró váratlanul nem a részére biztosított fő helyre telepedett le, hanem a túloldalra kíváncsozott, szemben a bejáráttal: azt mondta, vár valakit. Emiatt természetesen fejreállt a protokoll: akit előzőleg a méltóságos jobbára szántak, az baloldalt találta magát – lett is olyan fejetlenség, annyi fojtott vita és sértődés, hogy hetekig emésztette a város.

A finom vacsora úgy-ahogy elsimította ezt a kavardást, mikor azonban a tósztokra került a sor, ismét megfeneklett a hangulat. Rhédey láthatóan el-elmélázott, a polgármesternek kétszer is meg kellett kérdeznie tőle, adna-e valami ízelítőt képviselői programjából, s mikor végre sikerült rávennie, hogy mondjon valamit, akkor is csak néhány szép általánossággal fizette ki őket, holott a jelenlevők egy része feltétlenül számított néminemű orientációra, mibe lesz érdemes egy kis tőkét befektetni: ha elkészül a Megyeháza tatarozása, hozzáfognak-e végre az új malomhoz, vagy inkább a városi fürdő fölépítése kerül napirendre, ha már egyszer föltört az a nyomorult termálvíz? Azt is furcsállották, hogy Rhédey magához intette a főpincért, soká sugdosott valamit a fülébe – ejnye, hát nincs a szálában, az előkelő vendégkoszorúban egyetlen olyan személy sem, akit a képviselő úr inkább beavatott volna a bizalmába?

Mindezek után már nem is hatott meglepetésnek, hogy a báró – az utazás fáradtságára hivatkozva – elég hamar el is hagyta a társaságot.

Mindenkinek az volt a véleménye: „az utóbbi időben mintha összement volna az öreg”. Hja, fölötte se áll meg az idő; az se lehetetlen, hogy valami titkolt baja van. Hátha azért ilyen hallgatag és zavart, mert nem

is akarja újrajelöltetni magát? S ha ez így volna, vajon kit ajánlana maga helyett? Az urak egyike-másika a gondolattól is felpezsdül, némelyikük körül afféle aprócska fiók-udvartartás támad, jól tette hát a méltóságos, hogy elment – végül egész rendes, cigányzenés mulatozás alakul ki a rosszul indult estéből.

Eközben Rhédey báró – a Korona legszebb szobájában – levelet ír. Még a vastag falakon is átszűrődik a muzsika, néha el is révedezik egy-egy ismerős dallamon, aztán ismét visszahajol az irománya fölé.

A főpincért – a legszigorúbb diszkréció mellett – azzal bízta meg, hogy interurbán próbálja felhívni számára Kozma Miklóst, a Magyar Távirati Iroda elnökét, Bethlen István miniszterelnök bizalmasát, akit ő a fővárosban napokon át nem tudott személyesen föltalálni. A hívás ugyanúgy eredménytelen maradt, nincs más hátra, írni kell, számolva azzal, hogy Kozma – valamikor – visszaélhet vele.

„Kedves Niki!

Föltétlenül beszélni óhajtottam Veled, mielőtt a pártérdekek kerületeembe nem szólítottak volna; végtelenül sajnálom, hogy erre nem sikerült sort kerítenünk, s így csak üzenetet hagyhattam Neked.

Amit azonban ilyképpen elvesztettem a réven, megnyerhetem a vámon, ugyanis írásban összefüggően előadhatom, összefoglalhatom a pillanatnyi helyzet minden összetevőjét.”

– No, ebből megértheti, mennyire utálok az örökös közbeszólásait – mormogja maga elé Rhédey.

„A hónapok óta szőnyegen levő frankhamisítási ügyben, mint tudod, személyemben semmilyen módon nem vagyok érdekelve. Megtisztelő hivatali beosztásomban – megítélésem szerint – ide vonatkozó mulasztást nem követtem el, sőt, ezt éppen Te tudod legjobban: már 1924-ben, tehát két teljes éve jeleztem a kormánynak, hogy a Cote d’Azurön olyan híresztelések járnak, miszerint Magyarországon hamis ezerfrankosok gyártásával foglalkoznak, ám azok minősége egyelőre

olyan silány, hogy nem merik forgalomba hozni. Ezen értesülésem el kellett jusson István gazdához is, hiszen – mint erről bizonyára Te is hallottál – a Népszövetség legutóbbi, genfi tanácsülésén Clauzel francia diplomata kérdéseire éppen ezzel tudott érdemben visszavágni.”

– Így legalább tudsz róla, hogy Bethlen környezetében nekem is vannak informátoraim!

„Hogy a két hónapja ezen ügyben megszületett ítéletek után még mindig úgy érzem, hogy az eddigieknél is súlyosabb blamázs fenyeget bennünket, annak az az oka, hogy a mi „független” igazságszolgáltatásunk szerintem kétkulacsos politikát folytat és markába akarja kaparintani a kormány, a miniszterelnök, netalán Őfőméltósága Horthy Kormányzó Urat is, mellesleg pedig rendkívüli veszélybe sodorja testületemnek, a politikai elhárító osztálynak nemcsak reputációját, hanem már-már létét is.

Kasszandra-jóslatomat az alábbiakra alapozom:

1. Bizonyára tudsz róla, hogy a frankhamisítási per fővádlottjának, Windisch-Graetz Lajos hercegnek a titkára, Rába Görgy, még idén januárban, egy zavarodott pillanatában, egy irományt juttatott el védőügyvédje részére. Ebben egyebek között azt merészelte leírni, hogy mi – azaz a vezetésem alatt álló osztály – hamis útleveleket készítettünk azoknak az uraknak a számára, akik a hamis francia pénzt bizonyos európai országokban terjesztetni kívánták. Strache főügyész úr később – nagyon helyesen – meggyőzte ezt a kelekótya titkárt arról, hogy vonja vissza, sőt semmisítse is meg ezt a följegyzést. Csakhogy mielőtt – Strache jelenlétében – az okmányt elégették volna, ez a ravasz fiskális lemásoltatta azt, s valahol rejtegeti! Mondanom se kell, milyen érzések töltenek el valamennyiünket abból kifolyólag, hogy holmi dohszagú idegenek bármikor egy ketyegő pokolgépet helyezhetnek el hivatali székeink alatt.

Kérésem tehát ismételten az, amit Neked üzenetként

is meghagytam: küldj le nekem valami értelmes és rámenős fickót, aki járatos az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga berkeiben, s nemcsak azt tudja, hogy Bethlen, Teleki Pál, az arisztokrácia színe-virága, jómagam s Te is e Liga tagja vagyunk, hanem hogy annak kebelébe férközött annak idején ez a Strache is; értésére kell adni ennek az úrnak, hol a határ. Én mindenesetre addig nem nyugszom, amíg azt a másolatot saját kezemmel tűzbe nem hajítom!

2. Még veszedelmesebb figurának tekintem Windisch-Graetz egy másik bizalmasát, azt a csaló gazember Hir Györgyöt, akit – nem dicsekvésképpen mondom – félig-meddig mi kapartunk elő a Dunántúlról, ahol a királypárti nagyurak rejtegették. Ez a pasas, mint tudod, jelenleg agyvérzéssel a Rókusban fekszik, annyira azonban nincs leromolva, hogy mindenféle piszokkal be ne mocskolja a legmagasabb köröket. Ezt az erkölcsi nullát a tisztelt juristák ugyancsak gondosan kihallgatták, vádat azonban nem emeltek ellene és a pör folyamán meg se idézték. Mikor ebben az ügyben kissé elővettük őket, arra hivatkoztak, hogy Hir törvényszéki kihallgatása rávilágított volna a mi, az elhárítás külföldi, elsősorban német kapcsolataira, ami a haza szempontjából rendkívül káros lett volna. Hir minden állításáról előbb-utóbb kiderült, hogy nem bizonyítható egyértelműen – csak éppen a minket érintő rágalmakról feledkeztek el. Prónay Paliék, a maguk szokott módján, feltúrták Hir lakását, és onnan mindenféle iratokat vittek el. Én beszéltem Palival, s ő becsületszavát adta, hogy ezen okmányok között egyetlenegy sem vonatkozik ránk. Akkor viszont csak Hir fejében, vagy emlékezetében lappanganak bizonyos adatok, amelyekkel egyszer előállhat – jó ideig ott járt-kelt a németeknél annak idején.

Hogy most ezzel a Hirrel mi legyen, azt találd ki Te magad, s ha ugyanarra a konklúzióra jutottál, amire jómagam és embereim, akkor csak annyit üzenj nekem: érik a ropogós cseresznye. A többit mi elrendezzük

nyom nélkül, a patvaristák pedig szagolhatják mögöttünk az alszelet.

Mivel se önmagammat, se Téged nem akarlak kompromittálni, küldöttedet nem rédei birtokomon, hanem itt a városban, a megyeházán várom, a lehető legrövidebb időn belül.

Ölel régi bajtársi szeretettel az öreg huszár:"

– No, ez jó lesz! – s Rhédey a levél alá kanyarítja a nevét, aztán hosszan nyalogatja, gyömöszöli a boríték enyves oldalát, nehogy felnyílják, majd megcímzi, s csönget az éjszakai pincérnek.

Álmatlanságtól sápadt, vékony hangú, libériás fiatalember kopogtat a hívásra.

– Ezt a levelet kérem föladni! Expressz, ajánlva! Mihelyt nyit a posta, de lehet előbb is!

– Igenis, méltóságos uram!

– S ha valaki keresne Pestről, akár személyesen, akár telefonon, azonnal jelentsék!

– Éjszaka is, méltóságos uram?

– A nap bármely órájában!

3.

Napfény veri az Agyagos korcsma megzöldült, öreg zsindeletetejét; hallani, ahogy perceg, pattog a melegben táguló fa, látni, ahogy feketedik, aszalódik rajta a moha. Forróság van hetek óta.

Néhány öreg ló álldogál a patak menti odvas nyárfák árnyékában, a maguk mögött húzott szekerek összekadtak; nevetik is az arra járó téglagyári munkások, mert úgy fest a csoportozat, mintha a gebék hűsölni jöttek volna össze, hogy ráérősen elbeszélgessenek egymással. Az igazság, persze, nagyon egyszerű: a nyárfák alatt még van némi nedv, némi élet a fűben, másutt csak a szalmát, a kórót hagyta meg a perzselő nap. A lovak – amennyire a szíj engedi – megpróbálnak fölmajszolni valamit a földről, ha nem érik el a fűvet,

megadóan lógatják a fejüket, hajtják magukról a legyeket: ilyen az élet.

De hol vannak gazdáik, s miképpen nyelhetette el a korcsma a többi betérő munkást, ha az ivó teljesen üres? Talán a kisterembe húzódtak be?

Nem oda, hanem az udvarról nyíló szekérszínbe, amelyet máshonnan nem is lehet megközelíteni. A nagyajtó betámasztva, a sötétben másfél-, kéttucatnyi ember üldögél, markuk védelmében szívják a cigarettájukat, hallgatják a csöndesen sorjázó igéket. Aki beszél, már a téglagyárban szokásos göncöket viseli, kezét és lába szárát vöröses por fedi, az fogta be göndör, fekete haját is.

– A múltról azért nem szólok, mert – gondolom – azt ki-ki a maga módján élte át, emlékezhet rá, ha akar. A jövőről mit mondhatnék? Állítólag a régi Rómában voltak olyan jóvendőmondók, akik a levágott állatok beleiből jósoltak. Ha meggondoljuk, nem is volna rossz megpróbálni: mondjuk, levágnánk egy ökröt, mindjárt meg is sütnénk, míg a pecsenye elkészülne, valamit biztosan kiolvasnánk a beleiből is. Csakhogy – attól tartok –, ha minden vagyonunkat összeadnánk is, egy vén kecskénél többet aligha tudnánk vásárolni rajta.

Az emberek csöndesen nevetnek: ez bizony így van.

– Ha se múltról, se jövőről: marad témának a jelen. No, erről aztán van mit mondani! Kezdjük azzal, hogy most mind a világ előtt szégyenkezhetünk a magyar mivoltunk miatt: hamis pénzzel próbálkoztunk. Igaz, nem éppen mi, munkások és parasztemberek, hanem a legmagasabb körök, viszont – mint a bíróság megállapította – „hazafias felbuzdulásból”. Tehát hazafias pénzhamisító a jelenlegi miniszterelnökünk, gróf Bethlen, aki mindenről tudott; hazafias csaló az egyik elődje, gróf Teleki, aki a hamis pénz nyomtatását abban az állami intézetben végeztette, amelynek ő az előljárója. Hazafias gazember az a herceg, aki megszervezte az akciót, hazafias képmutató az országos rendőrfőkapitány, aki fedezte, hazafias gyülekezet a fajvédő párt,

ahonnét a hamis pénzt külföldre hurcoló fullajtárok kikerültek. Hogy kik a hazafiatlan elemek, azt tudjátok, barátaim: mi, akik itt ülünk s elismételjük róluk, amit a bíróság megállapított.

– Így van! – mondják többen is.

– Ezek az urak fröcskölték tele sárral a magyar becsületet, nem mi. Az az egy szerencsénk, hogy nem mi járunk ki telente Svájcba sielni, nyaranta Abbáziába fürdeni, nem mi rulettezünk Monte-Carlóban, így aztán nem minket néznek ki az ottani előkelő társaságból, nem mielőttünk tagadtatják le magukat az inassal; mi nyugodtan dolgozhatunk idehaza, s ha választás lesz, nyugodtan szavazhatunk – természetesen őrájuk. Azaz, mit is mondok: még hogy nyugodtan dolgozhatunk? Nyavalyát! Még szólni se nagyon szabad egymáshoz. Az is büntetendő cselekmény, ha egy paraszt fulladozik a folyóban, s egy arra járó munkásember odanyújtja neki a kezét, hogy belekapaszkodhassék és megmeneküljön! Emlékezzetek rá: nem ebben állapodott meg a mi nevünkben Peyer Károly, az övékében gróf Bethlen, még 1921-ben?

A hallgatóság helyesel. A hírhedt paktum tavalyi lelepleződése mindmáig beszédtema a politikus munkások és parasztok között.

– Vági István pártja azért alakult meg, hogy tiszta zászlót emelhessen magasra, mikor kiállt a nép elé. Mi lett erre az urak válasza? Odacsukták Vágit a kommunista Rákosi Mátyás mellé, s néhány nap múlva együtt ültetik le őket a vádlottak padjára. Azért teszik ezt, mert a kommunisták ellen szigorú törvények vannak, s ha Vágiékat össze lehet velük keverni, akkor mindkető ellen alkalmazhatják a különleges rendszabályokat, tehát megakadályozhatják, hogy a Vági-párt indulhasson a választáson. Így marad ebben a körzetben a nép képviselője báró Rhédey Gusztáv, a szomszédban gróf Bethlen István...

– Álljunk már meg egy szóra! – hallik a sötétből. –

A kiküldött szaktárs szerint a báró is benne van a hamisításban?

– Nem mindegy az neked? – kontrázik rögtön egy hang.

– Nekem mindegy, de nagyon sok kisember még mindenféle régi illúziókat őriz, meg elcsócsál az ígéreteken, ha viszont megtudná, mi van a honatya füle mögött, akkor nemcsak a személyből ábrándulna ki, hanem a politikájából is.

– Bölcs beszéd – veszi vissza a szót az előadó. – Én ugyan nem tudom, mit csinált a báró, amikor a hamis frankokat hurcolták egyik arisztokrata lakásból a másikba, de lehet, hogy nála is ledobtak egy-két köteggel...

– Nagyon ideges, vár valakit Pestről – jegyzi meg egy vékony, fiatalos hang. – Mindig meghagyja a Koronában, hova megy, a megyeházára vagy máshová, nagyon várja a Kozma úr küldöttjét.

– Miféle Kozmáét?

– Hát a Magyar... mi is? A Magyar Távirati Iroda elnöke. Állandóan azt hajkurássza a méltóságos hol telefonon, hol levélben.

– Menjünk tovább a magunk dolgában! – türelmetlenkedik egy mély hang.

– Megyünk, barátaim. Most rátérek arra, miért döntött úgy a vezére vesztett Vági-párt, hogy megalakítja a Szocialista Földmunkások Országos Szövetségét. Az új választás fő kérdése természetesen az kellene hogy legyen: mikor lesz végre igazi földreform. Hat éve ígérik ezt a parasztságnak. Az urak természetesen el akarják odázni. A szociáldemokraták maguk mondtak le róla, hogy foglalkozzanak vele. Ki képviseli akkor a föld népének érdekét? Csakis ez a szövetség...

Bors mondja, mondja, de megragadt fejében ez a Rhédey-Kozma-kapcsolat. De jó volna megtudni, van-e ennek köze a nagy frankhamisítási botrányhoz!

Csak hogy a báró, mint mondják, állandóan ott ül a megyeházán, ahol viszont egymás vállát érik az örök,

a hajdúk: látja ő maga is, hisz most szállítják a téglát a renováláshoz.

Miért titokzatoskodnak ennyire?

Mocorogni kezd benne egy képtelen, lehetetlen ötlet.

4.

Hiába szállt le az este, alig enyhül a hőség. Rhédey báró átkalauzolja vendégét a megyeháza északi szárnyába, ahol legalább egy kis üdeség érzik a nyitott ablakok mögül.

– Estefelé itt tartottak gyakorlatot az önkéntes tűzoltók – mosolyog. – Elég tisztességesen meglocsolták az udvart.

– Micsoda gyönyörű fák!

– Ez híres, ez a belső liget. Rögtön hozzáteszem, legalább annyira Czebrián Pista érdeme, mint az ültetőké.

– Nem is tudtam, hogy a gróf ilyen nagy kertész!

– Fenét kertész! Karakán magyar úr, 19-ben a vörösök minden utasítása ellenére se volt hajlandó megnyitni a kapukat a proli- meg parasztkölykök előtt. Így aztán egy gally nem sok, annyit se törtek le, nem loptak el. Pezsgőt?

– Köszönöm. Mellesleg: hogy fogadta Czebrián Magdi a bírósági ítéletet? Tudom róla, hogy Windisch-Graetzék bizalmasa...

– A bárónő remekül viselkedett, kérlek. Végző soron ő tartotta a kapcsolatot Bethlenék és a herceg között. Állítólag a szájában hordta-vitte a leveleket...

– Bocsáss meg, Guszti bátyám, minden szavad kihallik!

– Nem számít. Kapuzárás után mindig átkutatják az épületet. Tökéletes biztonságban beszélgethetünk. Proszt!

– Kedves egészségedre!... Nos, útközben Dezsővel és Oszival nagy vonalakban megtárgyaltuk a helyzetet...

– Remélem, utazásod valódi céljáról egy szót se szóltál. Nem mintha Zentayban vagy Ormándyban nem bíznék, de... quod licet Iovi, non licet bovi.

– Én Nikitől nagyon alapos eligazítást kaptam, Guszti bátyám. Természetesen ehhez tartottam magam.

– Akkor jó. Tehát?

– Engedelmeddel, felcserélem a sorrendet, s azzal kezdem: érik a ropogós cseresznye.

– Aha!... No, akkor leszámolhatunk azzal a bajkeverővel.

– Niki a legmesszebbmenő óvatosságot ajánlja.

– Ez nem az ő világa, kérlek.

– A politikai összetevőket hangsúlyozta. A szóban forgó személyt, mint tudod, hosszú időn át a királypárti arisztokrácia rejtegette. Jelenlegi tartózkodási helyén is mintegy védőőrizetet tartanak körülötte. Azon a címen, hogy súlyos beteg, valósággal elszigetelték őt a Rókusban.

– Ennek számunkra nincs jelentősége. Hogy én is virágnyelven fejezzem ki magam: tőlem minden gyümölcsfához állíthatnak egy csösz, ha a kertész az én emberem. Menjünk tovább!

– Ami a leveledben említett jogászokat illeti, azokra vonatkozóan Niki azt üzeni, maga István gazda veszi őket kezelésbe.

– Ejnye! Ez nekem nem elég, kérlek. Világosan kifejtettem, hogy addig nem nyugszom, amíg azt a bizonyos másolatot magam nem vetem a tűzbe.

– Bocsáss meg, Guszti bátyám, valamit nem értek. Mikor Gömbös Gyula embereit – Andort, Hédert, Stitzet meg a többit, akinek hamis útlevelet biztosítottatok – külföldön elkapták, nem vették el tőlük az okmányaikat?

– Ne keverjük össze a dolgokat, kérlek. Az említetteket valóban elkapták, ők azonban Hetényitől, a rendőrfőkapitány helyettesétől jutottak hamis útlevelekhez, s ők Hollandiában, Olaszországban, meg a fittyfene

tudja, hol lófráltak a hamis frankokkal. Akikről én beszélek, azok viszont a szomszéd államokba utaztak! A kisantant-országokba, akik ellenségesek irányunkban! Ezért annyira kényes a dolog. Franciaország, Anglia, a hollandok, az olaszok – ha van eszük, kérlek –, valamennyien nagyvonalúak lesznek, napirendre térnek a malőr felett. Megvan az ítélet, Windisch-Graetz mindent magára vállalt, nem adok rá néhány hónapot, kormányzói kegyelemben részesül. Ezeknek a nyugati országoknak fontos érdekeik fűződnek ahhoz, hogy István gazda és kormánya a helyén maradjon. A csehek, a szerbek, a románok viszont politikai tőkét kovácsolhatnak az efféle balfogásokból. Ha kiderül, hogy az én hivatalom híre-neve nem feddhetetlen, az még rosszabb. Részletekbe nem akarok belemenni, de sejtheted, hogy a nemzetközi bolsevizmus dolgaiban mi akkor is együttműködünk kisantantbeli kollégákkal, ha politikailag úgy tűnik, nagyon rosszban vagyunk. A szavahihetőségünk ezért oly fontos! De a választások kimenetele szempontjából se közömbös, hogy például a magamfajta beosztásban levő ember bekerül-e a parlamentbe. István gazdának most olyan szüksége van a minél egyöntetűbb, minél nagyobb arányú választási győzelemre, mint egy falat pezsgőben pácolt fácánpecsenyére... Erről jut eszembe: még egy kortyot?

– Ha megengeded, majd én töltök. Én vagyok a fiatalabb!

– Most azt hiszed, hogy udvarias voltál, mi? Közben pedig a koromra emlékeztetsz!

– Ugyan, Guszti bátyám, aki rád néz, nem gondolhatja...

– Csakhogy, kérlek, már nem is néznek rám! Elmegyek valahová a pesti éjszakába, odaülök az első sorba, de azok az ennivaló kis balettpatkányok ügyet se vetnek rám, a hátrább ülő fiatalemberekkel szemeznek! Proszit!

– Ismételten!... Megengeded, hogy most áttérjek a Niki által küldött üzenetekre?

– Kíváncsian várom.

– Niki különösen azért örült levelednek, mert most ő maga is szembekerült bizonyos fiskális urakkal a Rákosi–Vági-féle pör ügyében. Niki ugyanis felsőbb körökben azt sugalmazta, hogy a tárgyalás ne legyen nyilvános. Attól tart, hogy a vádlottak egyike-másika, védekezése közben, kommunista propagandát fog kifejteni.

– Nagyon jól látja! Azokban az igazságügyiekben nem lehet bízni! Tőlünk is elég szép kövér dossziét kaptak ahhoz, hogy Vágit és társait en bloc kárminpirosra fessék, de akármi legyenek, ha nem próbálkoznak majd meg egy kis szerecsenmosdatással. A másik: sejteted, ha én vezetném a tárgyalást, akkor ott mindenkinek kuss lenne. Végére a bírón, az ügyészen múlik a tárgyalás vezetése!

– Örülök, hogy egy véleményen vagytok. Sajnos, István gazda, elsősorban külpolitikai megfontolásokból, a nyílt tárgyalás mellett döntött. Ebben is van logika, hisz így ország-világ előtt taglalni lehet az orosz bolsevikok nemzetközi aknamunkáját. Mint tudod, mi már a frankügy idején megpróbálkoztunk annak a hírnek a lanszírozásával, hogy a hamisítás mögött a kommunisták állnak...

– Megbocsáss, ez egy kapitális marhaság.

– Elismerem, utólag annak tűnik, de azokban a napokban, a pókerjátszma pillanatnyi szakaszában megkíséreltünk blöffölni. Nádosy rendőr-főkapitány szeretete volna befolyásolni Windisch-Graetz herceget ilyen irányban is, ő azonban nem állt kötélnek.

– No, ez meglep. Amilyen stupid az a herceg...

– Vak tyúk is talál szemet, Guszti bátyám! Nos, visszatérve a kommunista pörhöz, István gazda kifejtette: ezzel erősíthetjük a nemzeti érzéseket, jótékonyan lefedjük a frankpert, főként pedig erősítjük helyzetünket azok szemében, akik – jóllehet finnyáskodnak a hamis pénzek miatt – nagyobb távlatban mégis úgy

számolnak velünk, mint előretolt bátyával a bolsevizmus ellenében.

– Igazi bethleni koncepció: egész raj legyet egyetlen csapással!... De – bocsáss meg –, még mindig nem kaptam egyértelmű választ a Rába-féle másolat dolgában. Arra nekem szükségem van! Látni akarom, a kezembe akarom fogni, miszlikbe tépni és tűzbe vetni!

– De a hamis útlevelek? Azokat nem akarod eltüzelni?

– Pokolba a hamis útlevelekkel! Azokra nincs ráírva, hogy mi csináltuk! Csak akkor van baj, ha ránkbizonyítják! Rába írásba adta, hogy ő tudja, ki kitől kapta azokat a passzusokat. Nem merné leírni, ha nem volnának bizonyítékai! Sajnos, Dezső is, Osi is elkövette azt a hibát, hogy hol a herceg lakásán, az Országház utca 2-ben, hol pedig a Nemzeti Szövetség székházában adták át az útleveleket az ügynököknek! Nem négy szemközt, hanem többek jelenlétében, s az a szájtépő Zadravetz páter még esküt is kivett belőlük! Utólag persze megmostam az embereim fejét, de akkor már késő volt. Félreérthetetlenül megüzentem a főnököknek, hogy ebben a kérdésben nem fogadok el félmegoldást. Vagy netán most ő kezd spekulálni velünk kapcsolatban?

– Bocsáss meg, Guszti bátyám...

– Úgy látom, rátapintottam a kényes pontra! Eddig is dühített, hogy azért, mert Kozma úr minden szabad percét az Országos Kaszinóban meg a Bethlen grófnő szalonjában tölti, én kénytelen vagyok a legjobb embereimet talonban tartani...

– Én ezt a megjegyzést, engedelmeddel, nem hallottam. Miért Nikivel veszekszel az embereid baklövésai miatt? Ha ők kissé körültekintőbbek, ha csak annyira értenek a konspirációhoz, mint például a vörösök, akkor...

– Ti emlegetitek nekünk a vörösöket? Az egész ország teli a forradalom miazmáival, a közvéleményt befolyásoló intézmények zsebelik befele a koronák mil-

liárdjait és nem csinálnak semmit, mások megszakadnak a munkában, s még a minimális segítséget se várhatják el a társszervektől?

– Engedelmeddel: én mindent elmondtam, amit rámbíztak.

– De én még nem!

– Talán helyesebb volna, ha az ilyen és efféle horderejű kritikai megjegyzéseket a megfelelő helyen hangoztatnád, kedves bátyám. Engem nem jogosítottak föl...

– Megüzentem Nikinek, hogy olyan embert küldjön, akinek van hozzá puvoárja, hogy érdemben is nyilatkozzék!

– Báró úr, tiszteletem. Én távozom.

– Hé! Állj meg! Te, a gazdád istenit...

Ajtók csapódnak. Még hallani valami kiáltozást.

Aztán – csend.

Bors óvatosan megmozdul, testhelyzetet változtat: nagyon kemény a téglá.

Megszenvedett azért, amit hallott, de megérte.

A képtelen, lehetetlen ötlet bevált.

Mikor meghozták az új téglaszállítmányt, úgy rakták össze a máglyát, hogy hagytak benne egy szűk kis rejtekhelyet. Csak annyit, ahol fektében elfér egy ember. Tudták, hogy a megyeházát zárás után átvizsgálják. Bors terve az volt: mihelyt teheti, kisurran a téglák közül, belopózik az épületbe, hátha kihallgathatja Rhédey és vendége párbeszédét. A szerencse úgy hozta: a báróék átjöttek abba az épületszárnyba, amelynek ablakai éppen az udvarra – s az ott álló téglarakásokra nyílnak!

Most már tudja, hol szorít Rhédey kapcája.

Őt ugyan azért küldték, hogy vesse meg a Vági-párt – a kommunisták befolyása alatt álló, engedélyezett politikai szervezet – földmunkás-szervezetének alapjait, az imént hallott híreket azonban nyilván hasznosítani tudja a mozgalom.

Arról se szabad megfeledkezni, amit az Agyagos

korcsma szekérállásában, az összejövetlen hallott: az ittenieknek nagy segítséget jelentene, ha a Rhédeyek már-már hitbizományszámba menő képviselősége látványosan megszakadna.

Mit lehetne tenni?

Van ideje gondolkozni rajta: holnap reggelig nem mozdulhat ki a máglyából. Mikor a szaktársak megérkeznek, elő lehet surranni.

A hírek továbbításának megvan a föld alatti útja. A város lakosságához hogyan juttassa el az igazságot? A Hírharang – elég belepillantani – a kormánypolitika mögött billeg, mint juh mögött a farka.

Óvatosan megfordul – kőkemény a téglafekhely – és megpróbál elaludni. De jó volna egy cigi, de nem szabad, a füst kiszivárog, véletlenül arra jár valami éjjeliőr...

A füst...

A füst?

5.

Egyetlen fuldokló izgalom a napmelegben fővő megyeszékhely. Az utcák telis-tele kakastollas csendőrökkel, cilinderes-csákós rendőrökkel, kemény- vagy puhakalapos detektívekkel. Még nyomozókutyákat is hoztak!

Főhadiszállásukat a polgári iskolában rendezték be. Tehetik, hiszen nyár lévén, az iskola üres, de ha nem volna nyár és tanítanának, ők akkor is kisajátították volna az épületet, „az ügy jelentőségére való tekintettel”.

Az ügynek ugyanis jelentősége van, nem is akármilyen. Ebben az országrészben, ekkora szervezettséggel, ilyen robbanó politikai tartalommal soha nem léptek fel a kommunisták...

...Merthogy csakis ők teheték: egyetlen éjszakán, teljesen észrevétlenül, az egész várost beterítették röpcéduláikkal, s még hozzá milyenekkel! A hártavékony

röplapok szövege nem teljesen egyforma. A közös, nagybetűs megszólítás és bevezető kérdés után – „Választópolgárok! Tudjátok-e, kicsoda valójában báró Rhédey?” – négy-öt változatban más-más, apróbetűs mondat következik. Hamis útlevelek gyártásával, az igazságszolgáltatás törvénytelen befolyásolásával, a frankhamisításban való bűnpártolással vádolják a méltóságot és embereit.

Rhédey természetesen azonnal elutazott, a városra pedig rászakadt a vizsgálat.

Hamarosan mindenki kénytelen volt megérteni, hogy a perzekúció nem tréfadolog. Egyik napról a másikra megszűnt például a piac, amikor a vidékről beérkező parasztokat, árusokat motozásnak vetették alá, s akinek valami ellenvetése volt, könnyen a polgári iskola pincéjében találhatta magát – de az utcán is ütöttek, pofoztak, ha úgy hozta kedvük a nyomozóknak. Újabban majd minden konyhán a kamra mélyéből előbányászott tavalyi bab vagy lencse fő a fazékban.

Üresen ásít a korzó, sötétedés után csak az őrjárat lovainak patái csattognak a kövezeten. A török fagylaltos már át is települt a szomszéd megyeszékhelyre. Pang az üzletek forgalma, a vendéglők, kávézók törzsközönsége megfogyatkozott. Vízkéleti Malvin kiállt a virágüzlete elé átkozódni, végül orvost kellett hívni hozzá, a redőny azóta is lehúzva nála. Egy öreg koldus-asszony hulláját napok után találták meg városszéli viskójában – Kleiner szerkesztő úr ki is használta az alkalmat, hasábokon át taglalta azt az obligát furcsaságot, hogy a vénség szalmazsákjában sok százezer korona lapult (csak éppen azt felejtette el megemlíteni, hogy az összeget a végleg és tökéletesen elértéktelenedett hadikötvények alapján számította ki).

Kleiner szerkesztő úr – a lakosság nagy részével ellentétben – jelenleg is az utcán van, még hozzá a vasútállomásra vezető, vitéz nagybányai Horthy Miklósról elnevezett főutca hosszát méri lépteivel; csak

éppen nem nagyon látszik haladni. Ez igen érthető, Kleiner úr ugyanis most megy harmadszor a polgáriba.

Pontosabban: nem az iskolába, hanem az épületbe. Kövérkés ábrázatán mégis olyan feszültség látszik, amelyet a vizsgaláz szokott produkálni. Miért hívták?

A polgárinak – ahogy az elő van írva – két bejárata nyílik, Kleiner önkéntelenül a „Fiúk” feliratúhoz iparkodik, s baljós előjelnek tekinti, hogy az őrszem átküldi a „Lányok”-hoz. Noha a lépcsőfeljáró, illetve a hosszú folyosó tökéletes tükörképe a túloldalinak, Kleiner, aki egykor ugyanitt tanult, mégis idegenül érzi magát ebben a szárnyban. Ami akkor, ott jobb kézre esett, az most, itt, baloldalt található. A képek nem azt ábrázolják, hogyan intézi intelmeit Szent István fiához, a későbbi Szent Imréhez, Szent László se fakaszt vizet a sziklából, s hiába keresnök az igazságos Mátyást és udvarát; nem, itt boldog Margit imádkozik az apácák között, itt szent Erzsébet áll a hóban, hermelinköpenye alatt a rózsákká változott ennivalóval, s az egri nők ádáz dühvel öntik a forró levest a kontyos törökökre. Semmi jó nem ígérkezik ebből a meghívásból...

Várnia kell, a lépcsőkön borotválatlan és rosszkedvű férfiak visszhangos csizmái pufognak, egy-egy szabványos trágárság, mint csúf, szőrös dongó, röpül végig a szent és hős asszonyokat ábrázoló olajnyomatok között, Kleiner kezdi utálni az egész cirkuszt, „úgy látszik, a méltóságos valóban sáros lett ebben a frankügyben, ha ekkora fölajtást csinálnak”.

Végre szólítják, be kell mennie az igazgatói irodába.

A nyomozást vezető urak egyike: jó kétméteres, hatalmas termetű, de nem afféle izomember, díjbirkózó alkat, hanem arányos alkatú, s nagyon elegáns. Társa vékonyabb, alacsonyabb, de a szeme, akár a nagy macskáké: zöldesen, érzéketlenül tekint a belépőre, mint leopárd a prédájára. Még a centisre vágott sűrű haja is afféle ragadozókoponyát formáz, a kis fülek hegyesen állnak kétfelé belőle.

- Szerkesztő úr? Kleiner Tamás, ha jól emlékszem!
- kezdi a magas férfi. Mély hangja nyájas, biztató.
- Már kétszer is voltam itt, kérem szépen.
- Emlékszem! A nyomdatechnikáról beszélgettünk, nemde?
- Igen, kérem szépen. Én kifejtettem...
- ...Hogy az itteni nyomda semmiképpen nem vehető gyanúba az illegális röplapgyártás tekintetében, mivel ezzel a betűtípussal nem rendelkezik.
- Pontosan, kérem szépen. Ilyen betűnk soha nem volt.
- Azzal váltunk el egymástól, hogy megvizsgáljuk, igazak-e az ön állításai. Örömmel közölhetem: ön nem hazudott.
- Akkor én el is mehetek?
- Miért sietünk, Kleinerkém? – emelkedik föl ültéből a zöld szemű. Vonalzót tart a kezében, egyszerű, mindennapos iskolai fejesvonalzót.
- Pillanat, Oszi... Múltkor, Kleiner úr, elfelejtettünk fölteni önnek egy logikus kérdést: ha nem a helyi nyomdában készültek a röplapok, akkor hol?
- Fogalmam sincs, kérem szépen. Nyilván hozták valahonnét.
- Nem, nem! Némelyik annyira friss volt, még mázolódt, mikor kezünkbe vettük. Itt készült ez, a városban, s úgyszólván egyik óráról a másikra. Ismervén az ön jártasságát efféle ügyekben, hadd kérdezzem: netán másik nyomda is van a városban?
- Nincs, kérem szépen... hacsak...
- Hacsak?
- De ez nem vád, kérem szépen: dolgozik itt a megyeszékhelyen egy vésnök. Elképzelhető, hogy neki van házinyomdája. Én őt személyesen nagyra becsülöm, fel se tételezem róla, hogy részt venne efféle dolgokban, állandó hirdetője a Hirharangnak, de ha már tetszenek kérdezni... Vállal ugyanis névjegy-készítést is.
- Aha. Önnek is van névjegye?
- Van.

– Mutatna egyet?

– Ha van nálam, b-boldogan.

Kleinernek remeg a keze, ahogy kutat a zsebeiben. Hallatlan megkönnyebbüléssel húz elő egy számárfüles kartonlapocskát.

A nagy darab férfi elviszi a névjegyet az íróasztalhoz, összehasonlítja valamivel, visszahozza, de tartja a kezében, ütögeti a másik tenyeréhez:

– Valóban másfajta betűk. Ön látta a vésnök betűkészletét?

– Nem, kérem szépen. De az én névjegyem nem önála készült.

– Micsoda?

– Nekem a nyomdász kollégák csinálták. Grátis.

A hatalmas ember odaáll szorosan Kleiner elé, s elkezd hintázni. A sarkáról a lábauja hegyére billen, aztán vissza.

– Humorizálunk, szerkesztő úr, humorizálunk?

– Mit mond ez a főreg, Dezső?

– Én a vésnök betűírőről faggatom, erre ő odaadja nekem azt a névjegyet, amit a nyomdában csinálnak neki... grátisz.

– Nem tetszettek mondani! – sipítja Kleiner. – Azt tetszettek kérdezni, van-e névjegyem!

– Nagyra becsülöd azt a komcsi vésnök barátodat, te zsidó?

– Nem vagyok zsidó!

– Ne hamarkodjunk el a dolgot, Oszi!... Majd megnézzük azt a vésnököt, egyébként szerintem hamis nyom, bolond lenne pont ő, aki az elsők között kerül gyanúba:.. Kleiner úr, nekünk még egy mulasztás terheli a lelkiismeretünket. Annyira a nyomdára koncentráltunk, hogy teljesen megfeledkeztünk a papírról.

– Milyen papírról, kérem szépen?

Az „Oszi” névre hallgató férfi megkerüli Kleinert, a vonalzó fejes végével megkocogtatja a szerkesztő tarkóját. A kövér emberke egész testében összerezzen.

– Nem tudod, mi a papír, te mangalica?

– A röplapok papírja nem ismerős önnek, szerkesztő úr?

– Nem, kérem szépen.

A fejesvonalzó immár nagyot koppan a szerkesztő fején:

– De rávágta, svábbogár, volt egyáltalán a kezében?

– Igenis volt! – kiabálja Kleiner sírósan. – Tele volt vele a kertem! Még a körtefán is találtam belőle!

– A körtefán?

– Ott! Meg a háztetőn!

– S nem gondolkozott rajta, hogy kerülhetett oda?

– Igenis gondolkoztam, kérem szépen. Fölkaphatta a szél. Ez ugyanis nem nyomópapír, amit a lapnál használunk, hanem hártypapír. Átütőpapír!

– S ön szerint kik használnak ilyen papirost?

– Nem tudhatom, kérem szépen. Talán a gépírónők, ha másolattal írnak. Indigót tesznek közé...

A fejesvonalzó hátulról lesújt, Kleiner előrebukik:

– Hol van itt indigó, te niemand!

– Megbolondultál, Oszti?

– Froclizik itt bennünket! Még hogy indigó!

– Kérlek, ne idegeskedj. Azzal nem megyünk semmi-re. Álljon föl, Kleiner úr!

– Nem állok! – sír a szőnyegen a gömbölyű emberke. Mindkét kezével védi a fejét.

– Ej, hát ne bolondozzék, kérem! Maga máris sokat segített nekünk, épp most, a cél előtt hagyna cserben bennünket? Ne legyen már gyerek!

Kleiner följajdul, ahogy megtapogatja a dudort a tarkóján, de engedelmesen föltápaszkodik.

– Nézze, szerkesztő úr, eddig azonos vágányon haladtunk: mi is eljutottunk addig a következtetésig, hogy ez a papír valóban sajátos szerkezetű, különleges célokra való. A „másolás” kifejezés is találó, ezt a fajta papirost ugyanis előszeretettel vásárolják a térképészek, a grafikusok, a reklámszakemberek, hogy vázlatokat készítsenek rá, illetve átírjanak a segítségével külön-

féle rajzolatokat. Térképészt, grafikust, festőt ismer a városban?

Kleiner képéből a maradék vér is kifut:

– Hivatásosat nem, kérem szépen. Csak olyat, aki magánszorgalomból...

– S erről eddig egy szót se szólt nekünk, pedig már harmadszor találkozunk egymással!

– Nem tetszettek kérdezni!

– Tehát még erről is mi tehetünk, te hájpacni, te...

– Oszi, kérlek!... Nos, Kleiner úr, most tanúbizony-ságot tehet a velünk való együttműködésről. Ismer tehát ilyen embereket? Ha amatőrök is?

Kleiner nagyot nyel, aztán bólint.

– Neve?

– Sombor Jónás, zenedei tanár.

– Másik?

– Többet nem tudok.

A megtermett férfi bólogat. Aztán magához inti Kleinert, odavezeti a szomszéd szobába nyíló ajtóhoz:

– Nyissa ki, kérem.

– Én?

– Ön.

– Miért?

– Majd meglátja.

Kleiner lenyomja a kilincset, felnyüszít:

– Úristen!

Sombor Jónás, elfuserált festőművész és szimpla zenedei tanerő, ott fekszik vérében egy szalmázsákon, eszméletlenül.

– Mindent elkövettünk, hogy jobb belátásra bírjuk – mondja bánatosan a mélyhangú. – Bőségesen leltünk Sombor úr lakásán ebből a fajta papirosból. Tudja, Kleiner úr, egy ilyen röpcédulás akciót cseppet se könnyű megszervezni. Ez nem amatőr munka, egy ember aligha tudja lebonyolítani. Gondolja el: kell hozzá nyomda, kell papír, kellenek olyan emberek, akik széj-jelhordják – nem beszélve azokról az információkról...

– Rágalmakról!

– ...Igazaad van, Oszi, azokról a rágalmakról, amelyeket Rhédey méltóságos úrról összehordtak s úgy tálták, hogy igaznak tűnjenek. Mi semmi mást nem kérdeztünk Sombor úrtól, csak arra voltunk kíváncsiak, kikkel érintkezett ebben az ügyben, hisz az se lehetetlen, hogy őt csupán félrevezették...

– Teljesen rossz nyomon tetszenek járni, kérem szépen.

A zöld szemű fenyegetően közeledik a vonalzóval, Kleiner már fogja, védi a fejét, de makacsul mondja:

– Jónás soha nem politizált, kérem szépen! Néha berúg, mindenféle butaságot beszél, szidja az urakat, mert ő egy meg nem értett zseni, de egy szöveget nem képes a falba verni, nemhogy ilyesmiben részt venni. Másnak talán nem lehet ilyen papírja? Miért nem jártak utána, hol vette!

A magas férfi elismerően bólogat:

– Lám, Kleiner úr, önben rejtett képességek lappanganak. Elismerésem! Egyébként utánajártunk: ezt a fajta papirost a helyi bazárosonál lehet kapni, akinek az üzlete ott van szemközt, a fáknál, az állomás felé. Beszéltünk volna övele is, de – hadirokkant lévén – beutalót kapott Hajdúszoboszlóra, kezelésre. Már telefonáltattunk utána. Van még valami jó ötlete?

– Igenis van, kérem szépen!

– Mondja!

– Én nagyon sokat gondolkoztam ezen a dolgon, mert azon törtem a fejem, nem lehetne-e valahogy megírni...

– Azt próbáld meg, te sajtkukac, isten bizony...

– Hallgass kicsit, Oszi. Hagyd beszélni Kleiner urat! Nem látod, mennyire készséges?

– Engem az foglalkoztatott, kérem szépen, hogy kerülhettek a rölapok a körtefámra.

A zöld szemű gúnyosan kiköp, de Kleiner tovább bizonykodik:

– Ne tessék engem kinevetni, kérem szépen. Az ilyes-

fajta könnyű papírt nem lehet valahová földobni. Szerintem ezeket – ledobták!

– Brávó, Kleiner úr! Erre mi is gondoltunk. Csak-hogy azon az éjszakán senki nem hallott repülőgépet a város fölött. Arról se tudunk, hogy hazánkban kormányozható léghajó járt volna. A templomtorony ajtaján sértetlen a lakat, a lépcsőkön vastag, érintetlen porréteg!

– Akkor is!... Tessék szíves lenni elengedni engem. Isten bizony visszajövök, ha talállok valamit. Utánanézek! Fölkajtatok valamit, ha addig élek is!

– Most beszélsz az én szájam íze szerint, te marhahólyag!

– Folytassa, Kleiner úr, mit ajánl?

– Nekem is jó volna, kérem szépen, ha előbbre jutnék. Magunk között szólva, én szeretem a lapomat, de pontosan tudom, mit lehet kihozni belőle. Én szeretnék előbbre lépni, kérem. Szeretném, ha megismernék a nevemet. Ha én egy fővárosi lapban megírhathnám, teszem, egy ilyen nyomozás történetét...

– Tudod, mit írhatsz meg, te hernyó?

– Ne izgulj, Oszi, Kleiner úr ezt csak a példa kedvéért említette, hogy együttműködési készségét bizonyítsa. Én pártolom a gondolatot, szerkesztő úr. Rajta, kérem, szaglásszon, kérdezősködjék, az ön hivatását ismerve ez nem is feltűnő. Ha megtud valamit, azonnal jöjjön...

Kopogtatnak.

– ...Ki az?

– Őrnagy úrnak alázatosan jelentem, a telefonközpontból érkezett!

A magas férfi átfutja a jelentést. Megveregeti vele a bal tenyerét.

– Furcsa hírt kaptunk, Kleiner úr. Most értesítenek Szoboszlóról, hogy egyetlen olyan beutalt sincs a fürdőhelyen, akire a mi félkarú bazárosunk személyleírása ráillenék. Érdekes, ennek hirtelen eltűnni támadt kedve, mit szólsz, Oszi?

– Előkerítjük, Dezső!

– Ha ez az illető netalán másoknak is adott abból a hártypapírból, nemcsak a maga barátjának... akit egyébként meg fogunk követni...

– ...Ha az állapot engedi!

– Jól mondod, Oszi, meg kell várnunk, hogy teljesen rendbe jöjjön. Sajnos, ahol a gyalu jár, ott forgács is akad, ahogy mondani szokás... Nem is tartóztatjuk tovább, szerkesztő úr. Egyelőre ne tudjon semmiről, amit itt látott és hallott. Arra összpontosítson, amit megbeszéltünk. Értjük egymást?

– Igenis, kérem szépen.

Zentay és Ormándy összenéz:

– Országos körozést a bazáros ellen, Oszi!

– Értettem. Mellesleg: bocsásd meg az ingerültséget, de mostanában annyira kirúgok ezekre a firka-szokra... Ha meglátok egy skriblert, már viszket a tenyerem. Nem tehetek róla.

– Tudom, hogy nem tehetsz, Oszi. Egyébként nem ártott egy kis ijedtség ennek az emberkének. No, most – munkára! Eligazítás az egész apparátusnak: ráállni a bazáros vonalára, megtudni, ki fia-borja, milyen a múltja, kikkel érintkezett, hová mehetett. Különösen nagy figyelmet fordítani a legutóbbi napokra. Megvizsgálni, bejuthatott-e a megyeházára, mikor a báró úr azzal a pesti vendéggel tárgyalt. Félkarúról lévén szó, eléggé feltűnő jelenség. Nem kérdem, hogy értesz-e, Oszi, csak annyit mondok: szimatot kaptam!

– Én is érzek valami hasonlót, Dezső! Megcsípjük őket!

– Kell is, Oszi, ha kedves a jó életünk!

6.

Áll a muzsika az Agyagos korcsmában. Jótorkú téglagyári munkások, kifogyhatatlan dalos kedvükkel kérkedő környékbeli parasztemberek zengedezik egyik nótát

a másik után. Fizetés volt vagy vásár – akkor szoktak ilyen murit rendezni...

Ám ha valaki idegen beférne az ivóba, csodálkozva látná, hogy mindenki előtt két pohár van: egy teli boros, meg egy félig vizes. A virágos kedvű mulatozók – ha nagyon száraz a torkuk – mindig a vizespohárhoz nyúlnak, a másikhoz sohasem. Akármilyen nehéz is, megállják.

Pénzük nincs – honnét is volna! A korcsmáros az ő emberük, de nyilván a haszonból él. Ha vége a mulatságnak, a pohár borokat visszaöntik majd a hordóba. Addig: óvják a látszatot. Futóvendég nem jön – erre való két „részeg”, aki odakünn istentelenkedik, a nem kívánatos látogatókat elijeszteni –, ha viszont hivatalos személy, detektív vagy rendőr jönne, akkor... az már a korcsmáros rizikója.

De mire való akkor a lárma, a nagy hejehuja?

Elnyomni annak az ügyes kis nyomdagépnek a csatogását, amelyet Bors működtet az épület mélyében, egy kamra oltalmában. Annak az alkatrészeit tartalmazta a két nagy bőrönd, amellyel ideérkezett.

Az új röplap nem Rhédey viselt dolgait pécézi ki. Arról szól, hogy a Rákosi-Vági-pörrel a maga erkölcs-telen mivoltát szeretné elkendőzni a rendszer, jó pontokat akar szerezni a szovjetellenességgel.

Ahogy azt néhány napja, a forró estében, Rhédey és pesti vendége, oly tömören összefoglalta!

A danázás múltkoriban, az előző alkalommal is bevált, s a társaság létszáma lehetővé tett még egy – cseppet se jelentéktelen – akciót, amelyre egyébként most is sor kerül majd. Íme, Bors befejezte a munkát, megjelenik az ivóban, valakinek odaint, a megbeszélés szerint máris vége a mulatságnak, a vendégek boraikkal a hordóhoz járulnak, a korcsmáros megveregeti a vállukat, aztán ki-ki indul kifelé, eloszlanak a téglagyár felől a városba vezető utcákon, az Agyagos-patak menti réteken...

Hogy miért?

Alig haladnak néhány lépést a meleg nyári éjszakában, magasan felettük kavargogni kezd a hó.

Ha a téglagyár felől fújdogáló szél egy-egy fél percre ellanyhul, ennek a havazásnak néhány pelyhe aláhull; nos, az emberek éppen ezt figyelik, felkapják a röplapokat s eltüntetik, ily módon megakadályozzák, hogy jól látható nyomok mutassanak a gyár felé.

Hogy milyen előrelátó volt Bors ezzel az akcióval, azt a történetek bizonyították; senki nem vette gyanúba röplapszórás miatt a téglagyár kéményét.

Igen, a kéményt!

A szárító alatti pincében, a kémény talpánál, a nyitott tisztítónyílásnál, olyan derék huzat van, csak úgy huhog! Ott áll Bors egy idősebb téglagyári munkással, s finoman adagolja befelé a papírlapokat. A hárttyavékony lapocskák – mintha fellőnék őket a magasba, kigomolyognak a kéményen, s az északnyugati szél szép csöndesen viszi valamennyit a város fölé.

– Nem volt senki illetéktelen az ivóban? – kérdi Bors.

– Nem. A lapszerkesztő próbált bejönni, a barátját kereste – ismerjük mindkettőjüket –, de a részeget játszó fiúk eltanácsolták. Azzal nincs gondunk...

...Vagy mégis lesz?

Kleiner szerkesztő úr, markában néhány röplappal, lélekszakadva iparkodik alá a városba. Feltűnt neki a fékévesztett mulatozás zaja az Agyagosban: „minek örülnek ezek annyira?”. Be akart menni, még hozzá azzal a céllal, hogy a barátját keresi, Sombor Jónást. „Nemrég ment el”, csukladozta gyanútlanul az egyik „részeg”. Attól kezdve tudta: gyanakvása megtermi gyümölcseit. Csak ki kellett várnia egy *hópelyhet*...

A polgári iskola épületében minden sötét és csendes már; az ór is fojtott hangon szögezi a potrohos hasának a szuronyt s az „Állj!”-t, a parancsnok urakat pedig az atyaistennek se akarja fölébreszteni. A röplap azonban megteszi hatását, percekben belül megjelenik Zentay őrnagy – a szerkesztő szerencséjére elsőnek ő –:

- Hol találta?
- Lesz ez mindenütt, őrnagy úr, perceken belül. Száll az égből.
- Mit fecseg itt ez a seggdugasz?
- Hagyd beszélni, Oszi!
- De a jóistenit, Dezső, csak nem azt akarja bemesélni nekünk, hogy a mennyországban komcsi nyomda működik?
- A téglagyár felől fújja a szél, őrnagy úr! Zentay hatalmasat csap a homlokára:
- Ökrök vagyunk, Oszi, hogy nem néztünk fölfelé! Tudod-e, mi a város legmagasabb pontja?
- A templomtorony, Dezső!
- Ménkü bele, Oszi!... A téglagyár kéménye! Onnan röpítik felénk az áldást! Így minden részlet összeáll! Emlékszel arra a jelentésre, hogy a báró úr érkezésének másnapján néhány új embert vettek föl a téglagyárba?
- Mindegyiknek utánanéztünk, Dezső, nem volt köztük priuszos!
- A nevük szerint, Oszi!
- Bocsánatot kérek... Én láttam egy embert, aki aznap érkezett ide, amikor a báró úr, sőt... azzal a vonattal! Szürke ruhát viselt és két nagy bőrröndöt vitt a kezében.
- Ezt valóban jelentették... Oszi! Emlékszel? Látták ezt az embert a kioszkhoz menni! Ahol a félkezű vezette a boltot! Szerkesztő úr, le tudná írni azt az embert?
- Nem figyeltem meg alaposan. Alacsony volt, vállas.
- A két tiszt összenéz.
- A haját nem látta?
- Kalap volt rajta, kérem, de mintha fekete bajusza lett volna!
- Csak nem arra gondolsz, Dezső...
- Minden lehetséges, Oszi! Két éve is a parasztokat izgatta. Mikor kubikosnak álcázta magát!
- Riadóztathatók, Dezső?
- Nem, Oszi, szó se lehet róla.

– Micsoda?

– Semmi hangoskodás, semmi fölfordulás! Hátha valahonnét figyelnek bennünket, jeleznek nekik, bottal üthetjük a nyomukat! Dobbal nem lehet verebet fogni. Ébresztő szájról szájra, fölszerelkezés teljes csendben, indulás zajtalanul a hátsó kijáraton! Az akció magam irányítom! Kérem a város térképét!

Ormándy elrohan. Zentay odahajol Kleinerhez:

– Előlegezett jutalmul, szerkesztő úr: ha elmentünk, kísérje haza a barátját.

– Jónást?

– Igen. Sombor úr szabad. Kiadtam a megfelelő utasításokat. Nyugtassa meg őt, néhány nap múlva nyoma se lesz annak a... hogy is mondjam... sajnálatos közlekedési balesetnek, amelyet elszenvedett. A fájdalomdíj nem marad el. Ért engem?

– Hogyne, kérem szépen.

– Maga nagyon használható embernek bizonyult. Gondom lesz magára. De most tűnjön el, nehogy a százados beleütközzék magába. Ilyenkor nagyon ideges, még én is nehezen bírok vele!

7.

Bors most végez az utolsó adag röplap elindításával:

– No, lesz mit olvasnotok reggelre!

– A hekusokat megüti a guta!

– Nincs nekünk olyan szerencsénk. Hanem – hal-lod-e, szaktárs – kis időre tanácsos lesz mellőznünk ezt a szabadalmazott eljárást. Ha kombinálni kezdenek, könnyen idetalálnak.

– Erre mi is gondoltunk. A nyomdagép biztonságban van?

– Jól elrejtettem.

– Holnap már be se gyere dolgozni. Majd azt mondjuk a főnököknek, hogy megártott a gáz.

– Milyen gáz?

– Ha elkezdődik a szárítás – mint ahogy most is –, odafönn a „padláson”, ahogy mi hívjuk, csak az tud megmaradni, aki már megszokta a gázt. Könnyen el lehet tőle aludni, de örökre... hacsak előzőleg meg nem sül az illető.

– Hogyhogy engem megkíméltetek ettől a paradicsomtól?

– Ki kell azt érdemelni, szaktárs. Aki ott helytáll, annak nemcsak a kocsmában van hitele, hanem a többiek előtt is.

– S épp ettől fosztottatok meg engem! Mondhatom...

– Csssst!

– Mi baj?

– Csillésfüttyöt hallottam!

– Az mi?

– Akkor szól, ha elszabadul a csillé: veszélyt jelez! Várj meg itt, ne mozdulj!

A munkás elfújja a lámpást s eltűnik. Olyan biztosan közlekedik a koromsötétben, mintha a denevérekhez járt volna iskolába.

Lehetséges volna, hogy a nyomozók máris megorontottak valamit? – gondolja Bors. Várható volt, hogy előbb-utóbb rájönnek a cselünkre, őket se kőbőlcsőben ringatták; az viszont különös volna, hogy ilyen hamar ideértek. Köpött volna valaki? Ez nem valószínű, hisz akkor már az Agyagósban lecsaptak volna rám: működés közben tetten érni egy illegális nyomdát, ez minden politikai nyomozó álma. Most minden azon múlik, van-e elég emberük ahhoz, hogy körülvegyék az egész téglagyárat. Ha akkorka egerút marad, hogy a fejem kiferjen, túljárok az eszükön.

Türelmesen várakozik a sötétben, noha már beszédet, lábdobogást vél hallani a feje fölött.

Emlékezetébe idézi a gyártelep nappali képét. Középen, mint valami hatalmas hajó, az ovális alakú szárítóépület: „földszintjén” széles folyosó fut körbe, oda rakják be a nyers téglát, legfelül, a kemencékben tom-

bol a tűz, amelyet arról a bizonyos „padlás”-ról táplálnak. A szárító végében tornyosul a kémény, ő most ennek az alapjánál, a pincerészben lapul. A telep többi részén, rendezett sorokban, a nyitott tároló színek, mindegyiket keskeny vágányokon futó csillékkal lehet megközelíteni. Egyenes vágány vezet a telep végében elhelyezkedő széntárolóhoz is. No, ahhoz, hogy az egészet átfésüljék, a nyomozók valóságos hadseregére volna szükség ebben a sötét éjszakában!

„Mit tennék én az ő helyükben? Vagy fokról fokra szűkíteném a nagy kört, nehogy bárki is kisurranhasson, vagy megvárnám a reggelt a jelenlegi, laza csatárláncban. Meglátjuk, mit határoznak, de innen mindenképpen el kell osonnunk, lehet, hogy éppen a kémény alá vezet az első útjuk...”

Bármennyire figyel is, nem veszi észre, mikor érkezik vissza a munkás:

– Itt az egész banda – susogja. – Csendőrök, rendőrök is vannak.

– Hányan lehetnek? Körülvették az egész telepet?

– Sokfelé láttam mozgást, de mindenhová nem juthat emberük. Meg akarsz szökni?

– Mindenképpen. Tudsz valami megoldást?

– Innen eltűnhetünk a kürtőn át, ha vállalod...

– Miféle kürtő az?

– Egyenest fölvezet a „padlásra”, de most igen meleg lehet benne.

– Horthyék keze között még melegebb lenne. No, gyerünk, mégis följutok a téglagyári mennyzsíkba...

– Ha mindig a nyomomban maradsz!

Megfogja Bors kezét, maga után vonja befelé, a szárító alá: a pokol tornácára.

– Most figyelj, innen indulunk fölfelé! Mindig egyet lépj jobb lábbal, egyet ballal, s ne kézzel, hanem a válladdal támaszkodj!

A kürtő arra szolgál, hogy szellőztesse a pincerészt, másfelől – eleve annak építették – afféle vészkijárat is, hogy omlás esetén az alulrekedt munkások ki tudjanak

menekülni. Három-, négysoronként féltéglányi fokok állnak ki a függélyes falból – csakhogy ezek a fokok most majdhogy sütnék a forróságtól, mint ahogy át van tüzesedve az egész hatalmas építmény.

Bors nagyon hamar megtanulja a szaktárs tanácsának igaz voltát: kézzel nem lehet kapaszkodni. Minden lépés után vállal igazít a testsúlyán, a ruha szigetel valamicskét.

De a levegő is tüzes, amelyet a tüdejébe szív. Máris érzi, patakszik testén a verejték.

Régi emlék ötlík fel benne: amikor elindult Finnországba, az égő tőzeglápon keresztül, vendégoldal hosszúságú bottal a kezében... Máig se tudja fölidézni, hogy sikerült végül átjutniuk elvtársával, Eino Salonnennel azon az eleven poklon. S mikor végre elérték a mocsár végét, mikor lerogyhattak a hóba, arcra bukhattak a jótékony hidegségben, mikor végre levegőt lélegezhetek be, arra néztek föl, hogy német pusák szegeződnek rájuk...

– Mégis itt vagy – mormogja magában.

Lehetnél jobb helyen is, hallod-e! – teszi hozzá gondolatban.

Mennyit kell még kapaszkodniuk?

Váratlanul ér véget a tűzfalú folyosó, de csak annyi a különbség, hogy most egy ugyanolyan forró, de tágas, hatalmas katlanba jutottak. Mindenfelé kékes, pillanatig tartó fellobbanások nyílnak-hunynak, vékony lángnyelvek reszketnek, de nem világítanak. Káprázat ez, vagy valóság?

Társa megérinti a karját. Mintha mozogna a szája.

– Mit mondasz?

– Azt kérdem, bírod-e? – sziszegi fülébe a munkás. Nem örül Bors megsüketülésének: ez nem jó jel. Máris indul megbillenteni egy-két cserepet a tetőn: ki is lehet sandítani, a résen egy kis levegőt beszívni...

– Gyere ide!

– Jövök, Ede – feleli Bors. Most teljes pontossággal látja maga körül a moszkvai Sándor katonaiskola pad-

lását, az árbocvastagságú faoszlopokat, amelyek közé azért másztak fel Dániellel 1918-ban, hogy jelet adjanak a támadó bolsevikoknak. Ott is a cseréppel kellett bajlódniuk, hogy egyáltalán tájékozódhassanak...

Ahogy beszippant néhány korty friss levegőt, megtisztul az agya, újra lát, következtet, tervez:

– Most a kémény felőli oldalon vagyunk?

– Ott.

– Máshonnan nem lehet idejutni, csak a kürtőn keresztül?

– És a „padláson” át... de nem most, mert be vannak fűtve a kemencék. Azt nehéz kiállni.

– Akkor itt biztonságban vagyunk?

– Reggelig. Ha följönnek, észrevesznek. Itt nem lehet elbújni.

Nem, ez nem megoldás...

– Ha jól emlékszem, a szárító túlsó végén van az a kaptató, ahol fölcsillézitek a szemet?

– Igen.

– Akkor oda kell jutnunk. Ha találunk fönny egy csillét, talán kijutunk a gyűrűből, a széntárolónál megléphetünk.

A téglagyári munkás azonnal érti a tervet. Megfogja Bors vállát, de két kézzel:

– No, akkor... szívó tele magad levegővel. Mindig a nyomomban, érted? Elesni nem szabad!

Csupán százötven-kétszáz métert kellene megtenniük – nem több háromszáz lépésnél, de nem látni a végét.

Az út első harmada inkább félelmetes Bors számára, semmint keserves: a padlatból, a samottéglák alatt parázsló tüztömegből vörhenyes forróság árad, a lyukacsokon átszivárgó gázok kéklángú fáklyákat lengetnek, ezek közt az imbolygó, reszkető fények között, a hő délibábjában, folyvást alakját változtatja az előtte haladó ember.

De amikor először kell lélegzetet vennie, Bors akarat-

lanul is feljajdul: mintha forró vizet szívott volna be a tüdejébe.

Még nincsenek az út felénél, s már érzi, hogy gőzölög rajta a ruha. A cseréptető – s vele az enyhülés – irdatlan messzeségbe tűnt. Már füstölög a cipőtalp, éget, de újra s újra rá kell lépni, hisz megállni lehetetlen: ott helyben hamvadna el...

Szemeit elhomályosítja a homlokáról csorgó verejték. Megpróbálja letörölni – saját bőrének érintése is fáj.

Újra levegőt kellene vennie, megpróbál ellenállni: el akarja kerülni az előbbi kint.

Társa hátranéz, lefelé mutat. A kék lángok közt alattomosan görbülő vaskampók sora: azok közt kell átvergődniök. Ha elbotlik... „Elesni nem szabad!”

Az újabb lélegzetvétel gyötrelme különös részegségbe olvad: Bors könnyebbnek érzi a testét, a kálváriajárást – mindent. Ha nekirugaszkodhatna, talán föl is szállna a láthatatlan cseréptető alá! Zenét hall, táncolni támad kedve: igen, mialatt a többiek vígan daloltak a korcsmában, ő a kis nyomdagéppel izzadt.

Kap egy nagy pofont. Keményet, csattanósat. A szaktárs dühösen kiabál vele, de nem hallani a hangját. A sértés felbőszíti, visszaüt, de keze áthatol az előtte álló alakon. Mit jelentsen ez? Elhatározza: szellemekkel nem vitatkozik. Ez úgyis csak álom. Ő most valójában lázas, tegnap még elment az iskolába, éjszakára hirtelen rátört a betegség...

– Édesanya!

A kiáltást nem engedi feldagadt nyelve: nyöszörgés lesz belőle. Vissza kellene feküdni, miért is kínlódta föl magát az ágyból? A szomjúság miatt, igen, inni kellene.

– Adjatok vizet! Teri! Hallod? Teri, vigyázz a gyerekre!

Feketén hullámozik feje fölött az égbolt. A csillagok: mintha szögek volnának a szemében.

Hanyatt fekszik a „padlás” végében, csapzott fekete

üstöke egy gerendára fektetve. Arcának, kezének bőre felduzzadt, megrepedezett.

– Van csille idefönn? – susogja.

– Maradj fekvé, szaktárs! Pihenj!

– Láttad őket?

– Ketten-hárman mászkálnak a színeknél. A többi nyilván túloldalt kutakodik. Kutyaugatást is hallottam.

– Szimatot foghattak a pincében! Az jó!

Félkönyékre támaszkodik, rögtön el is fogja a rosszullét, öklendeznie kell.

– Mindjárt jobban leszel! Jön belőled a gáz.

– Megmentettél, szaktárs. Mi a neved?

– Bélteki Mihály. Erre mivelénk sok Bélteki van, csak névrokonok. Van egy húgom Pesten. Ő is a mozgalomban dolgozik, bőrös. Majd keresd föl, ha alkalmad van rá. Bélteki Piri, Pesterzsébet, Piszke utca-kettő.

– Segíts fölkelni, Mihály!

– Várj még...

– ...Máté a nevem. Hol az a csille? Minden perc számít. Ha átjönnek erre az oldalra, beszorítanak bennünket, hiába volt minden...

A kaptatóról a padlásra vezető sínpáron két csille is áll, egyik még tele szénnel.

– Ezt válasszuk, a rakottat! Jobban megmarad a vágányon!

Szavak nélkül is megértik egymást: óvatosan a lejtőre gurítják a nehéz alkotmányt.

– Feküdj föl a hegyébe, Máté!

– Nem!

– Én maradok a féknél, jobban ismerem nálad ezeket a lórékat. A kereszteződéseknél figyelj nagyon, ott esetleg leugorhat a sínről. Oldalt dobod ki magad!

Valahonnét kiáltás, kutyaugatás hallik.

– Most!

Meglódítják a csillét, másodpercek alatt felgyorsul a súlyos teher.

Bors teli tudóval szívja magába az áldott, hűvös éji levegőt.

Kemény, csattanós döccenés – ez volt az első keresztződés. Megúszták, rajta maradtak a sín páron, most érnek a fedett sínek közé.

Újabb kemény csattanás hallik hátulról, de most elmarad a döccenés. A csille meginog, aztán rohan tovább.

– Mi van, Mihály?

Nincs válasz, csak a kerekek jajgatnak az acélúton. A féknél – senki.

Bors hátraküzdí magát a rázkódó, rohanó járművön, sikerül átvetnie lábát a peremen, elkapja a fékkart.

Vörössárga láng csap fel mögötte, kellemetlen vīj-jogással hasít el mellette egy puskagolyó.

Nem lehet messze a szénhegy... sőt, már-már ott tornyosul előtte... Két kézzel húzza maga felé a fékkart. A kerekek már korcsolyáznak a síneken, baljósan imbolyog az egész alkotmány.

Aztán felvágódik a magasba.

Ahogy Bélieki Mihály tanácsolta, Bors oldalra veti magát. Megüti a vállát, de el tud hengeredni: épen maradt.

Máris rohan bele a sötétségbe, ki a rétre.

Az Agyagos-patakban nyomot veszítenek a rendőrkutyák. Az Agyagos-pataknak tiszta a vize, lemossa a piszkot és a könnyet.

Ötödik fejezet

Hivatkozással az erdei kirándulásokkal kapcsolatos kommunista agitatio és szervezkedés tárgyában kiadott, 4200/10-1927. VII. res. szám alatt 1927. évi június hó 1-én kelt körrendeletemre, tudomásulvétel és az alárendelt hatóságok sürgős szigorú utasítása végett az alábbiakat közlöm:

A különböző hatóságoktól a jelentések és megbízható egyénektől kapott bizalmas információk szerint a „Természetbarátok Turista Egyesülete” alapszabály-ellenes működést fejt ki, amennyiben a turistaság örve alatt úgy a főváros környékén elterülő erdőkben, mint szigeteken, turista menházak, mint általában vidéki városokat és ipari gócpontokat környező erdőkben, ligetekben stb. főleg azonban szombat és vasárnap folyamán titkos kommunista szervezkedést és agitációt folytatnak, nevezetesen forradalmi dalokat énekelnek, különféle destruktív cikkeket és röpiratokat olvasnak fel, s főleg az ifjúmunkásokat és turistákat iparkodnak ezekre a helyekre kicsalni –, ahol hatósági felügyelet hiányában erőszakos beszervezésüket és a leventéknek engedetlenségre való reábírását kísérlik meg.

Felkérem Méltóságodat, hogy ezeket a jelenségeket kísértesse a legéberebb figyelemmel, utasítsa alárendelt hatóságait, hogy a szereplőkkel szemben a legszigorúbban járjanak el, s minden ilyen irányú észleletükről tegyenek hozzám azonnal tájékoztató jelentést.

*Scitovszky Béla
belügyminiszter*

Felharsan az előszobacsengő. Csaknem azonnal az ajtóhoz lép a karcsú, fekete, nagyon csinos szobalány, kikukkant a kisablakon. Két nő áll a küszöbnél, az idősebbik afféle zuglói eleganciában, tollakkal és cse-resznyékkel díszített kalapban, a másik megszeppenve lapít mögötte.

– Én már voltam itt. Elhoztam a barátnőmet is!

– Emlékszem – mosolyog a lány. – Tessék jönni, missziz Bellnek ma van a fogadónapja.

Bevezeti a vendégeket a hallba:

– Néhány percet várniok kell – mondja halkan. – Missziz Bell szólítani fogja magukat.

– Mi a nyavalya, cselédet is tart? – súgja társának a fiatalabbik, mikor magukra maradnak.

– Ez nem cseléd, te lüke. Ez komorna! No, mit szólsz?

– Nagyon izgi – feleli rekedten a kis nő.

Szó, ami szó: van mit nézni ebben a hallban.

A falakat skarlátszínű kárpit borítja, melyen itt-ott, minden rendszer nélkül, különleges formázatú, aranyfényű ábrák, kabalisztikus jelek olvashatóak. Két-három falikar nyúlik ki a légtérbe, mindegyik felett egy-egy félelmes álarc, az alulról vetülő megvilágításban mély árnyékok vésődnek a szemgödrökbe, az agyarakkal körülvett, kitátott szájakba. Nem használ a kedélynek az a hatalmas, kitömött erdei fülesbagoly sem, amelynek merev üvegszemei – úgy tűnik – folyvást a látogatóra szegeződnek. Egy helyütt, nyilván valami befalazott ablak mélyedésében, örökmécs lángja imbolypog, füstje kormosra festette a felette hajló tégláivet.

Küntről ismét behallik az előszoba csengője. Hamarosan idősnek tűnő – erősen őszülő, feketekeretes szemüveget viselő, szürke bajszerű, alacsony – férfi lép be, halkán köszön, nehézkesen leül egy fotelbe, aztán visszaáll a sejtelmes csend.

Mindnyájan megrezzennek, mikor hangos csattanással felnyílik a befelé vezető ajtó.

– Plíz! – hallik bentről valakinek a vijjogó, éles hangja. A cseresznyekalapos nő magával rántja bámészkodó társnőjét:

– Minket hínak!

A szalon, ha lehet, még különösebb. A sűrű homályt csak egy-egy gyertyányi fényforrás célzott világossága deríti: emitt egy sárgálló emberi koponya, amott – hatalmas kalitkában – tarkabarka tollazatú papagáj, „aki” minden belépőnek megismétli az iménti „plíz”-t. A levegőben szivarfüst szállong, amelynek utánpótlásáról az asztalnál ülő koros nő gondoskodik. Előtte jókora üveggömb, amely ugyancsak alulról, rejtett módon kapja világítását.

– Üljetek ide! Sit down!

– Igenis!

– Én már voltam a naccságánál – mondja az idősebb nő. – A barátnőmet hoztam.

– Akkor tenálad beváltak a... hopes!... a remények!

– Igenis, naccsága. Visszajött az én Janim, otthagytta azt a cafka-t.

– What is it „cafka”...? Á, woman rag, I am understand. És te?

A fiatalabbik nő mondaná, de nem jön ki hang a torkán.

– Szerelmes ez a mafla, naccsága... de reménytelenül.

– Á, tehát egy unrequited love! Nálam ilyen nincs. Két pengő.

– Tessék?

– Mondom: két pengő!

A cseresznyekalapos éles pillantást vet a jósnőre:

– Én csak egyet fizettem!

– Teneked love nem volt unrequited... reménytelen.
Csak a tizenhárom hajszáladat kellett elégetned, s a te embered visszatért!

– Hagyd mán – mondja közben a fiatalabbik nő.
Előgombolta a kétpengőst, odaadja a jósnőnek.

– Plíz! – vijjogja a nagy papagáj.

A jósnő megnézi a pénzt, nagyot szív a testes szivarból, aztán lehajol, hogy a kétpengőst valamilyen dobozba tegye. Csaknem a pénzdarab csörrenése után – a két látogató káprázó szeme láttára – elhomályosul a belülről megvilágított üveggömb, valami szürkés kavargás támad benne. A jósnő föléhajol:

– Te vagy catholic?

– Igenis.

– Meggyóntad bűnödöt?

A fiatalabbik nő riadtan pislant társára. Az szigorúan bólint:

– Mondd meg!

– Igenis.

– A pap adott neked ...bűnbocsánat?

– Igen.

– És mondta, hogy többet nem szabad, isn't?

– Igenis – futja el a könny a lány szemeit.

Az üveggömb belsejében ritkul a kavargás.

– Look! Nézd! – bók oda a jósnő.

– Igenis...

– Látod ott oldalt... nem ott, emitt... az a hajladozás?

– Igenis.

– Az az a nő, aki miatt te szenvedsz! Az az ő hatás. Tedd ide a kezed! Rendesen! Egész tenyér, hogy a magnetizmus hasson!

Egy kattanás: a gömb fénye kihuny.

A papagáj dühösen kiabálni kezd, a két nő odapillant...

Újabb kattanás: ismét fénylik a gömb, de ismét kavarg benne valami.

– Vedd le kezéd! Látod? Az a nő rád nagyon haragud!

– Ugye, mondtam! A naccsága! Megtudta! – hadarja a fiatal nő!

– Látom a jövőt – hajol a gömb fölé a jósnő. – Azt a férfit miattad küldték el. Mire visszajön, te már nem leszel ott, ahol most vagy. Te azonban higgyél. Ha őbenne van erős szerelem, tizenhét esős nap után hozád visszatér.

– Biztos?

– Természetes... de csak ha van benne erős szerelem. Ha nem, akkor nem méltó a te szerelmedre. Akkor te...

– Tizenhét napig fog esni az eső? – kérdi gyanakodva a cseresznyekalapos.

– Nem, nem. Én mondtam: tizenhét esős nap. Nem egymás után! Mikor esik, esik!

– És ha nem jön vissza?

– Akkor nincs benne erős szerelem, nem méltó terád. Akkor te eljössz újra. Nem két pengő, nem egy pengő: ötven fillér. Én neked megkeresem a jövőben a neked valót. Az igazságot! Világos?

– Igenis.

– Elmehettek. Nem arra! Azon az oldalsó ajtón! – s amerre mutat, kigyullad egy villanykörte a falon.

A két nő – egymásba botolva – elköszön, becsukódik mögöttük az ajtó.

A jósnő nagyot fújtat.

– Van még valaki? – kérdi egy férfihang.

– Mindjárt!...

Nagy csattanás: ez a hallba nyíló bejárat.

– Plíz! – vijjogja a madár.

– Már azt hittem, estig itt kell ülnöm, Piri néni – jön be az ősz hajú férfi.

– Ez nem lóverseny, Máté! Nem dobhatom ki őket ripsz-ropsz! Meg kell adni a módját! – áll föl nyögve az asztal mellől a jósnő.

– Nem lehetne egy kis világosságot csinálni?

– Hogyne, hogy rájöjj a trükkjeimre! Menjünk át a

másik szobába. Rögtön szólok Paráznak, hoz neked egy jó feketekávét!

– Ismerem a trükkjeidet, Piri néni. Elfelejtetted, hogy én szereltem föl a villanykapcsolót az asztal alá.

– De a papagáj betanítása az én művem – göcög a jósnő. – Ezer látogató közül ezer néz a madárra, mikor eloltom a lámpát és Lóri kiabálni kezd. Ilyenkor mindig van időm füstöt fújni a gömbbe, kezddhetem előlről a halandzsát.

– És az első füst?

– Azt olyankor fújom, amikor lehajolok, hogy beletegyem a pénzt a vasládikába. Az emberek szemérmesek, ha már átadták a pengőt, nem figyelik, mi történik vele. Jóska, nyiss ajtót!

A túlfelőli szobába nyíló bejáratnál ott áll Vincze Jóska. Megritkult a haja az elmúlt évek alatt, a képe is borotvált, sovány – a szeme azonban a régi, teli van tűzzel, merészséggel, türelmetlenséggel.

– Hoztál valami jó hírt?

– Hoztam... de várjuk meg Edét. Hogy érzed itt magad?

– Túl jól. Nem vagyok hozzászokva. A benn töltött évek után... Nagyon viszket már a markom, hogy csináljunk valamit.

– Hamarosan lejár a várakozási idő, addig bírd ki. Szedd össze magad teljesen, hízzál vissza a régi súlyodra. Ha a doktor engedi, mehetsz dolgozni, az állásodat már biztosítottuk, az új irataidba csak a fénykép hiányzik, de azt csak az utolsó nap fogjuk megcsináltatni, nehogy a hekusok beleköthessenek.

– Nagyon akkurátusak, mi? Képzelem, milyen nehéz most a munka...

– Elég nehéz, Jóska, de épp ilyenkor kell még többet vállalni, s még jobban vigyázni. Ezzel kapcsolatban lesz is mondanivalóm. Jellemzésül csak egy példát: egyik elvtársunknak külföldre kellett volna utaznia. Annyira el akarta konspirálni az indulását, hogy nem valamelyik pesti pályaudvaron szállt vonatra, hanem

elhatározta; Gödöllőn száll föl. Csakhogy – balszerencséjére – Horthyék épp akkor mentek ki az ottani kastélyukba, a község teli volt detektívekkel, az elvtársat igazoltatták, s feltűnt nekik, hogy egy pesti lakos Gödöllőn száll vonatra. Kérdés kérdés után – végül bevitték s rájöttek, hogy a papírai nincsenek teljesen rendben! Túl buzgóak se lehetünk!

– Itt a forró fekete, Máté! – jön be Piri néni. – Jóska nem kap, már ivott. Féltjük a szívét.

– De nem ettől, hanem a másiktól, aki csinálta! – huncutkodik Vincze.

– Maradj magadnak, te... te börtöntöltelék! Megmérgesedünk, belőled is olyan élemedett bácsit csinálunk, mint Mátéból, aztán békén hagyod a lányokat.

– Máténak könnyű, ő nő ember! Én magányos farkas vagyok! Az ám, Piri mama, régen meg akartam kérdezni: hogy találod ki azokat a mindenféle szerelmeket, amikkel ez a sok ostoba nő idejön és jósoltat?

– Gyakorlat dolga. Vegyük ezt az utolsó esetet, amit – gondolom – az ajtó mögül hallgattál. Az egyik nő már volt itt, annak egy részeges masször az élettársa, nem is mai gyerek, könnyű előre megmondani, mihelyt csóré, azonnal visszamegy a nőhöz. No, ez most boldogan elhozza a barátnőjét – gondolom, egy faluba valósiak –, aki nyilván szintén cseléd valami polgárnál. Ránézek az ujjára, nincs karikagyűrűje, tehát nem falubeli a szerelme, hanem itteni, fővárosi. Kiderül, hogy „reménytelen” a szerelem: nem az ő osztályából, rétegeből való, hisz akkor mi akadály volna? Hogy bizonyos legyek a dolgomban, megkérdem, vallásos-e. Ha az, megkérdem, meggyóna-e a bűnét. Igennel felel, tehát volt valami közte és a férfi közt, de valaki, vagy valami közbeszólt. Ilyenkor kell a villanykapcsoló, az új füst, utána rendszerint elszólják magukat. Ez a lány a „naccságára” haragszik, tehát vagy a férj, vagy a kamaszfiú keveredett össze szegénykével. Ilyenkor már csak időt kell adni nekik, hogy a dolgok maguktól elrendeződjenek.

- Tizenhét esős nap – mormogja Bors.
- Te már ismered ezt a dumát?
- Igen. Piri néninek ez a kedvenc száma.
- Igazán? Miért?

Piri néni kifele figyel:

– Nincs itt Parázs? Akkor elmondom: tizenhét éves koromban vesztettem el a leányságomat, tizenhétben kerültem Pestre, a tizenhetedik udvarlóm vett el feleségül, tizenhét évi házasság után sikerült tőle elválnom, s hányas számú házban lakunk? – a 17-esben.

– Ennyire szeretsz itt lakni?

– Kiváló hely. A lakás elég tágas ahhoz, hogy űzhessem ezt az ipart, s feltűnés nélkül idejárhassanak az elvtársak; két kijárata van, amiről csak mi tudunk; a földszinten trafik, ami számomra igen fontos, mert...

– Túl sokat dohányzol, Piri néni. Nem tesz jót.

– ...Mert telefon van, ezt akartam mondani; a szívt pedig ne bánts, kell a kuruzsláshoz. No hisz, csak ne volna a párt ilyen szegény, abba is hagynám, elhihetitek! A huszadik században, a materializmus diadalmas térhódítása idején, jósoldatni... ez azért borzasztó, nem?

Harsányan megszólal az előszobai csengő. Piri néni máris iparkodik kifelé:

– Csukjátok be az ajtót, s legyetek csöndben, hátha ügyfél jön!

A két férfi közelebb húzódik egymáshoz:

– Hogy tettél szert erre a remek ismeretségre, Máté?

– Annak a téglagyári elvtársnak köszönhetem, aki segített elmenekülni a kopók körme közül...

– Akit Zentay emberei lelőttek?

– Igen. Ő beszélt nekem a húgáról, megadta a nevét, címét... Kötelességem volt fölkeresni a gyász hírrel. Keményen állta a csapást, azt kérdezte, nincs-e szükségem segítségre... mert akinek az ő bátyja segített, annak rendes embernek kell lennie. Akkor barátkoztunk össze. A jósda a tanár úr ötlete volt. A holmik nagy részét is ő szerezte...

Dániel Ede dugja be mosolygós képét:

– Mit vártok a jövőtől?

– Én azt, hogy végigsétáljak a családommal a Váci utcán és egy pengő borraivalót adjak annak a Zentay Dezső nevű cipőtisztítónak, aki az Ormándy nevű vén rikkanccsal átellenben dolgozik.

– A tárgyra, ha lehetne! Bármelyik pillanatban jöhet valaki. A törzsvendégeim tudják, hogy ma van a fogadónapom!...

– „Kedves, csak ne kutasd, tudni tilos, hogy nekem s neked

Mit szántak, mi jövőt isteneink, kár Babylon sötét Számításait is kérdeni, jobb tűrni, akármi lesz...”

– Nem! Nem vagyok hajlandó tűrni ezt az örökös citatológiát!

– Kénytelen leszel, Piri néni – mondja csöndben Bors. – Emlékszel az Új Márciusnak arra a cikkére, amely a Rákosi–Vági-féle per tanulságairól szól? A harmadik passzus azt mondja: A per a Kommunisták Magyarországi Pártja fejlődésében új szakaszt nyit meg: azt a szakaszt, melyben a párt politikai és szervező munkájának a széles tömegekkel való kapcsolat megteremtésére és kiépítésére kell irányulnia! Megmutatta a per, hogy a pártnak még a Horthy–Bethlen-rendszer terrorja és a rendőrség üldözése ellen is legjobb fegyvere a saját organizáltsága és szervezeteinek a munkásmozgalom minden ágába való beleágyazása.

– Mit jelent ez a gyakorlatban? – kérdi Vincze.

– Két dolgot – feleli Bors. – Egy kommunista újságot, s egy olyan akciót, amelynek révén ismét a tömegekhez fordulhatunk! Idehallgassatok!...

– „*Ha hosszú harc után lakodba visszatérsz,
 És látod: mindened szenny- és nyomorba vész,
 A kölyköd ordít szüntelen, hogy nincs otthon kenyér,
 A palotákban sokezer hogy él, és hogy henyél!...*
*Ropogjon puskaapor,
 Nem enyhül a nyomor,
 Söpörd el őket, mint az ár,
 És nem lesz többé proletár,
 És nem lesz többé pro-le-tár!*”

A dallamot mindenki ismeri: a Bánk bánból való. A szöveget – hogy pezsdíti a vért! – talán csak ők, Parázsék, ahogy haladnak végig az erdős hegygerincen.

Virágjában áll a nyár, a hegyek: megannyi zöldbundás, jó szándékú, barátságos nagy elefánt, sütkéreznek a napon – még az iménti futó zápor is olyan játékos volt, mintha valamelyikük a hűsölés kedvéért trombitált volna vizet a magasba ormányából. Nemcsak engedik oldalukon, hátukon bandukolni a fiatalok kisebb-nagyobb csoportjait, hanem bújtatják, védelmezik is őket – újabban hol itt, hol ott tűnik fel egy-egy ordítóan hekus külsejű férfiú, eljátsszák, hogy nem találnak valamit a térképen, vagy napoznak egyet egy farönkön, de valósággal mozog a szájuk, ahogy számolják, jegyzik az arra járókat, fogalmazzák a jelentést; az ifjúmunkások szervezettsége azonban az ilyen akadályokat nem sokba veszi: elég egyetlen színes szalag az útjelzés alatt, s az arrafele haladó csapat máris bekanyarodik az erdőbe, kikerülni – és kinevetni – a várakozó-leskelődő nyomozókat.

Egy meztelen kőszirt árnyékának védelmében két férfi nézelődik: egy idősebb, meg egy fiatalabb, bajszos, ritka hajú. Azt lehetne gondolni, talán elfáradt az ősz hajú bácsi, pedig a fiatal férfi miatt álltak meg.

– Nem tudok vele betelni – mondja az illető halkan.

– Van időnk, Hentz elvtárs.

– Tudod-e, hol születtem én? Erdőfüle községben, Udvarhely megyében. Ott vannak ám a szép hegyek! Most Filia a község neve... de attól semmit nem változott a szegénység. Kétéves voltam, amikor a szüleimet elvitte a tüdőbetegség, mikor később, az árvaházban megvizsgált az orvos, csak csudálta, hogy én megmaradtam.

– Árvaházban nevelkedtél?

– Ott is. Először apai nagyszüleimnél, de még gyerekkoromban azok is elhaltak. Később édesanyám szülei vettek magukhoz, Homoród-Oklándra. Baróton végeztem el a négy polgárit, utána kerültem Pestre.

– Halod-e, szerencsésebb vagy, mint én: jártál középiskolába!

– Nem ez fontos a mi életünkben, Máté. Egyetemek vannak mögöttünk! Mostanában olvastam el Maxim Gorkij életírásának harmadik kötetét. Ezt a találó címet adta neki: Az én egyetemeim.

– Annak idején én is jártam... jártam ott, ahol te az utóbbi években dolgoztál, Hentz elvtárs, s én is olvastam Gorkij egy-két írását. Mondhatni: azon tanultam az írott orosz. A beszélt orosz ugyanis kissé másként hangzott akkoriban.

– Ma sincs másként, ne szépítsük a dolgot, Máté. Moszkva nagyon nagy város, sok arca van, nemzedékeknek kell váltaniuk egymást, mire olyan lesz, amilyennek szeretnők, amilyennek elképzeljük.

Bors – óvatosan, nehogy társa észrevegye – megnézi magának ezt az embert. Dánieltől sokszor hallott róla, még az emlékezetes 1920-as évből: „Sallaiban nem hétköznapi egyéniséget ismertem meg, Máté!” Most itt áll mellette, igaz, a régi arca változott, bajuszt növesztett – a jelleme, gondolatvilága valóban vonzó és nagyvonalú.

– No, menjünk! Úgy látom, valóban meglesz az a védőgyűrű, amelyről beszéltél nekem, nincs okunk az aggodalomra!

– Arra nincs, óvatosságra így is van. A fiatalok valóban átszűrték a környéket, nem lephetnek meg bennünket a nyomozók, de azt még nem tudjuk, mi a helyzet magában a turistaházban. Ha tiszta a levegő, Ede kiakaszt egy fehér inget „száradni” a kisszoba ablakába, s én még nem látok ott semmit!...

Nem is láthat, mivel Dánielék nem tudnak feljutni a megbeszélt helyre: foglalt a szoba.

A gondnok – aki egyben a büfét is ellátja – suttogva informálja a tanárt:

– Váratlanul jöttek. Nem tudok mit csinálni, a férfi valami fejes. Egyszer valahogy szóba jött, elpanaszoltam neki, mennyit vacakolnak az engedélyemmel, minden félévben kálváriát kell járnom miatta a megyénél. Fölírta a számot, azóta be se kell mennem, postán küldik ki a meghosszabbítást.

– Nem tudod, hogy hívják?

– Ugyan már, tanár úr!... A diszkréció mindenek felett.

– No, akkor kérek egy teát.

– Oroszosan?

– S még te mondod, hogy első a diszkréció?!

Vincze Jóska, a sarokból, kérdően felhúzza egyik szemöldökét, Dániel von egyet a vállán. Jóska kibök az ablakon, ahol a szép nagy túragépkocsi áll, Dániel aprót bólint: értik egymást.

Elkészül a tea, el is fogy, még mindig nem jönnek. Dániel az órájára néz, a büfé túlsó végébe pillant, ahol Piri néni eszeget békésen, s csak legyint egyet, meg a szemét forgatja. Dániel elvigyorodik: ha valaki, Piri néni aztán mindent tud a szerelemről, ha az ismeretlen pár ennyi ideig turbékol, akkor ott nagy szenvedélyek lobognak!...

Aztán – végre –, hallani a léptek dobogását és a falépcsőn, Dániel beljebb húzódik, Vinczének sürgősen meg kell kötnie a cipője zsinórját, Piri néni amúgy sincs látótávolságban, mindenki más érdektelen jelenlevő...

...De az úriember amúgy se néz senkire. Odamegy

a pulthoz, megveregeti a gondnok vállát – egy füst alatt egy papírpénzt is a zsebébe csúsztat –, aztán karon fogja a kalapos, lefátyolozott hölgyet, kimennek az udvari ajtón, hamarosan felbúg a nagy gépkocsimotor, eltávoztak.

S Ede csak ekkor mer lélegzetet venni. Mert ez az úriember – kockás sportöltönyben, sildes sapkában – maga Zentay Dezső őrnagy, a hölgy pedig, bújjon bár akárhány fátyol alá, nem lehet más, mint Zita grófnő, Pölöskey Ágostonné.

Hűh, ha Borsék nem tartják magukat a konspirációs szabályokhoz, s túl korán állítanak be!

Int Jóskának és Piri néninek, hogy megfelelő idő múlva jöjjenek utána, aztán siet föl a kisszobába, kiteríteni a megbeszélte fehér inget. Csak odafönn veszi észre: megvizesedett az ő fehérneműje is izgalmában.

– Megismerted? – esik neki Vinczének, mikor az is fölérkezik.

– Hajaj!

– Ki volt az? – kérdi Piri néni.

– A politikai osztály megbízott vezetője! Saját személyében!

– Gondoljátok, hogy ez véletlen?

– Nem lehet más. Ha a hölgyet nem számítom, teljesen egyedül volt, se kísérek, se senki... Ne komplikáljuk, ha nem feltétlenül szükséges! Olyan légyott ez, melynek messze nyúlnak az előzményei. Gondnok barátunk célzott rá, hogy sokádszor járnak itt.

Kis idő múlva megérkezik Bors is – változatlanul az öreguras maszkjában –, s a Hentznek szólított Sallai Imre. Sebesen elmondják nekik, mi történt. Végül abban maradnak: szerencsére oly szép az idő, lehet beszélgetni a szabadban is.

Így aztán a köszirt oldalában gyülekezik az a néhány további elvtárs, akit vártak. S itt jelenti be Hentz, hogy hamarosan megjelenik az a lap, amelynek fejléce alatt ott lesz ez a szöveg: „Nyomatott a KMP nyomdájában, Budapesten.”

– A „Kommunista” árát 20 fillérben állapítottuk meg – mondja. – A terjesztés és elosztás a szokásos módon, a lehető legnagyobb elővigyázatossággal történjék. Ebben a kérdésben jómagam semmi újat nem tudok mondani azoknak, akik hónapok vagy évek óta mesterei lettek ennek a földalatti munkának. Van azonban egy olyan kérésem, amely további feladatokat ró rátok, elvtársak: meg kellene szerveznünk a munkás-levelezést. Bő anyagra van szükségünk a gyárakból, a hivatalokból, intézményekből, hogy hiteles tényeket tudjunk adni az agitáció kezébe.

Többen is megvakarják a fejüket. Ez bizony nehéz dió!

– Nagyon nagy veszélye van ennek, Hentz elvtárs! Gondold el: bármelyikünk is beszéljen valamelyik ismerőseivel, ha a megtudakolt események megjelennek a kommunista sajtóban, az illető azonnal tudni fogja, kinek adta tovább az információt. Önmagunkat leplezzük le ily módon!

– Nem adhatok minden helyzetre érvényes receptet senkinek – feleli azonnal Sallai. – A körülmények döntenek el, hány tanú lesz jelen egy-egy efféle beszélgetésnél. Eddig is borotvaélen jártunk a meredélyek felett: egyik oldalon a lebukás veszélye, másikon a befeléfordulás, az osztálytól való elszakadás fenyegetett valamennyiünket. A lap megjelenése újabb dührohamokra ösztönzi majd az ellenséget, evvel számolnunk kell.

– Mint mind ez ideig, idén is betiltottak mindenemű csoportosulást és gyűlést, kérte bár a Szociáldemokrata Párt, az alkoholelленesek, az eszperantisták – mondja Bors. – Az a gondolatunk támadt, nem kelle-ne-e afféle táncos-zenés estet, bálát rendezni Magdolna napján, július 22-én!

Az egybegyűltek összenéznek. Valaki rögtön odamordul:

– Talán üdvözlő táviratot is küldjünk a Főméltóságú Asszonynak? Ünnepelje őt, aki akarja, szánkázzon végig rajta az ördögnek az a hétágú...

– Álljunk csak meg egy szóra! – emeli föl a kezét Piri néni. – Mikor én fiatal voltam, a városunkban minden évben rendeztek aratóbálát, de senkinek nem jutott eszébe dísztáviratot küldeni a bátyámnak, aki éppen éjjel tizenegykor kezdett pakolni, hogy reggel háromra a rendet vághassa. A szilveszteri bál se kötelezett rá, hogy mindenki higgyen az újévi babonákban. Ne keverjük össze, elvtársak, a formát a tartalommal! Szerintem jó az ötlet mindenekelőtt azért, mert már a feltételezett rendezők se utasíthatják vissza könnyen, nem-hogy a hivatalos szervek vagy a rendőrség. Afelől nincs kétségem, hogy magán a mulatságon szép számmal képviseltetik majd magukat, de a báli sokadalomban, ahol szól a zene, járják a táncot, nekünk könnyebb lesz beszélgetnünk, nekik nehezebb hallgatózniok!

– Szerintem elvtelenség egyezkednünk a munkásság ügyének árulóival! – veti ellene valaki. – Miattuk vér-zünk, miattuk ülünk évekig a rács mögött!

– No, ez azért nem eléggé pontos fogalmazás! – emeli föl kezét Hentz. – Nem a szociáldemokraták tartóztatnak le bennünket, nem ők vernek a kihallgatások során, nem ők hoznak súlyosabbnál súlyosabb ítéleteket! Félre ne értse senki: nem akarom védelmembe venni se Peyer Károlyt, se Szeder Ferencet, se Kabókot és a többi vezetőt, akik lepaktálnak a Horthy-rendszer uraival és kiszolgálóikkal. Mi valóban a proletárok forradalmának ellenségeit látjuk bennük, mert nemcsak lemondtak erről a nagyszerű célról, hanem harcolnak is azok ellen, akik hűek maradtak az eszméhez. De arról se szabad elfeledkezni: még a legkonokabb, leggyanakovóbb – nem félek a szótól: – a leggyávább szociáldemokrata munkásember is végső soron szövetségesünké lehet, vagy lesz az osztályellenséggel vívott csatákban, hisz alapvető érdekei előbb-utóbb a mi oldalunkra állítják a szervezett munkások tömegeit!

– Egy szó, mint száz: kezdeményeznünk kellene ezeket a Magdolna-bálakat, elvtársak! Olyan alkalom lehet ez, amelyet sokféle módon ki tudunk használni:

találkozhatunk barátainkkal, tisztázhatjuk a félreértéseket, megismerhetjük a szélesebb munkásrétegek nézeteit, legfőképpen pedig hosszú időre szóló, fontos információk birtokába juthatunk anélkül, hogy később, a Kommunista hasábjain való megjelenéskor, önmagunkat lepleznők le, mint akik híreket szereztek, hisz ezek a tudnivalók széles körben hangzanának ott el! Végül – de éppen nem utolsósorban – ezeken a bálokon nagy számban jelennek meg majd a fiatalok, s a velük való kapcsolatok jelentőségét – remélem – senkinek nem kell külön magyarázni.

– Elfogadásra ajánlom a javaslatot! Ki szavaz mellette?

3.

Zentay alezredes beinti a titkárát:

– Ormándy őrnagy úr kivételével senkinek nem vagyok itt! A futár álljon készenlétben, ha elolvastam a referátumot, azonnal átküldetem a Belügybe!

– Igenis!

– Elmehet, kérem.

– Bocsánatot kérek, alezredes úr, egy üzenetet kell átadnom, amely a szokott módon érkezett. Fátyol úrhölgytől...

– Miért csak most szól?

– Az üzenet végén hangsúlyozták, hogy csak akkor adhatom át, ha négyszemközt találom az alezredes urat: mivel pedig a tárgyalás eddig húzódott...

– Kérem az üzenetet!

A segédtiszt összevágja a bokáját, aztán sietve eltűnik.

A borítékocska belsejéből a jól ismert, összetéveszthetetlen parfüm illata érinti Zentay orrát.

„Ma chérie!

Sietek tudatni Veled, hogy Ágoston – némi húzódás után – beleegyezett tervünkbe. Azzal győztem meg, hogy ha a »sasokat« az akció után G. Gyuláék valame-

lyik bázisára szállítják, akkor az Ébredő Magyarok bármikor visszaélhetnek az ily módon szerzett információkkal, ez pedig Gömbösnek ütőkártyákat biztosítana a Bethlennel folyó partie-ban, amelyben jelenleg István gazdáé minden adu. Mivel Ágostonnak jelentős érdekeltségei vannak a kormány tranzakcióiban, beleegyezése nem volt kétséges előttem, csak attól fázik, hogy az akció lebonyolítása – s éppen a Magdolna-bál éjszakáján! – avatatlan szemek és fülek tudomására jut. Erre Nektek kell biztosítékokat adnotok, s ha ez kielégíti Őt, akkor átengedi a »sasok« számára a régi épületet, svábhegyi telkünk túlsó végében, de csakis arra az egy éjszakára.

Feltételezem, hogy mindent megteszel az Ő kielégítésére. De mi lesz velem, amíg újra láthatlak? A bál előkészületei lehetetlenné tetszik, hogy e héten kilátogathassunk a »zöldbe«... A bálon azonban elvárom, hogy erről is tájékoztass. Ne csak mindig ez az átkozott munka!...

Z.”

Zentay elégedetten bólint, aztán szivart választ, a gyufával azonban először a levélkét gyújtja meg.

Erre a hírre várt. A kör bezárult: a terv immár kerek egész.

Jöhetne Oszi!

Belemerül a referátum olvasásába:

„Méltóságos Uram!

A közelmúltban egyik jelentésünkben arról számoltunk be, hogy külföldi kommunista körökben nagy elégtétellel állapították meg: a kommunista földalatti munka technikája az utóbbi időben nagy fejlődést mutatott és bizakodással beszéltek arról, hogy rövid idő múlva oly nagy tökéletességre tesznek majd szert, hogy a rendőrségek képtelenek lesznek azt leleplezni.

Való igaz, hogy lépésről lépésre fejlődött a párt a földalatti konspirációban.

Kezdetben adva volt a pártnak a végrehajtó bizottsága, mely a párt keretén belül a végrehajtó hatalom

teljességének birtokában volt. Néhány ember, akik ismerték egymást, egymással érintkeztek, volt a letéteményese mindazon érzékelhető ténykedésnek, mely a párttevékenység fogalmát kimerítette. A rendőrhatalóság hosszabb vagy rövidebb ideig tartó puhatolódzás, vizsgálódás után csakhamar megismerte a végrehajtó bizottság tagjait, akiket különben majdnem minden párttag személyesen is ismert, vagy létezésükről és ügyükről tudomással bírt. Lebuktatásuk, ártalmatlanná való tételük számunkra különösebb nehézséget nem is okozott.

Okulva ezen, a Kommunista Internationale a konspiratio leleplezésének lehetőségét úgy igyekezett a minimumra csökkenteni, hogy a kommunista végrehajtó bizottság kebelén belül egy ún. »trojkát« állíttatott fel, amely most már kínosan ügyelt arra, hogy annak tagjai teljesen a homályban maradjanak. Ezeket a párttagoknak csak igen csekély, teljesen megbízható elemei ismerték, akik a trojka tagjaival soha másképp nem érintkeztek, csak összekötők által.

Ez a berendezkedés sem biztosította azonban a párt zavartalan működését. Hiába történt intézkedés abban az irányban, hogy Magyarországra külföldi kiküldötteket delegáltak, akiknek személyes ellenőrzése mellett folyt a munka, s hiába küldöttek speciális munkaerőket, így például nyomdászt közvetlenül Moszkvából, mégis rajtavesztettek.

Ez az újabb áldozatokkal járó sikertelenség újabb megoldásra készítette őket. Megszületett a mai szervezet annak technikai apparátusával egyetemben: a hármas titkárság; a trojka helyét most már az ún. »egyes megbízott« intézményével váltották fel, amelynek meghonosítása szerfelett megnehezíti a kommunista ügyekben eljáró nyomozó hatóságok munkáját.

A trianoni határok lehetetlenné teszik az egyes megbízott határon való átkelésének ellenőrzését, a főváros forgataga pedig azt a találkát, amely az utcán jó létre, az emberi élet ezerféle megnyilvánulásakor. De még

abban az esetben is, ha a rendőrhatalóság nyomára jut egy-egy szervezkedésnek és sikerül a szervezkedésbe bekapcsolt egyének egyikét-másikat elérnie, az esetek túlnyomó részében a nyomozás egy bizonyos ponton tovább alig terjedhet, mert a legjobb esetet, a szoros figyelemmel kapcsolatos nyomozást is véve alapul, kénytelen lesz egy ponton megállni, s az egész kommunista frontot aligha tudja majd felgöngyölíteni.

Ezzel sikerült a Kommunisták Magyarországi Pártjának valóban a leleplezéseket a minimumra csökkentenie...”

Kopp-kopp-kopp. Ormándy jele.

– Tessék!

– Hívattál, Dezső!

– Kérettelek, Oszi, kérettelek!

Amikor Rhédey bárót nyugdíjazták és Zentay megkapta a kinevezést, útjaik némiképp eltávolodtak egymástól, de valójában párhuzamosan haladtak: Ormándy – őrnagyi rangban – a fővárosi főkapitányság politikai nyomozó főcsoportjába került, azzal a nem is titkolt céllal, hogy megfelelő gyakorlatot szerezzen a közeli jövőben felállítandó „Központi Csendőrségi Nyomozó Osztály” vezetéséhez. A régi jó szokás azonban megmaradt köztük: ha Oszi jön, finoman, jelzésszerűen összeérteti a cipője sarkát – már nem csizmában jár –, továbbra is csak fél fenékkal foglal helyet, noha nem kell fölugrálnia Dezső szavára, kerek kobakja azonban, a hetenkint centisre nyírott hajjal, továbbra is hűségesen forog Zentay nyomában, világoszöld szeme kutya-bizalommal követi az ő nagy barátjának minden lépését.

– Elolvastam a referátumokat, Oszi. Egyetlen kifogásom van csupán.

– Éspedig, Dezső?

– E jelentésben nem tettél említést a Magdolnabálokról, Oszi.

– Micsodákról?

– Arról a tizennégy kérelemről, amelyet a fővárosi

kerületekben fogalmaztak, hogy ez év július 22-én, a Főméltóságú Asszony neve napjának tiszteletére, zenés összejövetelt rendezhessenek.

– Ne haragudj, nem értem. Ezek az ügyek nem tartoznak énrám. Az ilyenekkel nem foglalkozom.

– Elég baj, Oszi!...

Zentay sétálni kezd a hatalmas irodában: kell a mozgás, hogy fékezni tudja ingerültségét. Ha Oszinak valamit meg kell magyarázni, akkor – régen rossz.

– Előrebocsátom, Oszi, hogy jómagam is nagyon ritkán foglalkozom bálok engedélyeztetésével – kivéve, ha már-már a szemem szúrja ki a mögöttük rejlő tendencia. Abban semmi rossz nincs, hogy a közönség megünnepli a Főméltóságú Asszony neve napját; az azonban legalábbis gyanús, ha 1928 nyarán hirtelen-váratlan a fővárosi szocik, az antialkoholisták, az esperantisták és minden rendű-rangú ismert komcsi fedőszerv hirtelen lojálisnak mutatja magát a Kormányzó Úr Őfőméltósága családjához.

Ormándynak tátva maradt a szája. Szemében látszik, hogy megvirrad, felkél benne egy gondolat.

– Csak nem arra gondolsz, Dezső, hogy...

– De bizony! Pontosan arra gondolok! Tizennégy bál, hét-nyolcszáz résztvevővel számolva, jó tízezer ember, Oszi! Olyan tömeggyűlés, amilyen jószerével tíz éve nem volt ebben az országban!

– Atyaúristen. Én ökör. Azonnal intézkedem, Dezső!...

– Maradj a fenekeden, Oszi. A bálakat engedélyeztetni fogod.

– Hogy?

– Mondom: járuljatok hozzá a bálók megtartásához.

– De hisz imént bizonyítottad be nekem, hogy ez valójában jól szervezett kommunista gyűlések sorozata!

– Éppen ezért kell hagyni, Oszi. Nem érted?

– Ne haragudj, Dezső, nem értem.

Zentay mindennél jobban élvezi ezeket a pillanatokát. Odamegy az asztalához – szép lassan, kényelmesen

–, fölveszi az előbb olvasott referátumot, nyomatékosan fölmutatja:

– Itt, ebben a jelentésben, nagyon meggyőzően bebizonyítjátok, hogy a kommunisták újabban kiválóan konspirálnak, s hogy a régi módszereinkkel már nem tudunk szétcsapni köztük. Magam is így vélem: új utakra kell térnünk, Oszi. Lehetőségeink azonban végesek. Hiába ostromoljuk az illetékeseket, a létszám nem nő kellő ütemben, erőink megoszlanak, annyi embert kellene megfigyeltetünk, hogy arra az úr angyalainak serege is kevés volna. Át kell térnünk a nagyipari módszerekre, Oszi. Nem pecabottal horgászni, hanem meghúzni a vizet a lehető legnagyobb merítőhálóval. A nagy számok törvénye alapján, Oszi, esélyeink megnövekednek. Száz szónak is egy a vége: eljött a monstre razziák ideje, Oszi.

– De milyen alapon? Engem folyton ezzel küldenek ki, ha a főkapitányomat nyaggatom: „hohó, már nem azokat az időket éljük, hol van a törvényes alap?”.

– Itt, Oszi! Ezek a Magdolna-bálok: elsőrendű lehetőség. Még mindig nem érted?

– Kapiskálok valamit, Dezső...

– Ugyan, Oszi, előttem ne add a császárt, nem érted te még ezt a dolgot. Gondolkozzunk logikusan. Eljön július 22-e, lezajlanak a hivatalos fogadások, este bálok vannak Budán és Pesten – itt jegyzem meg, Zita grófnő téged is elvár hozzájuk –, s ezúttal bálok lesznek a külterületeken is. Szolid polgári szórakozás, termelői borok, tombola, szépségkirálynő-választás, hölgyválasz, minden, ami ilyenkor szokás. Hogy a fehér asztal mellett össze-összehajolnak az emberek? Nem ültetettünk melléjük nyomozókat, akkor közömbös dolgokról beszélnek, nem tilthatjuk meg nekik, hogy tervezgessenek és szervezkedjenek, mert nem tudjuk rájuk bizonyítani, hogy ezt teszik. De ha – teszem, az italmérés környékén – valami botrány támad, az mindjárt más. Akkor bemehetünk a rendőreinkkel, elállhatjuk a kijáratokat, egyenkint átszűrhetjük a társaságot, annyit

viszünk be a főkapitányságra, amennyit akarunk: van rá törvényes jogcím!

– Zseniális vagy, Dezső! Istenemre, ez... De valamit nem értek.

– Mit, Oszi?

– A botrányt. Hogyan tudjuk megszervezni, hogy botrány legyen?

– Ehhez csupán tizennégy ember kell, Oszi. No, sokat mondok: huszonnyolc, hogy ketten legyenek a színjátékhoz.

– Annyit ki tudok állítani.

– Egyet se állítasz ki, Oszi. Az embereidet arcról – mit arcról: tarkóról! szagról! – felismerik, be se teszik a lábukat a bálterembe, már megbuktunk az ötletünkkel.

– Akkor... akkor nem tudom, mi legyen, Dezső.

– Én tudom, Oszi. Mondd, bírod te az olasz nyelvet?

– Az o...? Nem.

Nagy kár, Oszi. Meg kellene tanulnod. Olaszország egyike azoknak a hatalmaknak, amelyek néhány éven belül meghatározó szerepet töltenek be Európában. Most fogom előterjeszteni az államtitkárnak azt a javaslatomat, hogy csak olyan embereket alkalmazunk, akik olaszul, illetve németül beszélnek.

Elővesz egy tarkabarka külsejű, lepedő nagyságú olasz újságot:

– Figyelj, Oszi, fordítom: A fasizmus megvalósításában nekünk, magyaroknak más anyaggal és más atmoszférában kell dolgozni. A mi fasizmusunk külső berendezkedésében, külalakjában, konstruktív és újító munkájában nem lesz közvetlen leszármazottja a Mussoliniénak. De, természetesen, sokat tanulunk és átveszünk tőle! Nekünk is vannak már fasiszta szervezeteink. Első: a Magyar Országos Véderő Egyesület, amely az ifjúság fizikai és katonai nevelésével foglalkozik. Majd kötelezni fogja tagjait a fekete ing viselésére. De már most is vannak katonailag organizált feketeingesek: a Sasok. Ezek fejlesztése végez majd a szocialista

szervezetekkel. No, innen már nem olvasom, jön az öntömjénezés, majd egy csók Mussolini ülepére. Mit tudsz a Sasokról, Oszi?

– Az Ébredő Magyarok Egyesületének sportszakosztálya. Valóban fekete inget hordanak, de nekem eddig sose jutott eszembe...

– Nekem igen, Oszi. Ezt a cikket Gömbös Gyula írta, mikor Itáliában járt. Félretettem, egyszer még jó lehet. Ez a szakosztály azonban most azonnal használható a céljainkra, Oszi. Csupa keménykötésű magyar gyerek, lelke mélyéig átítatva a nemzeti érzésekkel. Fiatal emberek, szeretik a pénzt, a jó életet, bíznak a jövőben. Éppen ilyen társaságra van szükségünk – s ami még fontosabb: nem a mi embereink. Ha valami történik velük – mert azért nem teljesen veszélytelen ám a munkások közé bemenni –, nem a mi állományunk gyengül. Ha valami baklövést csinálnak, nem minket tesznek érte felelőssé, sőt – ha jól látom a konstellációt – alkalmasint még dicséretet is kapunk, ha Gyula tarka pávatollait kissé megtépázzuk. No, mit szólna?

Ormándy elragadtatva csóválja a fejét:

– Mindig tudtam, Dezső, hogy... de bocsáss meg, mit szól ehhez Gömbös? Nem lát át a szitán? Hátha nem adja az embereit!

– Beszéltem vele. Készséggel beleegyezett, mert – mint mindig – biztos a sikerben. Csupán az volt a kikötése, hogy a szálak ne személyesen őhozzá vezessenek, hanem tartsuk fedve az akciót mindaddig; amíg ő jónak nem látja nyilvánosságra hozni. Először arra gondoltam, ebbe nem megyek bele, hátha politikai célokra akarja felhasználni a sikerét. Később azonban rájöttem – s ez szigorúan maradjon köztünk, Oszi –, hogy Gömbös éppen most akar köpönyeget fordítani. Eddig jobboldali ellenzéke volt Bethlennek, de minden eredmény nélkül. Az az érzésem, beleúnt ebbe a szélmalomharcba. Jó pontokat akar szerezni István gazdánál. Körülszimatoltam, sejtésemet számos jel látszik igazolni: egyebet ne mondjak, Gömbös elérte, hogy

Pölöskeyék őt is meghívják a Magdolna-bálra. Ott teljesen intim környezetben találkozhat Bethlennel is, másokkal is. Hajnaltájt előállhat eredményekkel is, hisz én úgy intéztem, hogy minden szál egy helyre fusson össze...

– Tehát te máris...?

– Igen, Oszi, én máris. Mondhatni: hetek óta ezen dolgozom. Minden egyes ember megkapta a maga testre szabott feladatát. Épp érkezésed előtt tudtam meg, hogy az utolsó akadály is elhárult: a Sasok – dolguk végeztével – a svábhegyi Pölöskey-villa általad is ismert hatalmas parkjában, illetve a régi épületben gyülekeznek. Az ördög nem alszik, Oszi, azt akarom, hogy véletlenül se szivároгjon ki semmi az akcióból. Ott valamennyien szem előtt lesznek.

Ormándy megütődve néz föl:

– Épp meg akartam kérdezni, miért nem szóltál előbb, Dezső, nekem, a régi jó barátodnak. Vagy talán attól félsz, hogy eljár a szám?

– Szamárságot beszélsz, Oszi. Benned úgy bízom, akár önmagamban. Ha viszont túl korán kikürtöljük az akció hírét az állomány soraiban, akkor – jó szándék ide, vagy oda – a komcsik gyanút foghatnak. Remélem, sejted, hogy nekik is vannak beépített embereik a mi sorainkban, mint ahogy nekünk az övékében. Nem, nem! A főkapitány úrral megállapodtam, hogy az összetartást az utolsó napon rendeli csak el – mellesleg, ez máskor is szokásban volt, nem kelthet gyanút. Az aztán más kérdés, hogy estefelé, lepecsételt borítékban, minden osztag megkapja a pontos címet, a tennivalók rendjét, az áldozatokkal kapcsolatos tudnivalókat...

– Áldozatok is lesznek?

Tudat alatt Zentay régen várt efféle kérdést. Nem is érzi gyomrában az ismerős szorítást, ami oly gyakran előveszi, ha Oszival huzamosabban kell tárgyalnia.

– Minden eshetőségre gondolnunk kell, Oszi. Ezért fogod látni tervezetemben a mentőket, sőt – egy-egy esetben – a tűzoltókat is. A fogaskerekék szigorú rend

szerint kapcsolódnak egymásba. Mindennek klappolnia kell, Oszi. S ha a szerencse is mellénk áll, könnyen lehet, olyan fogást csinálunk, amilyen még soha senkinek nem sikerült ezen a poszton.

Ormándy – talán először életében – eltehenkedik a fotójben, két karját magasba emeli:

– Tudod, mire vágyom én, Dezső, de kimondhatatlanul?

– Tudom, Oszi. Arra, amire én. Vagyis; akire.

– Hátha megcsípjük, Dezső!

– A Legfelsőbb Hadúr kezében vagyunk, Oszi.

– Ő is tud róla? Gratulálok, erre nem is reméltem gondolni...

– Én most a másokra gondoltam, Oszi. Hadistenre, akihez valaha a táltosok fordultak. Akinek fehér lovat áldozott Gyula.

– Gömbös?

– Nem, Oszi, nem Gömbös. Ha elfogadsz tőlem egy jótanácsot: mélyülj el a magyar mitológiában.

– Mi...? Ígérem, Dezső. Ha segítesz, nem ismerek lehetetlent.

4.

Az őszülő hajú, csigás fürtű hölgy nyájasan nézi a sokadalmat. Párnás arcát csöppet megrózsázta a retus, homloka felett a gyöngyös-gyémántos diadémot megfényesítette – igazán jó fénykép. A virágokból összefont girland azonban, amely körülveszi, kissé megfonnyadt a bálterem melegében.

– Így passzol – jegyzi meg Vincze Jóska.

– Ez a vulgáris szellemeskedés nem illik hozzánk, Jóska – inti komolyan Dániel. – Silvio Pellico azt mondja: „Tiszteld minden aggastyánban szülőid- és őseidnek képét! Az öregség tiszteletre méltó minden nemes lélek előtt!”

– De egyszer azt idézted Shakespeare-től, Ede: „az agg kornak tisztelete s rendőrködése felettünk keserűvé

teszi a világot legjobb éveinkben; visszatartja javainkat, míg vénségünk azt többé nem élvezheti!” Ha jól emlékszem, Lear királyt emlegetted! – veti ellene Bors.

Ott állnak a bálterem ajtajában. A mennyezetet színes papírcsíkok díszítik, tarkabarka papírlampionok csüngenek alá róla, s mintha megannyi színfoltot hullajtottak volna alá, a lányok, fiatalasszonyok ruhái reáírnak a fenti díszekre. Szól a zenekar, nem hivatásosak ám, viszont annál lelkesebbek, kevés szünetet tartanak: tangóharmonika, hegedűk, köztük egy különlegesség: tölcsér van rászerezve, sajátos, fémcsörgőt ad, a kisdobnál nagybajszú férfiember ül, aki alighanem katonazenekarnál tanult, mert az ütemet nagyon pattogósan veri.

– Odanézzetek! – mondja hirtelen Dániel.

Az ajtóban – két-három ismerőstől környezve – Hentz elvtárs. Mosoly ül az arcán.

– Egyhangú szavazással úgy döntöttünk, hogy nem szabad kimozdulnia otthonról! – sziszegi Ede.

Borš hallgat. Nem mondhatja el, hogy Hentzet végül is Parázs csábította el ide...

...Aki éppen most szalad oda, pofiján ragyogó mosoly, a fehér blúz fölött sötéten hullámszik fekete haja, az egész teremelés: maga az önfeledt jókedv.

Mikor Hentz megismerte Piri nénit, már túljutott a tájékozódás, ismerkedés nehezen; a hegyek közt megtartott illegális összejövetelük tovább színezte a képet, az pedig éppen Sallaira vallott, hogy kendőzetlenül megmondta: Piri néni véleményét érezte legközelebb a magáéhoz. Mikor alkalom nyílt rá, ő is felkereste a „jósdát” – s megállapította, hogy az egyik legkiválóbban álcázott támaszpontja a mozgalomnak –, aztán sokáig beszélgettek négyszemközt, Sallai azt mondta Dániel Edének, hogy Piri nénire fontos feladatokat is rá lehet bízni, mert a korából eredő tapasztalatok immár jó mozgalmi tudással párosulnak. Ott ismerkedett meg Parázzsal is, felüdítette a fiatal lány őszintesége, hite és tanulni vágyása – nem tudott ellenállni a kérés-

nek, megígérte, hogy néhány percre elnéz a Magdolnabálba...

Ede természetesen joggal dühös, hisz Hentz biztonságáért ő a felelős:

– Arra hivatkozott, hogy kiváló papírijai vannak, egy osztrák cég üzletkötője. Igen ám, de mit keres egy osztrák üzletkötő egy angyalföldi bálon? A legcsekélyebb elővigyázatlanság...

– Ne fessd az ördögöt a falra, Ede! Mit keres, mit keres – egyszerűen a fiatalságát! Ha kérdik, azt mondhatja, hogy volt egy szerelme, talán éppen egy fekete hajú, csillogó szemű, csupa-mosoly karcsú lány...

– Nézzétek már, micsoda költészet! Óh, quanta species, cerebrum non habet!...

– Azaz?

– Minő szépség, de veleje nincs, ahogy Phaedrus rókája mondta az álarcra! Mit szavalsz akkor, ha Zentayék embereinek karmai közül kellene kiimádkoznod! Megyek, megmondom neki a véleményemet!

Bors és Vincze összenéz:

– Te, Jóska, ebből az Edéből teljesen kiveszett az örömmérsék!

– Meg kellene nősíteni. Nem tesz neki jót az agglegényélet!

Sodródnak ők is Hentzék felé...

...De künn, az ivóban valami verekedés támad, s azonnal változtatnak a szándékukon.

Két kapatos munkásember kiabál egymásnak. Úgy össze vannak kapaszkodva, hogy az ott álló „bőrsapkás” rendező nem tud velük mit kezdeni.

– Fizesd meg a sörömet! – üvölti az egyik.

– Fizesse meg a kanizsai hóhér! Te öntötted ki, még rám is jutott belőle, te bádogszabó!

– Hé, szaktársak, itt nem lehet így viselkedni! – próbál közbelépni egy ezüst fejű munkásember, kap is akkora taszítást, hogy Bors karjában köt ki.

– Szidod a szakmámat?

– Az anyádat is, aki a világra pottyantott, az éhenkórász istenedet!

Már egymáson vannak, elesik a rendező is, Bors átlöki az idős embert Vincze karjába:

– Provokáció! – kiáltja. – Vigyázzatok!

Felcsapó-elhalkuló fájdalomművöltés kél a bolyból, s ahogy az egyik verekedőt fölrántják az odakapó kezek, a másik – alatta – már élettelenül nyúlik el, ingén hatalmas vérfolt fut szét vörösen.

– Megkéselte!

Egy asszonysikoly, egy felhördülő férfikáromkodás...

– Jóska! Hentzet mentsd! – kiáltja Bors.

Késő.

Az ajtón – valósággal egymást törve-zúzva – detektívek, rendőrök robognak be, kezükben revolver, vagy a Horthy-szaláminak becézett gumibot.

Bors még látja, hogy Vincze fölkap az ablakkilincsre és fordít rajta – de késő, mert ott is rendőrsisak csillan –, aztán habozás nélkül, teljes testsúlyával, ráveti magát a megszúrt emberre. S elhagyja magát, mire érte kapnak, már nyaklik minden tagját. Az a vörös folt, természetesen, az ő ingét is megfestette.

– Máté bácsi! – hallatszik egy kiáltás. S ezzel egy időben a sebesültből nyögés tör elő, meg valami szó, amely mintha valaminek az eleje volna: „azist...”.

Kemény rendőrmarkok közt utazik a levegőben. Résnyire nyitott szeme sarkából még megpillantja: viszik a sebesültet is. Érzi arcán, testén az utca hűvösét, hallja a közelgő mentőautó szirénáját.

– Ez az egyik – mondja valaki.

– Kuss – hangzik a válasz.

A bálterem felől zajgás, kiabálás, trilláznak a rendőrsípok. A mentőautóval egy időben a riadókosci is fékez a bejárat előtt: ennek az autónak csak teteje van, hosszában – egymásnak háttal – a pad, kétfelé szóródnak le róla a rendőrök.

Nyilvánvaló: ezt mind előre megszervezték.

Csupán egyetlen szemvillanásnyi jel árulta el Bors-

nak a csalást: az a hatalmas vérfolt. Az egykori hentes ismeri annyira az emberi anatómiát: ahová azt a kést állítólag beszúrták volna, nincs ilyen átmérőjű, ennyire vérző ér.

Most nagyon kell figyelni: vajon előkerül-e a másik provokátor vagy sem, egy mentő érkezik-e, közös kocsi-ban viszik-e mindkettejüket.

Nincs semmi terve, csak az élet- és osztályösztone: talán még lehet tenni valamit Hentz és az elvtársak érdekében.

A mentősök már futnak, szó nélkül emelik mindkettejüket egy-egy hordágyra, csúsztatják be a mentőkosiba. A motor máris felzúg: indulnak.

Ha ez az álhalott valamit forral...

Nem forral az semmit, fölül, azt mondja társasági hangon:

– Mittelmann.

Mi ez? Jelszó? Bors mindenesetre nyög egyet.

– Fölülhetsz – mondja a férfi. Koponyáján ritkásan lengedezik a haj, jókora fülei szinte forogni látszanak.

– Itt már biztonságban vagyunk! Te vagy az ellenőr?

– Én – feleli Bors sóhajtva. Úgy tesz, mint akinek kellemetlen a leleplezés. Fél könyökre támaszkodik. – A haverod ottmaradt.

– Ott hát. Neki kell vallania a késre.

– Nem neked? – kérdi Bors azonnal. – Én a te nevedet olvastam tanúnak és az övét sebesültnek.

– Eltévesztették. Egész idő alatt így gyakoroltunk, hogy én voltam alul. Baj?

– Mindegy. Fő, hogy sikerült.

– Nem vettek észre semmit, mi?

– Szerintem nem.

Mittelmann finnyásan eltartja testétől a véres inget:

– Ezt eldobhatom. Nem jön ki belőle a folt soha.

– Dehogynem!

– Citromsavval?

– Fenét. Borotvával!

– No, ez igaz... – heherészik a nagy fülű férfi. Koto-

rászik a fehérneműje alatt: – Mit gondolsz, kivehetem a hólyagot?

– Isten őrizz! – vágja rá Bors azonnal.

– Gondolod, hogy ezzel kell igazolnom magam a rajos előtt?

– A rajos...? Persze. Neki is el kell számolnia.

– Te mi vagy?

– Én? Hogyhogy?

– A Sasoknál! Nem a magánéleted érdekel.

– Én a Sasoknál... szakasznok vagyok.

– Még sose láttalak.

– A törzsben dolgozom.

– Akkor bizonyára szép fizetésed van!

– Nem panaszkodhatom. A többi szakasznokhoz képest elég rendesen keresek.

– Mondd, hogy lehet valaki szakasznok?

– A táltos javaslatára – feleli természetes hangon Bors. – A táltos előtt kell vizsgázni.

– Nehéz volt?

– A vizsga? Elég nehéz... de nekem szerencsém is volt. Észrevettem egy apróságot... mikor be akartak csapni.

– Beugrató kérdések? Volt nekem egy fogalmazóm, akivel a sors háromszor is összehozott, annak volt szokása beugrató kérdéseket föltenni. Először, nem mondom, meg is fírlt, kaptam is hat hónapot.

– Mivel vádoltak?

– Házasságszédelgéssel. Az volt a baj, hogy mindegyik nőm ragaszkodott a templomi esküvőhöz. A fogalmazó úgy csinált, mint aki elhiszi, hogy semmi közöm nem volt se a másodikhoz, se a harmadikhoz. Ráterelte a szót a Bakáts téri templomra, ahol valamikor a háború előtt azok a cselédházasságok voltak... emlékszel te arra?

– Nem arra lakom.

– Én meg odavalósi vagyok, a Bakáts térre. Az volt a helyzet, hogy az odavalósi hóhemek, ha egy kis ingyen kajához és nőhöz akartak jutni, afféle „svarc”

házasságokat kötöttek. A vén piás sekrestyést pár koronán meg lehetett venni, fölvette a papi hacukát, összeadta a párokat. Este – persze a cselcsi hozományából – nagy murit csaptunk a Boráros tér mögötti csehókban, megvolt a nászéjszaka, másnap az új „férj” elszegődött egy homokszállító dereglyére, nyár végén, ha előkerült – míg tartott a pénzből. No, a fogalmazó elmondatta velem, hogy voltak azok a szertartások, mit énekelt a kántor, meg effélék – aztán rám kiabált, hogy a cselédházasságoknál soha nem volt orgonálás! Hát nem ő nyomozott azokban is?...

– Mondd, Mittelmann, de őszintén: tudja a rajos, hogy neked priuszod van?

'Az emberke habozás nélkül vágja rá az „igen”-t.

– No, akkor vacak világ köszönt rá. A táltos világosan megmondta, hogy csak tiszta embereket szabad alkalmazni. Valld be, mennyit adtál neki?

– Én? Száradjon le a kezem, ha adtam neki. Nem is kért, de hiába kért volna, miből adtam volna? Úgy le voltam égve...

– Tehát utólag kell neki fizetned – állapítja meg Bors találomra.

Mittelmann nagyot nyel:

– Átlátsz rajtam, szakasznok. Most mi lesz?

– Potyára végezted el a tanfolyamot, potyára véreztetted össze az inged. Nem kapsz egy fillért se.

– Jézus!... Ezt nem mondod komolyan, szakasznok!

– Semmi kedvem viccelni. Nem fogom a jó állásomat kockára tenni a hozzád hasonló pitiáner vagányok, meg a rajosod tőlem ellopott pénze miatt. Mert azt sejtetted, hogy tőlem kapjátok a pénzt!

– De hisz láttad, hogy mindent úgy csináltam, ahogy mondták! – hadarja sírósan az emberke. – Angyalföldön engem nem ismer senki, az óberhéről jött őrnagy úr nem cincálta végig a pofánkat, nézett a fejünk fölé azzal a macskaszemével, megmondta, mi vár arra, aki eltér a menetrendtől...

– Macskaszemei voltak? Azt ismerem – mondja Bors.

– Az nagyon veszélyes ember. Ha most itt lesz és meglát, megfrüstököl mindnyájunkat.

– Pedig azt mondta, hogy átjön a bálból!

A mentőautó rohan, Bors gondolatai azonban sokkalta gyorsabban röppennek egyik lehetőségtől a másikig. Kezd kirajzolódni előtte az akció egész kiterjedése.

– Egyetlen megoldást látok, cimbora – mondja végül. – Ha megérkeztünk, mindjárt eltűnünk, te írsz egy igazoló jelentést. Ha holnap, vagy holnapután nem állunk fejre, akkor ki tudom utalni a pénzedet. Még a rajosnak se kell letejelned.

– Rám nézett a jó isten mind a két szemével! – örvendezik Mittelmann. – Ha nem te esel rám, hanem valaki más... Hanem eltűnni nem lesz könnyű. A parancs szerint a mentőautó egészen az épületig visz, ott már várnak bennünket, kimenni nem szabad...

– Nem számít – feleli könnyedén Bors. – Láttad az épületet, nem?

– Kívülről. Egyszer mindenkit végigvittek a Svábhegy túlsó oldalán, megmutatták, hogy reggel merre kell szétszóródni.

„Aha! Svábhegy... A macskaszemű őrnagy átjön a bálból... Kezdem pedzeni, mire megy a játék.”

– Van rá egy pár óránk, lesz valahol egy félreeső helyiség... Az a fontos, hogy mielőbb elkészüljünk a jelentéssel. Akkor van remény. Bízd csak rám magad.

– Kösz, szakasznok. Hálám örökké üldözni fog.

– Feküdjünk vissza, Mittelmann. Ha a kocsí megáll, valaki benéz és látja, hogy ekkora nagy vérfoltokkal csevegünk, még meg talál lepődni – mondja Bors. Most némi csendre van szüksége: végig kell gondolnia egy ötletet.

5.

Zentay Dezső alezredes – mint már annyiszor – hálát ad az égnek, hogy ekkorára nőtt. Minden feltűnés nélkül körül tud tekinteni, ha akar, átlát a fejek fölött.

A zöld szalon ajtajában, látszólag véletlenül, ott áll a házigazda, Pölöskey Ágoston hosszú pezsgőspohárral a kezében, s csupa olyan embert gyűjtött maga köré, akikkel hosszú beszélgetést lehet folytatni. Mint valami falanx, elállják a bejáratot – a bennfentesek tudják, hogy odabenn nagy dolgok történnek Bethlen gróf, a miniszterelnök és Gömbös Gyula, a Fajvédő Párt vezére között.

Túlfelől, népes társaság középpontjában, Vass József, reverendában. Ő a jelen kormány népjóléti és munkaügyi minisztere, ő helyettesíti Bethlent, ha a miniszterelnök külföldre utazik. Vass nyilván a bizonyítványát magyarázza: tavasz végén az osztrák rendőrség elfogta az illegálisan Bécsben dolgozó Kun Bélát, el is ítélte, viszont elengedték fülük mellett a magyar kormány meg-megújuló kiadatási kérelmeit, ekkor a miniszter személyes levélben fordult Ignaz Seipelhez, az osztrák kancellárhoz – aki szintén felszentelt pap –, de ott is kudarcot vallott, sőt finom rendreutasításban is részesült. A lapok természetesen nagy részletességgel tárgyalták az ügyet, a miniszter úr pedig mosakszik – gondolja Dezső, s egy pillanatra eljátszik azzal a gondolattal, mit tett volna ő, ha rábízzák a feladatot. Szeme közben a divatos színésznőt, Biller Irént követi, aki pillangóként csapong körbe-körbe az urak csoportjánál – a jelenlevők mindegyike pontosan tudja, hogy Irénkének szabad bejárása van a hátsó kapu felől Vass József dolgozószobájába is – „mit a szobába! a reverendája alá!”, mondta egyszer Kozma Miklós, a társaság közkedvelt Nikije, neki mindent szabad, ő Horthy és Bethlen barátja.

Hol lehet Zita?

A francia úr társaságában fedezi fel – Clavelnek, vagy minek hívják, látszik rajta, hogy jó néhányszor a pezsgőspohár fenekére nézett, most gőzerővel udvarol. Clavel úr volt eddig a csepeli Vámmentes Kikötő Részvénytársaság vezérigazgatója; most, hogy a magyar állam – nem kis pénzért – megvette a francia részvénye-

ket, egyéb tisztviselőkkel együtt hamarosan ez a béka-
evő francia is hazakotródik. Dezső enyhe irigységet
érez: hogy Clavel ne akadékoskodjék, kapott huszonöt-
ezer pengő végkielégítést és kitüntették a Magyar Ér-
demkereszttel, amely most is ott fityeg a sötétkék-fehér
epoettes díszruhán. Jó lesz szemmel tartani őket, Zitá-
ra nagy hatással van a szép adjusztírungra!...

...Igaz viszont, hogy Zitára még a szép öltözékeknel
is nagyobb hatással van a politika, s most látszik rajta,
hogy minden mosolya, minden szava, minden gondola-
ta mögött ott lappang a nagy kaland bizsergető izgal-
ma. Ha a Magdolna-akció sikerül, könnyen lehet, Zen-
tay Dezső alezredes széles mellén is ott díszlik majd
valami szép kitüntetés. Van még ott hely bőven!

Maholnap négy éve, hogy valóra vált a titkos álom,
s Zita az övé lett, néhány héttel a Bajóthy-kastélyban
és környékén lezajlott malőr után. Ő, Zentay, állta az
ígéretét, azon a címen, hogy vízjárta területre nem
lehet építkezni, a csendőrlaktanya és gyakorlótér más-
hová került, a Bajóthy-birtok érdekei nem szenvedtek
csorbát – ezek után Zita is betartotta szavát, együttlé-
tük azonban mindkettejüknek csalódást okozott. A lel-
kifurdalás tette-e, vagy a szeretkezés üzleti előzményei
– nem tudtak feloldódni, végül hallgatólagosan úgy
döntöttek: „tévedtünk”, Dezső akkortájt el is maradt
a Pölöskey-villából. 26-ban azonban, Guszti bácsi em-
lékezetes fiaskója és kényszer-nyugdíjaztatása után –
nem kis mértékben azért, mert végül a kormánynak
annyira kellemetlen ellentét, az oly sok terhelő bizonyí-
tékkal fenyegetőző Hír György, tisztázatlan körülmé-
nyek között meghalt a Rókus-kórházban, s az erről
szóló jelentést Zentay készítette – Dezső csillaga fölra-
gyogott, először megbízást kapott a vezetésre, aztán ki
is nevezték, előléptették, s éppen ebben az időszakban
a grófnő ismét kitüntette kegyeivel, de most már min-
den belső fenntartás nélkül. Azóta – ezt Dezső büszkén
állapítja meg magában – az ásszony szenvedélye csak
nőtt, sokat emlegetett intuíciói pedig valóban segítettek

az elhárító munkát. Be kell ismerni: ez a Magdolna-névnapi nagy akció is nagyobb részét tőle eredeztethető. Korábban Magdolna-bálat rendezni kevesek előjoga volt még az arisztokráciában is; mikor Zita hírét vette a szocik ötletének, vérvörösre vált sértett gőgjében – de talán éppen ez az indulat szikráztatta ki belőle a nagy razzia gondolatát.

„Most persze ott a feje, hogy zajlanak a dolgok a másik épületben, minden tervszerűen halad-e?” – mosolyog magában Zentay, s máris keresi szemével Ormándy őrnagyot: Oszi tartja a kapcsolatot az illetékesekkel.

Ormándy megérzi a kutató pillantást, a megbeszélte módon jelzi: „minden rendben”, de van valami a képén, ami arra indítja Zentayt, hogy lusta, nagy lépteivel átszelje a társaságot és barátjához menjen.

– Fegyelmezd a képed, Oszi – mondja neki halkan.
– Már csak a házigazdák miatt se kelthetünk gyanút. Mi van?

– Halad a dolog – feleli Ormándy. – A bálakat már mindenütt félbeszakították, de még nem futott be valamennyi mentőkocsi.

– Hogyhogy? Nem adtál minden mentős beteghordó mellé egy-egy nyomozót?

– Dehogynem!

– Világos utasításokat kaptak?

– Persze! A legrövidebb időn belül bevonulni a megadott címre. Budára átérve a megkülönböztető jelzéseket használni tilos... Azért ültettük őket a sofőrök mellé! Imént volt itt a Sasok vezetője, azt mondja, néhány embere még hiányzik.

A Sasok – erről maga Zentay is meggyőződött – mind elméleti, mind gyakorlati kiképzésük során jól megállták a helyüket. Igaz viszont: más a próba, s ismét más, ha „élesben” zajlik az akció.

– Rövid ideig még várhatunk, Oszi. Ha akkor se kerülnek elő a hiányzók, akkor indítsd el a vészcsoportot.

– A vészcsoporthoz? Én azt a legeslegutolsó eshetőségre tartogatnám...

– Ez az, Oszi! Ha valamelyik Sasnak eljár a szája, vagy más módon veszélybe sodorja az akciót, megbukunk, olyan fegyvert adunk a szocik meg a komcsik kezébe, amely nemcsak bennünket terít le, hanem az egész területet diszkreditálja. Gondold el, állami szerv, állami pénzen, ellenzéki zsoldban álló emberekkel provokálja a munkásrétegeket, s mindezt éppen a Főméltóságú Asszony neve napján!

– Ezért féltem egy kicsit a dologtól, Dezső...

– Észrevettem rajtad, ne félj. Azért tartom a szemem az akción, Oszi..., s ezért kell bevetned a vészcsoporthoz. Mit érdekel engem néhány Gömbös-legény sorsa, mikor ilyen nagy a tét! Igenis el kell tenni őket láb alól, ha azt vesszük észre, hogy veszélyeztetik valamivel az akciót! Most egy-két percig járj-kelj a társaságban, aztán feltűnés nélkül menj át a régi villába, még egyszer ellenőrizd, beérkezett-e valamennyi Sas, egyeztesd a listával, s aki hiányzik, az ellen habozás nélkül vedd be a vészcsoporthoz!

– Igenis, Dezső.

– Ne feledd, éjféltájt már meg kell kapnunk a lefoglaltakról készült első névsorokat, elvégezhetjük az első szűrést! Ha a hógörgeteg megindul, Oszi, azt megállítani nem lehet, abból lavina lesz, ha tetszik, ha nem. Egyetértesz?

– Igen, Dezső.

– Föl a fejfel, Oszi! Gondolj arra, hogy soha ilyen jó esélyünk nem volt a nagy fogásra!... S most azonnal tűnj el, kijött Gömbös Gyula a zöld szalonból, ha észrevesz, az lesz az első dolga, hogy a Sasok felől kérdezzet, reggelig nem szabadulsz, ha előnt a szóáradatával!

Ormándy azonnal szót fogad, Zentay pedig – futó pillantást vetve órájára – úgy dönt magában, hogy elég abból a franciából Zita mellett. Pölöskey egy ideig úgyis a miniszterelnök körül sündörög, lesz idejük néhány szót váltani négyszemközt...

– Készen vagyok, szakasznok!

– Akkor írd alá, Mittelmann!... A címedet is. Az igazit! Tudod, hogy bennünket nem szabad félrevezetni!

– Futok a pénzem után, szakasznok... Tessék.

Bors még egyszer átfut a szövegen, nem felejtett-e ki valami fontosat: ő diktálta Mittelmannak, miről írjon. A Sasokhoz való belépés dátumától az első eligazításon, a gyakorlatokon át az iménti végrehajtás részleteiig minden ott szerepel a papirosokon, nevek, dátumok, helyszínek.

– Jól van, cimbora. Erre iszunk!

Mikor a mentőautó előtt kitárult a nagykapu, mikor odakanyarodtak a régi épület bejáratához, mikor az ott álló férfi – mély torokhangon – azt kérdezte, honnan jönnek s a választ kipipálta egy listán, mindketten kaptak egy kis élelmiszer-csomagot s egy üveg bort. „Egyenest föl a lépcsőn”, mondta a mélyhangú űr, ezért Bors azonnal bekanyarodott a földszintre, maga után intve Mittelmant; végimentek egy hosszú, sötét folyosón, bekanyarodtak, s ekkor a „szakasznok” megtalálta azt a helyet, amelyet kezdettől keresett: egy ablak nélküli személyzeti szobát. Ide vették be magukat, itt körmölte le Mittelmann az „igazoló jelentést”, közben ettek is, ittak is – a nagyfülű üvegében már alig kotyog némi lőre, most Bors palackja következik:

– Egészségedre!...

– Köszönöm, szakasznok!

– ...És nagyon sajnálom!

– Mit?

– Ezt! – s odaüt.

Mittelmann csuklik egyet s elterül.

Néhány perc múlva takaros kis csomag készül belőle: az ágytakaró vékony szegélye erősebb, mint a sodrott zsineg, a kispárna huzatából pedig kitűnő dugasz ké-

szül a nagyfülű szájának betömésére – jó ideig nem lesz vele semmi gond.

Bors terve eddig jól bevált: itt van kabátja belső zsebében egy írásos vallomás a provokáció előkészítéséről, megszervezéséről, lefolytatásáról, jó néhány név is szerepel benne.

Mi lesz azonban a letartóztatott elvtársakkal? Mi történik, ha feltárják Hentz elvtárs valódi énjét? Sallai Imrét ez a rendszer 1919 óta halálra keresi – nem lehet olyan nemzetközi botrányt csapni, amelynek fejében kieresztenék őt a fogaik-karmaik közül. A frankhamisítást is rájuk bizonyították, mégis kibújtak a hurokból, egy-két balekre kenték rá az egészet, máris olyan híreket hallani, hogy Windisch-Graetz herceg is, Nádosy volt rendőr-főkapitány is kormányzói amnesztiában részesült...

Ha erre nem gondol, Bors dolga leegyszerűsödik: kilép az egyik ablakon, kivárja, míg teljesen tiszta a levegő, eltűnik az öreg villából.

Így azonban – marad. Várakozik. Ki kell várni az alkalmat, hátha többet is tud tenni, hátha tárgyalhat valamelyik fejessel.

Leveszi a cipőjét, harisnyás lábbal nesztelenül közelíti meg az előcsarnokot, alkalmas pillanatban felsuhan az emeletre.

A provokátorok csapata biztonságban érzi magát: nem tesznek lakatot a szájukra, dicsekszenek, vitatkoznak, esznek-isznak. Néhány újabb adat kerül Bors tévedhetetlen memóriájának mélyére, ki hol játszotta el a megkéselt vagány szerepét.

Talán negyedóra, húsz perc telik el ezzel a lappangó figyelemmel, mikor odalenn csattan a kilincs, egy ismerős hang kurtán kérdi:

– Nem téved? Mindenki itt van?

– Alázatosan jelentem, tizennégy cím szerepel a listán, valamennyien lejelentkeztek – válaszolja a mély torokhang.

– A parancsnokuk? Arra a... csoportvezetőre gondolkodok...

– Zoltán, őrnagy úr. Nálunk „zoltán” a rangja. Ő is főnt van.

– Köszönöm! Továbbra is éberem! A legcsekélyebb gyanús jelre: riadó!

– Értettem, alázatosan!...

Bors ott lapul a lépcsőkorlát védelmében. A lépcsőn szabályos ütemben közelednek a lépések.

Annyi idő jut a döntésre, amennyi alatt Ormándy őrnagy fölér az emeletre.

Ha bemegy a Sasok közé, egyetlen kérdésére kiderülhet, hogy mindenhol ideérkeztek a provokátorok, s mégis hiányzik egy – vagy két – ember. Kutatni kezdenek, riadóztatnak, meglelik a megkötözött Mitelmannt, esetleg őt is. Lehet, hogy el tud menekülni, de ezt eddig is megtehetette volna.

Ha Ormándy fölér s ő nekiugrik, elég egyetlen nyikkanás, kirohan tizenegynéhány hétpróbás vagány...

Nincs más megoldás, ezt kell vállalni!

Ormándy lakkcipős lába most lép föl az utolsó fokra.

Bors izmai megfeszülnek...

– Őrnagy úr, kérem!... – nvílik odalenn az ajtó.

– Igen?

– Alázatosan jelentem, egy rendőrautó kér bebocsátást.

– Nyilván a küldönc. Eressze be, igazítsa el, hová jöjjön.

– Igenis!

Elmúlt az alkalom. Ormándy – elegánsan, estélyi öltözékben – bevonul a Sasok szobájába.

– Vigyázz! – bömböli egy hang.

Ahogy becsukódik az ajtó, Bors azonnal indul a lépcsőhöz.

Épp idejében: lenn a mélyhangú őr már ereszti be a rendőrt. Kövérkés tiszthelyettes, az ünnephez illő cylinderben, egyenruhában, hóna alatt terjedelmes boríték, sok vörös pecséttel.

– Jövök már – mondja Bors közömbös hangon. Ha a kapuban álló mélyhangú meglátja is, nincs baj – együtt jöttek Mittelmannal.

– Ormándy őrnagy úrhoz – mondja a tiszthelyettes ízes tájszólással.

– Már várja magát, csak eligazítja az embereket! – s Bors szándékolt lassúsággal húzza a szót, hogy közben a kapuőr kimenjen.

– Azt üzeni... azt üzeni, hogy várjuk meg. Jöjjön be ide!

Odainti a lépcsőfordulóhoz, ahol egy üvegezett ajtót lát.

„Csak nyitva legyen!”

Nyílik. Valamilyen szalon, letakart fotőjökkel, üvegablakokkal. Messze, a park túlsó oldalán, fényfoltokat látni: ott az előkelők bálja.

– Hol a fenébe a villanykapcsoló... – mormogja Bors. – De sajnálom... Tegye már le azt a fõveget!

– Letehetem éppen...

– A mundért is!

– Micsoda?

A válasz: egyszerű, célirányos, pontos. Úgy csuklik össze a köpcös kis rendőr, mint a colstok.

Talán csak másodpercei vannak: Bors villámsebesen forgatja le áldozatáról a rendőr-egyenruhát, rántja magára a nadrágot, a gombos zakót. A cipőt nem az ő lábára találták ki, de most ez legyen a legnagyobb baj.

Aki most lép ki a lépcső alól, nem ugyanaz a rendőr, aki bement. A formája viszont eléggé hasonlít, különösképpen a régi villa gyér világításában.

Bors – a rendőrcilinder ellenzójének árnyékában – úgy dönt, nem is megy be a Sasok közé, a szobába, hanem vár a folyosó félárnyékában. Majd szólítják!

Ezt hallja bentről:

– Ez meg hogy a fenébe lehet?... Álljanak sorba! Aki a nevét hallja, „jelen”-nel felel! Bukor!

– Jelen!

– Csamangó!

– Jelen!

Eljutnak Mittelmannig. Nem felel senki.

– Hol van ez a Mittelmann?

– Talán kiment, alázatosan...

– Maga látta?

– Nem. Vagyis... mintha láttam volna.

– Ismeri, nem?

Hogyne, őrnagy úrnak alázatosan... Én vagyok a rajosa.

– Kicsoda?

– Mondom: a rajosa. Nálunk egyébként „zoltán” a megszólításom, de őnekik nem jár rá a szájuk, úgy hívnak: rajos...

– Elég! Keressék meg nekem ezt a Mittelmannt! Az őt azt jelentette, hogy mindenki beérkezett!

Felcsapódik az ajtó. A Sasok kitódulnak. A mérgelő-dés heve Ormándyt is errefelé viszi, meglátja a „rend-
őrt”:

– Hát maga? Mire vár, miért nem jött be?

– Alázatosan jelentem...

– No, adja már ide! – s feltépi a borítékot.

Bors szeme nagyot villan a simléder alatt: már az első lapon ott sorakoznak a nevek. Legfölül a helyszín, ez esetben: „Újpesti Munkásotthon”.

Ormándy végigpergeti ujjai közt a lapokat; ekkor érzi meg magán a „rendőr” tekintetét. S azonnal nyúl a belső zsebébe...

...A lapos revolvert azonban már nincs ideje elő-
húzni.

– Ami késik, nem múlik, Osi – mondja Bors az elterülő úriember fölött.

S most?

Nincs idő hosszú töprengésre.

Kilép a lépcsőfeljáróhoz. Az egész épület visszhang-
zik a Sasok jövés-menésétől, zajongásától...

– Zoltán!

– Igenis! – rohan elő a Sasok csoportvezetője.

– Hívja össze az embereit! Gyorsan!

– Rajos úr! – hangzik a közelből. Két ember már hozza is az alélt köpcöst a lépcső alól.

– No, már meg is van? – kérdi Bors a magasból.

– Alázatosan jelentem, ez nem Mittelmann!

– Tudjuk. Mittelmann megszökött ennek az embernek a ruhájában... Én láttam, csak nem tudtam, kicsoda. Maga most kiválaszt két embert, künn áll egy rendőrautó, azonnal induljanak: ha az úton halad, utoléri! A többiek... itt van mindenki?

– Igenis!

– A többiek átfésülik a hegyoldalt. A fogaskerekű lenti végállomásánál lesz a találkozási pont... mondjuk, másfél óra múlva. Addigra mi is ott leszünk!

– De...

– Végrehajtani! S közlöm, hogy ezért nem kapnak külön pénzt, csak odalenn... és nem maga veszi fel egy összegben, nehogy valakiben rossz érzés támadjon. Érti?

A „zoltán” nagyot nyel.

Néhány perc múlva ismét csend borul a régi villára. Bors kikeresi a borítékból azt a névsort, amelyet ott vettek fel, ahol – az este első felében – ő is tartózkodott. Megtalálja Hentz Sámuel nevét, a foglalkozás: üzletkötő, mellette külön feltüntetve: „osztrák állampolgár”. Ott van Dániel Ede, Vincze József, Klein Judit neve...

– Ébredezz, Osz! – s Bors néhány pofont ad Ormándynak, nem olyan igazit, haragból születőt, csak akkorát, hogy egy-két pillanatig megmaradjon az öt ujj helye. Másik kezével sebtiben átkutatja az ájult férfi zsebeit. Az arany öngyújtó egy ötletet sugall: azt magánál tartja.

Egy-két perc múlva Ormándy szempillája megreb-ben. Csaknem azonnal ugrana is, Bors azonban gyorsabb, Osz nagyot puffan a padlón.

– Ennek semmi értelme, őrnagy úr. Inkább tárgyaljunk! Előrebocsátom: az épületből nem várhat segítséget, mindenkit elküldtem, az őrral – ön után – könnyen elbá-nok. Nos?

– Miről akar tárgyalni?

– Egyszerű kis üzletet ajánlok, de ennek első feltétele, hogy ne legyünk négyszemközt. Az a kérésem, legyen oly jó idehívni Zentay urat és Pölöskeyné méltóságát.

– Micsoda?

– Ne vesztegessük az időt, jó? – s előhúzza zsebéből az öngyújtót: – Tudom, hogy ön büszke magyar úr, akármivel nem tudok hatni magára, ezért elmondom, mit teszek, ha nem jutunk dűlőre egymással. Ön felveszi a telefont és idehívja a hölgyet s az urat. A hangjában öröm és buzgalom: nagy újságot mond, megtalálta Bors Mátét – lám, még csak hazudnia se kell. Ha nem így tesz, akkor én ezzel a szép kis jószággal... így ni... meggyújtom a függönyöket. Mire a tűzoltóság ideér, önből nem sok marad. Tudom, ön most arra gondol, vannak dolgok, amiért az életet is érdemes odaadni. Egy barátomtól hallottam az ismert latin mondást: „dulce et decorum est pro patria mori”... nemde Horatius? Csakhogy ez az ügy: nem olyan dolog. Másfél óra múlva a magyar bulvársajtó legügyesebb riporterei faggatják ki a fogaskerekű végállomásánál gyülekező Sasokat, honnan jöttek, mit csináltak. Könnyítésül odaadom nekik Mittelmann úr saját kezű nyilatkozatát... íme! s megfelelő időben őt magát is, hisz mondanom se kell, ő már nálunk van.

Ormándy nagyot nyel:

– Minek magának Dezső és a grófnő?

– Mindent a maga idejében, őrnagy úr. Ha itt lesznek, megtudja. Nos?

Bors lángra csattintja az öngyújtót, szemével int a telefon felé.

– Egyszer majd fordul a kocka – mondja Ormándy rekedten.

– Tudja a számot? Ha nem jut eszébe, segítek... megnéztem a kis noteszában.

Ormándy nem tehet mást, csak a fogát csikorgatja. Remeg az ujja, ahogy tárcsáz.

– Halló!... Igen, tudom, azt hívtam! Kérem, hívja a készülékhez Zentay alezredes urat. Ormándy őrnagy keresi.

– Bravó! – s Bors, kezében a pisztollyal, visszahátrál a függönyökhöz, az öngyújtóhoz.

– Dezső? Szervusz! Nagy újság van... Igen, minden rendben, de... nem hagysz szóhoz jutni, kérlek... megtaláltam Borsot.

A telefonból artikulátlan hang tör elő.

Máté jelentősegteljesen meglepetti a névsort.

– Nem, kérlek, a névsorban!... Igen, az elfogottak közt! Volnál szíves azonnal idejönni Zitával?... Igen, őt is hozd, feltétlenül! Hogy miért? Hát...

– Mondja: azt ő tudja!

– Hát... Azt ő tudja!... Igen! Várlak benneteket!

A telefon a helyére kerül.

– Igazán kitűnő volt, őrnagy úr. Most már nincs egyéb kérésem, csak erre a listára ráírni: „szabadon bocsátandóak!”. Így ni... S most arra kérem, álljon az ablakhoz. Ha lehet, semmi ostobáskodás. Nem szívesen okoznék fájdalmat. Mittelmann is él, s ha minden jól megy, annak a kapuőrnek se lesz komolyabb baja, akinek ön majd leszól, ha a vendégek megérkeztek. Én mindig itt állok ön mögött, erre bizonyosan számíthat.

7.

– Mit hallok, Osi? – s Zentaynak nehezebbre esik kívánni, míg Zita, gyönyörű estélyijében, besuhog a szobába: majd letapossa a grófnő sarkát.

Ormándy mereven áll.

– Mi van magával, kedves Ormándy?

– Ettől a kis játékszertől fél... Szép jóestét kívánok – mondja Bors, a pisztollyal a kezében. – Ha volna szíves mindkét kezével a levegőbe kapaszkodni, alezredes úr... Remélem, nincs önnél fegyver!

– Mit akar itt? – kérdi fagyosan Zita.

– Ezeket az embereket kiszabadítani – feleli habozás nélkül Bors, odamutat a névsorra. – Ormándy urat többé-kevésbé sikerült meggyőzőnöm. Szeretném, ha ugyanez Zentay úrnál is sikerülne.

– Akkor én megyek. A házamban előkelő vendégek vannak, ott a helyem. Rossz ötlet volt magától engem is idehívni! – s Zita máris indul kifelé, fejét büszkén hátrahúzza a nagy konty.

– Egy pillanat, grófnő!... Már Pelsőczy koromban is tiszteltem a logikáját: ön bizonyosra veszi, hogy nem fogom megsebesíteni. Megígérhetem: ha nem kényszerít rá, a szerelmét se bántom...

Zita megtorpan.

– ...Tudja, kire gondolok! A turistaházbeli partnerére!

– Ez... ez aljasság!

– Amit mondok, vagy amiről beszélek? Ne kérjük fel döntőbírónak az ön kedves férjét?

A grófnő szeme összevillan Zentayével.

– Ha lehet, ne húzzuk az időt! Ki vele, mit óhajt!

– Ön idekéreti a gépkocsiját, a park hátsó bejáratához. Az őrnagy úr telefonál az illetékes beosztottjának, hogy engedje szabadon azokat, akik az ön által odavitt listán szerepelnek. Ha ez megtörtént, ön hazatérhet és kiszabadíthatja az urakat, akiket én, természetesen, megfelelő óvatossággal becsomagolok.

– Ez lehetetlen. Ennyi időre nem maradhatok távol.

– Szerintem Pölöskey úr, miután megállapítja, hogy ön, grófnő, Zentay alezredes úr társaságában tűnt el az estélyről, arra törekszik majd, hogy ezt a félreérthető szituációt senki ne észlelje. Ha ön visszaérkezésekor, idehívja, netán együtt oldják fel az urak kötelékeit, akkor persze a félreértés tisztázódik, sőt a későbbiekben még használható...

– Elég! – kiabál Zentay. A revolver billenésére elhalikul. – Zita, ezt nem teheti!

A grófnő rálegyint:

– Kénytelen vagyok. Minden adu az ő kezében van

Szilárd, határozott hangon kéri a kocsiját a telefonban.

– Köszönöm, grófnő – bólint Bors. – Most Ormándy úr következik.

– Oszi, megtiltom!...

– Muszáj, Dezső... Náluk van Mittelmann, nyilatkozatot adott, a Sasok gyülekezőhelyét is ismerik.. Leleplezik az egész akciót!

Zentay magába roskad. Zita elbiggyeszti a száját, aztán odaszól Borsnak:

– Kérek valamit, amit magamra teríthetek. Ebben a ruhában nem állíthatok be a rendőrségre! Az ékszereimet is lerakom... vagy adjam át magának?

Bors elmosolyodik:

– Ez nem volt méltó magához. Egyébként: valamilyik múzeumot javaslom. Hallottam hírét a Pölöskey-gyémántoknak, értékes, régi darabok, közgyűjteményben volna a helyük. Egyszer talán azt is megérjük!...

Mihelyt Ormándy befejezi a telefonálást, Bors megmarkolja a készüléket, kitépi belőle a zsinórokat – éppen elegendőek a két tiszt gúzsakötéséhez.

Behúzza a függönyöket:

– Uraim, az ajtónállót, engedelmeükkel, elvisszük magunkkal. Ő vigyáz majd a hátsó ülésen Mittelmann urra, aki egyébként lenn pihen a földszinti cselédszobában. Ha akarnak, kiabálhatnak, szerencsére nagy a park és szorgalmas a báli zenekar, bízom benne, hogy nem hallja meg senki. Ó, csaknem elfelejtettem: holnap reggel lesznek szívesek valamennyi őrizetbe vett személyt – bűncselekmény hiányában – szabadon engedni! Gömbös Gyula úrnak pedig azt üzenem, hogy ossza fel a Sasok szervezetét, mert a tagság színe-javát már ismerjük, nem jósolunk nekik szép jövőt, ha a munkások közé beteszik a lábukat. Ezt üzeni egy szakasznak!

Tisztelgésre emeli kezét, begombolja magán a rendőruniformist, s udvariasan előreengedi a grófnőt.

Hatodik fejezet

Tömeg

Munkát! kenyeret!

Munkát! kenyeret!

Jön a tömeg, a tömeg!

*Mint a megriadt legyek
röpülnek róla a kövek.*

*Szálló szikla apró szikra,
mint ki a szemét kinyitja,
ha vasdorong ütötte meg.*

A tömeg

járó erdő rengeteg,

ha megáll, vér a gyökere.

Termőföld talpa, tenyere,

Százezer hegy a kenyere,

itala nem férne ködnek

s a ködök bár hegyet födnek,

a tömegnek nincs kenyere.

Kenyértésztaként dobódik,

hánykolódik, dagasztódik

a tömeg.

Tömény összejt, püffeteg

tapogatóit kibontja,

nyúlik, válik amőbaként,

más dudorait bevonja.

Világ, bekap a tömeg!

Felleget fú orralika

ódvás foga

bérmászárnyák görbe sora.

Kapkod, nyúl, ahova ér,
csűrért, gyárért, boglyáért,
hétórai munkáért,
a Göncölért, Fiastyúkért,
bővízű alföldi kútért –

Nyirkos, görbedő atyáim,
édes, sovány leánykáim
a tömeg.

Körötte füstölgő csövek.
Folyót piszkál a szalmaszál, –
ni, kapja, viszi már az ár!
és sodorja a padokat,
a kiszniket, a kocsikat,
a csákókat, a lovakat,
a fölmutatott kardokat –

Óh!

Minden más hiábavaló,
az alku, az átok, a csönd, a szó!
Ő

az épület s az építő,
lenn alapkő és fönn tető,
a dolgozó, a tervező –

Éljen a munkásság, parasztság,
nem fogja polgári ravaszság,
fölrúgja milliónyi láb, –
hú! tömegek, tovább, tovább!

Búza

*Zúdul a szél a rétekre,
sóhajunkkal keveredve.
Dohog a föld, zúg a búza,
zeng a búza.*

*Verejtéünk egy-egy cseppje
száraz földdel gyúrva egybe
buzaszem a búzaszáron.
Zúg a búza.*

*Kenyér magva, tőke magva,
megy a csűrbe, fut a bankba.
Hozzánk nem ér, csak a hangja:
zúg a búza.*

*Nő a búza, nő az ínség.
Fegyverkezik az ellenség.
Csöndet kíván a fasizmus!
S zúg a búza.*

*– Ahol nővök, táborom van,
hadirend a táboromban,
golyó, sortűz kalászsomban
(zúg a búza)*

*– Ide, aki földet szántott!
Ide, aki traktort gyártott!
Segítsetek, proletárok!
Zúg a búza*

József Attila

- Kérhetek egy pohár ásványvizet?
- Hogyne, bácsi! Négy fillért tetszik fizetni.
- Elvenné innen a tenyeremből?
- Igen... És itt a krigli... itt tessék megfogni.
- Köszönöm szépen. Isten fizesse meg a jóságát! – s

Bors, markában a langyos gyógyvizet tartalmazó korsóval – eltipeg a kúttól, letelepszik az egyik hatalmas pálmafa alá. A kecses ívben aláhajló levelek – no meg sötét szemüvege – alól zavartalanul fürkészheti a Széchenyi fürdő ivócsarnokába érkezőket.

Csak annyit tud, hogy jelszavas találkozót szerveztek számára. A folytonos rendőri üldözés, a sorozatos letartóztatások miatt a föld alatt tevékenykedő kommunistákat a lehető legkevesebb tudnivalóval, útbaigazítással látják el az összekötők: amiről valaki nem tud, arról a nyomozók kínpadán se beszélhet.

Meleg, párás az ivócsarnok levegője, odakünn tombol a nyár, s Borsnak itt kell ülnie – ki tudja, meddig – egy régimódi, színevesztett ferencjóskában, megőszített hajjal-szakállal, vakszemüvegben, fehér bottal! Maholnap negyedéve játssza a világtalant, néha azon veszi észre magát, hogy kis hónapos szobájában, teljes magányban is bottal ütüögeti a bútorokat, ha egyik sarokból a másikba akar eljutni. Igaz viszont, ez az álcázás eddig tökéletesnek bizonyult. Minden héten újabb és újabb kommunistákat vesz őrizetbe a rendőrség, őhózzá azonban mindeddig nem jutottak el.

Igaz, alig-alig mozdul ki otthonról: keféket köt, környezete meg van győződve vak mivoltáról, a párt pedig

csak egy emberen – Dániel Edén – át érintkezik vele, méghozzá nyomós okból.

Két esztendeje, az emlékezetes Magdolna-bál után – amikor minden idők egyik legkiterjedtebb, legdühödtebb rendőrhajszáját indították el miatta – a csepeli Szabadkikötőben búcsúztak egymástól: Borsnak azonnal el kellett hagynia az országot, indult Délnek, hogy átszökjék Jugoszláviába, Palicson élő családjához. A nagy válság kirobbanása nyomán azonban Európaszerte érezhetően életre kapott a forradalmasodás lappangó tüze: Borsot ismét riasztották, 1929 végén visszatért Magyarországra. Mire – álnéven, hamis igazolványával – lakást, munkát szerzett magának, olyan letartóztatási hullám söpört végig a párton, amelyenre rég nem volt példa. Januárban a titkárság két tagját fogták le, márciusban megtalálták a titkos pártnyomdát, áprilisban nagy fogást csináltak a nyomozók: elkapták a Moszkva mellett megtartott II. pártkongresszus két hazatérő küldöttét... Azokban a napokban Dániel – még csak nem is a fővárosba, hanem a Cinkotai Nagyitce vendéglő melletti kiserdőbe – hívta el Borsot, hogy beszéljen vele: ő maga is csaknem két éven át volt „talonban”, nemrég aktivizálták, most teljes nyíltsággal megmondta: egyesek éppen Borsban gyanítják az árulót.

– Nehogy azt hidd rólam, hogy én se bízok benned – mondta. Ugyanolyan lelkiállapotban volt, mint barátja, aki belesápadt a gyanúsításba. – Van egy romantikusnak tűnő javaslatom. Hoztam magammal papirost, tintát, tollat. Itt, azonnal, szerkesszünk egy memorandumot a felső vezetés számára. Írjuk le benne, hogy te a mai naptól kezdve a legmélyebb illegalitásba vonulsz. Külsődöt megváltoztatod, új lakásba költözöl, senkivel nem érintkezel a mozgalomban. Ha azt akarod, hogy megtaláljunk, küldesz nekem egy levelet dr. Hébelt Ede címén, ebben felfeded az inkognitódat. A postabélyegző dátuma majd igazolja, mikor adtál magadról életjelt. Jómagam csak akkor nyitom föl a

leveledet, ha az illetékesek rehabilitáltak, azaz tovább folytatódnak a letartóztatások, s rólad minden gyanúsítgatónak le kell szállnia. Minden mást bízunk a jövőre... s ne feledd, mit mond a nagy Horác az Ódák második könyvében: „Aequam memento rebus in arduis servare mentem.”

– Mementó? Ez így hangzik, mintha máris temetnél – felelte kedvetlenül Bors.

– Őrizd meg lelked nyugalma a szerencsétlenségben!

– Jó.

Megszerkesztették az emlékeztetőt, amelyet aztán Dániel maga vitt el dr. Hébelt Edéhez, a kommunistákkal szimpatizáló hírneves jogtudóshoz; letétbe helyezte az okmányt.

S a letartóztatások – folytatódtak. Májusban már Szegeden is tizesével fogták el az elvtársakat, köztük Horváth Janit és Berbenkov Mikolát; júniusban Szolnok és Békés megyében csaptak le, egyszerre hatvanhat elvtárs került a csendőrnnyomozók keze közé. E hó végén Ede bemutatta a két hónappal korábban kelt emlékeztetőt felső kapcsolatának, Normai Ernőnek, akit még 19-ből, a magántisztviselőktől ismert, s akiről sejtette: fontos vezető posztot tölt be a budapesti kommunista szervezetben. Normai megköszönte az információt, néhány nap múlva utasította Dánielt, hogy üzenjen Borsnak: legyen augusztus 9-én délben a Széchenyi fürdő ivócsarnokában, szólítsa meg azt a férfit, akinek elefántcsontból faragott kutyafejes bot lesz a kezében, kérjen tőle négy fillért ásványvízre, s ha az illető a négy helyett negyven fillért ad, felfedheti magát. Két nappal e beszélgetés után Normai is lebukott...

Bors – elkeseredésében – beleiszik a langyos vízbe, pedig se teste, se lelke nem kívánja. Hogy megnyugtassa magát, elképzei, milyen is lenne az a világ, ahol nyugodtan letelepedhet egy kiskocsmá kockás abroszszal letakart asztala mellé, s szép lassan, gusztussal,

fölhajthat egy gyönyörű szép nagy korsó sört, utána pedig egy másikat.

A Vajdaságban eltöltött, békés hónapok boldogságát, a családi örömeket csupán ez a gondolat keserítette meg: meddig kell még – újra meg újra – belefogni a sziszifuszinak tűnő harcba, mikor feledkezhet meg a szüntelen veszélyről, ha ismét visszatér Magyarország-ra? Vajon eljön-e a dicsőséges Második: megérik-e még egyszer Tanács-Magyarország kikiáltását?

Másfél év szaladt el szüntelen, kemény munkában: a család nagyon elszegényedett, Terit többször is betegség döntötte ágynak, a kamaszodó, hosszú kezű-lábú, immár tizenharmadik évébe lépő Kisborsnak is bele kellett kóstonia a kenyérkeresők nehéz életébe – nagyon kifogytak mindenből –, s csak az ő, Bors ottléte hozta úgyahogy egyenesbe a família költségvetését. Erre rájuk szakadt a nagy válság, s neki épp ekkor kellett ismét visszaindulnia! Vajon meddig marad víz felett a hajócska a háborgó időkben?

Bezzeg az ügyesek, a megalkuvók, az árulók!

Az Edével folytatott beszélgetés utáni álcázást csakis Piri nénire, az egykori „jósnőre” bízhatta, aki végre föladhatta a korábbi „ipart”; Piri néni „fehér” maradt, nem volt politikai priusza, a párt a Vörös Segély egyik ágának irányításával bízta meg, a politikai foglyok hozzátartozóinak segélyezésével foglalkozott. Változatlanul együtt lakott Parázssal, akinek viszont sikerült elhelyezkednie a Szociáldemokrata Párt egyik vállalatánál, a Törekvés Takarékpénztárnál, a telefonközpontban; tőle hallották, hogyan élnek például a szociáldemokrata munkásvezetők.

Bors még Jugoszláviában tartózkodott, amikor – 1929 nyarán – ez a vezetőség ismét egyezséget kötött a kormánnyal, ezúttal néhány, tíz éve emigrációban élő társuk hazahozatala érdekében. A legszínvonalasabb koponya, ennek az üzletnek a „tárgya”, kétségtelenül Garami Ernő volt, akinek jobboldali beállítottsága, harcos antikommunista mivolta még Horthyéknak

is tetszett. Nos, Parázs elmesélte: eredetileg úgy tervezték, hogy Garami a takarékné egyik vezetője lesz, csekély 2000–2100 pengő fizetéssel – a helyzet aztán változott, Garami a „Népszava” irányítását vette át, s ott csak – csak! – 1220 pengő havi fizetést élvezett!

– Ezerkétszázhusz pengő! – mormogta Bors, miközben Piri néni a haját „őszítette”. – Ez éppen egy ezreszel több, mint amennyit a szakmámban megkereshetnék, napi kilenc-tíz órai munkával, a vágóhídon!

– Ha hagynának – tette hozzá Piri néni.

Parázs csöndben ült mögöttük, nagy szemekkel nézte a különleges fodrászolást. Magas, sudár, vékony csontú lány lett az egykori kis egérkéből; sápadt volt, fáradt a sok éjszakázástól...

– ...De nem ettől szenved igazán szegény, hanem a gyomra miatt – mondta Piri néni.

– Hogyhogy?

– Állandóan hányingere van.

– Orvos látta?

– Ezen nem segíthet orvos, ezen csak a forradalom segíthet.

– Nem értem!

Kiderült, hogy Parásznak amiatt van hányingere, amit – akarva-akaratlan – végig kell hallgatnia a telefonközpontban. A hatalommal mindenáron „kiegyező” szakszervezeti és szociáldemokrata vezérek néha a feljelentésig, a denunciálásig elmentek féktelen kommunistagyűlöletükben.

– Képzeld el, tavaly ősszel, a nagy salgótarjáni bányászsztrájk napjaiban, Gál Benő titkár úr az ottani bányaigazgató kérdéseire sorban elmondta, kit tart kommunistának, kit nem – sejtethet, mi várt azokra az elvtársakra, akiket ezek után elvittek a csendőrök! Peyer főtitkár éppenséggel a jobboldali Új Nemzedék szerkesztőjét kérte meg arra, hogy – helyettük – név szerint megnevezze a sztrájk kommunista szervezőit!

– El is akartam jönni onnan, de Piri néni nem engedett – susogta a fiatal lány.

– Néha nagyon fontos információkhoz jutunk – magyarázta Piri néni. – Ezek soha nem kerülnek nyilvánosságra, nehogy Parázst bajba sodorjuk, de alkalmassint emberek élete, a mozgalom érdekei múlhatnak rajtuk!...

Most, a párás levegőjű ivócsarnokban, álcája mögött, Borsnak eszébe jut 1928 nyara, az a július 22-i este a munkásotthonban, amikor a fiatal lány – csupa öröm, csupa boldogság – elébük szaladt, megölelte a Hentz álnéven érkezett Sallai Imrét, táncolni csalta Edét... Alig két év telt el, Parázs arcocskája megvékonyodott, szemének csillogása megfakult: ott ül tizenöt-tizenhat órán át egy levegőtlen, ablaktalan odúban, végzi gépiesen az érdektelen, unalmas munkát – s még örülnie kellene, hogy nem egy fojtó levegőjű textilgyárban, vagy egy üzlet pultja mögött fecserli el a fiatalságát...

...Jön egy magas, kövérkés ember, elefántcsontból faragott kutyafej díszíti a sétabotját!

Ha ennek az úrnak nem lenne tömött, fekete bajusza, akkor nagyon emlékeztetne Lukácsra...

Ez az ember: Lukács.

Nehézkesen föltápászkodik, világtalan ember módjára tapogat maga körül, kopogtat a bottal. Először nem is irányozza meg Lukácsot: azt figyeli, nem jött-e be valaki.

Aztán odafordul hozzá, reszketeg hangon kér tőle négy fillért ásványvízre.

Negyvenet kap.

– Nagyon szépen köszönöm a jóságát!

– Nincs mit, bácsikám – feleli Lukács megrökönyödve. Nem ismerte fel, míg meg nem szólalt: nagyszerű ez az álca.

– Én mindennap délben eljövök ide – folytatja Bors. A konspirációs találkozások első számú alapszabálya: azonnal a következő találkozó megbeszélése. – Délben jövök, mert akkor kevesen vannak, s én nem tudok sokáig állni.

– Bizony, halad az idő fölöttünk – feleli Lukács.

– Most kimegyek egy kicsit a Ligetbe... Nem tetszik tudni, milyen az ég? Ha felhős, akkor inkább valami fedett helyre húzódnék, tetszik tudni, a magamfajta nagy bajba kerül, ha jön egy zivatar...

– Márpedig olyan az ég, hogy abból könnyen lehet valami – jegyzi meg egy zsávolyruhás, kopasz, göndörszakállú férfi, szemmel láthatóan a fürdő személyzetéhez tartozik: Vincze Jóska. Tehát biztosították a találkozózt! – örül Bors.

– Tessék velem jönni – mondja Lukács udvariasan.
– Segítek a bácsinak. Majd megmondja, hol lakik. Tessék csak megfogni a kezemet.

– Én meg kinyitom az ajtót – siet előre Vincze. – Ezek a lengőajtók úgy vissza tudnak csapódni...

Körülnéz, nincs-e valami gyanús odakinn!

Szépen, óvatosan kísértálnak. Vincze már intett egy, a fürdő oldalánál parkoló taxinak Lukács számára.

„Nyilván utasították, hogy semmiféle járműre ne szálljon, nehogy valaki véletlenül felismerje.”

Lukács tökéletesen viselkedik: borravalót ad Vinczének, ahogy az egy úriembertől elvárható, ha a fürdőszolga szívességet tett neki. A taxisofőr persze ugrik ajtót nyitni.

Egy budai szanatórium címét kapja; ez is helyes, gondolja Bors.

Útközben alig váltanak egy-két szót, Lukács komolyan ül, két keze az elefántcsont kutyafejen, nem bármészködik kifele az ablaküvegen.

Kiszállás után szépen megvárják, míg a taxi el nem tűnik a sarkon. Csak aztán ölelik meg egymást.

– Csakhogy látlak, te csibész!

– Csakhogy rávetted az illetékeseket!

– Nem volt könnyű. Azon múlt, hogy a mozgalomból jól ismertem Udvaros Pistát, a győri szocdem párttitkárt... de nem vágok elébe a dolgoknak. Most beme gyünk a szanatóriumba. Még egy kicsit vakoskodj. A portás a mi emberünk, a fürkéből nyílik a szoba-

konyhája. Micsoda véletlen, hogy éppen efféle maskarát találtál ki...

– Nagy szellemek, ha találkoznak... Ha itt volna Dániel, idézné nekünk szanszkritül.

– Itt van. Már vár bennünket.

Néhány perc múlva, immár biztonságban, Bors leveheti a sötét szemüveget.

Dániel vigyorog:

– Tudjátok, mit mond Shakespeare? „Időnk csapása, hogy bolond vezet vakot.”

– Én pedig azt mondom: országos lingár, aki folyton mást idéz. Nincs egy eredeti gondolatod?

– De van. Nyissuk ki ezt a kis sört. Jó félórája hűl a jégén.

– Ede, isten vagy!...

Lukács meghatottan emeli a poharát:

– Koccintsunk szerencsés találkozásunkra!

– Együtt vagyunk, fiúk!...

Letörlik ajkukról a sörhabot, aztán Lukács belekezd a mondókájába:

– Borsnak már említettem: azért jöhettek én, mert ismerem Udvaros Pistát, a győri szociáldemokrata párttitkárt. Hallottatok az 5-i győri tüntetésről?

– Megírta a Népszava...

– Én semmit se tudok. Más se hiányozna, mint hogy – „világtalan” létemre – előfizessenek egy újságra!

– Ami történt, annak az a lényege, hogy 5-én jó másfélezer győri munkanélküli jött össze a munkásotthonban. Olyan paprikás volt a hangulat, hogy végül azt a határozatot hozták: másnap hajnalban valamennyien elindulnak gyalog Budapestre, bemennek Vass Józsefhez. Sejtheted, mekkora ribillió támadt! Másnap eltorlaszolták a pesti utat a katonák, mikor a tömeg közeledett, kiadták a parancsot: „csőre tölts!”. Végül – ahogy az már lenni szokott – félmegoldás született: egy bizottság utazott föl a miniszterhez, aki persze néhány kenetteljes szóval kidobta őket. Csak-hogy ez az én Udvaros barátom nem nyugodott bele,

kijelentette az újságírók előtt: nemcsak ők mondanak le, hanem felszólítják erre valamennyi szociáldemokrata funkcionáriust, beleértve a törvényhatósági bizottsági tagokat, sőt a parlamenti frakció tagjait is. Végére Peyer már jó két hónapja fenyegeti a kormányt mindenféle dörgedelmes beszéddel a munkanélküliek ügyében – tessék cselekedni!

– Ha Peyer Károly lemond a képviselői mandátumáról, én hajlandó vagyok nyakörvet föltenni és beállni Vass nagypréposthoz házőrző kutyának!

– Hogyne, hogy belemarjál Biller művésznő lábikrájába!...

– Szóhoz hagytok jutni engem is? – panaszkodik Lukács. – Teljesen olyan ez, mint régen, Oroszországban, folyton ti beszéltek.

– Igazad van, Dönci. Hallgatunk!

– Peyer urat és a többi szociálfasisztát előttem ne emlegessétek. Udvarosra is haragszom, rendes ember, köztünk volna a helye... de nem erről akarok beszélni. Teljes diszkréció mellett elárulhatom nektek: én már másnap megfordultam Győrött, beszéltem a titkárral, majd tegnap jelentést tettem a Külföldi Bizottság előtt. Azt javasoltam: érdemes volna felkapnunk ezt az ötletet. Mi lenne, ha a kommunisták országos éhségfelvonulást szerveznének?

– Úgy érted, hogy mi magunk...? Ez egyenlő a kollektív öngyilkossággal!

– Nem így értem, s a KÜB se így gondolja.

Dániel meglepve pillant fel:

– Eddig folyton azt hallottuk: eleget voltunk „agitáló párt”, most „akció-pártnak” kell lennünk! Ezen az elvi alapon próbáltuk az augusztus elsejei tüntetést is szervezni a Mária Terézia téren...

– Le is tartóztattak jó háromszáz-négyszáz embert – jegyzi meg Bors.

– Te hallgass! Te nem láthatsz semmit! – ripakodik rá Dániel. Attól fél, hogy Lukács – központi kiküldött lévén – letorkolja Borsot, s rögtön kész a baj.

Lukács azonban nemet int a fejével:

– A munkanélküliség veszélye olyan platform, amely nagyon széles munkásrétegeket egy véleményre hoz: elvi céljainknak is tökéletesen megfelel. A felvonulás ténye is megrendítő a kormányra nézve, hát még abban az esetben, ha az emberek eljutnak a fővárosba!...

– Nem fogják engedni. A városukból, falujukból nem engedik ki az embereket – véli Dániel.

– Nincs annyi emberük!

– Nekünk nincs annyi emberünk, hogy ezt megszervezzük – jelenti ki Bors.

– Várjatok csak! Nagyon érdekes hírt kaptam – emeli föl az ujját Dániel. Fél szeme megrebben: Bors azonnal sejti, hogy az információ Parázstól, a telefonközpontból származhat. – Tudjátok, hogy a szociáldemokraták eddig meglehetősen langyosan kezelték a munkanélküliek panaszait. Voltak beszédek, előterjesztések, küldöttségeket szerveztek, de érdemben nem sokat tettek. Most viszont mintha más húrokat pengetnének. A Szaktanács végrehajtó bizottsága az elmúlt héten két ízben is összeült. Állítólag ki akarják vinni a tömegeket az utcára.

– Azok? Soha, Ede! Azt teszik majd, amit eddig: meghirdetik, nagy garral elkezdik szervezni, a kormány rájukreccsent, abban a minutumban behúzzák a farkukat, arra hivatkoznak, hogy nincs engedély: lefűjják.

– Szerintem Borsnak igaza van – véli Lukács. – Ezekben nem bízhatunk. Saját erőnkre kell támaszkodnunk.

– Az viszont kevés.

Lukács méregbe gurul:

– Miféle opportunista beszéd ez? Imént még azt hittem, egy vágányon jár az agyunk!...

– A vágány ugyanaz, Dönci, csak te még Hegyeshalomnál tartasz, mi meg egy évtizede utazunk rajta – feleli Bors higgadtan. – Minden okom megvan rá, hogy kételkedjek a szociáldemokrata vezetők forradalmisá-

gában, de ettől még nem vagyok hajlandó megfeledekni arról, hogy száz- vagy százötvenezer munkásra van befolyásuk, nekünk pedig... egy szabadlábbon levő üldözöttre ötven detektív jut...

– Defetista beszéd! Ha félsz...

Bors fölemelkedik:

– Jól hallom? Magyarul beszélsz?

Dániel középük áll:

– Hohó, fiúk!... Dönci, ha hiszed, ha nem, én jobban félek most tőled, mint attól az ötven detektívtől, aki kerget bennünket. Mert ha nem a valóságból indulsz ki, ha nem a tényeket veszed alapul, akkor Borsot is, meg engem is odazavarsz az elé az ötven nyomozó elé: „itt vagyok, bilincseljete meg!”. Ha nem tudunk igazi, tömegeket megmozgató tüntetéseket, akciókat szervezni, egyszerre két hibát követünk el: rosszul mértük fel a forradalmi tennivalókat és olyasmire fecséröljük el az erőt, ami nem felel meg a néperdekeknek; de egy füst alatt kiszolgáltatjuk önmagunkat és szervezeteinket is a terrorlegényeknek, ami esetleg halált, vagy nyomorékká-válást hoz, de mindenképpen évekre kiszakít bennünket a harcból! Ha valaki, akkor te magad bizonyíthatod, mennyire megfogytoktunk...

– ...Mert áruló van a sorainkban!

– Megfogytoktunk, mert nagyon kegyetlen az ellenség; mert áruló van a sorainkban; s mert alkalman-kint védtelenek maradtunk, pusztá mellel indultunk rohamra, nem föld-anyánk védelmében támadtunk!

Lukács nehezen adja meg magát, de már megingott. Rágja a bajusza végét.

– Abban egyetértünk, hogy az éhségtüntetések meg kell szervezni?

– Igen, ebben feltétlenül egyetértünk. De ha igaz az a híresztelés, amelyről említést tettem, hogy a szociáldemokraták is ki akarják vinni az embereket az utcára, akkor nekünk nem szabad „elvi alapon” egy másik, külön szervezést csinálni, hanem – saját arcunkkal, saját jelszavainkkal – ebbe kell belemenni, mert a mai

politikai helyzetben itt lesznek a nagy tömegek, s nem a mi külön tüntetésünkön!

– Neked is ez a véleményed, Ede?

– Az én számból is a tények beszélnek, Lukács, s emlékezz rá, mit ír Francis Bacon a *Novum Organum*-ban: „Tanításunkban csupán egyetlen, igen egyszerű módhoz folyamodhatunk; visszavezetni a tényekhez, a tények sorozatához és rendjéhez az embereket, és rávenni őket, hogy szabaduljanak meg egy időre a fogalmaktól és szokjanak össze lassan a valósággal.”

– Én is mondok egy idézetet, méghozzá a kommunistákról írták: „harcaik tulajdonképpen eredménye nem a közvetlen siker, hanem a munkások egyre szélesebben terjedő egyesülése”...

– Tudom. Ez a Kommunista Kiáltvány részlete, kiszakítva összefüggéseiből...

– ...Én csak annyit tehetek most, hogy kapcsolatba lépek a vezető testületekkel.

2.

Szerda reggel van, augusztus 20-a, Szent István napja. A városligeti fák alatt mintha ismét jász lenne – de nem a virágok meleg, egymásba olvadó tarkasága ez, hanem az ékkövek, az arany és az ezüst, a nemes faborítások, a sallangos bőrdíszek mesterséges ragyogása. Itt gyülekszik a nagy-nagy ünnepi körmenet részvevőinek serege.

Mikor első ízben lehetett olvasni róla, hogy 1930 „Szent Imre éve” lesz, néhány akadémuskodó szobatudós értetlenkedni kezdett: Imre hercegről minden fellelhető forrás azt írja, hogy 1031. szeptember 2-án halt meg egy vadászaton. Miért hát éppen most, egy évvel a kerek évforduló előtt, a hosszú és drága ünnepségsorozat?

A szobatudósokat leintették: évforduló ide vagy oda, a vallásos szellem, a keresztény közfelfogás érvényesíté-

sére soha oly nagy szükség nem volt, mint éppen most! S egyébként is: mit mond Szent István király egyetlen édes fiához intézett intelmeiben? „Ha a királyi koronát meg akarod becsülni, legelőször azt hagyom meg, tanácsolom, illetve javaslom és sugallom, kedves fiam, hogy a katolikus és apostoli hitet akkora buzgalommal és éberséggel őrizd, hogy minden istentől rendelt alattvalódnak példát mutass, s valamennyi egyházi személy méltán nevezzen igaz keresztény hitvallású férfinak. Ám ha a hit pajzsát tartod, rajtad az üdvösség sisakja is! Mert e lelki fegyverekben szabályszerűen harcolhatsz láthatatlan és látható ellenségeid ellen. Ha valamikor uralmad alatt akadnának olyanok, kik az egységbe fűzött Szentháromságot megosztani, vagy kisebbiteni, vagy nagyobbítani próbálják, tudd meg: az eretnekség fejének szolgái azok, és nem a szentegyház fiai. Az efféle emberek a szentegyház népét nyomorultul megrontják és szétszórják. Hogy ez ne történjék meg, különös gondod legyen!”

Ettől kezdve nem volt hivatalos, vagy tudós ellenzéke a Szent Imre-évnek, s ma, augusztus 20-ának kora reggelén, soha nem látott pompájú körmenet vonul végig a főváros legelőkelőbb utcáin.

– Van pofájuk fölékszerezve, fölcicomázva kimenni az emberek közé, akik azt se tudják, jut-e holnap kenyérrel!... – mérgelődik Vincze Jóska a Széchenyi fürdő alagsorában. Itt mindig párás meleg van, ezért zsávolyzubbonyát levetette, de még az egyetlen ócska inge is csupa verejték.

– Nincs igazad, Jóska, mert nem az ő fejükkel gondolkodsz – feleli ünnepélyesen Dániel. Rajta szép utcai öltöny van, mellénnyel, zakóval, a fején kalap, s egyetlen izzadságcsepp sem látszik a homlokán, viszont sziporkázó kedvében van, még nem tudni, miért. – Nincs igazad, Jóska, mert a főváros lakosságának nem jelentéktelen része tátott szájjal fogja bámulni a díszfelvonulást, s amint idéztem neked István király fiához intézett intelmeit arról, mit jelent a harcos egyház, most figyelj,

mert azt idézem, hogyan beszél ugyanitt az agitációs egyház. „Mivel megértem, s mélyen átérzem, hogy amit csak Isten akarata megteremtett s nyilvánvaló eleve elrendelése elrendezett mind a kiterjedt égboltozaton, mind az egybefüggő földi tájakon, azt törvény élteti s tartja fenn...”, ezzel indul a meggyőzés, belehelyez téged egy olyan világba, amely egyébként valóban tőled függetlenül és befolyásolhatatlanul van megszervezve, csak ő ennek mozgó erejét az isteni törvényben nevezi meg; nos, folytatom: „...s mivel látom, hogy mindazt, amit isten kegyelme bőséggel adott az élet előnyére és méltóságára, tudniillik királyságokat, konzulságokat, hercegségeket, ispánságokat, főpapságokat, s más méltóságokat, s ezt részben isteni parancsok és rendeletek, részben világiak, valamint a nemesek meg az élemedett korúak tanácsai és javaslatai kormányozzák, védik, osztják fel s egyesítik...”, nos, érted? Ebbe az egységes, általad érinthetetlen rendszerbe egyetlen könnyed mozdulattal beépítik a minden rendű-rangú méltóságokat és urakat! Ha tehát te, jó szándékú és bamba állampolgár, a viszonyok megnehezédése és Bethlen István gróf ármánykodással teljes kormányzása miatt lázongani akarnál lelkedben, tudd meg, hogy a feletted kéklő ég irdatlan kupolája olyan épület, amelynek egyetlen tégláját – teszem, Bethlen Istvánt, de akár az ő hűséges szolgáját, az általad annyiszor emlegetett Cibere nevű derék fogházőrt is – kimozdítani akarnád helyéből, rád dőlné az egész mindenestől, az úr elfordítaná tőled tekintetét és rád szakadna a káosz. Érted már, Vincze Jóska állampolgár, miért van Szent Imre-év és ünnepi körmenet?

– Adunk mi nekik hamarosan olyan körmenetet, hogy belevásik a foguk! – morogja Jóska.

– Nem szívesen keserítelek el, de szerintem nem lesz semmi abból a tüntetésből.

– De hisz vasárnap meghirdette a Népszava!

– Majd egy alkalmas hétköznapon bejelentik, hogy lefűjják az akciót, mert nem kaptak rá engedélyt.

- Akkor is kimegyünk!
- Hányan, Jóska? Rafinált dolog ez. Milyen napra esik szeptember elseje?
- Huszonnégy... harmincegy... hétfőre.
- No, látod! Hétfő: munkanap. Ha jól tudom, Pesten körülbelül 175 ezer munkás dolgozik, beleszámítva a közvetlen környékét is, Csepelt, Újpestet. Ennek – mondjuk – bő egyharmada szervezett munkás, elvben rávehető, hogy felvonuljon; csak hogy ez a hétfői bérébe kerül, igaz? A szervezetlen munkásokat még vasárnap se volna könnyű megmozgatni, ezer különféle ok miatt. Hétfőn? Odadobva egy napi keresetet olyasmiért, amiről nem is tudja, mire való, csak annyit hallott harangozni, hogy nem szabad? Nem, nem, barátom, nekem itt bűzlik valami... mi az?
- Odanézz!
- Hova?
- Annak a hintónak a bakjára. Megeszem a Peyer Karcsi keménykalapját, ha az nem Sípos úr.
- Alig néhány lépésnyire a földfelszínre nyíló, vasrácsos szellőzőablaktól, a járda mentén, gyönyörű, faragott díszkocsi, négy egyforma ló álldogál előtte, s a bakon peckesen, elegáns hajtóruhában, teljes soványságában az egykori zsoké.
- Hé! Sípos úr!
- Ne szólj neki, Jóska! – pisszen rá Dániel, de már késő. A kocsis odanéz, észreveszi Jóska szénporos, izzadt, vigyori képét. Hitetlenül bámul, aztán – Dániel reményei ellenére – leszáll a bakról, odajön.
- Csak nem...?
- De bizony! Én vagyok!
- Mi ez a nagy ház? Kié?
- Ne butáskodj, ez a Széchenyi fürdő!
- Nem vagyok erre járatos. Az az igazság, Pesten is rég voltam.
- Hol élsz? Azt tudod, hogy annak idején mindenfelé kerestünk!
- Engem? Miért?

– Amiatt a... – Elakad a szava. Mintha valaki hátulról bebokszolt volna a vékonyába. – Emlékszel te arra... Pardubicei akadályverseny... no!

Sípos úrnak átrendeződnek a vonásai. Elmosolyodik:

– Az jó stikli volt. Mindig tudtam, hogy van vér Máté pucájában, de hogy elinduljon Pardubicében... Mit tudsz róla, megvan még?

– Meg hát! Nem is olyan régen... – Újabb nyekkenés. – Mondom: nem is olyan régen hallottam róla, hogy megvan. Akkoriban nagyon keresett, hogy megköszönje, amit érte tettél.

Sípos úr legyint:

– Régen volt, tán igaz se volt. Egy ideig még jártak a nyakamra, aztán fölhagytak velem. El is mentem én a báró úrtól. Tudod, hogy van: azt a kenyeret, amit egyszer levágtak a cipőről, nem lehet visszaragasztani. Mondd, mit tudsz a többiekről?

– Hát... elszakadtunk egymástól. Azt mondod, elkerültél Alagról. Most hol vagy?

– Egyházi szolgálatban.

– Te?

– Én hát! Miért ne? Nem vagyok én pogány! Meg aztán a lovakat nem kell esténként imádkoztatni!

Vincze Jóska elneveti magát, de ez hagyján: Ede se tudja visszatartani a nevetését, s ha már elárulta magát, ő is odalép a kisablakhoz:

– Jól beszélsz, Sípos úr!

– Tanár úr! Hej, de örülök!... No, ha Máté itt volna, lehetne egy kis murit csapni a találkozás örömére!

– Hogy lehetne, amikor neked hamarosan indulnod kell?

– Utána! A kanonok úr mindjárt a körmenet után elutazik. Faséban van a világi urakkal.

– Ne mondd! Ki a gazdád?

– Horváth Viktor kalocsai kanonok úr őméltósága.

– Valami rémlik – mormogja Ede. – Nem őt akarta kinevezni a Szentszék tábori püspöknek?

– De igen! Még 27-ben, amikor a Zadravetz lemondott!

– Emlékezz, Jóska... Zadravetz belekeveredett a frankhamisítási ügybe.

– Zadravetz helyére akarták a kanonok urat, de a kormány beletüsszentett a nulláslisztbe, nem a kanonok úr miatt, hanem azért, mert nem ők adták a tippet! A kanonok úr bölcs ember, nem mondott se bűt, se bát, úgy tesz azóta is, mintha nem tudna semmit, de nagyon visszavonultan él.

– Könnyű neki – morogja a foga közt Vincze.

– Nono, Sípos úr, én olyasmit is hallottam, hogy a kanonok úr szerint másképpen kellene lennie nálunk a dolgoknak. Hogy ha Magyarország királyság, akkor királynak is kellene lennie.

Sípos úr körülnéz. Ez már afféle nemszeretem beszéd a számára:

– Azt én nem tudom, mert énvelem nem szokta megbeszélni az ország dolgait. Azt se tudhatom, hogy miért imádkozik az oltár előtt, ha magányosan van.

Edének valami miatt nagyon csillog a szeme:

– Tudod, miket beszélnek városszerte, Sípos úr? Hogy erre a mai ünnepségre hazajött a királyfi, meg a mamája, Zita királyné. Hogy ott lesznek ők is a fölvo-nulásban, lefüggönyözött hintóban.

– Igen? – kérdi tétován Sípos úr. – Egyébként ilyenkor a legtöbb hintó függönyét leeresztjük. Meleg van.

– Olyat is hallani, Sípos úr, hogy éppen a régi gazdád és a rokonsága áll a dolog mögött.

– A báró Rhédey?

– Méginkább az unokahúga. Aki ahhoz a Pölöskey nevű bankárhoz ment feleségül.

– Emlékszem Pölöskeyre, egy időben lovakat futtatott, rakásra nyerte a díjakat. Zöld-fehér színeket viseltek a zsokéi. Még ilyet! Azt mondod, hogy titokban...?

– Én is csak hallottam. Rebesgették.

– Meglepődne a kanonok úr, ha megtudná!

– Nem szabad erről tudnia senkinek, Sípos úr. Kép-

zeld el, mi történne Pesten, amilyen az itteni nép, képes volna megélnenezni, a Főméltóságú Kormányzó Úr pedig enné a kefét.

– No, arra befizetnék – vigyorog Sípos úr. – Nem szeretem azt a nagyorrú...

– Csöndben, hé! A falaknak is füle lehet!

– Engem nem érdekel! Véletlenül ott voltam, mikor bevonult Pestre azon a fehér lovon. Mint a majom a köszörűkövön, én mondom nektek! A Dunán kellett volna följönnie, annak lett volna értelme, ha már egyszer tengerész.

– Nem volt hajója.

– Jött volna mosóteknőben! Vagy ami fönnmarad a vízen! Fehér lóra ülni, ahhoz kell lenni valakinek!

– Vagy feketére, mint Bors.

– Jóska! Miért mondsz nevet?

– Igaza van Jóskának! – jelenti ki Sípos úr. – Az üljön lóra, aki odavaló! Szerintem az az ember, aki tisztességesen meg tud ülni egy lovat, mindenre alkalmas. Azt nem lehet eladni gyalog se. Ha én lettem volna...

Nem derül ki, mi lett volna: valaki végigfut a kocsin, nyomában mozgás támad, a tereferelő hajtók, szolgák és egyéb fullajtárok szétszélednek a hintaikhoz.

– Ne haragudjatok, mennem kell! Keressetek meg! Egyszer jöjjünk össze!

– Te gyere el! Ide! Engem itt találsz mindig! – kiabálja Vincze az ablaklyukból.

Ki is kap Dánieltől:

– Jó, hogy nem ragasztasz ki plakátot: itt található Vincze József, egykori repülőgép-szerelő, vörös parancsnok, ült ennyi és ennyi évet, jelenleg...

– Ugyan már, tanár úr, Sípos mindig jó emberünk volt. Emlékezz rá, szimpatizánsként kimentette külföldre azt a fontos pártokmányt, amit aztán Bors talált meg a ló sörényébe fonva! Inkább arról beszélj, mi volt ez a bolha, amit Sípos fülébe dugtál. A királynéről meg a trónörökösről!

Most Dánielen a szabódás sora:

– Valóban volt ilyen pletyka... Tudod, megmérge-
sedtem az imént, mikor arról beszéltünk, hogy most
övéké az utca, minket meg nem engednek oda. Ne
legyenek már olyan ájtatosak! Egy ismerősömtől úgyis
azt hallottam, elég idegesek újabban.

– No, hisz jónak mondtad! Sípos úr amúgy is napo-
kig tud hallgatni, emlékezz csak vissza. Majd pont ő
fogja terjeszteni ezt a hírt!

– Most eléggé beszédes volt.

– Velünk! Mert nem látott bennünket hosszú évek
óta!

– Mindegy, ezzel ne foglalkozzunk tovább. Mindent
megbeszéltünk? Légy készenlétben, ha a találkozót biz-
tosítani kell, a szokott módon üzenek.

– Rendben.

– Iparkodnom kell, ha nem akarok elkésni. Földalat-
tira ülök. – Elneveti magát: – Similis simili gaudet.

– Micsoda?

– Latin közmondás: hasonló a hasonlónak örül. Ha
meggondoljuk, a földalattit csak nekünk, illegális párt-
tagoknak volna szabad használni, nem?

– Tűnj el, tanár úr! Még te kárpálsz engem, mert
szóba állok egy régi barátunkkal!

Dániel megemeli kalapját, aztán végighalad az alag-
soron, a melléklépcsőn felmegy az emeletig – onnan
már teljes polgári díszben lehet lejönni a főlépcsőn.
Budapest-szerte konganak a harangok, valahonnét rez-
zesbanda muzsikája hallik.

A földalatti állomása felé menet Edének megakad a
szeme azon a kis épületen, amely valamikor a „város
ligetének” majorságához, későbbi vendéglőjéhez tarto-
zott, s szemmel láthatóan üres.

„Hej, ha mégis meglenne a nagy tüntetés, milyen jó
volna itt tárolni néhány szükséges dolgot!”

Noha a párt budapesti titkársága bizonyosra vette,
hogy a Szociáldemokrata Párt vissza fog táncolni a
tervezett akciótól, megkezdte az előkészületeket, hát-

ha... Dániel éppen ebben az ügyben kereste Vinczét, s most Borssal van randevúja. Ha „véletlenül” nyitva lesz aznap a fürdő szénraktára, akkor a tüntetők – alkalmasint – muníciót találnak ott a rendőrök megdobálására, netán néhány jobboldali lap ablakainak betörésére... Bors vállalta magára a röplapkészítés megszervezését, hamarosan arról is többet tud.

Mielőtt lemenne a lépcsőn, még visszatekint: a Liget fái alatt, mint napsütésben a kígyó, villódzva kanyarog a díszmenet az Andrássy út felé.

Lehet, hogy tizenkét nap múlva itt a népharag fut szerte, mint az avartűz?

– Qui fait aimer les champs, fait aimer la vertu – mormogja.

3.

A sokemeletes Vigyázó Ferenc utcai épület: mint a túlfűtött mozdony. A rengeteg ember, a szüntelen beszéd, az írógépek kattogása valósággal remegteti, zsongatja – úgy tűnik, elég egyetlen heves mozdulat vagy harsány kiáltás: a főkapitányság elindul és körbepöfög a Belvárosban.

A „H”-ban – azaz Schweinitzer József osztályvezető-helyettes szobájában – ott ül Zentay Dezső, ott járkál egyik ablaktól a másikig Ormándy Oszkár, s íróasztala mögött pasziánszot rak ki a házigazda.

Wayand Tibor főfelügyelőre, Schweinitzer jobbkezeire várnak: most szedi össze a befutó jelentéseket.

– Nos, Svejni? – kérdi Dezső. – Kijött?

– Sajnos, nem, kérlek. Szivart?

– Jólesne. Mindenkitől azt hallom, remek szivarokat kapsz valahonnét.

– Oszki?

– Oszki nem kér. Ő most legyalogolja előre a munkanélküli sétát.

– De jó kedvetek van!

– Nincs jó kedvünk, de nem is sírjuk tele az irodát,

kérlek. Szemre nagyon kevés az anyag, amivel elindulhattunk, de így is sokkal több, mint bármikor az utóbbi időben! A francia mondat, a lakásbérlet személyleírása, aztán az a két ember, akit a házfelügyelő látott... Az igazi nyereség persze az indigó. Ritka eset, hogy a komcsik után eredeti kézírás maradjon.

– Hol van már ez a Csibi?

– Jön ő rögtön, ha van valami, ne féljete! – Ebben a körben mindenki Csibi néven ismeri Wayandot.

Szivaroznak, Osi pedig gyalogol.

Nagyon furcsán alakult ki ez az összejövétel...

Zentayhoz Szent István napjának reggelén futott be az első tétova jelentés arról, hogy állítólag Zita exkirályné és Ottó trónörökös is ott lesz a körmenetben. Az alezredes álmos és kedvetlen volt, előző este német vendégekkel kellett lennie, egyikük – zsendelyesre nyírott fejű, monoklis katonatiszt – masszívan és elkeseredetten ivott, minél részegebb lett, annál sértőbben viselkedett, még azért is Zentayt tette felelőssé, hogy a bár illemhelyén nincs olyan füles tartály, amelybe belekapaszkodva rókázni lehet, mint önáluk, Berlinben. Baj volt az elszámolás körül is, a főpincér be akarta csapni őket, azt hitte, hogy Zentay se magyar – mikor kiderült az igazság, akkor viszont a térdét ölelgette, hogy őneki családja van, ne bántsák. Ebben a lelkiállapotban a királyi rémhír óriási ostobaságnak tűnt Dezső előtt, s inkább azért telefonált egy-két helyre, hogy addig se kelljen egyedül maradnia emlékeivel. A határról kapott értesítés azonban nem volt teljesen meggyőző: Eszterházy Pál herceg – viszonylag sok kísérvél – épp e napokban érkezett haza Ausztriából, ebben a kíséretben volt gyermekes anya is. Dezsőnek – zúgó fejjel – el kellett döntenie, riadóztasson-e, vagy épp ellenkezőleg: azonnal másra hárítsa a felelősséget. Az utóbbit választotta, felhívta Andréka főkapitányhelyettest, az viszont átpasszolta a kényelmetlen tenni-valót a politikai osztálynak, Hetényi Imrééknek. Mire mindez lezajlott, a körmenet eleje – végighaladva az

Andrássy úton – elért a Vilmos császár út sarkáig, igaz, a vége még a Városligetben várt a sorára. Hetényinek nem volt elég embere, segítséget kért, s ebből lett a baj: a díszbe bújtatott közrendőrök tapintatlanul viselkedtek, túl hangosan beszéltek, a hír szétszaladt, hamarosan – ahogy mondani szokás – mindenki erről fecsegett, minden előkelő hölgyben Zita exkirálynőt vélték fölfedezni, az egyik kocsiban üldögélő – később kitudódott: Somssich-csemete – kisiút egy reverendás pap magához ölelte és szájoncsókolta, majd felmutatta a járdán ácsorgó tömegnek...

Nagy volt tehát a blamázs, Zentaynak külön meggyűlt a baja Pölöskeyekkel – valahogy elterjedt a híre, hogy a bankár is benne van az ügyben, talán feleségének és a volt királynőnek a névazonossága miatt, Pölöskeyeket ott, a körmenetben, az Andrássy úton igazoltatta valamelyik rendőrtiszt helyettes, a família azonnal ki is vált a sorból, Pölöskey neki, személy szerint Zentaynak, tett panaszt, ő, természetesen, bocsánatot kért, közölte, hogy azonnal indul, személyesen ad magyarázatot, s akkor a bankár, pillanatnyi szünet után, miközben nyilván a feleségére nézett, azt válaszolta, hogy köszönik, ennyi elégtétellel beérik, Zita nem érzi jól magát, hazahajtatnak.

Már-már úgy látszott, Dezsőnek fölrobban a feje – ám ekkor kapott egy jelentést Svejnitől, a nagy tapasztalatú elhárítótól, ami helyrehozta a kedélyét. Az Andrássy út végénél ugyanis egy detektív észrevette, hogy a kalocsai kanonok kocsisa, alulról, a menetből, ész nélkül integet valamelyik ablak felé, s az ablakban nem egy szakácsnőt, vagy cselédet látott, hanem két férfit. A nyomozónak szöget ütött fejébe a dolog, képzeletében rögtön valami bombás merénylet körvonalai kezdtek kibontakozni, mindenesetre vette a fáradságot, és fölment abba az épületbe, ahol a két férfit látta. Ahogy a lift előtt állt, a leérkező szekrényből egy vak és kísérője lépett ki, franciául beszéltek – pontosabban a kísérő mondott egy-két francia szót, amely megragadt a nyo-

mózó emlékezetében: „qui fait aimer les champs, fait aimer la vertu”. Ezután a detektív fölment volna abba a lakásba, ahonnan a férfiakat kinézni látta, de zárt ajtókra talált; a házmestertől azt az információt kapta, hogy a lakást egy hete bérelték ki, állítólag külföldi vendégek részére. A nyomozó ragaszkodott hozzá, hogy bemehessen, s nem is hiába: noha a lakásban semmi különösét, feltűnőt nem látott, jó érzékkel megnézte a szemétkosarat is, megvizsgálta az abba belehullott, használt indigót, s egy kommunista röplap fogalmazványát, valamint egy-két – egyelőre értelmetlen – szót tudott róla leolvasni egy zsebtükör segítségével.

Innen már egyenes volt az út: a lakást azonnal megfigyelés alá vették, a házmester lenn ül a kihallgatóban, a vakon és kísérőjén kívül még két emberről adott használható leírást, az egyetem francia tanszékének vezetőjét most nyaggatják budai lakásában, honnan származhat az a bizonyos mondat: „aki megszeretteti a természetet, az az erényt szeretteti meg”, s mi köze lehet a kommunistákhoz, valamint ahhoz a röplap-tervezethez, amely az indigón volt látható.

Hol van már Wayand?

Most jön. Teli a keze iratokkal.

– Haladunk, alázatosan. A lakás bérlője, természetesen, álnevet használt. Eddig kétszer járt fönn, beleértve a ma délelőtti alkalmat is. Az állítólagos vendégek egyelőre nem jelentkeztek. A lakást egyébként egy hónapra bérelte az illető, tehát feltételezhető, hogy a szeptember elsejei balhé bele van kalkulálva. A házmester nem meri teljes határozottsággal állítani, de legjobban a régóta keresett, tudtunkkal emigrációban élő Lukács Ödön nevű kommunistára hasonlít a bérlő: az ő fényképét választotta ki több hasonló közül.

– Mi a fene – mondja unottan Schweinitzer. Ez nála a legnagyobb meglepetés jele.

– Ez a Lukács kora reggel érkezett. Később egy idősen tűnő férfi jött be a házba, de a házmester nem tudja, hová ment, mikor távozott; őt nem ismerte fel

fényképről, viszont feltűnő, hogy az öltözéke megegyezett, vagy legalábbis hasonlított annak a vak embernek a ruházatához, akit Hambala nyomozó látott kiszállni a liftből. Az idős férfi érkezése után nem sokkal Lukács eltávozott. A házmaster nem tudja, ki lehetett az a szemüveges, alacsony, vékony testalkatú, sötét ruházatú férfi, aki a vakot lekísérte: sose látta, arra esküszik, hogy nem lakik a házban. Mi csak sejtettük, ki az, a grafológus viszont meggyőző bizonyítékkal szolgált: ez az ember Dániel Ede középiskolai tanár, régi ismerősünk, szerintünk kommunista, de eddig soha nem tudtuk lebuktatni.

– Most végre elkaphatjuk, én is ismerem – siet elő Ormándy az ablak mellől. – Emlékezz vissza, Dezső, már a fogságban is mennyi bajunk volt ezzel a Dániellel... aztán... aztán tudod-e, kinek a csoportjában keverte a ganét, Dezső?

– Tudom, Osi, de ne kapkodjunk, hagyjuk Csibit beszélni.

– Engedelmet kérek, azt hiszem, sejtem, hogy az őrnagy úr miből gondolja: sajnós, az írás alapján nem kaphatjuk el, mert a rölap-tervezetet nem ő írta, csak egy-két szót fűzött hozzá, viszont azzal védekezhet, hogy semmi köze a röpcsihez, ő valamit leírt, s a papírt később használták fel a vörösök.

– Ő mit írt oda?

– Két szót, jelentem: „Vörös tinta”.

– Vörös tinta!... No, ezért nem lehet bekasztlizni, hacsak a fiúk ki nem vernek belőle valamit – legyint Schweinitzer. – Folytasd, Csibi, mi van még?

– A francia szöveget a szakértő teljesen ártalmatlannak találta. Előtte ismeretlen jelmondat. Telefonáltattam az egyetem érem- és címertan-szakára, Hambala már kiment a professzorhoz érdeklődni, minden percben várom.

– Mi van abban a röpiratban? – kérdi Zentay.

Wayand tükörhöz tartja az indigót:

– „Munkások! Munkanélküliek! Elvtársak! Nem

csendes sétára, hanem harcos, bátor tüntetésre hív benneteket szeptember 1-én a déli órákban a Nagykörútra a Kommunisták Magyarországi Pártja. Tüntessetek régi győzelmes elszántsággal: Munkát! Kenyeret! Állami munkanélküli segílyt, a tőkések terhére! Heti tizenhat pengős segílyt minden munkanélküli számára és ötpengős pótlékot minden családtag után! Lakbérrendezést! Zálogtartozások törléséért, a zálogtárgyak visszaadásáért! Ingyen villamos- és vonatjegyért a munkakeresők részére! Munkanélküli-bizottságok szabad választásáért! A rendőr- és csendőrterror ellen! A boletta-kormány ellen! A Horthy-Bethlen éhségdiktatúra ellen! A fasizmus ellen! A szociálfasiszta bürokraták ellen! A proletárdiktatúráért! A Szovjetunió forradalmi védelméért! Forradalmi üdvözlettel...”

– Hm – véli Schweinitzer.

– Toronyóra láncsal, nem kéne nekik?

– De. A láncra akasztanának föl bennünket.

– S ehhez a szöveghez írta pótlólag a tanár azt a két szót: „Vörös tinta”.

– Igen. Itt van alul. Jellegzetesen más írás.

Kopogtatnak.

– Igen?

Középtermetű, jelentéktelen öltözkű, kissé görnyedt férfi áll az ajtóban.

– Bemutatom Hambala Tibor nyomozót, uraim.

– Gratulálunk – mondja Zentay. – Nagyon sokat köszönhetünk magának, Hambala úr.

– Már közöltem Hambalával, hogy a jutalom nem marad el. Nos, mi újság?

– Alázatosan jelentem, valamit sikerült előbbre lépni. A professzor úr... nem tudom, az urak tudják-e...

– Mondja csak, tudnak mindent.

– A professzor úr emlékezett erre a francia mondásra. A szöveg egy Henrich Nebbien nevű kertész beadványának címlapján olvasható.

– Ki az?

– Miről szól?

- Mikori?
- Alázatosan jelentem, ez a Nebbien állítólag gróf Bruckenthal József kertésze volt...
- Nem ismerem.
- ...Nem is tetszik ismerhetni, mert már meghalt.
- A beadványról beszéljen! Miről szól?
- A Városliget kertészeti terveit tartalmazza... kelt 1816-ban.
- Micsoda?
- Hambala, maga megőrült!
- Alázatosan jelentem, nem. A professzor úr mutatott egy fotót, azon van a szöveg, kelt 1816-ban.
- No, ezt akkor süthetjük!...
- Nem, barátaim – mondja Zentay. – Én látok némi összefüggést. Hambala, megtudta, hol van ez az 1816-os beadvány?
- A múzeumban, alázatosan jelentem. A Budapest történetével foglalkozó gyűjteményben.
- Uraim! Nem értik? Szerintem ez az ősrégi kertterv pontos adatokat tartalmaz a Városligetről. Hová tervezik Peyerék a nagygyűlést? A Városligetbe. Van rá egy fogadásom, hogy Dániel Ede tanár úr az elmúlt napokban a múzeumban járt és kikérte ezt a beadványt. Lehet, hogy kimásolt belőle néhány adatot, távolságot és vázlatrajzot. Ennek alapján – lehet – különféle pontokon különféle meglepetéseket tartogatnak nekünk. Ha ugyanezt most térképezik fel, bizonyosan szemet szúrt volna, de ki gondol rá, hogy van egy hajszálpontos tervrajz egy múzeumban?
- Kapjuk el ezt a Dánielt – véli lustán Schweinitzer.
- Nem. Vegyük nagyon alapos és óvatos megfigyelés alá. Lehet, hogy olyanokhoz is elvezet bennünket, akikről e pillanatban nincs is tudomásunk. Vagy akiket – nemde, Oszi? – nagyon régen keresünk...
- Mint például...
- ...Ki ne mondd, Oszi. Babonás vagyok. Van még időnk, barátaim. Svejni, betiltjátok a fölvonulást?
- Természetesen. Nemcsak a minisztérium izgul, föl-

jebb is szúr a zabszem. Állítólag az admirális személyesen fog beszélni.

– Kicsoda?

– Bocsánat: a Főméltóságú Úr. Tatabányán lesz valami, már most dolgozunk a biztosításon. Egy szó, mint száz, mi betiltjuk, de szerintem nem lesz foganatja.

– Peyerék eddig mindig paríroztak, ha muszáj volt.

– Peyerék most is paríroznának, de Garami Ernő meggyőzte őket, hogy most, a budapesti községi választások küszöbén, nem szabad visszatáncolni. A szociáldemokrata nemzetközi szervezet előtt is jó pontokat akarnak szerezni. Sajnos, kutyaszorítóban vagyunk: mi se tehetünk engedményeket, mert nincs miből. A kereskedelmi miniszter összekapart hatvan milliót közmunkákra, tudjátok, mennyi az: borsószem az oroszlánnak. Ezt a békát le kell nyelni. Azzal törődjünk, mi magunk mennyit tudunk profitálni ebből az egész cirkusból.

– Bölcs vagy, Svejni! Salamonnak kéne lenned!

– Bölcs?!... Tudjátok, miben áll Salamon egész bölcsessége? Azt mondja: „nincs új a nap alatt”. Nekem ez a talppontom, erre építek mindent... Erről jut eszembe! Teljesen megfeledkeztünk arról a hajtóról!

– Kiről?

– Aki integetett fölfelé! Aki felhívta magára Hamba-la figyelmét!

– Alázatosan jelentem, én megkértem egy kollégát, hogy tudakolózzék – szól közbe a nyomozó. – A kocsí Horváth Viktor kalocsai kanonoké...

– Ezt tudjuk. Nem a kanonok integetett.

– ...A neve: Sípos.

– Hallod, Dezső? Sípos!

– Ismeritek?

– Ismerjük. Egyszer-kétszer volt már dolgunk vele. Egy ideig a Rhédey-versenyistálló zsokéja volt, aztán idomár. Egy ízben kapott is némi vörös kiütést... mikor is volt, Oszti?

– Még 22-ben.

Schweinitzer kuncog:

– Az öreg akkor még aktív volt, mi? Jó vicc, az elhárítók főfőjének az idomárja...

– Mi nem nevettünk akkoriban ezen a viccen, Svejni. Rengeteget mérgelődtünk miatta. Bizonyítani nem lehetett semmit, de azért Guszti bácsi elküldte.

– S most annál a kanonoknál lapít, akivel az a tábori püspöki kinevezés-visszavonás történt...

– Túlkombináljátok – véli Zentay. – Számunkra ez a figura egyszerűen azt jelenti, hogy jó nyomon vagyunk. Ez a hajtó ismerte azokat, akiknek integetett. Valamikor – saját szemünkkel láttuk – egy bandában volt Dániel Edével, legfőként pedig...

– Csak nem...? Az örökös ellenfeletek? A megtestesült fixa idea? No, ha így áll a dolog, szerintem mégis el kellene kapni azt a tanárt, rábízni, mondjuk... szerinted, Csibi?

– Lábodira és Temessi-Tüttőre. A két legügyesebb vallatónk. Ritka az olyan komcsi, aki nem kezd el dalolni, ha ők ketten kezelésbe veszik.

– Lőwy és Sztáron nem az ő kezük közt halt meg?

– Nem. Azokat mesterséges táplálás közben rontották el. Éhségstrájk volt a sitten, gumicsövön itatták őket s valahogy a légcsövükbe került a folyadék. Ahhoz nekünk semmi közünk.

– Én várnék néhány napot, Svejni – rázza a fejét Zentay. – Ha ügyesek vagyunk, munka közben buktathatjuk le az egész társaságot. Most olyan aktívak lesznek, mint a bolha a gatyában, folyvást egymást keresik. Ha viszont a tanár csak kis ideig is kitart nálatok, elvesztegetjük az időt, kitör a gyalázat, s közben az összes komcsi, aki hozzá van kapcsolva, szagot kap. Inkább állítsatok rá annyi embert, ahányat csak tudtok. Mi is segítünk, nemde, Oszi?

– Hogyne, Dezső! Hátha most elcsípjük!

– Kezicsókolom, kisasszonyka. Mivel szolgálhatok?

– Kérek szépen egy üveg vörös tintát.

– Vörös tintát!... Kis, avagy nagy üveggel?

A karcsú, feketehajú lány habozni látszik:

– Nagy üveg is van?

– Hogyne, kisasszonyka. Szabad melegen ajánlanom, ugyanis jelentős megtakarítást tetszik eszközölni, ha nagy üveggel tetszik venni. En gros, ahogy az üzleti életben mondani szokás, en gros mindig olcsóbb, természetesen relatíve.

– És mennyibe kerül?

– Óh-ho, mennyibe is... elnézést, nem jut eszembe, meg kell néznem a nagyker-árjegyzékben. Nemde, dolgozatjavításra?!

– Tessék?... Igen, hogyne. Dolgozatjavításra.

– Egy perc türelem! – s a boltos besurran a tapétaajtón, amely elválasztja az üzletet a raktártól.

Parázs körül néz. Élvezettel szívja be a nyomda- és radírszagot. De jó lehet annak, akinek ilyen üzlete van!

Igaz, ő az egyetlen vevő; s mert Ede bácsi a lelkére kötötte, hogy mielőtt bemegy a papírüzletekbe, kis ideig várakozzék, nézzen körül, nem követik-e, nos, emiatt öt-hat percig kirakatot nézegetett a másik oldalon, az üvegből leste a bajáratot, nem jött egyetlen fia vevő se, pedig maholnap kezdődik a tanítás az iskolákban. Ezeknek se könnyű manapság, mint mindenkinek, aki abból él, hogy mások vesznek.

Ede bácsi részletesen elmagyarázta, mi a teendője: minden ebédszünetben másfelé kell vennie az útját, bemenni egy-egy papírüzletbe, vörös tintát venni. Ha kérdik, mi célra: tanítónő, gondoskodnia kell tintáról, a gyerekek füzetébe, dolgozataiba vörös tintával kell javítani.

Ki gondolná, hogy másra is lehet használni a vörös tintát: például vers-másolásra?

„Megvallattak, hogy vérzett a húsunk...”

Hányszor írta már le az éjszaka sötétjében, az asztal túloldalán a szuszogva körmölő Piri nénivel, egyetlen lámpájuk fénykörében? Ezerszer, kétezerszer? Nem számolták.

Piri néni úgy beszélt a költőről, mint valami mulatságos falusi unokaöccséről. Azt mondta róla, hogy nagyhajú, nyakigláb fiatalember, kicsit slamposan öltözködik, de ha megszólal, még a fúvó szél is elhallgat ámulatában. Elmesélte, hogy egészen kisgyerek korában kiadták nevelőszülőkhöz falura, akik hitetlenkedve hallották a nevét: „Attila”, ilyen név nincsen, mondták, elnevezték „Pistának”, négy éven át arra hallgatott.

„Még harcolunk, de testünk oly sovány.

Testvér, segítsd a lebukottakat”

Hol ez a boltos?

Parázs nagyon nehéz napokat él át. A takarékpénztárban mindenkinek van szabott munkaideje, csak őnéki nem – addig kell a telefonközpontban maradnia, amíg a vezető elvtársak utolsója haza nem ment, s ezekben a napokban késő éjszakáig ott rostokolnak, de felváltva ám: van, aki esti ügyeletet tart, mások viszont reggelre jönnek. Őnéki azonban nincs váltótársa, előfordult már az is, hogy ott éjszakázott, Piri néni kétségbeesésére: nem lett volna érdemes hazabaktatnia.

„Küldjetelek könyvet, bármily ostobát,
mert megőrjít a patkánypuha éj,
az asszony nélkül gyötrő szenvedély...”

– Ezer bocsánat, kisasszonyka, végtelenül sajnálom, kicsit nehezen leltem meg. Kérem tisztelettel, tessék idenézni, itt a nyomtatott ár, nem csalás, nem ámítás. Egyliteres... tetszik látni?

– Megnézem, van-e ennyi pénzem.

„Bárcsak volna! Megtakarítás ezen is... Ede bácsi mesélte, mennyire nincs pénze a pártnak, a napokban egy küldeményt azért nem tudtak útba indítani valamelyik vidéki városba, mert nem volt hirtelen hét pengőjük.”

– Tessék.

– Hálásan köszönöm, kedves tanárnő... szabad, ugyebár, így szólítanom? De jó lehet a kisgyermeknek, akiket a kismamád tanít, ha meg nem sértem, azt mondom, az ön kedvéért jómagam is szívesen visszaülnek az iskolapadba...

„Rád is férne, te mamlasz alak, azzal a kopasz fejeddel.”

– Más egyebet nem tetszik? Szabad felhívnom a figyelmét erre a mozgatható vonalzóra, mint tetszik látni, egyetlen kapoccsal rögzített, minden irányban elfordítható, ha ide tetszik illeszteni, egyenlőszárú háromszög, ha emide, akkor egyenlő oldalú, rendkívül szemléletes a geometria oktatásában. Ajánlhatom a margózt, mindenki panaszkodik, kérem, a rengeteg margózásra, ez az ötletes szerkezet...

– Köszönöm, mást nem kérek. Viszontlátásra!

– Viszontlátásra, s nagyon tessék vigyázni az üvegre, kérem szépen, egyetlen óvatlan mozdulat, kárba vész a drága nedű, hogy úgy mondjam, talán kinyitom az ajtót...

Még azt is meg kell várnia, hogy előkerüljön a pult mögül, ajtót nyisson.

– Kisztihand, kisztihand!

Milyen tolakodó volt!...

Elszaladt az idő, villamosra kellene szállni – de nincs rá pénz, éppen hogy a tintára futotta. Micsoda szerencse, egy helyen megkapta azt a mennyiséget, amit tíz helyen kellett volna összegyűjtenie, ebédidőben szundíthat egy keveset a következő néhány napban. Igaz, holnapután vasárnap, aztán hétfőn, szeptember elsején nincs munka...

„A mozgalom vár, munka és család,
míg megbukik a kizsákmányolás,
a sarló villan, sújt a kalapács
s börtönről, gyárról lehull a lakat...”

– Kisasszony!

Egy középtermetű, jelentéktelen öltözkű, kissé görnyedt férfi. Valami jelvényt villant.

– Államrendőrségi detektív vagyok. Kérem, feltűnés nélkül jöjjön velem.

– Miért?... Hova?

– Csak ide, ebbe a mellékutcába, kérem. Rutinellenőrzés.

– Kérem szépen, én sietek. Az ebédidőmnek rögtön vége. Nekem vissza kell mennem...

– Visszamehet azonnal. Ismétlem, rutinellenőrzés.

– De...

– Nem szeretnék erélyesen fellépni a kisasszonnyal szemben!...

Paráznak eszébe jut Ede bácsi figyelmeztetése: ha véletlenül rendőr állítaná meg, nem szabad ellenkezni, annál rosszabb.

A nővére is... Talán ma is élne, ha azon a szörnyű napon nem kezd el futni a nyomozók előtt.

Engedelmesen indul a mellékutcába. Ott áll egy kis, fekete autó – a detektív odamutat, hogy üljön be.

– Neve?

– Klein Judit.

– Kora?

– Huszonnégy éves vagyok.

– Anyja neve?

– Kovrig Aranka. Már nem él. A szüleim elhaltak.

– Munkahelye?

– Törekvés Takarékpénztár. Telefonközpontos vagyok.

– Aha!... Mi van ebben az üvegben?

– Tinta. Vörös tinta.

„Nem mondhatom, hogy tanítónő vagyok.”

– Van egy ismerősünk, megkért, hogy vegyek neki tintát. Tanárember. A füzetekbe, dolgozatokba való beírásokhoz. Nem szabad tintát venni?

– Hogy hívják ezt az ismerőst?

– Előbb tessék nekem megmondani, mit követtem el, amiért válaszolnom kell. Miért nem írják ki, hogy nem szabad tintát venni?

– Hogy hívják az ismerőst?

- Dániel Ede. Középiskolai tanár.
- Dániel Ede. Ő hol lakik?
- Azt én nem tudom.
- Nem tudja!... Lehet, hogy fel tudjuk frissíteni az emlékezetét.
- Amit nem tudok, hiába kérdik akár ezerszer is!
- Honnan ismeri ezt a Dánielt?
- Gyerekkorom óta ismerem.
- És hol tanít?
- Nem tudom pontosan. Nem kérdeztem.
- Mindennap érintkezik vele?
- Nem. Nem mindennap.
- Bizalmas viszonyban vannak?
- Ezt hogy tetszik érteni?
- Rendszeresen találkozik vele?
- Nem rendszeresen.
- Maga hol lakik?
- Én? Egy távoli rokonomnál. Bélteki Piroska a neve.
- És ez a Dániel odajár magukhoz?
- Nem jár oda, csak néha följön. Régi ismerős. Megkért, hogy vegyek neki tintát.
- Miért magát kérte erre? Most szünidő van, ő is vehet magának!
- Nem kérdeztem. Szívességet kért, megteszem. Tessék engem elengedni, nekem már a telefonközpontban kellene lennem.
- Majd ha közlékenyebb lesz, akkor elengedem.
- Mit mondjak még? Mindent elmondtam, amit kérdezett.
- Dehogyan mondott!... Most beszéljünk egy kicsit erről a tintáról. Azt mondja, hogy iskolába kell. Ennyi tintával évtizedekig lehet javítani.
- Így olcsóbb, mintha kis üvegekben venné. A boltos is mondta, tessék megkérdezni.
- „A boltos! A boltos sokáig hátul volt. Nem lehet, hogy ő szólt be a rendőrségre? Nem lehet, hogy ezek tudnak valamit a versekről?”

- Mi van?
- Tessék?
- Valamit akart mondani.
- Én?
- Igen, igen! Látszott az arcán, hogy valamit akar mondani.
- Jobb, ha nem mondom. Nem volna benne köszönet.

A nyomozó most először néz Parázsra úgy, hogy valami érzelem látszik a szemében: ezúttal a düh.

- De nagy leffed van, Rebeka! Vigyázz a szádra!

Ettől a hangtól Parázsba hidegség költözik. Kislány korában kijárta már az iskolát: volt rá eset, hogy lezsidózták az iskolában, sírógörcsöt kapott. A nővére este, mikor hazament, magához ölelte és elmagyarázta, miért zsidóznak az emberek. Azóta ettől mindig jéggé változik a belseje.

A detektív szép lassan, tettetett kényelmességgel előveszi a zsebóráját, fölpattintja, megnézi, visszafelé is eljátssza a szertartást.

- Nos?... Van még valami mondanivalód?... Mi van, megkukultál?

– Nincs joga, hogy letegezzen. És azonnal engedjen el. Nem követtem el semmit.

A férfi megdörzsöli az állát a markával:

- Úgy döntöttem, hogy beviszlek. A „kétszázás” használni fog a memóriádnak...

„Mi lehet az? Valami kínzás?”

– ...Majd azt mondom, hogy pimaszul viselkedtél velem. Vagy azt, hogy megtagadtad a segítséget egy politikai ügyben... Nem, ez nem jó. Inkább azt írom, a jelentésbe, hogy férfiakat szólítottál le az utcán. Remélem, nem vagy szűz...

Parásznak vörösség lobban át az arcán. Nem felel, kitekint a kocsi ablakán.

- ...No, mindegy. Útközben majd kitalálom.

Kikászálódik az ülésről, megkerüli a kocsit, közben élesen figyeli a lányt.

„Nem lehet elfutnom. Utolér. Talán útközben.”

A férfi a kormánykerékhez ül, de még nem indít.
Visszafordul:

– Még meggondolhatod!

– Mit?

– Hogy nem akarsz-e segíteni nekem.

– Miben?

A nyomozó sóhajt egyet:

– Kár az időért, de elmondom, pedig mindketten tudjuk, miről van szó. Te ezt a vörös tintát nem dolgoztatjavításra viszed Dániel Edének. Megmondjam, mi a szándékotok? Három nap múlva tüntetni fogtok. A tömeg szépen megy, mint a birkanyáj, ahova mondták nekik. Egyszer csak valahol valami pukkanás, valaki összeesik, néhány ember elkezd kiabálni: „meglőtték!” Egy kis vörös tinta az ingen olyan, mint a vér. Föl akarjátok heccelni a tömeget a rendőrség ellen! Régi trükk, de mindig beválik.

Parázs nyitva felejtí a száját. Aztán valósággal kiszakad belőle:

– Honnan veszi ezt a ...?

– No jó, te akartad – legyint a férfi, s begyűjtja a motort. – Holnap reggelre puha leszel, kisanyám, mint a vaj a melegen. A színed, az kissé meg fog változni, mert a „kétszázásban” hiába szórjuk ki a bolhaport, az új vendégek mindig hozzák az utánpótlást. Sajnálom.

Az autó berregve elindul.

Parázs behúzódik az ulés sarkába. Megpróbál gondolkozni.

Ha eltelik negyedóra, félóra, s ő nincs a helyén, a takaréokban feltűnik a dolog. Előbb-utóbb elkezdenek kutatni utána, mi történhetett vele. Fölhívják a mentőket, a rendőrséget.

Az lehet, hogy letagadják az ő bevitelét, de estére, ha nem megy haza időben, Piri néni bizonyára érdeklődik, s megtudja, hogy ő eltűnt. Piri néni azonnal sejti, honnan fúj a szél, értesíti Ede bácsit, eltünteti a röpcédulákat. Belőle nem vesznek ki semmit, annyi bizonyos.

Haladnak a körúton, most érik el az Andrássy utat, a közlekedési rendőr a keresztező forgalomnak ad szabadot.

Mi lenne, ha abban a pillanatban, amikor a rendőr fordul, ő, Parázs, kiugrana a kocsiból?

Nem lenne jó. Akár elfogja a detektív, akár nem, mindenképpen gyanússá válna.

S ha magára locsolna egy kis vörös tintát? Összefutna az Oktogon!...

Ezzel is a nyomozó malmára hajtaná a vizet. Igazolná azt a képtelen feltevést, hogy vért akarnak utánózni a tintával.

Maradni kell. Eltűrni a „kétszázast”, amiről már sejti, hogy valami cella lehet, tele mindenféle féreggel és piszokkal és ócska emberekkel. El kell tűrni, ha kiabálnak vele, ha megütik.

„Megvallattak, hogy vérzett a húsunk...”

Az autó befordul, a belváros felé halad.

– Na? Nem gondoltad meg magad, Rebeka?

Nem felel.

– Nekem támadt egy ötletem. Mégse viszlek az óberhére, ma nincs kedvem jelentést körmölni. Felejtsük el az egészet, ajánlok egy üzletet. Nem akarsz nekem segíteni?

– Nem!

– Még nem is mondtam, miről van szó, már rávágod, hogy „nem”.

– Képzelem, mit akar.

– No, erre kíváncsi vagyok. Mit akarok?

– Hogy mondjam el magának, amit hallok a telefonban.

A férfi bólogat:

– Ördögöd van. Nem kívánom ingyen, tőlünk többet kapnál, mint amennyit keresel, főleg akkor, ha fontos információkat adsz. Ne forduljak vissza?

– De igen – mondja Parázs.

– Egyszóval: benne vagy.

– Benne. Kell a pénz.

– Mire?

„Ha megmondanám, hogy a pártnak, nekihajtanál a falnak.”

– Ruhára, meg cipőre. Meg illatszerekre. Még egy vacak gyűrűm sincs.

– Akkor miért mondtad az előbb, hogy „nem”?

– Mert ezzel nem magának segíték.

– De slágfertig vagy, de slágfertig!...

– Nem fordul meg?

– Nem. Csak próbára tettelek.

Parázs vállat von, mert észreveszi, hogy a férfi nézi őt a visszapillantó tükörben.

– Egyébként is: mi a biztosíték, hogy ha visszaviszlek, nem jár el a szád?

– Jópofa maga. Akkor sose kapom meg a pénzt!

– Tehát az elvtársaknak ingyen dolgozol!... Azt hittem, több eszed van.

Parázs kifele néz, s mindinkább úgy érzi, hogy a detektív nem tud mit kezdeni vele. Nyilván ő is rájött, ha lecsukatja Parázst, akkor felhívja a figyelmét azoknak, akik után kutat. Ha elengedi, azt kockáztatja, hogy a lány értesíti a barátait...

– Nekem is van egy ötletem – mondja.

– Igazán?

– Azt sejti, hogy semmi kedvem a dutyiban éjszakázni. Ha elvinne egy olyan rendes helyre, ahol semmi bajom nem lehet, akkor beszólnék a Takarékbba, hogy... mit tudom én... rosszul lettem, vagy valami efféle. Üzennék a rokon néninek is, hogy ne aggódjék, egyébként néha előfordul, hogy benn kell maradnom. Szépen elmondaná, mit kell csinálni, hogyan kell üzenni, meg minden. Gondolom, egy vacsorát is megérne magának...

A férfi a járdához hajt, megáll. Megfordul az első ülésen:

– Ez jól hangzik, ööö... Judit, csakhogy...

– Csakhogy?

– Csakhogy én nem azt akarom tudni, ami a Törek-

vésben történik. Az engem nem annyira érdekel. Sokkal kíváncsibb lennék az efféle vöröstintás dolgokra. Meg a te tanárodra. Aztán ott van például Lukács Dönci... tudod, aki nemrég jött haza Bécsből.

„Szemed se rebbenjen, Parázs.”

– Lukács Dönci? Ezt a nevet sose hallottam.

– Hanem? Milyen néven szerepel?

– Mit ér vele, ha elkezdem mondani a neveket?

– Azzal te ne törődj. Azt csak bízd rám. Majd mi azonosítjuk őket. Sípost ismered?

– Melyik Sípost?

– A zsokét. Aki most itt van Pesten.

– Ismerek egy Sípost, aki valamikor Alagon volt, istállómeister volt valamilyen bárónál.

– Az, az! Itt van Pesten. Nem találkoztál vele?

– Nem – hazudik Parázs. – Ismerem, de nem láttam.

– Kellene vele találkoznod. Néhány dolgot meg kellene kérdezned tőle.

– Miért ne? Azt is bele vesszük az egyezésbe.

– Találkozott Sípos a tanár úrral?

– Honnan tudjam? Csinálják ki, hogy beszéljek vele, akkor meg tudom kérdezni.

– Ismersz a tanár úr baráti körében egy vak embert?

– Vak embert?

A férfi keményen arcul üti.

– Felelj, ha kérdezlek, és ne kérdezz vissza! Ezt jegyezd meg!

Parázs az arcára szorítja a kezét. Szeme telefut könnyel. Lehunyja pilláit – de azért, hogy a férfi ne lássa a tekintetét.

– Ne tessék haragudni. Többé nem teszem.

A nyomozó haragja lelohad.

Int Paráznak:

– Gyere!

Egy telefonfülkénél álltak meg. A férfi előkeresi a tantuszt:

– Először hívd fel a rokonodat.

– Le kell hívatni. Alattunk van egy trafik, oda tudok telefonálni.

– Az ajtót nyitva hagyod. Semmi stikli, különben...

– Ne tessék félni.

Míg tárcsáz, végiggondolja magában, mit mondjon.

– Kezicsókolom... Judit vagyok. Ne tessék haragudni, Piri nénivel szeretnék beszélni, ha föl tetszene kopogni... Igen, várok.

A nyomozó cigarettára gyújt. A nagyujján sárga nikotinfolt van. Élesen figyeli Parázs arcát.

– Én vagyok, Piri néni, Parázs. Akarom mondani, hogy ma nem megyek haza este... Gondoltad, ugye?... A vacsora? Azzal kicsit bajban voltam, mert véletlenül kaptam egy nagy üveg vörös tintát és alig maradt egy kis pénzem, de Anti kisegít. Holnap majd visszaadom neki, ha Ede bácsi kifizeti a tinta árát... Nagyon rendes fiú Anti. Igen. Csókollak, Piri néni, és ne aggódj! Viszlát!

– Ki az az Anti?

– Az udvarlóm – feleli Parázs. – Adna még egy tantuszt?

5.

Hajnalodik.

Szokatlan zaj veri föl a madarakat a Hermina úti fákön: lovasrendőrök járőre csattog végig a kövezeten. Az osztag befordul az Angol Park, az „Alpesi falu” elé, elhagyja a nagycirkuszt. Az állatkertben az éber jószágok fölütik a fejüket, aztán újra elszunnyadnak.

A Széchenyi fürdő alagsorában, az egyik alacsonyan fekvő, rácsos ablak mögül kiles Vincze Jóska. Egész éjjel jöttek-mentek a csendőrök, a rendőrök: a fürdő épületét eddig elkerülték.

Félúton a földalatti állomása felé, az egykori ligeti major megmaradt házikójában, a zajra fölébredt, óvatosan az út felé tekint Bors. Parkőri zöld ruha van rajta, jó iratok a zsebében, nincs félnivalója – vagy inkább:

csak annyi van, mint máskor. Látja elgaloppozni a hizlalt rendőrlovakat, megnézi, mennyi idő van, visszadől aludni a feltornyozott zsákokra.

A városligeti tó csónakházában két vízijármű fekszik fölbakolva, alighanem tömítésre szorulnak, eresztik a vizet. Az egyikben, gyaluforgács-ágyon, vastag pokróc alatt édesdeden alszik Piri néni. Parázs telefonja után néhány perccel minden gyanús papírfecnit, maradékot eltűzelt, bezárta maga mögött a lakást: „felszívódott”. Ezt az éjszakát – az elvtársak jóvoltából – már itt tölti, a közelgő események egyik gyújtópontjában.

Lukács Dönci az Aréna út nevezetes vendéglőjére, a Kéményseprőre néző lakásban várta ki az éjszakai zárórát: ez a lakás a párt egyik nyomdászáé. Augusztus 20-a délelőttjén üzenetet kapott Dánieltől, hogy a Vilmos császár úti bérlemény „lefeketedett” – odamennie többé nem szabad. Dönci a biztosító találkára el se ment, azonnal lemerült a nagyváros ellenőrizhetetlen mélységeibe, előbb Zuglóban, a Kerékgyártó utcában húzta meg magát, aztán Pesterzsébetre irányították, a legutóbbi órákat pedig a hamis igazolványok gyártásának ellenőrzésével töltötte: lehet, hogy szükségük lesz a most készülő iratokra.

Az Aréna út túlsó végével szemközt, a pályaudvar oldalánál, az Ügető egyik lóápolójának vendégeként, Sípos úr se alszik. Egyébként is korán kelő, most azonban gondjai nem engedik aludni. Szent István napjának délutánján, a körmenet végeztével, kihallgatták a rendőrségen. Sípos úr azonnal fölmerkte a helyzetet, nem tagadta, hogy a Vilmos császár úti sarokház emeleti ablakában réges-rég nem látott egykori bajtársát, Dániel Edét ismerte fel, ám nem találkozhatott vele, nem hagyhatta ott a hintót – ő többet nem tud. Egy ideig faggatták, aztán elengedték; szállásukra visszatérve magához rendelte a kanonok úr, néhány nyájas szó kíséretében – igaz, végkielégítéssel – elbocsátotta, olyan sok szépet mondott, hogy Sípos úr lenyelte, amit válaszolni akart, meghajolt, eltávozott. Két szék közt a pad

alá – azóta a várost járja, de egykori barátaival nem fut össze, Vinczét nem akarja bajba keverni, hisz sejti, hogy követik. Meg akarja mondani nekik, mennyire sajnálja a dolgot – amikor Dániel mellett azt a fekete szempárat, azt a fürtös férfifejet megpillantotta, nem tudott parancsolni magának, odaintegetett! De most, ezen a napon, előbb-utóbb bizonyosan rájuk talál. Ismeri ő Borsot, mindig ott található, ahol legnagyobb a balhé.

Néhány száz méternyire az Ügetőtől, a pályaudvar melletti Park Szálló folyosóján – kezében a cipőjével – végigóvakodik egy fiatal lány. Az itt töltött napok alatt óvatosan kifigyelte, hogy nemcsak a porta előtt elhaladva lehet kijutni a szállodából, hanem a Festetics utcára nyíló oldalkapun is: de ott csak hajnalban, amikor a szennyest viszik, nincs őrizet, az öreg portás szerint azért a sok mocskos lepedőért nem érdemes előbújni a kuckóból. Parázs soká habozott, mire rászánta magát, hogy a vele nagyjából egykorú szobalánynak előadja a romantikus mesét: azért őrzik itt, mert megszökött egy rákényszerített érdekházasság elől, jön érte az apja vidékről... A nyaklánc fejében végül megegyeztek: kap egy hotel-uniformist, ő is lekísérheti a kapuhoz a szennyescsomagokat, ha az öreg portás nem jön elő, s kijutnak, akkor – fel is út, le is út, szabad, mint a madár, a tüntetésen minden bizonnyal találkozik az övéivel!

Besurran a személyzeti öltözőbe: valóban ott a szobalányruha. Lekapja a maga holmiját, belegyűri az egyik szennyeszsákba, aztán fölkapja, viszi.

A fordulóban ott horkol az egyik öreg hekus: ketten váltják egymást, már ismeri őket. Beletemeti arcát a rossz szagú mosnivalókba, úgy megy el mellette – ha nézi, nézi, csak vissza ne hívja...

Nem szól, nem hívja. Ez sikerült.

Leviszi a nehéz csomagot a cselédlépcsőn. A szobalány – az igazi – már ott vár, cigarettázik. Szigorúan tilos számukra a dohányzás: most mohón szívja le a

füstöt. Nem is néz Parázusra, oda se köszön: úgy egyeztek meg, nem ismerik egymást, ő nem tud semmiről – nem akar bajba kerülni.

Megjön a fehérre festett mosodáskocsi.

Az első csomagot a szobalány viszi, a másodikat a kocsis, a harmadikat Parázs – megkerüli a járművet, túloldaltól löki föl a platóra a szennyest, s mikor senki nincs mellette, nyugodt léptekkel elhalad a Mosonyi utcáig, úgy kanyarodik be, hogy a kutya se ugat utána.

A Mosonyi utca azonban telistele rendőrökkel. Álldogálnak a járdán, az úttesten, dohányoznak, fecsegnak. Olyan sűrűn vannak, hogy alig lehet köztük utat lelteni. S persze megjegyzéseket tesznek a „szobacicusra”, olyan is akad, aki belemarkol a fenekébe, meg hívja, hogy menjenek együtt járőrbe. Parázs igyekszik természetesen viselkedni, van, amire nem szól, a fogdosás miatt mond valami mérgeset – szerencsére valamelyik tiszt helyettes odanéz, az embereire ripakodik, így aztán megmenekül tőlük. Átmegy a Fiumei úton, bekanyarodik a Berzsenyi utcába, s csak ott, egy lelakatolt utcai áruda oldalánál, tör ki belőle az ideges sírás: sikerült!...

Egy, csak egy férfiú alszik sodronyos ágyon, paplan alatt, pizsamában, szemüvege mellette a tokban – éjszaka egy könyvritkaságot, Szirmay Antal *Hungaria in parabolis* című, 1804-ben kiadott művét olvasta, amelyet Heinrich Nebbien városligeti dolgozata mellett talált a Nemzeti Múzeum kéziratárában, s még álmában is neveti az ott lelt anekdotát. Széchenyi György, előbb kalocsai, majd esztergomi érsek a Wesselényi-féle összeesküvés leleplezése után hiába próbált kegyelmet kérni a császárnál. Egyik alkalommal, mise közben, fel is sóhajtott úrfelmutatáskor: „Boldog Isten, mire jutánk!” Mire a ministráló inas, ugyancsak sóhajtván, azt felelte: „Bizony, elég ebül vagyunk, kegyelmes uram!” Az érsek méregbe gurult, megfordult, ráförmedt a ministránsra: „Hallgass, a kurva anyádat, nem rád bízták az ország dolgát.” Dániel azzal aludt el, hogy ezt az

adomát feltétlenül elmeséli barátainak – és mindenkinek, akinek lehet –, bizonyítván, milyen kényesek az urak nemzetfenntartó mivoltukra...

...Krrrr! Megszólalt a vekker, öt óra van. Készülődnie kell, hatkor a Daily Herald tudósítójával randevúzik – Angliában hetek óta gutaütéses meleg van, a lapokat hírekkel kell ellátni, a mister ezért ruccant át Bécsből.

Öt óra van, ilyenkor általában nagyon sok ember már úton van a gyárak, műhelyek felé – ezen a napon azonban zárva vannak az üzemek, a Gyáriparosok Országos Szövetsége úgy határozott, hogy „munkaszünetet” tartanak. Így tértek ki az elől, hogy elfogadják a szakszervezetek által bejelentett – eredetileg csak 11 órától érvényes – általános sztrájkot!... No hisz, igen jól tették, mert így nagyon sok olyan munkásember, akinek nagyon hiányzott volna a fél-, vagy egynapi kereset is, s emiatt nem tartott volna a felvonulókkal, most mégis úgy dönt: „kimegyek, megnézem, mi lesz”.

A Keleti pályaudvar előtt – ahol a túlsó, a MABI kórház felé eső járdán most szaporázza a lépést egy szobalányruhás kisasszony – már van is mozgás. A Mende, Gyömrő, Monor, Ócsa, Haraszi felől érkező vonatokról sokan jönnek kifelé a Baross térre, némi tétovázás után beleolvadnak a „Csikágó” keskeny utcáiba, kiszivárognak a pályaudvar mögötti rétekre, amelyet „nagyvankos”-nak nevez a néphumor, oda hordják ki partnereiket a Petèrdi meg Murányi utcai bárcás lányok éjszaka.

A rétek túlsó végében komoran sorakoznak a Ferenc József laktanya épülettömbjei. Az udvaron, a három méter magas bádogkerítés mögött, mély dübörgés: motorpróbát tartanak a páncélautók. Egy sovány, görbe lábú civil ráérősen baktat át a HÉV sínjein: nem fogta a kemény fekhely, elballag a Hungária úti postástelep mellett, nézegeti a postakocsikba fogott lovakat, aztán megy a távoli Liget felé.

Fél hat, az inas tiszteletteljes hangon ébreszti Zentay

Dezső alezredest, a langyos fürdő már készen, a borotva, az ecset, a rúdszappan katonás rendben ott sorakozik a tükör alatt, míg az rendbe hozza magát, elkészül a reggeli.

„Ehes vagyok”, ébred Piri néni a csónakházban, s mivel a nikotin köztudottan jó ellenszere az étváagnak, rögtön rá is gyújt egy szivarra, leszórja szoknyájáról a forgácsot, indul kissé rendbe hozni magát. Mióta elfogyott a pénze, szivaron él – vacsorára is szivart szívott. Talán délelőtt az elvtársak kisegítik néhány napra... Mi lehet Parázssal?

Parázs sorsa Lukács Döncit is aggasztja. Mikor a lány telefonüzenete nyomán félreérthetetlené vált, hogy közel vannak a csoporthoz a detektívek, úgy határoztak, hogy az ő számára is készítenek hamis iratot, hátha előkerül és le tudják választani róla a „kullancsokat”. Különösen Dániel erősködött, de Bors is igazat adott a tanárnak: könnyen lehet, hogy a lányt csaléteknek akarják használni. Minden olyan szálát, amelynek meglétéről Parázs tudott, azonnal elmetstettek – feltételezhető volt, hogy előbb-utóbb kiengedik és megfigyelik, kikkel lép kapcsolatba. Lukács főként Dánielt féltette, ő azonban nem volt hajlandó föld alá tűnni: „semmiféle bizonyítékuk nem lehet ellenem, pontosan azzal árulnám el magam, ha felszívódnék”.

Ormándy Oszkár csendőr őrnagy épp most kap jelentést a Dánielt figyelő nyomozóitól: „elhagyta a lakást, gyalog megy az Edison kávéház felé, úgy látszik, tartja magát a szokásaihoz, mindennap ott reggelizik”. Később telefonálnak: „Találkozott egy idegennel, együtt esznek, angolul beszélnek. Az idegent taxi hozta, a kocsit a kávéház előtt várakozik, puhatolózásunkra annyit mondott a sofőr, hogy a pasas valami újságíró.” Fél hét után az angol újságíró és Dániel taxiba ülnek, a detektívek „váltott lovakkal”, egymásnak átadva követik őket, de csak annyit tudnak megállapítani, hogy a taxi nagy kört ír le Angyalföldön, Újpesten, majd Zugló felől visszakanyarodik a városba.

Zugló felől – hét óra múlt – elég sokan jövägetnek befelé, de ez a forgalom nem haladja meg a szokásos hétköznapi, nem alakulnak ki csoportok, nem szegik meg Bezzegh-Huszágh Károly főkapitány utasítását: „A közlekedési szabályok értelmében a gyalogjárókon csoportosan haladni vagy ott álldogálni tilos. A tilalom megszegői ellen karhatalmat veszek igénybe.” A karhatalom készen áll: négyezer-ötszáz rendőr van szolgálatban, Ormándy alá külön hatszáz csendőrt rendeltek.

Oszi telefont kap: Zentay érdeklődik.

– Egyelőre semmi, Dezső – jelenti Ormándy. – Van mozgás, de az az érzésem, Peyerék pofára esnek, nem lesz itt olyan nagy hajcihő.

– A te szavaid és Allah füle – feleli Zentay.

– Tessék?

– Semmi, Oszi, egy szólásmondás. Legyetek teljes készenlétben. Megyek referálni Gyulának.

„Gyula”: vitéz jákfai Gömbös Gyula, aki majd egy éve honvédelmi miniszter – gyümölcsöző volt az az emlékezetes beszélgetése „István gazdával” Pölöskey-éknél, az 1928-as Magdolna-bálon, feladta ellenzéki pozícióját, hamarosan hadügyi államtitkár lett, aztán rövid időn belül kikönyökölte a minisztériumból az idős Csáky Károly grófot. Nyolcra jár, most már ő is hivatalában tartózkodik, izzad kegyetlenül, Bethlent szidja, aki jó érzéssel épp ekkorra vette ki szabadságát, s állítólag ismét Széchenyi grófnő társaságában üdül Velencében...

– Szállj be egy csónakba! – súgja Piri néni Parázsnak, akit észrevett, mikor a lány áthaladt a városligeti hídon.

– Csónakba? Miért?

– Hátha követnek!

– Megszöktem!

– Lehet, hogy szándékosan engedték! Szállj be, evez be a tó közepérszére, távol a parttól!

– Nem tudok evezni! És éhes vagyok!

– Evez a kezeddal... nem kérsz egy szivart?

Valamivel fél kilenc után Vincze Jóska, az előzetes megbeszélésük szerint, szokott zsávolyzubbonnyában, szemére húzott sipkában, végigballag a hídon, a parttól számított második korlátpillérnél lekönyököl, megfelelő pillanatban a vízbe ejti a szénraktár kulcsát. Azt a raktárat jó darabig senki nem fogja tudni bezárni. Ahogy fürdési képét a fényben, észreveszi Parázst, az egy helyben forgolódó csónakot. Eszébe jut, mire figyelmeztették, sietség nélkül megfordul, körülnéz, s bár semmi gyanúsát nem lát, lassú léptekkel elballag a földalatti lejárója felé. A lány utánanéz, hagyja, hogy szeméből folyjanak a könnyecsek: Jóska bácsi bizonyára hozott volna neki nagykiflit, ha kér – de nem szabad. „Otthon a tűzhely hűvös és repedt. – Hideg fazékban készül az ebéd: – a csarnok nyirkos kövéről szedett – kis káposztalevél és hulladék.”

Bors látja közeledni Jóskát, kilép a házikóból, megigazítja karján a parkőri szalagot, kezében ott a szöges bot, amellyel az „igaziak” a lehullajtott papírdarabokat szurkálják föl – ez a fegyver alkalmasint még jó szolgálatot tehet –, elébemeleg a férfinak:

– Mi újság, földi?

– Parázs. Egy csónakban ül a tavon.

– Láttál valaki gyanúsát?

– Nem.

– Piri néni?

– Tudnia kell róla, a csónakházban dekkolt éjjel.

– Majd én arra sétálok, megtudom, mi a helyzet.

Nálad minden rendben?

– A kulcsot a megbeszélt helyen a vízbe dobtam. Te, nem félsz attól, hogy nem sikerül?

– Én nem. A majorban találsz egy gereblyét, csinálj valamit, nehogy valamelyik hé kiszúrjon.

– Jó. Várlak vissza.

Bors lassú lépteket erőltet magára, úgy lépdel a szöges bottal a tó partja mentén, egészen a csónakház deszkafaláig.

– Hallasz, Piri néni? – kérdi, mikor megérzi a szivarfüst szagát.

– Hallak.

– Hogy kerül ide Parázs?

– Azt mondta, megszökött. A Park Szállóban őrizték péntek délután óta. Azt mondja, nagyon éhes.

– Éhes!... Láttál valami kullancsot?

– Nem. Mindenki a városba befelé megy, onnan nem jött senki. Azt mondja a lány, hogy a szennyest hordta ki, úgy lépett meg.

– Miért engedted kievezni a tóra? Észrevehetik!

– Mikor jött, én se tudhattam, nem követik-e...

– Igazad van. Éhes...! Valahogy kellene beszélni Döncivel. Neki van pénze ennivalóra.

– Nem szabad! Nem mehetsz oda!

– Tudom.

– Szervusz, Máté! – hallik egy örömteli hang.

Sípos úr. Civilben, teljes soványságában.

– Megismertelek ám mindjárt az ablakban, pedig hogy megőszültél! – s jön kitárt karral. – Napok óta kereslek benneteket!

Bors hagyja magát megölelni, barátja válla fölött körülpillant. Mennek az emberek át a hídon a Hősök tere felé, senki nem figyel rájuk.

– De jó, hogy jöttél, cimbora – mondja neki társasági hangon. – Megkérhetnélek egy szívességre?

– Hát hogyné!

– Van a Damjanich utca sarkán... arrafelé... egy tejivó. Hoznál nekünk egy kis reggelizni valót?

– Gyere te is!

– Nem mehetek, Sípos úr. Lukács Döncit várom, ő hozza a pénzt.

– Vagy úgy! – mosolyodik el az egykori zsoké. – No, nektek szívesen kölcsönzök. Mindjárt jövök!

– Ki volt ez? – hallik a deszkafal mögül.

– Réges-régi bajtárs. Még az orosz fogságból.

– Hogy kerül ide? Nem provokáció?

– Hallod, Piri néni, hogy 'napok óta keres!

- Miért mondtad neki, hogy Lukács is itt van?
- Nem tudom. Kicsúszott a számon.
- Súlyos konspirációs hiba!
- Az. A legközelebbi sejtülésem önkritikát fogok gyakorolni.
- Ha lesz.
- Ha lesz.

Kilenc óra elmúlt. Ormándy jelentést kap, hogy Dániel Ede elkészönt az angol újságírótól és hazament. Rövid idő múlva ismét előkerült, semmi változást nem észlelni rajta, csak azt, hogy esernyőt vett magához.

- Esernyőt? Ebben a hőségben?
- Mindig esernyőt hord, alázatosan jelentem.
- Folytatni a megfigyelést! – Oszit annyira megzavarja a hír, hogy telefonál a Meteorológiai Intézetbe megtudakolni, várható-e a mai napon eső. A válaszadó hangja komoly, de mintha nevetés bujkálna a szavai mögött. Oszti lecsapja a kagylót.

Nagyjából ugyanekkortájt Lukács Dönci – kezében egy kis táskával – elindul a Ligetbe. Ha valaki igazoltná, azt felelné, hogy a virágkiállítást akarja megnézni. A táskának kettős alja van, a rejtkehelyen ott lapulnak a hamis papírok. Döncinek esze ágában sincs a virágkiállítást megnézni, mert jó előre megtudta, hogy ebben a pavilonban rendezte be ideiglenes főhadiszállását a Szociáldemokrata Párt, ide érkeznek a funkcionáriusok, az üvegfalú épület körül már gyűrűt alkot a børsapkások, a rendezőgárdisták egyik csoportja – az ő feladatuk a vezetők védelme. A találkozót tízre beszélték meg a földalatti megállójánál, nem messze az egykori majorsági épülettől. Bármilyen veszély esetén el kell tűnni a fürdő vagy a földalatti állomás irányába – ezt az épület ablakába kitett virágcserep jelzi.

Sípos úr jókora ennivalós csomaggal érkezik vissza a csónakházhoz.

- Nekem most kis időre el kell mennem, Sípos úr – mondja Bors. – Húzódj be ide az árnyékba, várj meg bennünket. Összeismertetek egy nagyon aranyos néni-

vel meg a nevelt lányával. Piri mama, bemutatom neked a mi hűséges öreg barátunkat, Sípos urat.

– Öreg az országút, de nem én – feleli Sípos úr. – Csókolom a kisztihandját.

– Dohányzik, Sípos úr? – kérdi Piri néni.

– Mindjárt küldöm Parázst – int nevetve Bors. Szép kényelmesen ballag a híd felé, kerülgeti az embereket. Egyre többen tartanak a Hősök tere felé, már az úttesten is mennek. Rendőr egyelőre nincs sehol.

Rendőrök egyelőre csak mutatóba akadnak: a gyülekezőhelyeken összpontosítják őket. Csak néhány lovasosztag jár-keel az utcákon, részben a tekintély miatt, részben azért, mert a gépkocsi útját el lehet állni, de a lótól félnek. Zentay alezredes ez ügyben már tett jelentést Gömbösnek, úgy találja, sikerült meggyőznie a minisztert.

Ormándy telefonjelentést kap: Dániel Ede lement a földalattiba. Néhány perc múlva azt jelentik, hogy beült egy, a Városliget felé haladó szerelvénybe.

– Teljes készületség! – kiabálja Ormándy. – Küldök még két embert! Két kocsi menjen ki az utolsó előtti és az utolsó állomáshoz! Nagyon figyeljenek!

Parázs olyan boldog, hogy még evezni is tud: nagyot koppan a csónak orra a stégen, a csónakház előtt. Piri néni összeismerteti őt Sípos úrral, amin csak nevetni lehet, hisz ők régi ismerősök: „22-ben, tetszik-e még emlékezni, mikor ki tetszett érni Alagra és én nem akartam beengedni, de kegyed akkor még afféle südő-lány volt, ha meg nem sértem...”

– Csak beszélgessetek, nekem van egy kis dolgom – mondja Piri néni, s bármennyire is kíváncsi a nagy halom ennivaló, otthagyja: a találkozóról nem szabad lekézni. Rágyújt egy szivarra, átvágja magát az egyre sűrűsödő tömegben.

Döncinek is egyszer-egyszer az Állatkert magas falához kell lapulnia, hogy el ne sodorják: ő is szembe halad az emberárral.

Dániel Ede kiszáll az utolsó előtti megállónál a föld-

alattiból. Elégedetten néz körül: az Angolpark előtt, az „Alpesi falu” előtt, a cirkusz előtt – emberfolyam. A felvonulás meghirdetői eredetileg tizenegykor akarták elindítani a menetet – no, ez a tömeg aligha fog várni. Megigazítja a szemüvegét, közben szórakozott pillantást vet az egykori majorsági épületre: az ablakban nincs virág. Bekanyarodik a bokrok közé, már nem látja, hogy az emberek között megpróbál előrevergődni egy vidéki rendszámú autó, benne kockás sapkájú férfiak.

A Park Szállodában egy rosszkedvű, idősebb ember a főkapitányságot hívogatja, a szám azonban foglalt, s mikor végre befut, akkor a keresett úr, Hambala Tibor, nem található. A férfi káromkodik: be kell mennie, majd a pofájába kapja a gorombaságokat, nem úszhatja meg telefonon – a lány eltűnt.

Hambala – kockás sapkában, bricsesznadrágban, nyakkendőben – a Weingruber vendéglő teraszán ül, sört iszik, a kezében tartott újság fölött a virágkiállítás pavilonja felé figyel. Hiába mondták Hetényi főkapitány-helyettes úrnak, hogy nem érdemes a szocdem vezéreket szemmel tartani – Hetényi hitelt adott annak a hamisítványnak, hogy a 27-i vasas bizalmi értekezleten Peyer Károly egy, a kommunistáktól érkezett levelet olvasott volna föl, amelyben azok csatlakozásukat jelentették volna be a tüntetéshez. Micsoda butaság, pont Peyer, aki – ha kapott volna is ilyen levelet – majd megszakad az igyekezettől, hogy szidja, spiclinek nevezze a vörösöket, majd bolond lenne fölolvasni! Hambala azt hallotta, hogy Peyer szerint a bolsi spiclik öt pengőt kapnak Hetényiéktől naponta – „szép is volna”, gondolja Hambala –, valaki közbekiabált, hogy Peyer sokkal többet kap, a bőrsipkások megverték és átadták a rendőrnek az illetőt. Most mégis itt kell ülni, már szédül az ember feje, annyian mennek, már megjegyzések is voltak, valahol nagyban szervezkednek a komcsik, ő meg itt lopja a napot...

...Tüntetően elfordul, int a főpincérnek, közben az

órájára néz – fél tizenegy –, s ekkor megakad a szeme azon a két emberen, akik most szorítanak kezét a tó mögötti bokros részen. Az egyik: a parkőrök ruházatában, bottal a kezében, őszhajú ember. A másik: kalapban, öltönyben, esernyővel az a férfi, aki kilépett a liftből a Vilmos császár úti saroképületben és azt mondta franciául: „aki megszeretteti a természetet, az erényt szerzett meg”. Az a tanár.

Jön egy emberhullám, szem elől veszi őket. Atya-úr!... Amikor fizet és föláll, meglátja a tanárt. Ott áll valami szobortalapzaton, hogy jobban lásson.

Hol lehet egy telefon? Berohan a Vajdahunyadvárba.

Ormándy azt se tudja, hová kapjon. Jelentik, hogy Dánielt szem elől vesztették a Ligetben, s hogy ezerszámra mennek az emberek a sétányokon, nem lehet utánajárni. Ki se mérgeződi magát, jelentkezik Zentay: megtörtént az első összecsapás a Teréz körút és a Király utca sarkán, egy fiatalokból álló csoport hangos szóval „munkát, kenyeret” követelt, a karhatalmat nem engedték közelükbe, néhány perc múlva riadóztatják a lovasrendőr századokat! Ormándy nagyot fújtat, veszi a holmiját, a kézfegyvert, s ekkor kapcsolják hozzá Hambalát, aki közli, hogy látja Dániel Edét, a Városligeti tó mellett, egy szobornál nézi a tömeget!

Oszi kiabál, intézkedik, üzen Zentaynak, aztán autón rohan a „háp”-ra, azaz a harcálláspontra, ahonnan közvetlenül irányíthatja embereit. Az Andrássy úton már nem lehet keresztüljutni, nagyot kell kerülnie. Negyed tizenkettő – meghallani az első mentőautók szirénáit, a Szív utcánál a lovasrendőrök belegázoltak a tömegbe.

A Hősök tere felől – tizenegy év óta először – az „Internacionálé” hangjai hallatszanak: a tömeg gyűrűjében egy kis csoport éneklí a munkások himnuszát.

A virágpavilonban ideges nyüzsgés, futkosás.

Hambala már látja a segítségére küldött, kockás sapkát viselő társait. Egy, a Weingruber vendéglő tera-

száról szerzett széken áll, mutogat – az oszloptalapza-
ton még mindig ott látja Dánielt, de már nincs egyedül.
Előbb egy zsávolyzubonyos, kopaszodó férfi lép mellé,
aztán egy idősebb nő, szivarral a szájában, majd egy
köpcös idegen, táskával. A nyomozó figyelemmel kíséri
ezeket a rövidke találkozókat, észreveszi, hogy a tanár-
tól távozók nyomában hirtelen kifehérlik a tömeg: röp-
cédulák! Magához inti egyik társát, szerezni kellene
azokból a röpcsikből, bizonyítéknak.

Az Iparcsarnok irányából egy svadron lovasrendőr.
Ahogy előrehaladnak, úgy kél föl köröttük a pfujolás,
szidalmazás. Hambala leugrik a székről, odébbsodró-
dik – s jól teszi, mert egy csoport megrohanja a teraszt,
feltépi a székeket, márványasztalokat, „le a zsarukkal”,
kiabálják. Csaknem azonnal csípős füst csap a magas-
ba: valamit felgyújtottak! Hambala berohan a bokrok
közé, hogy közelebből szemmel tarthassa Dánielt.
A kockás sapkák szórványos lánc azonnal mögé zárkó-
zik.

Bors, parkőri holmijában, öregségének álcája mö-
gött, mindeddig keményen dolgozott: a kis kommunis-
ta csoportok számára – amelyek az Ede által szerzett
térképek szerint helyezkedtek el a Ligetben – egyre-
másra osztotta ki a zsákokban tárolt féltéglát, követ,
széndarabokat. A majorsági épület már üres, most
Vincze Jóska dolga a muníció „kiadása” a Széchenyi
fürdő szénraktáránál, ő tehát beleveti magát a tömeg-
be, mert eszébe jut, hogy Sípos úr és Parázs beszorult
a csónakházba, ott baj érheti őket. Átsiet a tó mögötti
pázsiton, kivárja a megfelelő alkalmat, amikor a lovas-
rendőrök elhaladnak, odafut a deszkaházhoz:

– Gyertek gyorsan! Itt nem vagytok biztonságban!

Abban a pillanatban, ahogy kilépnek, ropogni kezd
a sortűz. Jajkiáltások felhőznek föl. A tömeg szétrohan.

– Futás! – lihegi Bors. Nem törődik vele, illik-e őszre
festett hajához a nagy sietség.

Újabb lövések, a Vajdahunyd vár előtt, a fürdő
oldalán.

– Amarra! – kiabál Bors. Hirtelen Dániel és Lukács alakja merül föl előtte:

– Nyomozók! Kiszúrtak maguknak! Kockás sapkájuk van!

– Kerüljétek meg az emlékművet! A Kéményseprő felé vágjuk át magunkat!

– Te hova mégy?

– Értesítem Vinczét! Piri néni?

– Előreküldtem! Mit szólna az eseményekhez?

Bors mond valami gorombaságot – majd éppen itt és most fogják taglalni, mi történt –, s beleolvad a futkosó tömegbe, amely egy égő gépkocsit kerülget.

Túloldalról, a Hermina út felől, kakastollas csendőrök rajvonala. Szuronyaikon csillog a napfény.

Fájdalmas lónyerítés harsan föl a közelben.

Bors belebotlik egy összevissza tört vasszékbbe, mire kikecmereg belőle, nyakán egy rendőr. Kifőtt képű, tátott szájú, kardos. Nekihuzakodik a vágásnak.

A kard a vasszéknek vágódik, csengve pattan el, a letörött rész hangos zúgással kalimpál a kövezeten.

– Elvesztetted a gyíklesődet, Andris – mondja neki Bors, elkapja a rendőrt, utánadobja. Ahogy földet ér, ott is marad. Egy suhanc rohan arra, futtában rálép a zsarura, valamit odakiált Borsnak, „jól van, papa”, vagy effélét.

– Jóska! Vincze!

A szénraktárnál gomolygó tömegből – amely most kezdi bombázni a csendőröket – úgy kell kihalászni a feketére piszkolódott, csupatűz, rekedt Vinczét.

– Gyerünk!

– Itt maradok! Régi elszámolnivalóm van velük!

– Nem szabad! Gyere!... Máshol van ránk szükség, Edét el akarják kapni!

Jóska azonnal fordul, együtt rohannak át a bokrok közt. Valahonnét mély dübörgés, motorok falanxa:

– Jönnek a páncélkocsik!

– Ez... azért... igazi forradalom... mi? – lihegi Vincze.

– Még nem, Jóska. Szólj, ha kockás sapkájú embereket láatsz!

Elrohannak az Állatkert magas falai mellett. Az útesten egy vidéki rendszámú kocsí halad el mellettük.

– Odanézz, Bors! Ott!

Az autóban négy kockás sapkájú.

– Bírod, Jóska? Lépést kell tartanunk velük!

Az Aréna út túlsó oldalán kezdődnek a Terézváros mogorva háztömbjei; ezúttal azonban a köztük levő, szakadék-mély utcák a tüntetőknek kedveznek, ezeket nem lehet rajvonalba fejlődött szuronyosokkal végigsöpörni. Igaz viszont: a menekülőknek se könnyű, a városnegyedből kivezető utcák végében máris feltűnnek a lovasrendőr osztagok.

Bors észreveszi az övéit. Talán Piri néni integetett nekik: most rohannak be a Szondi utcába.

Sajna, a kockás sapkájúak autója is arrafelé veszi az irányt! Leáll a saroknál, a nyomozók leszóródnak róla.

A szöges végű parkőri botnak most jött el az ideje: Bors két erőteljes döféssel felszakítja a pneumatikot, aztán futnak tovább.

Épp időben érkeznek: két férfi már Lukácsot rángatja.

Vincze úgy szakad közéjük, mintha fürgeteg röpítette volna. Cséphadaróként dolgozik keze, lába. A detektívek eddig négyen voltak három férfi ellen; most hátrányukra változott az arány. Már menekülnek is.

– Most mi legyen? – lihegi Dönci.

– Körbezárták a negyedet – tekint szét Bors. – Valahol menedéket kellene találnunk!

– A nyomdász elvtársnál!... Igaz, ő most nincs otthon...

– Az nem baj. Csak odáig jussunk el! Piri néni, Párás, bírjátok?

– Csak azt nem értem, miért szálltak pont miránk – mormogja Piri néni.

Átfutnak az útesten, bekanyarodnak az első keresztutcába. Csaknem azonnal trillázó sípszó harsan – ha tisztas távolból is.

– Észrevettek!

– Még nincs baj. Ha nem jönnek túl sokan, átvágjuk magunkat!

Ahogy a sarokra érnek, az utcán végiggörög a tüntetés távoli zaja. Messze, a Nagykörút táján trombíta harsog.

– Áll a bál – vigyorog Vincze. Tüzesen ragyog a szeme. – Néhány fakabátos megemlegeti ezt a napot!

– Melyik az a ház, Dönci?

– A 4-es számú.

– Futás! Vegyük közre Piri néniéket!

Kénytelenek vissza, a Liget felé szaladni. Előttük, a sarkon, megjelenik egy-két kockás sapka.

– Látod?

– Nem mernek azok ránk támadni!

– Látják, hová megyünk be!

– Elijesztjük őket!

Valahonnét, egy ablakból, dühös szitkozódás, egy kopasz férfi egy virágcserepet hajít közéjük. Vincze – csak úgy futtából – jókora szénrögöt röpít vissza: bánja is az ablaküveg!

Lópaták csattogása kél, de már nincs idő hátranézni: beugranak a keresett ház boltíves kapuja alá.

Borsot tovább viszi a lendület. Botja láttán a detektívek nyúlcipőt rántanak.

– Máté! – hallja.

A lovas csaknem elgázolja, alig tud kitérni előre. Visszarohan a házba, a nagykaput azonban már nincs ideje becsapni.

A kis csapat – zihálva, levegő után kapkodva – a keramittal borított udvar túlsó végében; a jó három méter magas falat valamilyen kúszónövény szőtte be, Vincze már fölkapaszkodott, onnan integet:

– Erre megléphetünk!

– Késő!...

Kissé meggörnyedve, nehogy beüsse fejét a boltívbe, Ormándy őrnagy lovagol be a kapu alatt. Jobbjában revolver. Meghúzza a gyeplőt:

– Üdvözlöm a díszes társaságot! No, azt hiszem, minden eddigi fáradságunkat megérte ez a találkozó.

Elmosolyodik. Baljával leveszi a csákóját, egy zsebkendővel megtörli izzadt arcát, centisre nyírott haját.

– Mindenkit megkérek, maradjon nyugton. Nem akarok lövöldözni, csak ha muszáj. Rögtön jönnek magukért...

Arcról arcra néz.

– Dániel tanár úr!... Régi ismerős. Most egyszerre benyújthatjuk a számlát. Visszamenőlegesen. Az émbereim beszereztek néhányat azok közül a röplapok közül, amelyeket osztogatott. Erre kellett a vörös tinta, nemde?... S talán az elvtársnők kezemunkája?

Fürkészi Lukácsot:

– Jöjjön csak előbbre! Maga is ismerős nekem, csak nem tudom, hová tegyem... ne, hagyja csak azt a táskát, az még nagyon fontos lehet nekünk... Maga pedig, azzal a mocskos pofával, ne nyúlkaljon a zsebe felé, mert megbánja!

Most Sípost veszi szemügyre:

– A zsoké. A báró úr egykori idomárja. A kanonok úr kocsisa. Tudja-e, hogy magának sokat köszönhetünk?

– Most már tudom – recsegi Sípos úr.

– Ez persze nem lesz enyhítő körülmény... De maga kis hal ehhez a tiszteletre méltó bácsihoz képest. Gyere közelebb, öregem. Ne keresd magad! Egy golyót rád szánok. A lábadba, különös ismertetőjelnek. Meg akartál támadni...

Az utcáról lihegve fut be egy kockás sapkájú detektív:

– Őrnagy úr! Erre jönnek!

– Kik?

– Egy csoport! Ütlegekkel, kövekkel!

– Zárja be az ajtót, maga...

Ebben a pillanatban cselekszik Sípos úr.

Kikapja Dániel kezéből a paraplét, előreugrik, hirtelen a ló fejéhez böki a szétnyíló ernyőt.

A ló felhorkan, felágaskodik...

Ormándy feje nekicsattan a boltívnek.

Bors már a nyomozón. Elég annak egyetlen ütés, máris ott fekszik a főnöke mellett.

– Meneküljünk!

– Nem az utca felé! Át a falon! Utána szétszóródunk...

– Találkozó Budán, a szanatóriumnál!

6.

Az a vonat, amely az Amerikába kivándorló munkásokat és munkásnőket Fiuméba viszi, már ott pöfög a Déli pályaudvar legkülső vágányán.

A búcsúzkodók közt feltűnik egy idősebb nő. Alighanem a lányát öleli, aztán férfias kézfogással búcsúzik a másik három indulótól:

– Vigyázzatok magatokra!

– Küldünk neked finom szivart, Piri néni, ne búsulj. Ti meg, Jóska, ahogy megbeszéltük... Bízd rá magad Sípós úrra, szerezz ő neked is helyet valamelyik ménésnél.

– Az irataitok? Tökéletesek?

– Dönci az írástudó közöttünk. Nekem azt az utasítást adták, meg ne szólaljak egész úton.

– Bele fogsz pusztulni. Nem fogod kibírni.

– Horatiusomra gondolok: „favete linguis”. Persze, azt is ő mondja: „est modus in rebus, sunt certi denique fines”, azaz a hallgatásnak is van határa, végtére is vannak bizonyos mértékek...

– Elég!!!...

Vincze megöleli Borsot:

– Vigyétek hírét mindenfelé, hogy nem vagyunk af-

féle hamvába holt társaság! Megmutattuk nekik, hogy van bennünk erő...

– Csöndesen, Jóska! Te pedig, Piri néni, gondold Horváth Janira, Nikolára...

– Ne féljete! „Küzdtünk híven a forradalomért –, nem halhatunk meg, élnünk kell tovább...”

Sípszó hallik: beszállás.

– Visszajövünk!

Hetedik fejezet

...Berlini tartózkodásom rövidesen véget ért, mert a Külföldi Bizottság konspirációs okokból Lipcsébe tette át irodáját. Még végignéztünk Berlinben egy parlamenti választást – egyikét az utolsóknak a náci hatalomátvétel előtt. Először volt ilyen élményben részem. Reggeltől estig jártam Neukölln és Wedding utcáit, ahol minden ablakban a Német Kommunista Párt vörös zászlaja lengett. Az NKP-nak erős parlamenti frakciója volt, s mivel tagjai milliósám munkanélküliek voltak, a választási agitációs és szervező munkát az utcai pártszervezetek végezték. Nekem, mint messziről jött szemlélőnek, az volt a benyomásom, hogy nagyon erős a Német Kommunista Párt.

Lipcse nyugodtabb hely volt. A magyar kommunisták illegális külföldi központjának idetelepülése már összefüggött a Hitler-fasizmus, a barna mótety rohamos terjedésével. A weimari Németországban csak a munkásegység tudott volna gátat vetni a fasizmus továbbterjedésének. A munkásegység azonban nem jött létre. A szociáldemokrata és a kommunista mozgalom külön úton járt. Együtt meghódíthatták volna a hatalmat, így pedig mindkét pártot lehengetelte a hitleri fasizmus.

Kiss Károly: Nincs megállás (részlet)

Néhány hónapot hamis papírokkal Észak-Franciaországban dolgoztam textilgyárakban, majd ismét Párizsba utaztam. Itt nem sok sőt ettem meg, mert a rendőrség a munkásnegyedek szállóit rendszeresen végigrazziázta és a külföldieket, főleg akiknek nem volt munkavállalási engedélyük, vagy hamis papírokkal éltek, könyörtelenül kirakták az országból...

Belgiumon és Németországon át hazafelé vettem az utam.

Berlinben való rövid tartózkodásom ideje alatt is feltűnt, hogy a fasiszták mennyire megerősödtek. A munkanélküliség óriási volt, a náci demagógia a munkásságba is behatolt.

Egy régen Berlinben élő magyar kommunista, Göncöl György megkérdezte, hogy nem akarok-e részt venni egy olyan „akcióban”, amely akkortájt mindennapos volt. Összegyülekeztünk a megadott helyen és behatoltunk egy „náci” kocsmába. Nem sokkal utóbb már repültek a söröskorsók, a nehéz tölgyfaszékek, padok. A náciik ugyanezt csinálták a „kommunista” kocsmákban. A verekedés után győzelemittasan távoztunk. Bennem azonban maradt egy kis rossz érzés – helyes-e a meggyőzés helyett a söröskrigli és a tölgyfaszék?

Köböl József visszaemlékezése (részlet)

...A birodalmi elnök a mi egyetértésünkkel úgy rendelkezett, hogy adjuk meg a nemzetnek a megújulás lehetőségét. Most azért fordulunk a német néphez, hogy ő is írja alá a megbékélésnek ezt a gesztusát. A nemzeti felemelkedés kormánya dolgozni akar, és fog is dolgozni. Nem olyan kormány, amely tizennégy éven át a katasztrófa felé vezette a német népet, hanem olyan kormány, amely a német népet magasra akarja emelni. Szilárd elhatározása, hogy négy év alatt helyrehozza tizennégy év vétkeit. Német nép, adj nekünk négyévi időt, és akkor alkoss ítéletet rólunk!

*Adolf Hitler kiáltványa a német néphez,
1933. február 1-én (részlet)*

...Be fogunk menni a Reichstagba. Nem azért, mintha szeretnénk ezt a zsidó intézményt, hanem egyszerűen azért, mert reálpolitikusok vagyunk. Mihelyt törvényes úton kézbe vettük a hatalmat, gondunk lesz rá, hogy mindörökre megtartsuk. Akkor aztán a Reichstag bezárhatja kapuit. Át lehet alakítani múzeum-má az eljövendő nemzedékek számára. Ott fogjuk bemutatni a zsidóság, a szabadkőművesség, a marxista pártok és a Vatikán gaztetteit... Ön milyennek találja az épületet?

– A főváros egyik legérdekesebb építménye... de hisz ön mondta imént, ha Németországnak nem lesz többé szüksége a parlementre, azt múzeummá alakítja át...

– Nagyon őszinte lesznek, Breiting úr: az egész egy konglomerátum, négy oszlopcsoport, amely a Pantheonra emlékeztet, kombinálva egy román stílusú bazilikával és egy jellegzetesen arab stílusú kastéllyal – az egész együtt egy hatalmas zsinagóga benyomását kelti. Állítom önnek, hogy a Reichstag förtelmesen csúf épület, a rothadt burzsoázia és a félrevezetett munkástömegek képviselőinek találkahelye és „schwatzbude”-ja, fecsegőbődéje. Maga az épület meg a benne székelő intézmény is a német nép gyalázata. Az a véleményem: minél hamarabb porrá ég ez a fecsegőbődé, a német nép annál hamarabb megszabadul az idegen befolyásoktól. Egy valamiről biztosíthatom önt, Breiting úr: sohasem teszem be a lábam az árulóknak ebbe a hajlékába.

Adolf Hitler beszélgetése
a *Neueste Leipziger Nachrichten* főszerkesztőjével,
1931-ben (részlet)

– Te, Lukács, milyen dátumot írnak az igazolványokba?

– A mait, Ede. 1933. február 27-e, hétfő.

– Ma már kedd van, herr Dontzi – jegyzi meg a vállas, szőke fiatalember, aki a nyomdagéppel dolgozik. – Nemsokára hajnalodik.

– Akkor iparkodj befejezni a munkát, Kurt. Jöhetnek a szemetesek, vagy valami koránkelő munkásember, meghallhatja a gépet, Schliemann bajba kerülhet.

Dániel lendületesen a két hamis igazolványba kanyarítja a városi illetékes aláírását, leitatja. Asztala a lépcső zugában van, a pince legvédelettebb helyén – kell is, az ő tiszte a passzportok végleges kistafirozása.

A lépcsőn most jön lefelé két szép, karcsú láb, a hozzátartozó harangos szoknyával.

– No, mit szóltok, milyen? – emeli föl Ede a két igazolványt elégedetten.

– Gyönyörű – feleli Kurt, Parázsban gyönyörködve.

– Kurt!...

– Parancs, herr Dontzi!

– Kész a kávé, elvtársak.

– No, ez jókor jön – sóhajt Ede, leveszi szemüvegét, megdörzsöli égő pilláit. – Örök hálára kötelezel bennünket, Parázs.

– Hagyd már el ezeket az idealista közhelyeket, tanár úr! – veti oda megszokottan Lukács.

– „Óh, csak a könny örök:

ha múlik minden, élhet-e soká

a vándor a vándor dolgok között?”

– De szép, Ede bácsi! Mi ez?

– Tu Fu, kínai költő. 712 és 770 között élt, mestere volt a finom hangulatoknak. Ezt figyeld meg: „Ó, bár nőhetne szárnyam, mint a sebes madárnak, hogy hó szín fellegekkel hazámba szállva szálljak!”

– Ede! Légy szíves, kávézz!

– Igenis, herr Dontzi – feleli Dániel. Megbocsátóan nézi Parázst és Kurtot: a fiatalok szeme összekapcsolódik, a kávé pedig lassan kicsurog a bögréből a tálcára.

– Ha nekem is jutna egy kevéske...

– Jaj, de ügyetlen vagyok!

– Álmos vagy, Parázs. Teljesen fölösleges, hogy főnnmaradj. Menj föl, feküdj le.

– Úgyse tudnék aludni, míg ti itt lenn dolgoztok.

– Szerintem Kurtra sincs már szükségünk, Dönci – mondja komolyan Dániel. – Jöhetnek a szemetesek, vagy valami koránkelő munkásember, meghallhatja a gépet, Schliemann bajba kerülhet.

Lukács villámló pillantást vet Edére, Parázs úgy tesz, mintha semmit se hallott volna, Kurt egyszerre zavart és büszke: szerelmes.

– Most mit szenteskedtek itt előttem? – mérgelődik a tanár. – Két szép, fiatal ember akkor is megtetszhet egymásnak, ha egy szót nem váltottak még egymással, hogyne találnának egymásra azok, akiknek a gondolatai is, mint a vasúti sínek, párhuzamosan futnak, ezer és egy aprósággal egymáshoz szögezve...

– Azok meg a talpfák – mondja kissé maflán a fiatal ember.

– Úgy van! – magyaráz élvezettel a tanár. – Jusson eszetekbe a pavlovi ingerülettanítás. A férfi első jelzőrendszere a nő megpillantásakor működésbe lép. Ez ugyan még nem vonja maga után automatikusan azt, hogy érzeteit meg is fogalmazza...

– Hagyd ki Parázst ebből az egész zagyvaságból! – veszekszik Lukács.

– Kihagyhatom, ebben az esetben azonban az egésznek semmi értelme.

– Ennek kezdettől nincs semmi értelme!

– Én is ezt mondom – mondja halkán Parázs. – Mindig mondom Kurtnak...

– De ha engem nem érdekel a te...

– Mondd csak ki nyíltan: én zsidó vagyok, s te, német fiatalember, soha nem vehetsz feleségül egy jüdische...

– Először is: én nem birodalmi német vagyok, hanem osztrák, aki csak a vasúti szolgálat miatt került át. Másodszor: szeretném én azt látni, hogy valaki bele szóljon abba, hogy én kit szeretek és kit veszek feleségül. Harmadszor...

– Harmadszor: úgy beszélsz, mintha nem ezen a földön élnél – vág a szavába Lukács. – Láthatod, mi megy itt végbe jószerével napról napra. Mind szélsőségesebbek, mind gátlástalanabbak!

– *„Párjával alszik a jégmadár is
meg a bíbor mandarinacsácska.
Ha ész föléri e boldogságot:
vödrökbe fér tenger áradása.”*

Parázs ránéz Dánielre. Telefut a szeme könnyel.

– Ezt is Tu Fu írta?

– Nem. Ezt a barátja, Li Taj-Po.

Odafenn, az irodahelyiségben – ahol Parázs a kávé t főzte – megszólal a telefon.

A lány és a három férfi összenéz:

– Ki lehet ez... ilyenkor?

– Fölvegyük?

– Majd én – mondja Lukács. – Ha én szólok bele, abban senki nem találhat semmi különöset. Itt dolgozom én is, nem?

Földobog a pincelépcsőn, a többiek utána óvakodnak.

– Halló!... Igen, itt a Nemzetközi Munkaközvetítő Iroda, Ödön von Lukats... Igen. – Befedi a kagylót a tenyerével, hátraszól: – Berlin!... Igen... Te vagy az, Máté?...

– Bors?!

– ...Jössz ide? Nagyon jó!... Mi? Nem értettem... Te megőrültél!... Jól van, majd elmondod. Valamelyikünk várni fog az állomáson. Szervusz!

Leteszi a kagylót, kövérkés, sápadt arcát társai felé fordítja:

– Ma éjjel... vagyis tegnap este kilenc óra után ki-gyulladt a Reichstag épülete. Bors kora délelőtt ideér-kezik, elmond mindent részletesen. A legrosszabbtól tart...

– Ez Hitlerék műve – bólint Dániel.

– ...Attól tart, hogy ez az esemény újabb provokáci-ókra, letartóztatásokra, a terror újabb hullámára ve-zet.

– Hihetetlen, hogy ezek mire vetemednek – mondja maga elé a szőke fiatalember. Keze önkéntelenül Pa-rázs vállára fonódik, s a lány most nem szégyelli mások előtt ezt a mozdulatot.

Ede leveszi szemüvegét, megtörölgeti. Feszültség ül az arcán.

– Most rögtön elviszem a két igazolványt annak a két elvtársnak, akit át akarunk juttatni. Nincs veszte-getni való idő, könnyen megtörténhet, hogy az itteni nációkat is mozgósítják.

– Ha eddig meg nem tették – véli Lukács. – Nagyon vigyázz, nehogy csapdába kerülj!

– Tudod, hogy az egyiknek jó előre kottákat adtam kölcsön! Ha kérdik, miért megyek oda...

– Hajnalban, kölcsönkottákért? Ne haragudj, ezt még a bedeszkázott fejű Rösche is furcsának találná...

– Lebecsülöd Rösché. Aki ilyen korán fölismerte Hitlerben a zsenit, mint ő...

– Én úgy tudom, Rösche együtt szolgált Hitlerrel a háború alatt... Állítólag ő kötözte be, mikor megsebe-sült – mondja Kurt.

– Ha egy politikus csillaga emelkedőben van, ezzel egyenes arányban nő azoknak a száma, akik vele együtt gyerekeskedtek a „kindergartenben”, az iskolában, az-

tán vele dolgoztak, katonáskodtak és söröztek – mondja Dániel, sebesen magára kapkodva felsőruháit. – Egyébként... úgy beszéltek, mintha kezdő volnék. Sejt-hetitek, hogy jó előre megállapodtam a barátainkkal, hogyan adnak hírt, ha jöhetek, s hogyan, ha nem. Lukács, nem kísérsz el?

– Nem! – vakkantja Dönci.

– Tapintatlan vagy. No, mindegy... „Az élet sorja mindig búcsúzás, – gyermeknek, öregnek miért volna más? – Hajdanvolt erőm, ha rád gondolk, – elrévedez-ve sóhajtok nagyot.” Ez is Tu Fu, gyermekeim! Kimegyek Máté elé, aztán találkozunk.

2.

Hadaró recsegés tölti be a waldkircheni vasútállomás épületét: a Passau felé induló szerelvény azonnal indul.

– De rossz helyen beszél ez a bemondó – csóválja fejét Dániel. Örökös, több rétegű felleghajtója van rajta, fején a nagyszélű fekete kalap, amelyről mindenki messziről felismeri.

– Nincs igaza, maestro – jegyzi meg herr Rösche. Szokása szerint úgy adja ki a hangokat, mintha ereje végső megfeszítésével tudna csak előlihegni. – Nincs igaza, az illetőnek ott a szolgálati helye, onnan mindent lát...

– Félreértett, herr Rösche. Én az illető hángképzésére gondoltam. Erőlteti a torkát, pedig a hangot nem a torokban kell, hogy úgy mondjam, előállítani. A hanghoz, mint tudja, az szükséges, hogy a levegő rezgésbe hozza a hangszálakat. Ezt a levegőt a testből, a törzsből kell biztosítani, méghozzá a rekeszizom...

Mondja, mondja, közben fél szemmel a peront pásztázza. A két menekülőnek azt tanácsolta – még hajnalban –, lehetőleg ne mutatkozzanak az állomáson, ha valami gyanúsat észlelnének, inkább tegyenek kerülőt s a szerelvény túloldaláról, vagy éppen a mozdony felől,

az utolsó pillanatban kapaszkodjanak föl a lépcsőkre. Az elővigyázatra valóban szükség volt: ha Rösche itt van, akkor az emberei is itt vannak, Dániel „maestro” azonban nem kockáztathatta, hogy kimenjen a peronra.

A vonat elindul.

– ...ezért szokás mondani az énekesek közt, ha valakinek kevés a levegője, teszem, egy áriához, hogy „nincs talpa” a produkciónak!

– Á, nagyon érdekes – lihegi Rösche unottan.

„Egy-két percen belül kiderül, sikerült-e... Lehet, hogy itt hozzák majd őket összeverve, s nekem tovább kell csevegnem ezzel az orrszarvúval.”

– A maestro egyébként vár valakit?

– Méghozzá nem is akárkit, herr Rösche. Egyenest Berlinből!

– Zenész? Netán énekes?

„De kíváncsi vagy, te rinocérosz! Azért se hagyom magam sarokba szorítani.”

– Épp ellenkezőleg, herr Rösche. Némi túlzással azt mondhatnám, hogy a vendégem foglalkozása közelebb áll az önéhez, mint az enyémhez. Többet azonban ne kérdezzen, mert nem felelhetek rá. Csak annyit jegyez-nék meg: „oh, che baccano sul caso strano – andra dimani per la citta”!

– Hogy?

– De hisz ön nem ismeri Verdi Álarcosbálját!

– Megvallom, nem vagyok nagy barátja az operának. A zenét kedvelem, valamikor magam is sokat énekeltem, de...

„Persze, hogy énekeltél. Összekapaszkodva, a vastag faragott asztalok mellett, öt liter sörrel a hasadban.”

– Megértem önt. Már a Biblia kifejti: két úrnak nem lehet szolgálni.

– De hisz ön épp ezt teszi! – néz rá Rösche duzzadt pillái alól.

„Vigyázz, Ede! Csalóka a külszín, ez az ember nem ostoba.”

– Már nem sokáig, herr Rösche, már nem sokáig. S akkor – találkozunk Filippinél.

Megemeli a nagyszélű kalapot, s kimegy a peronra. Szerencsére: sehol senki. A két ember tehát elutazott.

„Rögtönöztem. Lehet, hogy nagyon csúszós talajra léptem, de... Máté nem utazna ide, ha nem volna igen fontos az ügy.”

Csípős hideg van, a vastag felleghajtót mérgesen cibálja a szél. Ismét megszólal a hangosbeszélő, de nem sokat érteni belőle.

„Jó volna, ha Rösche nem találkozna Borssal, legalábbis nem látna együtt bennünket. Az ördög nem alszik. De vajon kit vár – ő? Erről nem beszélt. Nem ártana többet tudni róla.”

Egy-két perc, s megérkezik a vonat.

Tízessel szállnak le róla az olyasfajta civilek, akiknek kabát-repesztő izmai, öles lépteik, folyvást egymást kereső tekintete messziről elárulja a kiképzett katonát... vagy a „Sturmabteilung”-ok, a rohamosztatok tagját. Mindegyiknek géppel fölnyírva a haja a tarkóján, a kalappal, érezhetően, nem tudnak mit kezdeni, a szél néhányat el is hord az állomás túlfelére. Dánielre, „maestro”-i öltözkéében, úgy néznek, mint valami gyanús, egzotikus állatra, amelyről nem lehet tudni, hogy nevetséges-e vagy veszélyes.

Bors szürke, hétköznapi nagykabátban, hivatalnokkalapban közelít, orrán színtelen félszemüveg. Láttára Dániel lábujjhegyre áll, még kissé félre is hajol: mögé néz. Csak akkor szólal meg, amikor közvetlen eléje ér:

– Menj tovább, szállj meg, ülj be a moziba.

Máténak szeme se rebben, halad tovább, viszi a kis bőröndjét. Dániel még elpipiskedik egy darabig, aztán visszatér az állomásépületbe. A nagy csapat civil ott áll Rösche körül, egy idevalósi emberke névsorolvasást tart. Dániel széles grandezzával megemeli a kalapját Röschének, mutatja, hogy nem jött meg az, akit várt. Az „orrszarvú” biccent egyet.

Alig halad néhány száz métert, Dániel szembetalálja

magát Kurttal. A megtermett, szőke vasutas nyilván szolgálatba megy – no, ezen a napon nem veszik sok hasznát... Dániel élvezettel készíti össze magában az ideillő élceket, Kurt képe láttán azonban gyanút fog:

– Mi baj van?

– Vizsgálatot rendeltek el a Nemzetközi Munkaközvetítő Iroda ellen. Schliemann úr szerint a helyettese, Böhm áll a dolog mögött...

– Az lehet, Böhm dühödött nácibarát. Találtak valamit?

– Hogy gondolod? Szokás szerint mindent annak rendje-módja szerint biztonságba helyeztünk... Dontzi úr azonban így is kétségbe van esve, hogy most mi lesz.

– Mert nem olvassa Senecát! „Imperare sibi maximum imperium est”, önmagunkon uralkodni a legnagyobb hatalom. Hol van most Schliemann?

– Hazament.

– Remélem, csak a gyerekért!... Azonnal el kellene tűnnie. Rösche erősítést kapott. Megpróbálom értesíteni. Ha végeztél a szolgálattal, gyere a lakásomra.

– Ott leszek, maestro.

Dániel hosszú léptekkel siet a Nemzetközi Munkaközvetítő Iroda tulajdonosának lakására.

Thomas Schliemann – oly sok kortársához hasonlóan – az első világháború kényszerítette arra, hogy „közönséges” németből gondolkodó német legyen. Hosszú frontszolgálat és két sebesülés után – ha nem is lépett be a Német Kommunista Pártba – lelkes híve lett a megújulásnak, sőt publicisztikával is megpróbálkozott: harcolt a „Dolchstosslegende”, a „hátbadöfés mítosza” ellen, amely szerint Németország azért vesztette el a háborút, mert a forradalmárok felforgató tevékenysége hátba szúrta a fronton harcoló seregeket. Az a vad gyűlölet, amellyel írásait fogadták, visszarettentette a politikától, az örökölt családi vagyonból létrehozta azt a munkaközvetítő irodát, amely – az osztrák és a cseh határ közelében, a Duna mellett fekvő Passau városának kedvező földrajzi helyzetét kiaknázva – sok éven át

hasznosan és jövedelmezően működött Walldkirchenben. A nemzetiszocialista párt előretörése, s különösen egykori barátjának, Ernst Jünger írónak a pálfordulása Schliemannt tettekre készítette. Jünger ugyanazt a háborús iskolát járta ki, mint ő, de merőben más következtetéseket vont le belőle. Az In Stahlgewitternben, amely közvetlenül a békekötés után jelent meg, még jelen voltak a szocialista ábrándok; tíz év múlva Jünger olyan államot festett meg új műveiben, amelynek minden polgára „harcos”, a munkás: a munka katonája, a társadalom pedig egy militarizált nagyüzem képére és hasonlatosságára szerveződött meg. Ekkor keresett kapcsolatot Schliemann a kommunistákkal, s mert irodája kiváló fedőszervnek bizonyult, hozzákerültek a magyar emigránsok is: Lukács, Dániel és Parázs. Ede azonnal átlátta, hogy ez a biztonságos menedék egyben mozgási szabadságuk korlátozottságát is jelenti, még érkezésük éjszakáján kiötlötte a zenetanári „figurát”, a „maestro” álcáját; mivel pedig Schliemann kislánya is tanult zongorázni, a kapcsolat mindennapos és természetes volt az iroda tulajdonosa s az „alkalmazottak”, illetve a „maestro” között...

– Még mindig itt...? – rohan be Ede Schliemannhoz.

A szürke bajszerű, barázdált arcú, nagyon „nett” férfi elkínzottan tekint fel a bőröndök közül:

– Nem tudok radikálisan elszakadni mindentől. Csak néhány emléktárgyat...

– Schliemann úr, önt mindenki ismeri. Tíz lépést nem tehetnek feltűnés nélkül. Önnek abban a pillanatban, amikor lepecsételték az irodát, a gyermekkel együtt – ha gyalog, gyalog – el kellett volna tűnnie. Mit akar ezekkel a holmikkal és csecsebecsékkal? Hol a kislánya?

Motorzúgás, ajtók csattanása:

– Már késő – egyenesedik fel Schliemann. Az arca holtra sápad. – Mi lesz Ingriddel?

Dániel berúgja a bőröndöket az ágy alá:

– Ültesse a kislányt a zongorához, hogy magyaráza-

tot adjunk az én ittlétemre. El fogják vinni magukat, de ne féljenek. Maga mindent tagadjon, amivel vádolják... és higgyen bennünk, higgyen, higgyen!...

Több beszédre nincs idő: az ajtó kivágódik a bezúduló osztag lökéseitől.

Ede átsiet a szalonba, minden magyarázat nélkül maga mellé rántja a tizenkét éves kislányt és egy gyermekdalt játszik a zongorán – meglepetést játszva néz fel, mikor egyszerre kétfelől rohannak be a vállas, nyírott férfiak.

– Thomas Schliemann, önt a Reich nevében letartóztatom – hallja.

– Maga kicsoda?

– A gyermek zenetanárja vagyok, s mint Dante mondja: „fulgeami giá in fronte la corona di quella terra...”

– Távozzék, kérem. Azonnal.

– Jawohl.

Ingrid sírva fakad.

– Nem szabad – mondja neki Ede. – Ne keserítsd aput.

– Kuss!

– Si, si... Megyek.

Még hallja, ahogy a ház valósággal belerázkódik a csizmák dübörgésébe; még hallja Schliemann első fájdalomkiáltását.

– Nicsak, kedves maestro...

Az autóban, amely néhány lépés távolságban áll, ott ül Rösche. Mellette – szerényen, szőkén, alamuszi módon – Schliemann eddigi helyettese, herr Böhm.

Dániel kalapot emel.

– Rosszkedvűnek látszik, maestro!

– Egy kundschafttal kevesebb – feleli azonnal Ede.

– Az elmúlt hónapban, a jelek szerint, ingyen tanítottam. Ez érzékeny érvágás számomra, herr Rösche, a mai viszonyok között!

– Én rendezem a számlát, maestro, ha elvállalja az én kislányomat – hajol előre Böhm. – Az iskolában

tehetséget árult el, de eddig... ugyebár, zongoránk se volt.

Dániel arcán lassan elterül egy üdvözült mosoly:

– Jól hallok? Herr Böhm, úgy jöttem ki abból a házból, hogy kapuján ezt olvastam lelki szemeimmel: „Lasciate ogni speranza, voi ch’entrate!” Most viszont...

– Ez mit jelent? – szuszogja Rösche.

– Dante szerint a pokol kapujának felirata ez: „kik ide beléptek, hagyjatok föl minden reménnyel”. Az Isteni színjáték, herr Rösche.

– Isteni színjáték!... No, ez jó – s a kövér németet rázni kezdi a nevetés. Odamutat hurkás ujjával, ahol most hajtják ki Schliemannt és a gyermeket. – Isteni színjáték!... Mondja, maestro, ez a Dante nem valami dekadens...?

– Nem, herr Rösche, Dante nem dekadens. Ízig-vérig politikus alkat volt, nagy eszmények rajongója. Száműzetésben halt meg.

– S bizonyára szerette a zenét.

– Reneszánsz ember volt feje búbjától a talpáig, herr Rösche – feleli Dániel. Ismét megemeli a kalapját: – Kérem, herr Böhm, szíves értesítését, mikor jöhetek.

Ahogy távolodik, érzi hátában valamelyikük pillantását: nem kellemes érzés.

Vajon mi lehet Lukácsal és Parázzsal? Nyilván oda-haza vannak, hisz az irodát egy időre lecsukták. Meg kellene tudni, mi történt a nyomdagéppel, az iratok hamisításához szükséges fölszereléssel... de legfőként azt kellene megtudni, hogy most mihez kezdjenek.

Az „ügymenet” eddig viszonylag simán funkcionált: a Nemzetközi Munkaközvetítő Iroda – bejegyzett cég lévén – lehetővé tette, hogy cégére alatt német antifasiszták juthassanak át Csehszlovákiába vagy Ausztriába, illetve onnan Németországba jöhessenek „munkára” akár Magyarországról, vagy a dühödten reakciós Bulgáriából is az üldözött, vagy nemzetközi feladattal

megbízott kommunisták. Most ez a legális, törvényes lehetőség megszűnik.

De...

De van még remény. Van egy fura, sajátos, kettős játékot követelő kiút!

„Dum spiro, spero”, míg élek, remélek – mondogatja magában Ede, s eredeti szándékát megváltoztatja: ismét az állomás felé veszi útját, Kurthoz.

3.

A waldkircheni mozinak van egy olyan sajátossága, amelyet a helybeli fiatalság mindig nagyra értékelt: oldalajtói egy néptelen sikátorra nyílnak.

Így aztán nincs szem- és fültanúja annak a találkozásnak, amely Bors és társai közt lezajlik; annak a tanácskozásnak, amelyen eldöntik, mi legyen a teendő.

Lukács Dönci nagyon elhagyja magát:

– Sajnos, vége mindennek. Még abban se bízhatunk, hogy Schliemann nem beszél. Tudom, hogy rendes ember, de – ne feledjétek – ott a gyerek is. Ha azt veszik kezelésbe, Schliemann megtörik. Szerintem azonnal el kell tűnnünk. Amit tudunk, magunkkal viszünk, ami bajba sodorhat, azt megsemmisítjük. Megtettük, amit lehetett – nincs tovább.

– Szerintem még van – mondja Ede. – Tudnod kell, Bors, hogy néhány hete kemény összecsapás volt Schliemann és a helyettese, Böhm között. Böhm Hitler-barát, érdemeit akar szerezni Röschénél. Nem tudom, ő találta ki, vagy sugalmazták neki: azt javasolta Schliemann-nak, hogy az iroda kapcsolódjék be a Mobilma-chung-akcióba.

– Az mi?

– Önként jelentkező, meggyőződéses nemzetiszocialistákat küldenek át Ausztriába, akik ott munkába állnak, s közben minden lehető módon a jövődő Anschluss, Ausztria német bekebelezése érdekében tevékeny-

kednek. Ez'több helyütt s jó ideje folyik. Nos, Schliemann kereken elutasította Böhm javaslatát, noha az már egy kész listával állt elő. Akármilyen legyen, ha nem ez a vita juttatta börtönbe Schliemannt – következőleg Böhm a lehető leghamarabb előveszi az ötletet. Szerintem ezt a lehetőséget kellene kihasználnunk!

– Ne haragudj, tanár úr, ez egy lázálom. A mostani helyzetben...

– Várj már egy percre, Dönci. Hadd halljuk, mit tervez Ede.

– Sajnos, Lukácsnak van némi igaza: ez egyelőre csak álom. Arra gondolok, hogy nekünk – Böhm listája révén – még egy utolsó, nagy mentési akcióra van esélyünk. Böhm emberei helyett a mieinket kellene kijuttatni, természetesen Schliemannt is, gyerekestől...

– Ez az ember bolond. Letartóztattak legalább nyolcvan-száz ártatlant, becsukták őket a középiskola tornatermébe, fegyveres őrk vigyáznak rájuk... Hogy akarod kihozni őket? S ha kihoznád is, hogy szereznél nekik iratokat? S ha szereznél is, mit csinálsz az igazi MM-esekkel? Azok is vannak legalább annyian, csupa válogatott gazfickó...

Dániel arca nem változik:

– Ezt mind végiggondoltam, Dönci. A középiskola tornaterme volna a legkisebb akadály, én ugyanis tudom, hogy az öltözők fölött húzódik a légvezeték, amely a terem szellőzését szolgálja: vígan elfér benne egy ember. A feladat csak az, hogy eljussanak odáig...

– „Csak!”

– ...Jó, rendben van, tudom, hogy ez se kevés. Folytatom, engedelmeddel, az iratoknál. Itt csak a fényképezés jelent gondot, Mobilmachungosaink ugyanis szabályos, fényképes munkavállalási engedély birtokában kelhetnek át a határon. Munkavállalási engedélyeink nekünk is vannak...

– A bezárt irodában!

– Úgy van, a bezárt irodában, de én tudom magam-

ról, hogy nem vagyok túlzottan törvénytisztelő, tehát be fogok jutni az irodába...

– Nekem van egy aránylag jó fényképezőgépem – jegyzi meg Kurt Parázs mögül.

– No lám! Most már csak azt kell megszerveznünk, hogy a fényképezőgépet bejuttassuk a tornaterembe, megcsináljuk a portrékat, előhívjuk, aztán beleapplikáljuk az MM-esek nevére írott munkavállalási könyvecskébe.

– Ez megőrült!...

– S végül... szándékosan hagytam a végére... itt vannak az „igazi” nácik, akikre, gondolom, az osztrákoknak semmi szükségük, tehát az volna jó, ha nem jutnának át a határon se most, se később. Azaz valami jó kis botrányt kellene csinálni, hogy az akció az osztrákok, vagy éppen a nemzetközi közvélemény tudomására jusson.

– Erre is van valami fantasztikus ötleted, mi?

– Nem, Dönci. Erre nincs.

– Nekem volna – mormogja Bors. Keményen borzolja sűrű, fekete haját, óvatosan kikerülve benne azt a fillérnyi kis platinalemezt. – Nekem volna, de ehhez egy német tiszti egyenruhára volna szükségem. Minél magasabb rangúéra.

– De minél alacsonyabb termetre – véli Dániel.

– Ez nem volt szép tőled, tanár úr.

– Realistáknak kell lennünk, Máté.

– Épp ő mondja! Megszakadok a röhögéstől!

– Ne tedd, Dönci. Szükség lesz rád is. De honnan szerezzünk egyenruhát?

– Schliemanné talán megvan...

– Az lehet, de Böhm máris beköltözött Schliemann házába.

– No, látod, Dönci, itt az első feladat: meg kell tudnod, mi lett Schliemann egyenruhájával, felvitték-e a padlásra, netán eladták az ócskásnak...

– Jó az rám, Ede?

– Ha nem jó, majd én rád igazítom – jelentkezik rögtön Parázs.

– No, tessék!... De mondd csak, Máté, voltaképpen minek is neked ez az egyenruha?

– Rögtön rátérek, előbb azonban azt döntsük el, hogyan értesítsük a tornaterembe bezárt embereket a tervről, hogyan készítsük el a képeket, hogyan szerezzük be a munkavállalási könyvecskéket, s főként: hogyan szöktessük ki őket.

– S hogyan védekezzünk mi magunk a lebukás ellen!

– Ami az iskolát illeti, én segítenék – mondja szerényen Kurt. – A vasútnál folyvást tanfolyamokra kell járni, erre nézve van megállapodásunk a középiskolával... én aránylag gyakran megfordulok ott, nem leszek feltűnő. A maestro megmondja, hol lehet bejutni abba a szellőzőbe, aztán szépen bemegyek hozzájuk az öltözőn át.

– Álljunk meg egy szóra, barátom – mondja Börs. – A mi helyzetünk más, mint a tied. Nekünk, ahogy mondani szokás, nincs vesztenivalónk. Mi úgynevezett „hazátlan bitangok” vagyunk, csóré emigránsok, akik csak a nemzetközi munkásforradalomban bízhatnak, mert másként soha nem kerülhetnek haza, csak akkor, ha az győzedelmeskedik. Te azonban idevalósi vagy, munkád van, becsületed...

– Hisz épp ez az – feleli Kurt. – Egyébként születésemre nézve osztrák vagyok, s mihelyt tehetem, vissza is térek a szülőházamba, méghozzá, ha lehet, nem is egyedül... s nekem csöppet se tetszik az a gondolat, hogy Ausztriában is az legyen, ami már itt megvan.

– Jól beszél a legény – állapítja meg Dániel.

Még Lukácsnak sincs ellenvetése, Parázs pedig majd elszáll a büszkeségtől.

– Valamit kérdeznék – mondja Kurt. – Ha én beférek azon a csövön, nyilván ki is férek. Nem volna egyszerűbb szépen egyenkint kihozni a becsukottakat?... Tudom, üldözött vadakká válnának, de hamis igazolványt adhatunk nekik, s elég nagy a Reich...

– Van valami abban, amit mondasz, Kurt, bár – az őrség miatt – az egyenkint való megszőktetés lehetetlen, előbb-utóbb észrevennék, hogy fogy a létszám, ha viszont az őrséget félre kell állítanunk, okosabb, ha mindenki egyszerre tűnik el. Más a gondom: ideig-óráig megmentünk nyolcvan-száz embert, de nem akadályozhatjuk meg Ausztria aláaknázását. Nekünk ebben az esetben, ha akarjuk, ha nem, egyetlen csapással több legyet kell ütnünk: átvinni minél többet az üldözöttekből, s épp ezzel lehetetlenné tenni, hogy az ötödik hadoszlop építse be folyamatosan a maga embereit Ausztriába. Ezért kell nekem az a német egyenruha.

– S ha megvan, akkor mit csinálsz?

– Bemegyek ehhez a te Röschedhez, s följelentem Schliemannt.

– Micsoda?..

4.

A fekete hajú, karcsú varrónő még egyszer végigvizsgálja a tiszti egyenruhát:

– Közben légy szíves, ismételj!

– Parancsára, kisasszony. Nevem: Joachim von Werner őrnagy. Apám, Claus von Werner földbirtokos, haláláig Altdorfban élt. 1917-ben tettem hadiérettségit Mainzban. A frontra kerültem, az arany vitézségi és az első osztályú háborús érem birtokosa vagyok. 18-ban Ypern mellett egy gáztámadás során tudóm megsérült, ezért csapatszolgálatból diplomáciai pályára irányítottak. Jelenleg a von Neurath báró által vezetett külügy-minisztérium egyik ügyosztályán dolgozom.

– Hibátlan.

– A ruha is, kedves kisasszony.

– Az majd Rösche úr vizsga szemei előtt derül ki igazán.

Két túlkölés hallik az utcáról.

– Úgy hallom, Kurt meghozta a kocsit!

– Máris megyek, őt pedig ideküldöm magam helyett.

Parázs elpirul:

– Már te is kezded, Máté?

Bors, teljes komolysággal:

– Mit kezdek? Kurtot ismerik, ő nem ülhet a volán mellé. Nincs szolgálatban, tehát semmi keresnivalója a munkahelyén. Az iskolába csak estefelé mehet el. Azt viszont nem venném a szívemre, hogy őrizetlenül maradj, amikor ilyen puszkaporos a levegő. Ennyi az egész. Nem vagyok én Dönci, aki állandóan féltékenykedik mások boldogságára!...

Mielőtt kimenne a kapun, körültekint – senki. Int Kurtnak, aztán megvárja, míg a szőke fiatalember beérkezik.

– Rendben ment minden?

– Igen. A kollégám teljesen gyanútlan. Még ő akart lealkudni a bérből... hogy köztünk ilyen nem szokás. Én persze ragaszkodtam hozzá, hogy előre fizessenek. Így nyilván nem fog visszatérni a dologra más előtt.

– Okosan tetted. No, akkor... indulok. Kérlek, vigyázz Parázsra!... de azért az iskoláról se feledkezz meg.

Senki nincs az utcán, mikor beszáll a gépkocsiba, s elhajt a hegyek felé.

Egy tizenöt-húsz kilométeres kört ír le az erdei utakon, hogy a kocsi poros, sáros legyen, s hogy végül Passau felől érkezzen Waldkirchenbe.

Egyenest a középiskola, s a mellette álló diákkollégium bejáratához hajt. Az ő jó előre összeszedi magát az ismeretlen őrnagy láttán:

– Ich bin melde gehorsamst...

– Herr Rösche?

– Tessék parancsolni! Azonnal hívatom!

Néhány perc múlva a kollégium aulájába lép a testes SA-vezető. A húsos ráncok közé bújtatott apró szemek gyorsan végigkutatják a szépen dekorált tiszt urat.

– Hermann Rösche, a Sturm-abteilung helyi megbízott vezetője!

– Joachim von Werner őrnagy, külügyminisztérium.

– Őrnagy úr családja bizonyára nem bajor. A kiejtéséről gondolom.

– Családom valóban nem bajor. Altdorfban születtem. Ön viszont hamisítatlanul az, nemde?

– Segít a helyismeretben, őrnagy úr. Miben lehetek szolgálatára?

Bors körültekint, Rösche ért a gesztusból:

– Talán az irodámban...?

Míg a szekrényben az italt keresi, Bors pattogósan a tárgyra tér:

– Feljelentést kívánok tenni, s azonnali intézkedést remélek, herr Rösche.

– Idehívjam a helyi rendőrparancsnokot, őrnagy úr?

Bors röpke meghajlással nyugtázza az élcet:

– Ön érti a tréfát. Előbb intézkedjünk, majd utána feljelentek. Nos, ami engem illet... egészségére... munkám egy részében a Mobilmachungot felügyelem. Azt a sajnálatos hírt kaptam, hogy van itt valami... ööö... Thomas Schliemann nevű ember, aki határozott kérésünk ellenére se volt hajlandó munkaközvetítő irodáját az említett akció céljainak alárendelni.

– Meggyőződött ön e hír igazáról, őrnagy úr? – kérdiszuszogva a kövér.

– Közvetve, herr Rösche, közvetve. Az ebben a körzetben az akcióra jelentkezett honfitársaink még mindig a farukon ülnek, mint a kotlóstyúk, ahelyett, hogy odaát sűrögnének-forognának. Az akció menetrendje veszélybe került az itteni késedelem miatt. Tudna nekem segíteni abban, hogy az események végre normális mederben haladjanak előre?

– Ha arra gondol, őrnagy úr, hogy ezt a Schliemannt állítsuk félre, örömmel jelenthetem, már nem ő vezeti a céget, noha névlegesen ő a tulajdonos. Az ön által említett menetrendben előfordult késések az itteni

párthű elemeket is intézkedésekre sarkallták. Engedje megkérdezni: járt ön Passauban?

– Átutazóban, herr Rösche. Rendkívül kellemes helynek látszik, de küldetésem sürgető mivolta...

Értik egymást: az „örnagy” tehát nem vesztegette idejét a körzeti felügyelőnél, Rösche felettesénél.

– ...Meg aztán – félhivatalosan – értesültem arról a kapcsolatról, amely önt a Führerhez fűzi, s úgy gondoltam, von Neurath báró is örülne, hogy olyan régi báj társáról referálhatna alkalmasint a kancellárnak, aki mindmáig töretlen hittel...

– Egészségére, őrnagy úr!

– Proszit!

– Megtenne nekem valamit? – hajol előre Rösche.

– Én? Önnek?

– Igen. Tudom, hogy ezek után illetlenség, sőt kissé nevetséges is, de... megkérem, hogy igazolja magát!

Bors nevet:

– Maga eredeti figura, Rösche. Szívesen viszonzom a baráti bizalmatlanságát, ezért megkérdelem: megvan-e még az első világháborús katonakönyve? – s közben odatolja az igazolványát a kövér ember képe elé.

Rösche nem nevet. Már-már sértő aggályossággal nézi át az okmányt. Még meg is dörzsöli a papirost az ujjai között.

– Nos? Milyen a fogása?

– Elsőrendű, őrnagy úr. El kell mondjam önnek, nekem papírgyári munkás az eredeti foglalkozásom. Engem nem nehéz becsapni, az ujjaimat azonban... ha szabad így mondanom... nem lehet.

– Már azt hittem, hamisítványra gyanakszik.

– No, azt azért mégsem. Ha az őrnagy úr – sértés ne essék szólván – blöffölne, hogy ezek a vidéki sutyerások mindent elhisznek, nyilván nem kínálná fel bemutatkozásával azt a lehetőséget, hogy egyetlen telefonnal öt perc alatt meggyőződhesünk személyazonosságáról.

– Ez így igaz, barátom – feleli Bors. Berlinből való

elutaztakor külön meggyőződött róla, hogy az igazi Joachim von Werner, akit a párt küldött be annak idején a minisztériumba, elutazott-e azon az éjszakán, mint ő. – Térjünk át a gyakorlati tennivalókra. Mennyi idő alatt lehet összehozni a következő MM-transzportot?

– Két nap alatt, őrnagy úr.

– Iratokkal, minden szükségessel felszerelve, eligazítva?

– Igen. Ön bizonyára kevésnek találja ezt az időt... vagy tévedek?

– Keveslem, Rösche, élénken keveslem.

„A kutyaфáját, ez szinte reménytelen: ennyi idő alatt a képeket, a hamis iratokat elkészíteni...”

– Valami kevés időt nyerhetünk, őrnagy úr, de nincs értelme. Alkalmazkodnunk kell a közlekedéshez. A túloldalon dolgozó ügynökeink az esti vonatoknál tudnak segíteni a zavartalan fogadásban.

– Tehát erre is gondoltak...? Nagyon helyes, Rösche.

– A biztonság mindenekelőtt, ez az én jelmondatom, őrnagy úr, s ez a jelmondat mindeddig bevált. Önhetnek még egy kupicával?

– A jó hírekre, Rösche... meg a Schwatzbude pusztulására!

– Porig égett, őrnagy úr?

Bors felhajtja az italt, gyorsan végiggondolja a választ. Röschével társalogva valóban egyetlen percig nem lehet lazítani.

– Mikor elindultam, még füstfelhő borította a környéket. Emiatt a tűzoltók s a mi embereink kordont húztak a Reichstag köré, amelyen természetesen jómagam se kívántam behatolni. Egyet mondhatok magának: a tűzoltók valóságos vízözönt zúdítottak rá, térdig jártunk a locs-pocsban. Apropos, locs-pocs: milyen ember ez az új irodavezető?

Rösche elégedetten hunyorít:

– Élvezem az ön humorát. Ha ön kissé... hogy úgy

mondjam... bajorabb lenne, gyerekjáték volna itt minálunk karriert csinálnia. „Apropó locs-pocs...”, hát ez remek. Re-mek!

– Nem itt akarok én karriert csinálni, Rösche.

– Hanem?

– Diplomáciai szolgálatban, barátom. Tudja, mikor 18-ban Ypernnél meglegyintett a gáz és áthelyeztek külügyi szolgálatba, majd egyszercsak kicsöppentem onnét... no, azóta álmodom róla, hogy valahol egyszer... Látja, Rösche, én ezt a visszakapott lehetőséget köszönhetem a Führernek, s készen állok mindenre, hogy meg szolgáljam!... Nem felelt a kérdésemre.

– Ó, igen, bocsánat, őrnagy úr. Böhmnek hívják az illetőt. Szürke egyéniség, aki szeretne pompázó színekben tündökölni, mint valami papagáj. Egyelőre el van telve azzal, hogy beköltöztették a volt főnöke szép házába. Később majd megjön az étvágya, akkor helyére tesszük.

– És hol a helye, Rösche?

– A kaminlyukban, őrnagy úr, mint a húsvéti sonkának. Füstön.

– Óriási! A kaminlyukban... ez óriási. Most persze buzgó ez a Böhm.

– Túl buzgó, őrnagy úr. Szélnek akarta kergetni Schliemann embereit. Nem mintha sajnálnánk őket, mindenféle cigánybanda, abban se vagyok biztos, hogy mindegyik árja az utolsó csepp véréig – de honnan vegyek én most szakképzett embereket? Ez is mutatja, őrnagy úr, hogy lesz nekünk még elég bajunk, s nemcsak a zsidókkal, meg a többi felemás alakkal, hanem ezzel a sok seggnyalóval is, akik azt hiszik, hogy nekik építjük az utat a paradicsomba vérünkkel-verejtékünkkel...

Bors most veszi észre, hogy Rösche tökrészeg. Se a szemén, se a beszédén nem venni észre, de – olyanokat is kimond, amit józanul bizonyára soha nem tenne. Ki tudja, mennyit ivott Bors érkezése előtt!

Ezt ki kell használni.

– No, Rösche, ne vesse el a sulykot. Az az érzésem, hogy nekem is meg kell néznem ezt a Böhmöt. Úgy találom, maga némileg elfogult.

– Ön átlát rajtam, őrnagy úr – feleli a kövér ember.
– Azt is megmondom, miért érzek így. Él itt a városkánkban egy zenetanár, valami kutyaevő olasz. Eddig a Schliemann lányát tanította zongorázni – egyébként a lányt is behoztuk, jó lehet az még nekünk, már nem szórakozás céljából, érti, őrnagy úr...

– Hogyne. Mi van ezzel az olasszal?

– Nem az olasz az érdekes itt. Elfogjuk ezt a Schliemannt, az utcán vagyunk, jön az olasz, s erre mi történik? – ez a szarházi Böhm fölfogadja az olaszt a saját lánya mellé zongoratanárnak! De ez még semmi: a Schliemann hónapját is kifizeti. Képzelteri, őrnagy úr, mit érzett az én echt bajor szívem. Kifizeti a másét ez a segglyuk. Azzal a pénzzel vág föl, amit tőlünk kapott! Énelöttem! Kifizeti a Schliemann-lánynak adott leckét, amihez semmi köze.

– Képzelem, hogy örült az olasz. Nem vetett cigánykereket?

Rösche hahotára fakad. Eltátja a száját, úgy nevet. Hirtelen felemelkedik:

– Őrnagy úr... tudom, mit kockáztatok... engedd meg, hogy felajánljam a tegezést.

Bors is fölkel. Kihúzza magát:

– Nem bánom, Rösche. Szervusz, kérlek. De a pertut akkor ünnepeljük, ha úton van az MM.

– Úgy legyen! – kiáltja Rösche. Szeme üvegesen mered az őrnagyi zubbonyra. – Kérlek, ha megengeded... Fölcserélted az arany vitézséginek meg a háborúsnak a helyét.

– Köszönöm. Köszönöm, hogy szóltál, öreg lúdtalp. Hiába, a vér nem válik vízzé!

Összeölelkeznek, még arcul is csókolják egymást.

– Két nap...?!

– Már csak másfél – mondja szilárdan Bors.

Lukács a fejét fogja:

– Nem lett volna szabad belekezdeni!

– Ne sopánkodj, öreg lúdtalp.

– Micsoda?

– Így hívom Röscht. Ha meghallja, úgy viselkedik, mint valami jó öreg házőrző. Szinte a farkát csóválja. Gondoltam, terád is jó hatással lesz, ha hallod.

Parázból kipukkad a nevetés, Lukács egy ideig adja a sértődöttet, aztán mond valami magyarosat – amit le kellene fordítani Kurtnak, de Dániel kijelenti, ő nem vállalja Parázs előtt...

– No, nézzük, eddig mit intéztünk! – fordítja a szót komolyra Bors. A német tiszti egyenruha remekül áll rajta, furcsa módon hat a társaságra. – Kurt?

– Sikerült bejutnom az öltözőbe a szellőzőn keresztül. A tornaterembe nem mentem be, mert ott is van űr...

– No, ez nem jó hír.

– Nem bizony. Rögtön meg is szerveztük, hogy valaki figyelje az űr körüli mozgást, mert bizony az is előfordulhat, hogy egyik-másik lefogott azzal akar érdemeket szerezni: árulkodik!...

– Bölcs beszéd. Biztos, hogy a te ötleted volt?

– Dehogyan az enyém! Van ott egy fűrésztelepi művezető, bizonyos Hochstein nevű... Jól ismerte Schliemann urat is, még régről. Az rögtön fölfogta, mire megy ki a játék.

– Elmondtad neki, mi a tervünk?

– Azt azért még nem. Csak jeleztem neki, hogy dolgozunk az érdekükben, s hogy holnap viszem a fényképezőgépet...

– Ma kell vinned, Kurt.

– Szolgálatban vagyok! Mindjárt indulok!

– Akkor mi megcsináljuk – mondja Bors határozot-

tan. – Az idő rohan, lehet, hogy percekben múlik majd minden. Parázs, légy szíves, kísérd el Kurtot, és hozd el az apparátot, mindent, amire szükség van!

– Majd megpróbálok ellógni – mondja Kurt.

– Eszedbe ne jusson! Röscht megismerve azt kell mondanom nektek: egyetlen gyanús apróság, s minden tervünknek befellegzett!

– Sajnos, én is így látom, Rösche veszélyes ellenfél, le ne becsüljük! – csatlakozik Dániel. – Egyébként: sikerült megszerezned a listát?

– Állítólag Böhm-nél van. Pontosabban: Schliemann régi holmija közt.

– Közlöm veled, hogy Rösche becsapott, mert holtbiztos, hogy neki is van belőle másolata. Majd éppen ők nem ellenőrzik, hogy kit küldenek át Ausztriába!

– Hiába, a szesz – nevet Bors fanyarul. – Az ember azt hiszi, vasból van, mindent kibír. Rösche holtrészeg volt, mégis túljárt az eszemen, aki csak vele poharazgattam egyet-kettőt, előtte nem szívtam meg magam. De Böhm példányához ebben az esetben is könnyebben hozzájuthatunk...

– ...csak éppen meg kell keresni.

– Vagy utasítani, hogy hozza magával.

– Ide? Mert Böhm tudja, hogy Röschének van példánya, tehát gyanút fog, ha odarendeled...

– Isten vagy, Ede. Mit javasolsz?

– Megyek hozzájuk zongorát tanítani. Csak nem ül a nyakamon az egész család! Körülnézek náluk kicsit.

– S ha az irodában van, a fiókjában, vagy éppen a páncélszekrényben? Neki kell prezentálnia, tanár úr, különben soha meg nem leljük.

– Mi a fenét csináljunk?

– Előre megmondtam, elcsúszunk egy narancshéjon...

– Ne károgi, Dönci!... Megvan. Rösche úgy beszél Böhm-ről, mint egy viseltes kapcarongyról. Ahogy én Röscht ismerem, nem rejtette véka alá a véleményét eddig sem. Oltsd be Böhmöt, Ede, hogy Rösche ki

akarja őt hagyni valamiből. Hogy a maga embereinek több pénzt, jobb helyeket akar biztosítani, vagy amit akarsz. Vedd rá, hogy jöjjön hozzám panaszra – mint egy Rösche tudta nélkül –, és hozza a listát összehasonlításként.

– Ez jó lesz. Lélektanilag hiteles. Böhm listája alapján megírjuk a munkavállalási könyveket, éjjel elkészülnek a fényképek, azokat helyükre tesszük, ráhamisítjuk a pecsétet, rákövetkező éjjel megszöktetjük az embereinket, Röschéék pedig fújhatnak hat font tolalt...

– Igazán egyszerű.

Dániel nevet:

– Elmondva: az.

– És Schliemann? Meg a kislány? Azt se tudjuk, hol vannak, milyen állapotban...

Dánielnek elhervad a kedve.

– Dönci, te miért nem segítesz? Ülsz itt, mint a tőke, nézed a kínlódásunkat, néha elkárogod magad...

– Az én fejem nincs erre berendezkedve! Világéletemben az az ember voltam, aki tisztességesen haladt a maga útján, arról jottányit le nem tért, de...

– Most eljött az ideje, Dönci.

– Minek?

– Hogy letérj az egyenes útról. El kell menned Röschéhez és felajánlani, hogy te kiszedsz mindent Schliemannból.

– Én? Soha a büdös életben. Én ezek közé nem megyek, én az ilyen rendes embert nem szolgálhatom ki a vadállatoknak, s különben is, ezzel fölfedem mindazt, amit eddig elkonspiráltunk... no, nem!

– De igen, Dönci. Oda kell menned, méghozzá megalázkodva és lealjasodva. És ki kell szolgáltatnod Schliemannt, mert előbb ő törik meg, addig ütik, kínozzák... esetleg nem is őt, hanem a kislányát... Ami pedig a konspirációt illeti, le ne becsüld az ellenséget; hogyan tudná: Schliemann eddig is a Reich jó néhány üldözöttjét juttatta ki Ausztriába és Csehszlovákiába!

Csak nem képzeled, hogy valóban csupán az MM-emberek elszabotálása miatt vitték el? Az aztán más kérdés, hogy a Röschének megadott nevek és adatok hamisak lesznek – mire azt ellenőrzik, nekünk árkon-bokron túl kell lennünk! Dönci, értsd meg: ezt nem bízhatjuk másra. Ott dolgoztál Schliemannál, nem vagy német: te is jó pontokat akarsz szerezni, mint Böhm. Rösche nem buta ember, de magából kiindulva ítél: ezt várja az emberektől. A nácizmus egyik leglényege, Dönci: az átlagembert gonosz, falánk, undorító majomnak tartja, ellentétben az igaziakkal, a „herren-volk”-kal, a vezérekkel! Menj el Röschéhez, s ha nem csal a szimatom, ő beenged Schliemannhoz, vagy fölhívatja – mindenképpen megtudunk róla valamit.

– Hát... ha úgy gondoljátok...

– Csattogj el szépen, öreg lúdtalp!...

6.

Ezen a vidéken ritkaságszámba megy a koratavaszi napsütés enyhése – micsoda ajándék! Felbuzdul tőle a kisváros. Aki csak teheti, valamilyen okból kimozdul otthonról: vásárolni, beszélgetni, nézelődni.

A villasoron például gyalogszerrel sétál, kezét háta mögött összefonva, hunyt szemeit a nap felé fordítva élvezi a meleget a szépen dekorált őrnagy. Efféle helyen hamar szétfutnak a hírek – mindenki tudja már, hogy a herr major a külügyminisztériumból érkezett, s hogy herr Rösche barátja. Ezért aztán még ismeretlenek is mély köszönéssel üdvözik, míg mások jó előre kitérnek az útjából.

Lerohan viszont új háza lépcsőin herr Böhm, a Nemzetközi Munkaközvetítő Iroda megbízott vezetője:

– Őrnagy úr! Végtelenül örülök, hogy erre méltóztott... Feltétlenül szeretnék beszélni önnel. Böhm vagyok, a Nemzetközi...

– Tudom. Beszéljen, Böhm.

– Ha talán megtisztelne azzal, hogy bejön hozzám...

– Nem, Böhm. Magánál biztos nem süt a nap. Tartson velem és közben csiripelje el dalocskáját.

Böhm nagyot nyel. Ebből a fensőbbiséges viselkedésből csakúgy árad az, amire a maestro célzott: hogy az a dög Rösche eláztatta őt az őrnagy előtt. Megpróbál úgy haladni a kényelmesen sétáló tiszt mellett: nehogy árnyékot vessen rá.

– Rendkívüli örömmel töltött el, őrnagy úr, amikor hírért hallottam, hogy emlékeztetőm magasabb helyekre is eljutott...

– Miféle emlékeztetője, Böhm?

– Amelyben állampolgári aggodalmamnak adtam kifejezést amiatt, hogy cégünk vonakodik teljes apparátusával támogatni a Mobilmachung-akciót.

– Maga nincs tisztában a saját értékével, Böhm. Magának még meg se fordult a fejében, hogy inszinuálja a volt főnökét, s mi már réges-rég tudtuk, mi a helyzet. Vagy azt akarja mondani, hogy maga korábban jelentette ezt az anomáliát, mint a mi helyi hírforrásaink?

– Bocsánatot kérek, de én bizonyosra veszem, hogy elsőként léptem sorompóba ebben az ügyben. Mikor a mi körzetünkre is kiterjesztették a második fokozatot – vagyis a jelentkezők kiválogatása lezárult –, az MM kerületi megbízottja jóvoltából hozzájutottam a listához, és azonnal jelentettem volt főnökömnek, hogy ennyi és ennyi mozgósított polgártársunkat kellene...

– Mit ért azon, hogy „azonnal”? Tudja igazolni a dátumot?

– Természetesen, őrnagy úr! Saját kezemmel írtam rá a listára!

– S hol ez a lista?

– Állandóan magamnál hordom, herr major, nem bízom senkire. Szabad megmutatnom?

Az őrnagy közönyösen fürdeti arcát a napfényben. Elfojtja örömét.

– Süt a nap, Böhm. Ha a maga vacak listáját kell

nézegetnem, el kell fordítanom az arcomat a naptól. Tartsa magánál, ha ráér, maradjon velem, de ne beszéljen. Érti? Hallgasson. Élvezzük együtt ezt a békét, ezt a csendet...

– Gyorsabban! Gyorsabban! – hallik a sarkon túl.

Ütemes lábdobogás, harsány kiabálás.

– Mi ez?

– Nem tudom, őrnagy úr...

– Foglyokat kísérnek? Ilyenkor? Micsoda barbárság...

– Magam is így vélem, herr major.

Bors megáll a járdán, unott képpel szemléli a száthalmas látványt: mintegy száz – eléggé megviselt – embert hajtanak végig az utcán a fegyveres őrök.

A letartóztatottakat, akiket eddig a középiskola tornatermében őriztek!

Hová vihetik őket? S miért indították útnak a gyászos menetet?

S legfőként – Bors izmai akaratlanul megfeszülnek – hogy került közéjük Dániel?

Mert ott baktat ő is. Természetesen nem a maestroöltözék van rajta, hanem valami ócska, poros zubbony és nadrág – nyilván abban mászott végig a légvezeték csövén. Nincs rajta a nagyszélű kalap, sőt a szemüvegét is levette.

– Mi az ott, Böhm?

– Parancsára, őrnagy úr... hol?

Bors addig mutogat a cégvezetőnek, amíg a menet el nem halad előttük – így biztos, hogy Böhm véletlenül se vette észre Edét.

Csakis az történhetett, hogy a tanár éppen benn járt a foglyok között, netán fényképezte őket az öltözőben, s hirtelen riadóztatták a népet, neki pedig nem volt ideje eltűnni.

Most mi lesz?

Nemhogy a fényképeket nem kapják meg, még Dánielt is ki kell majd szabadítani! Még hozzá úgy, hogy

Rösche és emberei közül senki ne vegye észre: a maestro került a rabok közé!

A nap pedig mosolygósan, szelíden süt, a fenyők csodálatosan zöldellnek, a közömbös világ jókedvében van...

Egy percre Borsot is elfogja a vereség kishitűsége.

Aztán eszébe jut egy régi jótanács: a „gumilabdaktika”.

Minél jobban a földhöz vágják, annál magasabbra ugrik!

Máris készen kétségbeesett, merész terve. Most csak az kell, hogy maga mellett tartsa Böhmöt mindaddig, amíg valahol össze nem futnak Röschével.

– Elrontották az örömet – int a távolodó fogolyment után. – Mutassa azt a listát, Böhm!

– Tessék parancsolni. Íme, itt a dátum. A hivatali iktatószámból ellenőrizhető lesz, hogy mikor küldtem fel a jelentésem illetékes helyre.

– Mondja, Böhm, ismer maga valami Hochstein nevű munkásembert? Állítólag a fűrésztelepen...

– Ismerem, őrnagy úr. Az az ember nem szerepel ezen a listán, sőt!... Egyike a legexponáltabb felforgató elemeknek.

– Azt hittem, ez az – mutat Bors egy névre: Kornstein. – Mikor ideért, villant agyába a nemrég hallott „Hochstein”, az a művezető, akit szintén letartóztatnak, s aki megőrizte higgadtságát a fegyveres örök között is.

– Szabad megnéznem? Bocsánat, ez Kornstein. Huber Kornstein, gazdálkodó Deggendorfból. Abszolút megbízható. Miért tetszik említeni?

– Mert nekem azt jelentették, hogy az ön volt főnöke valamit manipulált az iratokkal, s ezt a Hochsteint kicserélte Kornsteinnel.

– Hogyhogy?

– Kornstein, a megbízható párttag irataival ezt a Hochsteint akarta kicsempészni. Gondolom, azért,

hogy diszkreditálja az MM-akciót... de az is lehet, hogy jó pénzért.

– Elnézést kérek, herr major, ez... ez hihetetlen. Meg szabadna tudnom, honnan származik az információja?

Bors hunyorogva néz Böhmre:

– Miért adnám ki az informátoromat önnek, Böhm úr? S ha megteszem, mit kapok cserébe?

A cégvezetőnek rángatózik a képe:

– Én gyanakszom... valakire, herr major. Olyasvalakire, akinek módjában állt Schliemann kártyáiba betekinteni, s aki, lehet, kettős játékot űz. Nem kérek egyebet öntől, csak valami apró jelet, s tudni fogom, igazam van-e. Ami pedig azt illeti, hogy én mit ajánlhatok fel... nem tudom, mire gondol az őrnagy úr. A kinevezésem még nincs véglegesítve, tehát a fizetésem a régi...

– Micsoda?!

– Bo-bo-bocsánat...

– Maga meg akar engem vesztegetni?

– Félre tetszett érteni engem, igen tisztelt...

– Végeztem magával, Böhm.

– Őrnagy úr, az istenre kérem...

Már csaknem ott vannak az iskolánál. Bors kéreti magát, Böhm már-már térdre esik. Vajon látja-e Rösche?

– Elég, Böhm. Adok magának még egy lehetőséget! – s Bors közben – csakúgy mellékesen – zsebvágja a listát. – Maga most azonnal utánajár, de tapintatosan!, hogy mi igaz abból a Hochstein–Kornstein-féle cseréből.

– Igenis, őrnagy úr, de...

– Hogyan oldja meg, semmi közöm! Magának kell, hogy legyen annyi ismeretsége: jusson a közelébe annak a bandának, amelyet az imént elvittek. Ne engem vesztegessen meg – annyi pénze nincs magának –, hanem valaki mást, jusson be közéjük, nézzen körül. Ha kell, inkognitóban! Mikor tudja megoldani?

– A legrövidebb időn belül, őrnagy úr. Azonnal! Engem ismernek a katonák is, a rendőrök is, a rohamosztagosok is...

– Tehát három vasat tartott a tűzben, értem!... Lelephet, Böhm.

Utánanézz az elrohanónak. Aztán bemegy az épületbe.

– Herr Rösche az irodájában van?

– Igenis!

Rösche nincs az irodájában: jön az őrnagy elé.

– Szervusz, herr major – lihegi. – Rendkívül örülök, hogy eljöttél. Láttam, társaságod is volt.

Bors int: majd odabent.

– Elnézésed kérem: még ki kell dobnom egy látogatót. Schliemann egyik embere, Lukatsnak hívják. Felajánlott egy üzletet.

– Nocsak!

– Azt állítja, birtokában van egy névsor olyanokról, akiket a Nemzetközi Munkaközvetítő átszöktetett Ausztriába és Csehszlovákiába.

– Hiszel ennek a Lukatsnak?

– Kénytelen vagyok, mert a felsoroltak egy része valóban eltűnt, mire értük mentünk. Mindenféle mellébeszéléseket, meg kifogásokat kapunk: máshol lakik, elköltözött, behívták... Ez a magyarázat helytálló.

– Fel kellene hozatnod ezt a Schliemannt, hogy beszéljek vele. Szembesítjük Lukatssal, ha az nem elég, nekem van egy ötletem a kislányával kapcsolatban. Lehet, hogy te esetleg dekadensnek találod majd, akkor más módszert választunk...

– Esetleg mindkettőt, ha óhajtod.

– Jó ötlet. Mikor kezdhethnők?

– Bármikor. Most itt van ez a cigányprímás is. Egy telefon, s máris hozzák a foglyokat...

– Előtte valamit kérdeznék tőled, s ahhoz nem kell ez a Lukats. Küldd el, jöjjön vissza... mondjuk... este felé.

Rösche máris intézkedik. Ödön von Lukats úgy megy el Bors mellett, hogy a hajlongástól majd eltörik

a dereka; a „herr major” keresztülnéz rajta, aztán megy Rösche után, elfogadja a kupicát:

– Gyanús nekem ez a Böhm.

– Valóban?

– Hogy ne kerteljek sokat: meg akart vesztegetni.

– Micsoda?

– Nem tudom, honnan van ennek ennyi pénze...

Zongoraleckék, baksis...

– Nem hiszek a fülemnek. Mit akart?

– Valami zavaros história, egy Hochstein meg egy Kornstein nevű emberről. Hogy az egyik felforgató, a másik derék tagja a pártunknak, hogy az egyiket a másik papírjaival akarják kicsempészni, ha eddig meg nem tették. Böhm arra akart rávenni engem, intézzem el veled, hogy őt beengedjék a foglyok új táborhelyére. Gondolom, a maga emberének akar valamit adni, vagy beszélni szeretne vele.

Rösche teste mélyén, mint a vulkánban a kitöréskor, fura morgás támad. Ordítás lenne belőle, ha a herr major föl nem emelné a mutatóujját:

– Látom, igazolva érzed eddigi antipátiádat ezzel a Böhmmel kapcsolatban. Vigyázzunk, nehogy elveszük a sulykot. Böhm azt mondta nekem, hogy minden áldozatra hajlandó. A látszat kedvéért megsértődtem, kiabáltam vele egy kicsit, aztán úgy tettem, mint aki hajlik a szép szóra. Böhm szerintem máris rohan a foglyok menete után. Meg kellene előznünk, biztos helyről megfigyelnünk, mi a szándéka, mit ér el. Akkor egyrészt in flagranti elkaphatod, másrészt azt is megtudhatod, hogy a te embereid között van-e olyan, akit meg lehet környékezni. Hulljon a férgek!

– Hulljon! – emelkedik föl fenyegetően Rösche. Kiüvölt a folyosóra: – A kocsimat!

– Mondd, kérlek, ez a Lukats átadta neked az ígért névsort?

– Nem. Azt mondta, nincs nála.

– Akkor előbb azt ejtsük útba. Nehogy meggondolja magát.

Néhány perc múlva már robognak át a kisvároson. Percek alatt utoléri a gyalogszerrel haladó Lukátsot.

– Jöjjön csak ide! – int ki neki Rösche.

– Igenis, herr Rösche.

– Az őrnagy úr látni akarja azt a bizonyos listát.

Lukács habozik. Nem tudja, mit válaszoljon: ezt nem beszélhették meg előre.

Bors fanyarul odafordul:

– Mi lesz, jóember? Ha nincs magánál, akkor üljön be, elmegyünk érte. De én úgy látom, nem adja ki azt maga a kezéből... – s hirtelen ráordít: – Mi lesz?

Lukács akaratlanul is összerezzen. S óvatosan előveszi a belső zsebéből az összehajtott papírlapot.

Bors megnézi, megmutatja Röschének:

– Találsz benne hiteles adatokat?

– Igen, kérlek.

A „herr major” belenyúl a belső zsebébe, előveszi a tárcáját, kiválaszt egy bankót. Aztán ránéz Röschére, visszateszi a pénzt, keres egy kisebb névértékűt.

Csakhowy véletlenül kiesik kezéből a tárcá!

Rösche persze lehajol fölemelni...

Bors odaadja Lukácsnak a pénzt és a névsort:

– Maga derék ember. Jöjjön vissza hozzánk a megbeszélt időben!

– Igenis, őrnagy úr. Végtelenül hálás vagyok önöknek. Ígérem...

– Hagyja, hagyja. Mehetünk, sofőr!

Dönci megvárja, míg az autó elhalad, aztán elteszi a bankót, meg az iratot – azt a listát, amelyet Bors Böhmtől kapott, s amelyet akkor cserélt ki a Lukácséval, mikor Rösche a tárcáját vette föl.

Lehet kezdeni az igazolványok kitöltését!...

Beesteledett.

A waldkircheni középiskola kollégiumában katonás vezényszavak harsognak: a Mobilmachungra jelentkeztettek megkapták a vacsorát, hamarosan takarodó, holnap délelőtt még egy utolsó eligazítás, aztán megkapják a papírjaikat, fölülnek a vonatra, este Ausztriában lesznek.

„Ezek miatt kellett kiköltöztetni az elfogottakat”, gondolja Bors.

Díszes egyenruhájában Rösche ablakából figyeli az előttük húzódó utcát. Hamarosan hozzák Schliemannt és kislányát.

Eddig – a jelek szerint – sikerült előrehaladniok. A foglyok táborhelyéül a fűrésztelepet jelölte ki Rösche; alig értek ki az autóval, alig helyezkedtek el az irodaépület megfelelő helyén, észrevették a bejárat körül őgyelgő Böhmöt.

Mikor aztán az egyik tiszthelyettes kiment, tárgyal az újdonsült cégvezetővel, később pedig – mintha véletlenül tenné – átvette a kapuügyeletet, már Rösche is tudta: az őrnagy igazat mondott. Saját kezűleg vette őrizetbe a cégvezetőt, saját kezűleg adta neki az első pofonokat. Böhmnek nem volt alkalma beszélni, de hiába is tette volna.

Míg ez zajlott, az „őrnagy úr” lesétált az elfogottak közé. Hidegen jártatta végig pillantását a roskadtan gubbasztó embereken. Egy alacsony, kissé himlőhelyes arcú fogoly előtt megállt, a lábába rúgott:

– Magát mivel vádolják?

– Alázatosan jelentem, nem tudom.

– Nincs magának sérve?

A fogoly fölpillantott:

– De igen, sérvem van, őrnagy úr. Azonnal észre tetszett venni.

– Majd intézkedem, hogy kapjon orvosi kezelést.

– Alázatosan megköszönöm, őrnagy úr.

A fűrésztelepről visszafelé menet Bors gondterhelten vakargatta a homlokát:

– Kissé hevenyészett táborhely az a fűrésztelep. Megfelelően ellenőrizhető?

– Egy éjszakára megteszi. Holnap kiürül a kollégium, akkor visszahozatom őket.

– Hideg van ám még ilyenkor. Valamelyik elpatkol, kellemetlen lehet a névsorolvasásnál...

– Te mondtad, hogy hulljon a fergese...

– Ez is igaz. Ha fáznak, majd mozognak. Egy kis csuklóztatás nem árthat nekik...

– Őrnagy úr, engedd meg... tiszteletbeli bajorra avatunk, ha vége ennek a sok jövés-menésnek.

– Ha még itt vagyok, kérlek, állok elébe. Megtisztetésnek fogom tekinteni, esetleg még viszonzozhatom is.

– Ugyan, csak nem képezed, hogy megengedjük...

– Félreértesz. Itt ti avattok engem tiszteletbeli bajorra, én pedig meg fogom találni a módját, hogy téged az én társaságomban avassalak... mondjuk... tiszteletbeli diplomatává. Ahogy itt az ügyeket intézted, kérlek, tapintatosan, mégis éleslátással és remek érzékel...

– Megszégyenítesz, őrnagy úr!...

Rösche most érkezik vissza az irodájába:

– Jelentették, hogy a portán van Lukats.

– Szerintem akkor kellene hívatni, ha Schliemann nem hajlik a szép szóra.

– Magam is így gondoltam.

– Valami eszembe jutott, kedves barátom. Utasítottad a fűrésztelepi őrséget, hogy mozgassa azt a disznó bandát odakinn?

– Megfeledkeztem róla. Azonnal telefonálok. Köszönöm, hogy emlékeztettél...

– Ha már kiszólsz, kérhetek valamit? Tanácsos volna bekísértetned a városba azt a sérvest.

– Miféle sérvest?

– A foglyok közt van egy férfi, akinek akkora sérve van, mint egy berlini cselédlány bevásárlókosara. Azt

tanácsos volna kivonni a gyakorlatozásból, mert ott döglük meg a többiek szeme láttára, s ez esetleg rossz vért szülne. Csak van itt valahol valami üres szoba, ahová be lehet csapni!... Ha holnap úgylis visszahozatod az egész bandát!

Rösche kiabál a telefonba, Bors pedig vár az ablakban. S hamarosan meg is érkezik a fekete autó: a vezető mellett ülő rohamosztagos ingerült „schnell, schnell” mozdulatokkal hajtja elő Schliemannt és a kislányt.

„No, most... Addig kell húznom az időt, amíg Döncit be nem kapcsolhatjuk az ügybe, s míg azt a sérvest be nem hozzák a fűrésztelepről.”

Rösche – mintha kitalálná az „őrnagy” gondolatait – kiküldi a kocsit a fűrésztelepre, aztán följárni egy utolsó kupicát:

– Kezdhetjük?

– Kezdhetjük.

– Vezessék be a gyanúsítottakat!

Schliemann elég rossz bőrben van, pedig – a jelek szerint – úgy-ahogy lemosták róla a vért, a piszkot. A szája puffedt, egyik kezét nem tudja mozgatni.

– Nos, Schliemann? Van valami mondanivalója?

– Miről?

– Az Iroda működéséről. De ne játssza itt ismét a hülyét. Most már előbbre vagyunk, rendelkezünk néhány újabb bizonyítékkal.

– Mire vonatkozólag?

– Arra, hogy ön nemcsak a Mobilmachung-akciót tagadta meg – ami önmagában is elegendő volna ahhoz, hogy a legszigorúbb büntetést kapja –, hanem korábban különféle gyanús elemeket is átjuttatott a határon.

– Schliemann úr, nincs értelme a tagadásnak – szólal meg Bors. – Saját helyzetét nehezíti, arról nem is beszélve, hogy a makacsság makacsságot vált ki, minél megátalkodottabban tagad ön, annál indulatosabban fogunk reagálni mi, s a helyzet távolról sem azonos, a feltételek össze se hasonlíthatóak. Mit válaszol erre?

– Nincs mit mondanom – feleli nehézkesen a férfi.

Bors jelentősegteljesen Röschére pillant, aztán bólint:

– Ha óhajtja, kaphat gondolkodási időt. Herr Rösche jóindulatú ember, nem akar mindenáron valómást kicsikarni magából. Kér egy cigarettát? Szívja el künn a folyosón. Mi addig elbeszélgetünk ezzel a helyes kislánnyal.

– Mit akarnak tőle? – kapja föl a fejét Schliemann.

– Ő még iskolás! Nem tudhat és nem is tud semmit az Iroda dolgairól!

– Ugyan már, Schliemann úr, hogy gondolhatja róunk, hogy mi folyton az ön nyavalyás irodájával foglalkozunk? Míg ön cigarettázik és gondolkodik, mi elbeszélgetünk a bájos gyermekkel.

– Nem kérek cigarettát!

– Jó. Igaza van, a dohányzás ártalmas. Mennyi időt kér?

– Semennyit. A gyermekemmel akarok maradni.

– Akkor kérjük, beszéljen.

Schliemannból ömleni kezd a szó. Ám – ahogy Bors várta is tőle – időt akar nyerni, Ádámnál-Évánál kezdi.

Rösche egy ideig hallgat, néha ránéz az őrnagyra, aki szórakozottan nézeget ki az ablakon; Bors azonban türelmes. Még közbe is szól, hogy egy-egy korai, a húszas évekből származó részletet jobban megismerjen.

Aztán befut a fekete kocsi a fűrésztelepről, s Bors magatartása megváltozik:

– Nocsak – mondja.

– Mi történt?

– Megkérhetnélek rá, hogy kísértess föl ide ezt a sérves foglyot?

– Meghozták? Mi van vele?

– Lehet, hogy ha Schliemann úr meglátja, más belátásra jut. Ezt a bizonyos Lukatsot is, ha volnál szíves!...

Rösche kikiabál a folyosón posztoló öröknek.

Schliemann – egy óvatlan pillanatban – magához veszi a kislányát, arcához szorítja az arcát.

Kopogtatnak.

Előbb Lukács lép be mély meghajlással, aztán az űr betaszítja az irodába a sérves foglyot.

Csaknem egyszerre hallik:

– Maestro!!!

– Van szerencsém mindenkinek jó estét kívánni – hajol meg Dániel.

Rösche teljes nagyságában kiegyenesedik:

– Maga hogy került a táborba?

– Azonnal megtudod, kérlek, ha megkéred ezt az embert, hogy fedje fel a „sérvét”.

– Bocsánat – mondja Ede, kissé elfördul, hogy nad-rágjából előhalássza a fényképezőgépet.

Rösche rábámul az apparátra.

S mikor nyúlna a telefonért, Bors átkapja a nyakát, hatalmas izmai közé szorítja.

Rösche rugdalózna, de addigra Lukács és Dániel is rajta van.

Fél perc múlva Rösche elernyed.

Bors leülteti a hatalmas testet az íróasztal mögé. Előveszi a szekrényből a reprezentációs üveget, meglocsolja Rösche öltözkékének belső oldalát.

– Nyilván mindenki tud róla, hogy Rösche vedeli az italt – mondja.

– Megölték? – susogja Schliemann.

– Nem, csak rövid időre elhallgattattuk. A hosszabb altatásról most gondoskodom. Ede, volnál szíves egy pillanatra összeesni?

– Kérlek, ezer örömmel. Kissé fáradt vagyok.

Bors kihajol az ajtón, magához inti az egyik űrt:

– Hívjon orvost! Mondja meg neki, hozzon magával valami nagyon erős fájdalomcsillapítót... morfininjekciót vagy hasonlót.

– Igenis, őrnagy úr!

Lukács Döncinek csupa víz az arca:

– Ha bárki bejön ide, Bors, bennünket azonnal föllógatnak az első fára!...

– Te máris indulhatsz, Dönci, segíteni Paráznak és

Kurtnak. Itt ne felejtsd a fényképezőgépet! Remélem, Ede, mindenkiről készítettél fotókat!

– Épp az utolsóknál tartottam, amikor hirtelen berohantak a tornaterembe az örök... Hochstein elvtárs föltalálta magát, bevett a sorba.

– Gondoltam. Van még üres kockád?

– Van.

– Ugyanis Schliemann úrról és a kislányról is kell egy-egy igazolványkép!

– De jó, hogy mondd, a sok izgalomban teljesen kiment a fejemből!... Persze, kissé homályos lesz, ez a világosság nem valami tökéletes...

– Sebaj. Majd Kurt retusál rajta.

– Schliemann úr, ejnye, hát nem szabad sírni! Kislányom, mondd apunak, hogy ne sírjon! Barátságos arcot kérek... így... most te, Ingrid... Itt repül a kismadár!

Kopogtatnak.

– Ki az?

– Alázatosan jelentem, az orvos!

– Ede, kérlek... Csak addig, hogy a doktor úr ne fogjon gyanút...

Szemüveges, kalapos-nagykabátos, sálba burkolt idősebb orvos lép be. Első pillantása Schliemannra esik:

– Thomas!

Bors előbbre lép:

– Önök ismerik egymást?

A doktor hűvösen pillant rá:

– Hol a beteg?

– Kérem, válaszoljon a kérdésemre: ismeri ön ezt az urat?

– Igen. Sőt: kijelenthetem, hogy a szűk baráti körömhöz tartozik!

– Értem. Ön bátor ember, doktor úr. Schliemann úr, megerősíti ezt?

Schliemann nem tud szólni, csak bólint. Ismét könnyes a szeme.

– Herr doktor, ebben az esetben ön egy fájdalmas

kupánvágástól szabadult meg – mondja könnyedén Bors. – Ne higgyen a látszatnak, mi most éppen abban fáradozunk, hogy Schliemann urat, önmagunkat és további, csaknem száz derék embert kimentsünk herr Rösche és bandája karmaiból.

– Higgyen a tiszt úrnak, doktor – tápáskodik fel Ede.

Az idős orvos arcról arcra néz.

– Mit tehetek önökért?

– Két dolgot. Egyrészt: ad némi altatót Rösche úrnak, akin múltó rosszullét vett erőt. Szeretnők, ha holnap délig szundikálna. Másrészt: rögtön engedélyezem, hogy mentőt hívjon, s a „maestro”-t elszállíttassa innét. Hogy a beteg a kórházból mikor és hová távozik, az most ne legyen fontos. Szeretném hozzátenni: önnek később sem eshetik semmi bántódása. A „maestro”-t súlyos sérv gyanújával hozták ide, ezt Rösche úr is konstataulta; ami pedig őt illeti, nem hiszem, hogy emlékezni fog arra az aprócska szúrásra, amelyet az injekciós tű okoz.

– Sé non e vero, e ben trovato – bólogat mosolyogva Dániel.

– Ez pontatlan – feleli az orvos. – Anton Francesco Doni I marmijában már 1552-ben fellelhető ez a szólásmondás, de ott nem csupán „ha nem is igaz, jól van kifundálva” alakjában.

– Hanem?

– „Sé non e vero, egli e stato un bel trovato.”

– Nem lehetne mindezt a mentőautóban? – kérdi Bors.

– Elnézést!...

Míg az orvos beadja Röschének az injekciót, csöndben vannak, Bors az ajtónál figyel; aztán kiint az örnek:

– A doktor telefonálhat mentőért. Ez a... hogy hívják magát? Lukats is kimehet. A kocsi álljon készen, ha a kihallgatásnak vége, visszaviheti az öreget meg a lányt.

– Értettem!

Ahogy Bors visszafordul, Lukács megérinti.

– Vissza akarod vitetni Schliemann urat és Ingridet?

– Vissza hát! A szabadságba, természetesen. Majd személyesen fogom kísérfi őket. Dönci, nagyon igyekezzetek az igazolványokkal, a képekkel!... Ede nem sokára érkezik segíteni. Hajnal előtt értesítést kell kapnom, hogy minden rendben van-e.

– Mi a terved, Máté?

– Rösche, tanácsomra, elrendelte, hogy a fűrésztelepen levőket megfelelő időközökben mozgassák meg, hogy ne fázzanak. „Érdeklődni” fogok, mi a helyzet, s elindítatom őket a Waldkirchen előtti vasúti megálló felé. Ha megvannak az iratok, idehozzátok nekem a paksamétát, ti magatok összeszeditek a holmitokat és kimentek az itteni állomásra: ez nem kelthet gyanút. Én – azon a címen, hogy visszakísérfi Schliemann urat és a kislányt – autóba ülök, de nem a börtönbe hajtatok, hanem a fűrésztelepi foglyok után megyek. Úgy láttam, nincs olyan nagyon sok őrfi, nem lesz túl nehéz rávenni őket, hogy hagyjanak bennünket magunkra. Fölszállunk a vonatra, mindenki megkapja az igazolványát... S ne feledjétek, hogy a nácik odaát működő beépített emberei az esti vonatnál szoktak szolgálatot teljesíteni, tehát odaát se számíthatunk kelemetlenségekre. A többi a mi dolgunk: néhány tényrt hozunk az ellenzéki osztrák lapok tudomására... Nem hiszem, hogy azok az urak, akiknek a hortyogásától reng a szomszédos kollégium, zavartalanul átszivároghatnak Ausztriába.

– No, akkor... Ne vesztegessük az időt! Jön a mentő, doktor úrfi?

– Mintha már hallanám. Egyébként... igaz, azt tartják, hogy az orvosoknak olvashatatlan az írása... Nekem most jár le az ügyeiletem, s általában soká fenn vagyok...

– Köszönjük!

– Akkor... Ede, légy szíves... három a magyar igazság. A fényképezőgépet az előbbi helyére... ide feküdj,

kérlek. Dönci, te is indulj. Legyetek szívesek a civil holmimat is hozni, mert nem óhajtok ebben az öltözékben mutatkozni Ausztria területén.

Kopogtatás.

– Igen?

– Alázatosan jelentem, a mentők megérkeztek!

– Jöhetnek.

Bors úgy áll, hogy az őr elől takarja Röscht.

Aztán letelepszik, kigombolja a zubbonyát:

– Kedves Schliemann úr, azt javaslom, hogy most kiabáljunk. Én üvöltözök magával, maga pedig jajgat. Aztán csöndben leszünk, hogy a kislány tudjon aludni. Gondolom, Ingrid, korábban szoktál lefeküdni...

– Igenis...

– ...Máté bácsi. Szólíts Máté bácsinak. Bátor gyermek vagy és okos. Most fogd be a füled, légy szíves!

– Nem hallod, mit mondott Máté bácsi? – szól rá az apja.

Künn, a folyosón, összevigyorog a két őr:

– Gondoltad volna, miket tud mondani?

– Akár egy igazi bajor.

Nyolcadik fejezet

1936. július 26-án két hitlerista ügynök utazik Franco tábornok kérésére Spanyol Marokkóból Németországba. Az egyik: Johannes Bernhardt, a „Hisma” későbbi igazgatója (ez a cég bányakoncessziókat biztosított Németországnak a Francónak szállított fegyverek ellenértékeként), a másik Adolf Langenheim, a Spanyol Marokkó-i náci szervezet vezetője volt. A német ügynököket Franco hadseregének egyik tisztje kísérte. Berlinben maga Hitler fogadta őket és tárgyalt velük. A küldöttség mindegyikét szállító repülőgépeket kért; hogy az idegenlégiót és a marokkói katonákat Spanyolországba szállíthassák át, különben „az ellenforradalom sorsa megpecsételődik”.

Hitler azonnal húsz Junkers-52 mintájú szállító repülőgépet és hat Heinkel vadászgépet küldött Francónak.

Július 26-án tartották egyébként – Milch tábornok elnökletével – azt a hivatalos értekezletet, amelyen megalakították a Hispania-Marocco Rt.-t. Az ártatlan cégér leple alatt röpdöstek a német hadirepülőgépek Franciaországon át egyenesen Spanyolországba. A német katonák, a hadianyag, a repülőgépek, ágyúk, harckocsik, lőszer stb. szállítására megalakították a Reisegesellschaft Union elnevezésű tengeri hajózási társaságot.

Német és olasz szállító repülőgépek már 1936. július 27-én naponta négyszer fordultak Spanyolország és Marokkó között, vitték át a tengeren – amelyet akkor még a köztársaság flottája ellenőrzött – a marokkói katonákat és az idegenlégiósokat. Az adatok szerint csupán a német repülőgépek néhány nap alatt 13 523 katonát, 270 tonna hadianyagot – többek között 36 ágyút és 127 gépfegyvert – szállítottak spanyol földre.

1936. augusztus elsején indult Spanyolországba az Usurano német gőzös, fedélzetén az ún. Condor-légió tagjaival, valamint repülőgépekkel, bombákkal és légelhárító tüzérséggel. Négy

nap múlva a gőzös egy német torpedóromboló védelme alatt partra tette rakományát Cádiz spanyol kikötőben. A német repülőgépek hamarosan be is avatkoztak a harcokba, például bombázták a Jaime I. köztársasági cirkálóját.

Az eredeti megállapodás szerint a német repülőgépeket Franco pilótáinak kellett volna vezetniök. A tapasztalatok alapján a német hadvezetőség gyorsan változtatott ezen a megállapodáson: a német repülőgépek német személyzetet kaptak.

Megalakult tehát a Condor-légió, egy különleges katonai alakulat, amelyhez vadász-, bombázó, felderítő és tengeri repülő, nehéz és könnyű léghárító ütegek, páncélosegységek, páncéltörő tüzérség és a modern hadsereg számára szükséges más fegyvernemek voltak. A légió első parancsnoka Hugo von Sperrle tábornok volt, őt Richthofen, végül Volkmann tábornok követte. A legénység és a hadianyag utánpótlásáról Németországban külön parancsnokság, az ún. W. törzskar gondoskodott.

Ernest Fabian:
Összeesküvés a Spanyol Köztársaság ellen
(részlet)

Aragónia déli részén, a Martin-folyó partján terül el a 2550 lakosú Samper de Calanda nevű község. A folyó mentén húzódó dombokat teraszosan művelik, mogyorócserjés, mandula- és olajfaligetek váltakoznak fügefával vegyes gyümölcsössel, szőlőskertekkel. Növénytermesztéssel is foglalkoznak. A vidám, életdús zöld sáv egy-két kilométer széles övezetben követi a folyót, feljebb szürke, sivatagos fennsík kezdődik.

A magyar zászlóalj a dombokon táborozott. A törzs egy kétemeletes parasztházban kapott szállást. A kőből és agyaghabarcsból épült ház második emeletén volt a magtár, a földszinten a szamarat tartották. A közbelső emeleten voltak a lakószobák.

A falu népfrontbizottsága szívesen fogadta a magyar katonák felajánlását, hogy segítenek az aratásban. Ekkor még senki nem sejtette, hogy még negyven év múlva is beszédtema lesz, hogyan arattak a nemzetközi önkéntesek Pedro gazdánál. A gazda lábszárhoz simuló nadrágjában, derekán viselt hevederrel, mel-

lényben és spárgatalpú vászoncipőben büszkén vonult a magyar szakasz élén a szeptember végi hajnalon a határba.

Útközben a század kedvencére, Jancsira, a számárra terelődött a szó. Egész története volt ennek a Madrid körüli hegyekből származó csacsinak. Első vidéki kirándulásuk alkalmával találkoztak vele az egyik hegyi ösvényen, valószínűleg megszökött a marokkói géppuskásoktól, akik verték – a verést pedig soha nem tudta elviselni.

Eleinte a sebesültek hordágyait cipelte, de amint lövöldözést hallott, azonnal fedezéket keresett és ki se mozdult onnét, amíg a csatazaj alább nem hagyott. Közben a hátizsákokból kilopta a kenyeret, de a narancsot se vetette meg. Akkor sem éhezett, amikor a katonák naphosszat színét se látták ételnek.

Egy időben odaadták a konyhának, hogy húzza a taligára felrakott kondért, de ugyanúgy jártak vele, mint amikor málhás számárnak vagy vízhordásra használták: az első ágyúdörgésre, sőt a repülők zúgására is kocsistul, kancsóstul elvágatott, s meg se állt az első gödörig, ahol remegő lábakkal letérdelt. Egyszerűen sokkot kapott az ágyúzástól. De neki, a század kabalájának, szabad volt félnie.

Rajongott a napsugárért. Ha kisütött a nap, ordítva köszöntötte, majd végigdőlt valamelyik tisztáson, hempergőzött, napfürdőzni szeretett volna. De ha valaki elkiáltotta magát: „Jancsi!”, már loholt is a jó falat reményében...

Gergely Imre:
Magyarok a spanyol néppel (részlet)

– Búza, búza...

Egy suhintás.

– ...De szép tábla...

Újabb suhintás.

– ...Búza!...

A harmadik.

A negyedik előtt nincs énekszó: itt a helye a mély lélegzetvételnek.

Az aratás ősi mozdulatsorát csak egyszer kell megtanulni. Aztán – múltjának bár el évek évekre – gyakorlat híján is ugyanolyan pontosan, gazdaságosan találnak vissza az izmok a munkába, mintha előző nap vágták volna a rendet.

Bors – előző este – némi aggodalommal méregette a spanyol kaszát. Másként festett, mintha a súlypontja is máshová esett volna. Az acél azonban finom volt, s a kalapálás tudományát se felejtette el. Most, alkonyat-tájt, bár minden testrésze sajog, mégis jóleső fáradtságot, s nem a kényszerű, magára parancsolt robot kínját érzi.

Késő délelőtt, mikor a nap már hétágra süttött, behúzódtak a közeli hegyoldal erdeinek árnyékába. A gazda kolbásszal, rántottával, vörösborral vendégelte meg a segítséget. Jóízűt aludtak a legforróbb déli órákban, aztán ismét nekifogtak a búzatáblának. Dánielt ismét visszaküldték a faluba, hogy – mint délelőtt – hozzon vizet Jancsi szamár hátán: a bor nem oltja a szomjat. Ideje volna jönnie.

– Szeressek-e...

Egy suhintás.

– ...Vagy tótágast...

Újabb suhintás.

– ...Álljak!...

A harmadik.

A negyedike kellene lélegzetet venni, de a távoli, dühös kerepelés elakasztja Borsék torkában a levegőt.

– Mi ez?

Mélyebb durranások vegyülnek a gépfegyver- és puskaropogásba: gránát- vagy aknavetők hangja.

– Gyakorlat? – kérdi az egyik bajtárs reménykedve. Maga se hiszi.

A gazda ijedten közelít, hadarva mutogat – elég baj, a gyors spanyol beszédet még nem értik.

– Te Máté, én lemennék! – siet elő Vincze Jóska.

– De nem ebben az öltözékben! Kérjük meg a gazdát, neki nagyjából hasonló a termete. Cseréljetez nadrágot, mellényt! – Mivel nincs tolmács, Bors erőteljes mutogatással érteti meg magát a spanyollal. Vincze néhány perc múlva már lohol a dombok felé. Amögött rövid, meredek ösvényen lehet lejutni a faluig.

Vincze egyenest Magyarországról érkezett Hispániába. Átszökött a Dunán – négyen indultak, két csónakkal, az egyik ladik fölborult, egy önkéntes a vízbe fulladt. Csehszlovákiából „könnyebb” volt folytatni az utat; pénze nem lévén, potyautasként bújt meg egy expresszvonaton, elkapták, két hónapig börtönben tartották, de szerencséjére nem Magyarországra toloncolták vissza, mielőtt tehetne, újra nekivágott, végül hajón érkezett Alicante kikötőjébe.

Bors és Dániel Figuerasnál lépett spanyol földre, onnan – a nemzetközi önkéntesek sok száz főnyi csoportjával együtt – vonaton utaztak Albacete városába: itt állították fel a szervezőközpontot. Mire megérkeztek, a városban egyetlen szabad szálláshely nem akadt, kénytelenek voltak a Plaza de Toros, a bikaviadalok stadionjának árkádjai alatt szállást keresni. Olyan elképesztő zűrzavar uralkodott, amelyet korábban soha nem tapasztaltak. Nem fegyver – még csajka és evőesz-

köz se jutott mindenkinek. Csak akkor enyhült valamiképp a helyzet, mikor végre nemzetiségek szerint kezdték meg a szervezést, s a magyarok a várostól jó harminc kilométerre fekvő Tarazona faluba kerültek.

Azóta már valamennyien frontot járt, képzett katonák. A felszerelés változatlanul gyenge, az ellenség számbeli fölénye óriási – a lelki tényezők azonban egyelőre kiegyenlítik minden hátrányt. „No pasaran”, Francóék nem törnek át se Madridban, se a front többi szakaszán...

...hacsak másfajta, a katonai viszonyoktól elütő események közbe nem szólnak: árulás, bizonytalankodás, hozzá nem értés, politikai villongások, különösen a vörös-fekete sálas anarchistákkal!

Lehetséges, hogy most is valami ilyen történt?

– Jönnek!

Hogy jobban lásson, Bors fölkap egy fára.

A domb innenső oldalán két férfi hajszolja keményen Jancsi szamarat. Az állat hátán jókora csomag imbolyog.

– Riadó, fiúk – mondja Bors. – Jön a tanár úr és Vincze, de futásban. Megeshet, hogy üldözik őket!

– Nincs fegyverünk!

– Nálam itt a revolver – kászálódik le Bors a fáról. – Az erdőbe húzódunk, ott a puskával se mennek sokra. Úgy készüljétek, ha kell, fölkaptatunk a gerincre, de nekifutásból!

A gazda heves szóáradatban tör ki.

– Mit mond?

– Ha jól értem, azt, hogy jön velünk. Ha valóban az ellenség támadt a mieinkre és elfoglalták a falut, akkor jaj neki, mert barátkozott velünk.

– Talán nem is olyan nagy a baj. Lehet, hogy egy nagyobb osztag ereszkedett le a folyón, ráijesztett a mieinkre...

– ...Minket meg itthagytak!

– Errefelé nem tudtak volna följönni a gépkocsikkal

– veti oda Bors. – De ne találgassunk, rögtön itt lesz Ede.

– Ellenség a dombnál! – kiáltja valaki.

Valóban, a távoli halmok hegyében, tán két kilométerrel Dánielék mögött, fekete figurák jelennek meg.

– Induljatok, fiúk! Pedro gazda mutassa az utat! Rögtön jövök utánatok! Bevárom Dánielt és Vinczét!

A néhány fős „aratócsapat” azonnal eltűnik a fák közt.

– Mi történt, Ede?

A szamár rosszkedvűen döcög: nem szereti, ha sürgetik. Dániel kihegyezett karóval ösztökéli sietős menetre.

– Éppen végeztem a kannák megtöltésével... mikor... hadd fújom ki magam...

– Nincs idő! Jönnek az üldözők!

Vincze kacskaringósat káromkodik.

Máris a fák közt vannak, Bors átveszi Edétől a kötőféket, fürge szemmel keresi-követi az alig látható ösvényt.

– ...Épp indulni akartam a vízzel... mikor meghalottam a... lövöldözést. Képzelheted a bajtársak meglepetését... Itt pihenünk, elég távol az első vonaltól, sokan fürödtek a folyóban, jó néhányan a spanyol nyelvtanfolyamon ültek...

– A folyó felső folyása felől, mi?

– Onnan.

– Hiába mondtam tegnap az értekezleten Rojas kapitánynak, hogy küldjünk ki járőrt arrafelé, gyanús nekem, hogy ott az Aragón Tanács katonái tartják a frontot...

– Jó a humorod. Hogyan tartják a frontot, futballmérkőzéssel?

Híre járt – bár sok nemzetközi brigadista nem akarta elhinni –, hogy az anarchista csapatok válogatottja labdarúgó-mérkőzést szervezett a senki földjén a szemközt álló fasiszták legjobbjaival...

– No, mindegy, hogy nevezzük: a jelek szerint az anarchisták föladták az ellenállást, vagy legalábbis le-

hetővé tették, hogy az ellenség átjusson az első vonalon. Mit láttál, hányan voltak?

– Legfeljebb kétszázadnyi. A folyó felső szakaszán olyan szaggatott a terep, hogy ott nagyobb erővel nem lehet átjutni. A mieink szerencsére föl tudtak kapni a teherkocsikra, a fasiszták persze gyalog voltak. Nekem csak annyi időm maradt, hogy néhány apróságot behajigáljak ebbe a zsákba. Gyía, Jancsi!

A számár válaszul elordítja magát. A távolból gyér lövöldözés hallik, a fáktól azonban nem látni le a fennsíkra.

Bors megtapogatja a zsákot:

– Mi van benne?

– Robbanóanyag. Ez akadt a kezembe. Fegyverünk nincs, ugye?

– Édeskevés. Ha kell, majd szerzünk.

– Az üldözőktől?

– Azt még nem tudom. Jóska, törj már egynéhány leveles ágat, söprűzd meg magad után az ösvényt, ne jöjjenek utánunk olyan magabiztosan.

– Hé, ti vagytok? – hallik egy félhangos szó.

Az „arató” katonák alig feltucatnyi csoportja, meg a spanyol gazda. Aggodalmasan sandítanak lefelé, a hegyoldalba:

– Jönnek?

– Számítsunk arra, hogy jönnek – feleli Bors. Megvárja fekete üstökét. – Itt az első – egyelőre még alacsony – hegygerinc, mögötte ott tornyosulnak a magasabbak.

– Jó volna egy iránytű...

– Vegyük alapul az órámat, Máté. Hat múlt, nézd a napot... körülbelül arrafelé eshet nyugat, tehát nekünk pontosan az ellenkező irányba kell mennünk.

– Nem, Ede. Arra vannak a köztársasági állások, tehát az üldözők nyilván azt feltételezik, hogy arra megyünk, elvághatják az utunkat. Emlékezz rá, ezek a hegyek tankásan lejtenek a folyó felé – pontosan a karjukba masírozunk! Nem, nekünk éppenséggel arra

kell mennünk, amerre nem is gondolják: kelet felé, az ellenség vonalainak irányába.

Egy katona – megtermett, nagybajszú egykori bányász, aki Belgiumból érkezett – helytelenítően csóválja a fejét:

– Már meg ne haragudj, bajtárs, de ez esztelenség. Ha ki is keveredünk valahol, a mórok kezébe kerülünk. Magad is láttad, foglyot nem ejtenek, késsel vágják ki a bőrünkől a csillagot.

– Nem vagyok egyikteknek se a parancsnoka – feleli Bors. – Az ésszerűség utasítására hallgatok, meg arra, amit útközben láttam, hallottam. Emlékezzetek rá, a tanár úr szerint legfeljebb kétszázadnyi francóista szivároghatott át a folyó felső szakaszánál. Ott nincs út, nincsenek települések, egy-két napra úgy el lehet vészni, soha a nyomunkra nem lelnek. Ha a mieink felé indulunk, csapdába eshetünk. A mieink teherautón menekültek, nem fognak megállni, amíg a főerőkkel kapcsolatba nem kerülnek. Értitek már?

– Adjátok ide a számarat – makacskodik a nagybajszú.

– Jancsit? Minek?

– Ti mehettek, amerre akartok, mi keletnek indulunk. A számar viszi a vizet.

– A számar nemcsak vizet visz, hallottátok, hanem robbanóanyagot is. Ha víz kell, vigyétek az egyik kannát és menjetek. A számar marad! – s Bors azzal ad szavainak nyomatékot, hogy csőre tölti a pisztolyát.

– Pszt! – jelez a csendben a spanyol gazda.

Alulról, a hegyoldalból, csörtetés zaja. Jönnek.

A vitának ezzel vége: a nagybajszú és két társa felkapja az egyik vizeskannát, máris eltűnnek a gerinc túlsó oldalán.

Bors a lenyugvó nap irányába int. Nincs kedve szólni.

De amikor Vincze takarítani kezdi mögöttük a nyomokat, odaszól neki:

– Ott is söpörj kettőt-hármat, Jóska!...

A Junkers-52 mintájú szállítógép zötyögve, farkát rázva gurul a talaverai repülőtér fűvén, lelassul, megáll. Az ideiglenes – fagerendákból emelt – irányítótorony felől négykerekű, könnyű gépkocsi fut fürgén a repülőgéphez.

– Auf wiedersehen, herr General!

A tábornok merev kézmozdulattal, de egyetlen szó nélkül viszonzozza a két magyar udvarias köszöntését. Útközben se szólt egy szót sem azon az egy kérdésen kívül: „Beszélnek önök németül?” S bár Zentay mindkettejük nevében buzgón mondott igent, a tábornok ettől kezdve szóra se méltatta őket. Lehet, ha nem tudnak németül, rájuk parancsol, hogy – noha kétezeröt száz méter magasan haladtak – azonnal hagyják el a gépet?

Zentaynak is, Ormándynak is saját kezűleg kell vinniük a koffert a kényelmetlen létrán lefelé – bezzeg a generális holmiját egyenkint egy-egy német közember szállítja, s úgy megpakolják vele a hátsó ülést, hogy – ha eddig így hitték volna – Dezsőék előtt megvilágosodik: végképp nem az ő kedvükért állt elő az az autó.

Így aztán mehetnek magukban jó három-négyszáz métert a zörgő, száraz fűvön. Nem a bőrrönd nehéz, nem a távolság nagy, hanem a megaláztatás.

– Ezért még valaki megfizet! – tör ki Oszi.

– Ne tüzelj, ne mérgeledj, Oszi, tudod, hogy nem tesz jót!

Való igaz, Ormándy az emlékezetes, 1930-as balesete óta nem a régi. Ha valami miatt dühbe gurul, paprikavörös lesz az arca, s percekben belül olyan fejfájás jön rá, hogy beleszédül, volt rá eset: az eszméletét is elvesztette, úgy kellett fölmosni. Emiatt az orvosok határozottan ellene voltak, hogy az őrnagy visszakerüljön előző beosztásába – ami kapóra jött főnökeinek, hisz a nagy tüntetés során elkövetett szarvashiba miatt mindenképpen le akarták váltani.

Zentayval más volt a helyzet: ő jó előre megérezte, megértette, hogy a politikai elhárító munka mindinkább összpontosul, s egyre kevésbé marad pusztán rendőri vagy csendőri ügy. Az elsők közt értesült róla, hogy olyan rendelet készül: a hűtlenségi ügyekben a Honvédelmi Minisztérium egyik szerve, a VI. csoportfőnökség legyen minden más szervezet fölött illetékes. Ezek után Dezső megkérvenyezte a VI. csoportfőnökségre való átkerülését, s mikor ez sikerült, addig mesterkedett, míg Ormándyt oda nem helyezték mellé. 1933 májusában már együtt utaztak Németországba, hogy a két ország hírszerzői és elhárítói közötti korábbi jó kapcsolatot elmélyítsék.

Az első igazi, múltjukhoz és rangjukhoz illő feladat azonban a jelenlegi: amelynek révén most – ha civilben is, ha sértő megkülönböztetésekkel is – itt vannak spanyol földön.

Kánya Kálmán magyar külügyminiszter még 1936 novemberében jelentést kapott Arnóthy-Jungerth Mihály moszkvai magyar nagykövettől: „A Kómintern, bizalmas értesüléseim szerint, a spanyol eseményekkel kapcsolatban egy nemzetközi partizánlégió megszervezését határozta el. Az összes nemzeti kommunista pártok titkos utasítást kaptak ezzel kapcsolatban, hogy elsősorban a spanyol népfront segítésére toborozzanak e partizánlégió számára tagokat. A moszkvai magyar kommunisták élénk részt vesznek a spanyolországi kormány részére küldendő segélycsapatok toborzásában...” A jelentés, természetesen, nyomban átkerült a VI. csoportfőnökséghez, s Zentay azonnal átlátta benne a fontos, a nemzetközi antikommunista harcban is kiválóan használható lehetőséget.

– Annyi lesz ott a mindenholnan összeállt, mindenféle nációból kikerült bolsi, mint a nyű, kegyelmes uram! – mondta fölöttesének. – Két elsőrendű szempont szól amellet, hogy mi is ott legyünk. Az egyik: az adatgyűjtés. Megfelelően kialakított bizalmi hálózat segítségével gyakorlatilag teljes listát kaphatunk mind-

azokról, akik Európa országaiban jelenleg megfoghatatlanok, mély illegalitásban éltek, most azonban a felszínre törnek, hisz – ahogy mondják – itt szemtől szembe kifejthetik antifasiszta fegyveres tevékenységüket. De van egy másik szempont is: kellő előkészítés és tájékozódás után mód nyílna arra, hogy ezek a vörös önkéntesek olyan ütközetekbe kerüljenek, ahol alkalmadtán különösen nagy veszteségekre lehet számítani. Ezeknek az elemeknek a megfogyatkozása többet segítene a kommunizmus elleni harcban, mint bármilyen börtön vagy kivégzés!

Kellő – vagy talán a kelleténél is hosszabb – megfontolási idő után a VI. csoportfőnökség vezetői egyeztették az elgondolást a németekkel, s Zentay meg Ormándy meg is kapta a megfelelő engedélyt – csak éppen arra nem számíthattak, hogy a megállapodásban mekkora hangsúlyt kap a „titkosság”, s ennek nyomán civilbe kell öltözniük, álnévre szóló iratokat kell beszerezniük, s mert nem egy országot, egy fontos katonai intézményt képviselnek, hanem – úgymond – „magánemberek”, ezért aztán úgy bánnak velük, mint afféle „civil bagázssal”.

– Ne tüzelj, ne mérgeledj, Oszi. Lesz ez még másként is. Nemsokára találkozunk azzal a tiszttel, akit az Abwehr-abteilung bízott meg, hogy támogasson bennünket!

– Azzal a Listtel vagy kivel?

– Azzal. Azért jöttünk ide, s nem a Condor-légió főhadiszállására.

– Halt! – rivall rájuk az őr, mikor az épülethez érkeznek.

Zentay ékes németséggel előadja: List századost keresik. Az őr annyit felel:

– Várjanak ott, ahol állnak!

A napon.

Az első néhány perc hagyján: nézelődnek, zsebkendőjükbe törülköznek, megállapítják, hogy ez bizony elég kietlen vidék, a meleg pedig... no, ha volna akkora

kemence, mint ez, s a belseje kékre volna festve, akkor úgy éreznék magukat, mint a falusi helyen süldögélő krumplislángos.

Tíz perc után – hogy nem történik semmi – Zentay fölemeli a szavát: őket várják odabenn.

– Várjanak!

– De...

– Tilos a beszélgetés!

– Követelem, hogy hívjanak ki egy tisztet!...

Válaszul az őr lekapja a fegyverét; Dezső kénytelen meghunyászkodni.

Éppen húsz perc várakozás után begördül egy ugyanolyan könnyű gépkocsi, mint amilyenmel a tábornok tette meg a repülőgép s az épület közti néhány száz métert. Ritkuló hajú, barnásszőke, kék szemű százados ül hátul, szemén monokli, addig meg se mozdul, a fejét el nem fordítja, míg a gépkocsivezető ki nem nyitja előtte az ajtót. Akkor – kissé húzza a lábát – kiszáll, észreveszi a két civilt, odamegy hozzájuk:

– Üdvözlöm az urakat!

– List százados úr?

– Az vagyok. Legyenek szívesek egy percet várni.

Bemegy az épületbe. Nem telik el az az egy perc: előjön egy potrohos katona – tiszthelyettes lehetett, de a rangjelzése letépve –, mögötte szuronyos őr. Mennek az épület háta mögé.

List odamegy hozzájuk, mereven biccent:

– Elnézést kérek a várakoztatásért. Határozott utasításom elkallódott ebben a repülőtéri kuplerájban. A felelős megkapja az őt megillető büntetést. Parancsoljanak beszállni!

Dezső Oszira néz, Oszí Dezsőre. Nyúlnak a csomagjukért...

– Uraim!...

Aha. A csomagokat majd a gépkocsivezető viszi.

No, ez már másként fest!

Dezső már útközben szeretne beszélgetni List századosal, de nem lehet. A kocsi nyitott, s oly gyorsan

rohan a rossz utakon, hogy majd a nyelvüket harapják el, két kézzel kell fogni a kalapot, a sapkát. List, az első ülésen, mereven ül, őt nem zavarja semmi.

Áthaladnak egy teljesen néptelen falun, amelynek bejáratánál, illetve végénél ott áll egy-egy hatalmas természetű német fegyveres. A falu után hirtelen feltoronyosulnak a hegyek. Mély horhosba fut az út, a sziklák remegnek a hőségben.

Két kanyar után – úgy tűnik – kirepülnek az imént elhagyott falu fölé. A szerpentin jó néhányszor produkálja ezt a csodát: mint a csomóra kötött pántlika, futja be a meredek hegyoldalt.

Aztán kijutnak egy fennsíkra, amelynek közepén ott piroslik egy szép kis falu, a domboldalban pedig hatalmas templom magasodik, mellette hófehérre meszelt, barnakeretes ablakokkal ékes épületcsoport – mint kiderül: kolostor volt. Itt van List századosnak és embe-reinek rezidenciája.

Kettős tülkölésre nyílik meg a hatalmas fakapu. Ahogy becsukódik a gépkocsi mögött, mintha a port és a hőséget is kizárná. Az oszlopos kerengővel körülvett térség közepén terjedelmes vízmedence, körötte fák, virágoskertek.

A gépkocsivezető először Listnek akar ajtót nyitni, de elég a monokli egyetlen villanása: a vendégeké az elsőbbség. -

– Most 10 óra 49 perc van, uraim. Javaslom: tizenkettőkor találkozunk a refektóriumban, mindig ott szolgálják fel az ebédet. A tisztiszolgám megmutatja szállásukat. Itt, szerencsére, van mód folyó vízben tisztálkodni.

– Köszönjük, százados úr!

Most már nem tévesztik el: nem nyúlnak a csomagjaikért.

De a gépkocsivezető sem. Megy előttük.

– Dezső! A bőröndök!

– Majd hozzák. Itt más a módi, Osz.

– Láttad a tornyot, Dezső?

– Láttam. Őrség van benne. Német precizitás.

– És vajon minek az a tükör, vagy mifene?

– Nem tudom, Oszi. Talán jeleznek vele.

Végigmennek az oszlopos folyosón. Az egyik magasan fekvő ablak mögül írógép kattogása hallik. A másik mögül: fémcső rádióhang. Ismét másik mögül távírógép ketyeg.

– Ezek semmit nem bíznak a véletlenre, Dezső.

– Nem bizony, Oszi.

Kivéve, ha mégis, teszi hozzá magában Zentay.

Öt perccel tizenkettő előtt kopogtatnak az ajtaikon: két hallgatag német közkatona.

Ismét jókora sétát kell tenniök, mire az ebédlőbe érnek. A hatalmas terem közepén egyetlen asztal, három terítéssel. Mikor a faluban megkondul a harang, List százados belép. Szertartásosan kezét fognak, leülnek. Hozzák az étvágycsináló pálinkát.

– A küldetésünkre! – emeli a pohárkát a százados.

Míg a tálalás folyik, List – szemén a csillogó monokli – udvarias csevegést folytat:

– Jómagam ugyan nem vagyok vallásos ember, de – személyes okokból – nagyon érdekelt a bencés rend. A bencések olyan szervezetet valósítottak meg életükben, amely mindmáig példát szolgáltathat számunkra. Úgy mondják, hogy Krisztus születése után 523–526 között maga szent Benedek alkotta meg a rend reguláit. Ezek között sok az olyan, amelyre mi, katonák is feltekinthetünk. Az 1. számú pont például kimondja: „mindent, amit tanítványainak tilt, saját cselekedeteiben maga az apát is tartsa kerülendőnek, nehogy őt, ki másoknak prédikál, bűnösnek találják”. A 9. pont szerint: „minden, ami a lelkiatya engedélye nélkül valósul meg, azt írják az önhittség és hiú dicsőség, nem pedig az érdem számlájára”.

– Nagyon érdekes!

– Több annál, herr Zentay: követendő. Az új, a modern háború átértékeli a katona fogalmát. Nemcsak a legkiválóbb fizikai, lelki, értelmi képességeket kell

megkövetelnünk a katonától, hanem az etikai emelkedettséget is. Természetesen nem a dekadens érzékenykedésre, a fegyvereiről lemondó egyház romlott és erőtlenségre gondolok, hanem arra, amit Alfred Rosenberg taglal *Der Mythos des 20. Jahrhunderts* című művében. Eckehardt mester harcos etikájára, Nagy Ottónak vagy Nagy Frigyesnek az erkölcsstanára, Wagner művészetének északi szépségére, hősi büszkeségére és őszinteségére.

– Értsük ezt úgy, százados úr, hogy a német katona itt, Spanyolországban is egyben ennek az új etikának az apostola kell legyen?

– Mindenütt, uraim, ahol a német katona végighorodozza fegyvereit és a Führer eszméit. Mindenütt, ahol a Harmadik Birodalom befolyása elegendő ahhoz, hogy megkezdje az impotens katolikus morál, az intelligenciában oly gyorsan terjedő nihilizmus, a minden etikát tagadó kommunista és szocialista tévtanok elleni kérlelhetetlen harcot.

– Éljen! – kiáltja Oszi. Aztán némi zavarral húzza be a nyakát: a kiáltás üresen és zajosan visszhangzik a gyönyörű, ódon falak közt, majdnem olyan, mint egy káromkodás.

List százados nem reagál Ormándy elhamarkodottságára. Keveset eszik, módjával iszik. Bezzeg a két magyar! Nem tudnak uralkodni mohóságukon.

Szerencsájukra belép egy segédtsízt:

– Parancsnok úr! Üzenet a toronyból!

A százados elolvassa a levélkét, papírra vet egy rövid üzenetet:

– A válaszm!

– Elnézést, százados úr... Csak nem fényposta?

– De igen. A kolostor tornyából közvetlen kapcsolatot teremthetünk a repülőtérrel. Mivel Hispániában meglehetősen gyakoriak a felhőtlen napok, ez az összeköttetés elég jól funkcionál.

– „Egész Spanyolország fölött felhőtlen az ég” – idézi Dezső a nevezetes mondatot. Ez a szöveg hang-

zott eljeldásként a ceutai rádióban: hallatára kezdetét vette a spanyol ellenforradalom.

List százados röpke mosollyal nyugtázza a szellemes életet:

– Nem lehet panaszunk az itteni időjárásra, uraim. S ezzel a tárgyra térnék. Patzing ezredes, az önök 1933-as tárgyaló partnere – kedves barátom – részletesen tájékoztatott arról a figyelemre méltó memorandumról, amelyet ön, herr Zentay, dolgozott ki...

– Ön tehát ismeri...?

– Természetesen. Enélkül sok időt vesztegettünk volna el azzal, hogy az önök ideérkezése után kezdtük volna a szervezést. Így viszont számos momentumot előre tisztázhattunk.

– Gratulálok az ön nagyvonalúságához!

– Köszönöm. Nos, kezdjük a túloldallal. Az ön memoranduma abból indul ki, hogy a spanyolországi polgárháború egyben európai mérvű összecsapás is a minden rendű-rangú bolsevizmus, illetve a nemzetiszocialista, fasiszta, illetve a polgári kapitalizmushoz tartozó országok között. Ez értékes, átfogó gondolat. E gondolat alapján mind az úgynevezett nemzetközi brigádok tagjainak felderítése, mind pedig – s még inkább – az a finom díszfunkció, hogy e brigádokat a különösen véres hadműveleti helyekre kellene koncentrálni, nemcsak ajánlott, hanem már-már kötelező feladatunk. A szervezés azonban igen nagy erőket, elég sok pénzt, főként pedig – s ez a spanyoloknál nagyon ingatag talajon áll – diszkréciót igényel. Uraim, beszélnek önök spanyolul?

A két magyar összenéz:

– Nem. Sajnos, nem.

– Ez valóban sajnálatos.

– Miért?

– Mert így nem biztosíthatjuk azt, hogy önök társadalmi állásukhoz, eddig kivívott rangjukhoz méltó felderítőként juthassanak át a köztársaságiakhoz. Attól félek, kénytelenek lesznek az átlagos brigádtagoknak

megfelelő öltözékben, felszerelésben és az ehhez illő elhanyagoltság állapotában tevékenykedni.

Dezső és Oszi másodszor is összenéz:

– Át kell mennünk?

– Erről nem volt szó!

– Bocsánat, ezt nem értem – merevedik meg List.

Zentay nagy lélegzetet vesz:

– Memorandumomban nagy teret szenteltem annak is, hogyan kellene megfelelő bizalmi hálózatot kiépíteni a vörösök soraiban. Úgy képzeltük...

– Képzelték...!

Ez a közbeszólás elhallgattatja Zentayt.

– Uraim, hosszú évek óta készítjük elő a talajt Spanyolországban az új eszmék számára. A különféle gazdasági érdekeltségekben, társadalmi szervezetek platformján, de még az úgynevezett munkásolimpián való részvétellel is – nem túlzok – ügynökök százait dolgoztattuk annak érdekében, hogy amikor idejövünk, pontosan tudjuk, hol mire számíthatunk!

A százados elhallgat. Gondolataiba merül.

Kínos a csend.

Végül List fölemeli a fejét. Rájuk néz.

– Két lehetőségük van, uraim. Az egyik: végigjárják azt az utat, amelyet – mint Herr Zentay mondja – „elképzelték”. Ebben az esetben, legnagyobb sajnálatomra, nem tudok segíteni önöknek, mert a mi útjaink másfelé vezetnek.

– S mi volna a másik lehetőség, százados úr?

– Az, hogy önök a mi útjainkat választják – azért beszélek többes számban, mert nem egyetlen alternatívát ajánlhatok. A legtöbb haszonnal az kecsegtetne, ha önöket ájtuttathatnók a nemzetközi brigádok soraiba, ahol – megfelelő papírokkal – bejuthatnának mindazon helyekre, amelyeket kiválasztanak. Nyelvtudásuk korlátozott volta ily módon előnyössé válna, ugyanis nekünk éppen a magyarok közt kevés az ügynökünk. Megoldhatnók például azt, hogy önök valamilyen ösz-

szekötő, vagy futárszolgálatot kapnának, s így sorra járhatnák a magyar egységeket.

– Ennek van egy hátulütője is, százados úr. Beosztásunknál fogva bennünket sok magyar kommunista ismerhet.

– Ezt a veszélyt vállalniok kell, mint ahogy azt is, hogy – teszem – légierőnk, amely rendelkezik ilyen paranccsal, megtámadhatja önöket az utazásaik során. De, úgy gondolom, ez a szempont önök, katonák számára sokadrendű.

– Hogyne, hogyne! – feleli savanyúan Ormándy.

– S mi volna a további alternatíva?

– Például az, hogy önök közvetlenül az én segítségemre volnának. Itt, ebben a körzetben – amely egyébként nem jelentéktelen nagyságú. Itt nagyon változatos, sokrétű munkát kell végezni a helyi lakossággal való kapcsolat megteremtésétől a hadifoglyok kihallgatásáig. Ebben az esetben azonban le kell tenniök a közvetlen érintkezésről az ellenféllel. Arra az anyagra kell hagyatkozniok, amelyet ügynökeim gyűjtenek.

– Jó lesz az is nekünk – mondja Ormándy.

– Várj, Oszi!... Elnézést kérünk, százados úr, kaphatnánk rövid gondolkodási időt? Meg kell fontolnunk a választ.

– Rendben van, uraim. – List megnézi az óráját: – Legközelebb este hatkor találkozhatunk, amikor estebédet szolgálnak fel. Az estebéden azonban vendégeink is lesznek: a falu bírása, papja és a feltűnően csinos tanítónő. Ezért csak az ő távozásuk után állhatok rendelkezésükre.

Feláll, s ezzel – vége az ebédnek, vége a fogadásnak. A két magyar tiszt visszavonul szobájába.

– Most mit tegyünk, Dezső?

– Feküdjünk le aludni, Oszi. Te nem vagy álmos?

– De igen. S mit mondunk ennek a nyársat nyelt századosnak?

– Megálmodjuk, Oszi.

Látván, hogy barátja nem túl okosan néz rá, megpróbálja megmagyarázni:

– Tanuld meg, soha nem szabad az első szóra belemenni egy üzletbe: s különösen nem a németek esetében. Azt hiszed, ezt az urat érdekli az, hogy mire megyünk spanyol tudás nélkül odaát? Később elárulta magát: hajlandóak mégis áttenni bennünket, de az ő érdekeik szolgálatában, azaz az általunk felderített magyar bolsevistákról is őnekik kellene jelentést tennünk! S az is lehet: ha kikapartuk a tűzből a forró gesztenyét, „véletlenül” alászaladnánk egy repülőből leadott gépfegyversorozatnak, a mieink soha nem tudnák meg, valójában mit gyűjtöttünk össze.

– Aha.

– Egy szó, mit száz, Oszi: nekem nem nagyon akaródzik kiszolgáltatni magunkat ennek a „dörrgemüsse” modorú úriembernek. Ha pedig nem tehetünk mást, akkor inkább maradjunk itt a közelben.

– Ez nem volna rossz, Dezső. Itt azért van kényelem, úri ellátás...

– ...No meg biztonság, Oszi. Ez sem utolsó. Kevésbé fenyeget az a veszély, hogy véletlenül beütjük a kobakunkat egy golyóba.

– Igazad van, Dezső, mint mindig. Jó pihenést!

– Neked is.

– Milyen szerencse, hogy van egy tiszta ingem. Hát-ha List százados rám bízta annak a feltűnően csinos tanítónőnek a kihallgatását!

– Ebben ne reménykedj, Oszi. Ha egy német valamit átenged a mi részünkre, az kevesebbet ér egy kifacsart citromhéjnál.

3.

– Vajon hol lehetünk? – kérdi Vincze.

Két napon át tévelyegtek a hegyek között. Az üldözésükre indult mórok valószínűleg a folyó felé haladó

néhány magyar nyomába szegődtek; viszonylag hamar be is sötétedett. Tüzet nem mertek gyújtani, megették azt a kevés maradékot, ami nem fogyott el az ebédhez: egy kis kolbászt, nyers tojást, kenyeret. Pedro Caspe, az erősen öszülő, pocakos gazda, azzal biztatta őket, másnap estére biztonságban lesznek: el is jutottak egy falu közelébe – óvatosságból először a hegyek magasából tekintettek le rá –, s azonnal továbbindultak: a község telis-tele volt marokkói sötét bőrű katonákkal. Forduljunk vissza, tanácsolta Pedro, ebbe valamennyien beleegyeztek – s szerencsésen eltévedtek. Sehogy se sikerült meglegelni a Samper felé vezető ösvényt, még beljebb keveredtek a meredek falú, szakadékokkal szabdalta hegyek közé.

A második napon már csak vízzel tudtak „táplálkozni” – az se volt bővében, jó negyedórába tellett, mire a gyérvízű forrás kiadott egy kulacsra valót.

Pedro gazda hosszan, hadarva magyarázta: követniük kell az erecske kiszáradt medrét, mert az holtbiztosan patakhoz – a patak pedig faluhoz vezet. Aragóniának ezen a részén csak ott van település, ahol víz is van. Elindultak tehát a vízmosás mentén, de mindig nagyon óvatosan, minden irányban kémlelve a környéket – s ezzel el is ment a nap.

Most kora reggel van, számos jel – enyhe füstszag, itt-ott háziállatok trágyája, kikopott ösvény – emberlakta helyről beszél, valahonnét motorzúgás moraja emelkedik-süllyed, s imént hirtelen rájuk szakadt a három német vadászgép döreje.

Pedro ismét belekezd egyik izgatott, hosszú szónoklatába.

– Előre akar menni, körülnézni – véli Dániel. – Azt mondja, szedjük le a terhet a számárról. Ha a szamarat hajtja, hihetőbb, hogy a hegyekből jön.

– Jó ötlet! Gyertek, rakjuk le a robbanóanyagot – de ne a napra!...

– Mondjátok meg Pedro gazdának, szerezzon egy kis élelmet – jegyzi meg Vincze.

Szorongva néznek Pedro gazda után. Ki nem mondván ugyan, de mindhárman arra gondolnak: lehet, hogy vissza se jön. Miért tenné? Ha a falu az ellenség kezén van – s ez a legvalószínűbb –, akkor a nemzetköziekkel való kapcsolat miatt azonnal falhoz állíthatják, ha éppen előzőleg kegyetlenül meg nem kínozzák...

Telnek az órák.

Éppen Bors van őrségben, mikor meghallja a számár patáinak zaját. S valami beszélgetés is ideszűrődik!...

Óvatosságból nem maradtak azon a helyen, ahol Pedro elbúcsúzott tőlük: magasabban kerestek fedezéket – volt is elég gondjuk, mire a robbanóanyagot odacipelték... Bors áldja most az eszét: hátha Pedro gazda – netán egy kis jutalom fejében – egyszerűen eladta őket a móroknak?

Aztán – táta marad a szája. Pedro mellett egy fejedelmi tartású, hollófekete hajú, városias öltözékű nő lépdel.

A gazda bámészan keresi itthagyt barátait. Halk fütttyentésre emeli csak föl a fejét – aztán kitör belőle a szóáradat. Integet, hogy jöjjenek lejjebb! S tárja szét az errefelé szokásos fonott vesszőkosarat: ott az enni-való!

Nadrágféken csúszik le a három magyar.

– Doña Inez! Doña Inez!

– Inez Palmar vagyok, tanítónő – mondja a nő németül. – Beszélük ezt a nyelvet? Segíteni jöttem.

– Végre!... – sóhajt Dániel. – „Geteilte Freude ist doppelt Freude”, mondja Tiedge, nemde, kisasszony?

– Igen, a megosztott öröm kettős öröm, s úgy emlékszem, a mondásnak az a folytatása: a megosztott fájdalom fele fájdalom – bólint a tanítónő. – Csillapítsák éhségüket és szomjukat, aztán megbeszéljük, mit lehetne tenni. Pedro gazda mondott egy-két szót róla, milyen keserves napokat éltek át.

– Hová keveredtünk valójában, doña Inez?

– Ez a község, itt alattunk, Albalate – feleli a nő. – Ősi település, valamikor a vaskori ember is megtelepe-

dett itt. Később afféle búcsújáró helynek számított, aztán hatalmas kolostor is létesült itt, csakhogy ott most németek laknak.

– Németek?!

– Igen, egy német tiszt, kisebb őrséggel. Civilek is járnak hozzá, most is laknak nála. Talán a repülőtér parancsnokságához tartoznak.

– Itt van repülőtérük?

– Akkor onnan szálltak föl a vadászgépek! – véli Dániel.

– Nem – rázza fejét a tanítónő. – Ezen a repülőtéren nincsenek olyan gépek. Itt leginkább olyan hasas, nagy szállítógépek szállnak le, meg olyanok, amelyeken állítólag fényképezőgépek vannak.

– Felderítők?

– Igen, felderítők.

– Akkor lehetséges, hogy a kolostorban valami efféle parancsnokság működik...

– Rádióik is vannak. Láttam az antennákat.

– Ön járt a kolostorban, doña Inez?

– Igen. A parancsnok meghívott bennünket: a bírót, a tisztelendő atyát és engem. Arra akart rávenni bennünket, győzzük meg a falusiakat, hogy tereljék le a juhokat a repülőtérré. Egyszer már kihirdették, hogy vesznek juhokat, de persze nem adott el senki egy darabot se: az itteni embereknek az élete függ az állataiktól, itt nincsenek termőföldek.

Ede, aki közben szaporán fordítja Vinczének a halottakat, meglepve néz föl:

– Minek akarnak ezek juhokat venni?

– List százados azt magyarázta nekünk, hogy a lapályon berendezett repülőtérré kellene egy nagy juhnyáj. A birkák lerágják a fűvet és a lábukkal keményre taposásák a talajt. A németek attól félnek, ha nagyobb eső támad, akkor nem tudják használni a repülőteret. Most ez a német tiszt azt mondta, ha nem adjuk önként az állatokat, kénytelen lesz... hogy is mondják... elkobozni. Igénybe venni.

Bors rága az ennivalót, keményen mozognak az izmok pofacsontján – alaposan kinőtt a szakáll az elmúlt napi bujkálásban –, azt mondja:

– Okosabban tennék, doña Inez, ha ezt megelőznék. Sőt: még használnának is vele a forradalomnak.

– Az itteniek nem nagyon rokonszenveznek a köztársasággal – feleli a tanítónő.

– Nem? Miért?

– Az Aragon Tanács intézkedései miatt, uraim. Igaz, az ittenieket nem érte olyan sérelem, mint például a talaveraiakat, hogy a köztársaság fölosztotta a parasztok közt a szökött földesurak földjeit, az Aragon Tanács pedig visszavette és kommunákat létesített belőle...

– Mi az a kommuna?

– Ahol, állítólag, köztulajdonban van minden. Ahol, állítólag, mindenki egyenlő, csak éppen az egyik kapta a beszolgáltatást, minden megtermelt értéket, a másik meg színes papirosokat.

– Ne haragudjék, ezt nem értjük.

– Eltörölték a pénzt, helyette bonokat adtak az embereknek, arra viszont nem lehet kapni semmit az üzletekben. Kihirdették, hogy be kell szolgáltatni minden aranyholmit, a jegygyűrűt és a nyakláncot is. Aki elhitte az ígéreteket, vagy nem dugta el időben az értékeit, az örökre elvesztette ékszereit, emlékeit. Lehetetlen megmagyarázni, hogy a köztársaság hogyan tűrheti el ezt. A parasztok persze nem tesznek különbséget az ilyen vagy olyan hatalom közt, nekik minden „vörös” olyan lett, mint a bikának a torreádor köpenye.

– De ön nem így vélekedik, ha jól értjük a szavait...

– Én nem. Zaragozában végeztem el a tanítóképzőt, de máshelyütt is megfordultam Hispániában, érdekeltek a társadalmi kérdések. Tudom, hogy a köztársaság más célokat tűzött maga elé, mint amit azok ott a Consejo de Aragonban hirdetnek. Csak azt nem értem, hogy a Caballero-kormány miért nem lép közbe.

– Ezt mi se értjük, doña Inez. Az anarchisták nem-

egyszer a frontot is megnyitották az ellenség előtt, ha cserébe kaptak tőlük valamit. Lehet, hogy mi is ezért vagyunk most itt... – s Dániel röviden elmondja, hogyan esett megrohanásuk, menekülésük.

Bors hallgat, rágja az ételt, töpreng.

– Hát te, Máté?

– Szöget ütött a fejembe ez a német felderítőparancsnokság. Tudjátok-e, mennyit használnánk a mieinknek, ha egyet-mást megismernénk ebből a központból?

– Megsütötte a nap a fejedet, Bors. Itt állunk kiszolgáltatottan, kialvatlanul, holtfáradtan, összes fegyverünk a te egyetlen revolvered, nem beszéljük a spanyolt, a falusiak nem támogatnak bennünket, a németekről tudjuk, hogy állig föl vannak fegyverkezve a legkorszerűbb harci eszközökkel...

– Ne is folytasd, Jóska, én ezt mind tudom, s mégis azt mondom, ki kellene használnunk, hogy észrevétlenül ide vetődtünk. Szerintem az ellenség álmában se gondol arra, hogy néhány köztársasági, sőt nemzetközi forradalmár idemeréskedik. Az igaz, hogy fáradtak vagyunk és keveset aludtunk, de azon lehet segíteni. Ami a fegyvereinket illeti: elfeledkezel a robbanóanyagról, amit odafönn elrejtettünk. A falusiak pedig addig emlékeznek az anarchisták gonosztetteire, amíg a mórök el nem lepik őket: mert azok nem azt kérik, hogy szolgáltassák be mindenüket, hanem mindent elvisznek és utána fölgyújtják a falut, nem kérik a gyűrűt, hanem levágják ujjal együtt, a férfiakat legyilkolják, a nőket megbecstelenítik, a gyerekeket a falhoz csapkodják...

– Ide nem jönnek mórök – veti ellen Inez. – Mióta a németek a kolostorba költöztek, ők vigyáznak a környéken. A lapályról kitelepítették az embereket, a mi falunkban is majd kétszáznak kellett helyet adni, de Franco generális katonái nem léphetnek be ebbe a körzetbe.

– Annál többet dühönghetnek másutt – feleli Bors.
– Azt bizonyára elhiszi, doña Inez, hogy mindaz, amit

a németek itt mesterkednek, Francóékat segíti... Lehet, hogy Albalate megússza – ideig-óraig – az ellenforradalom kegyetlenkedéseit, de ezzel a beletörődéssel elég dicstelen szerepet vállal: elnézi, hogyan feszítik kereszt-re Hispániát.

A tanítónő lehajtja a fejét:

– Tudom, hogy igaza van, señor. Bevallom, én is ezen töprengek régóta. De arra nem számíthatunk, hogy a falu népének gondolkodása megváltozzék. Ahhoz az én érveim nem elegendőek.

– Azt se lehetne elérni, hogy mégis adjanak birkákat a németeknek? – kérdi Máté.

– Most önmagával került ellentmondásba, señor. Azt akarja, hogy segítsünk nekik? Hogy használhatóbb legyen a repülőterük?

– A juhokat előbb-utóbb mindenképpen elrekvirálják az emberektől, doña Inez, ebben nem kételkedhetünk. De ha – mondjuk – mi vállalkoznánk a pásztorkodásra...?

– Micsoda? – rökönyödik meg Ede.

– Nem kellene hozzá más, csak három parasztgúnya – feleli Bors. – A németeknek nem kell tudniok, honnan kerül elő a három pásztor, a falubeliek joggal hihetik, hogy mi a németek által hozott vagy felfogadott emberek vagyunk – bennünket nem ismer senki. Ott jön-nénk-mennénk egész nap, sok mindent megfigyelhet-nénk, később talán...

– Nekem tetszik az ötlet – villan Vincze szeme.

Pedro gazda egy szót se ért a német vagy magyar beszédből. Néz rájuk, megpróbálja megérteni, miről van szó.

– Megtenné-e, doña Inez, hogy elmondja az ötletemet Pedrónak?

A tanítónő hosszan magyaráz spanyolul a gazdának, az pedig bólogat – a végén azonban energikusan nemet int a fejével.

– Nem tetszik neki a dolog?

– Csak az nem, hogy önök, señor, hárman akarnak

pásztorkodni. Azt mondja, hogy az első spanyol szórájönnek az önök tervére...

– Igaza is van – bólint Dániel. – Elég egy kérdés, „die schöne Tage in Aranjuez sind nun zu Ende”.

– ...Ezért szerintem négy pásztorra van szükség.

Bors képe felderül. Megöleli a spanyol férfit.

– Én ugyan nem nagyon értek a birkákhoz, de szívesen segítek – mondja a tanítónő mosolyogva. – Talán a ruhákat sikerülne észrevétlenül idecsempészn... Hát ha mégse lesz vége oly hamar azoknak az aranjuezi szép napoknak.

– Mi van, Máté, doña Inezt nem öleled meg örömdobban?

– Ahhoz nem elég señor Máté öröme. Ahhoz nekem is hozzá kell járulnom. Ezt egyébként List századosnak is tudtára adtam.

Pillanatnyi csend támad.

– Megvallom őszintén, igen meglepődtem volna, ha a német tiszt csak a birkákról akart volna beszélgetni önnel – mondja ki nyíltan Bors.

– Nehogy félreértsék: nagyon kulturált volt, nagyon európai. Csak éppen... megérzi azt egy nő, ha nem az számít, mit mond, hanem az, hogy mit szeretnének tőle hallani.

– No látod, Ede... Ha doña Inezre nem hatott a kulturált német tiszt udvarlása, akkor mi örömét lelné mibennünk, akik mocskosak, rossz szagúak, borotvátlanok és rongyosak vagyunk!...

– Úgy vettem észre, señor – mondja a tanítónő Dánielnek –, úgy tapasztalom, hogy ön jártas a világirodalomban. Egy ideje csak szavakat mondunk, pedig korábban már megbeszéltünk minden fontosat; erre mondja Voltaire: „a narancsot kifacsarják, s a héját eldobják”. Nem kellene abbahagynunk ezt az üres beszédet...?

Pontosán 16 óra 00 perckor a német távirászmegbízott fejt: lehet kezdeni a diktálást.

„VK úrnak küldi Z + O.

A Rákosi-zászlóalj lapja, az Előre közli e hóban: július 15-én hősi halált halt elvtársaink emléke örökre felejthetetlen marad zászlóaljunk minden tisztje és minden katonája szívében. Fegyverrel a kézben az első vonalban estek el mindhárman: Landa Oszkár, a zászlóalj politikai biztosa, Brunner Andor század politikai megbízott és Ébert Imre főhadnagy századparancsnok.

Landa, alias Klauber József, 19-ben vörös zászlóaljparancsnok, emigráns, 1923-ban letartóztatva 13 évi börtönre ítéltetett, fogolycserével a Szovjetbe került, ahol szakképzettséget szerzett, s egy ún. szovhoz igazgatója volt.

Brunner, 1912-es születésű, ifjúkommunista aktivista, Belgiumba emigrált, Antwerpenben kommunista kerületi vezető.

Ébert, a kárpátaljai kommunista ifjúmunkás mozgalom volt vezetője, a KIMSZ központi bizottságának volt tagja.

Hírek szerint a brunetei ütközetben a Lister-hadosztályból 60% meghalt vagy megsebesült. 40 politikai biztos esett el. A nemzetköziekénél levő két magyar század létszáma 60%-ot apadt.

Közvetett értesülések szerint Lukács tábornok halála után a másik magyar származású főtszt, Gál János is elkerül az első vonalból, állítólag a fővezérségre kerül, informátorok szerint a spanyol hadvezetőség féltékenykedése miatt. Gál volt hadifogoly, bolsevik katonai akadémiát végzett, ezredparancsnok-helyettesi beosztásból került Hispániába.

Megbízható források szerint 20-21 magyar származású orvos áll a vörösök oldalán. Ismertebb nevek: Bakáts Tibor, Felkai Dénes, Nebel-Nemes Antal, Somogyi-Schön György.

További adatok mennek.

Z + O.”

– No, ez kitűnő, Dezső.

– Én is elégedett vagyok, Oszi.

Tisztelegnek két ujjukkal, elhagyják a kis kolostorszobát.

– Dolgozunk még valamit a mai napon, Dezső?

– Nincs mit csinálnunk, Oszi.

– Menjünk le a faluba!

– Ahhoz túl meleg van, Oszi.

– Akkor igyunk valamit.

– Ahhoz túl korán van, Oszi. Emlékezz rá, milyen képet vágott List múltkor, mikor dudorászni kezdte a vacsorán.

– Ma nem lesz gondunk Listtel. Sétakocsikázni vitte Inezt.

– No, akkor... ha nincs itthon a macska, cincoghatnak az egerek.

– Bagzik a macska, Dezső. Szerintem ma lefekteti a nőt.

– Én már nem is bánám, hallod-e. Ez a List igazán értelmes ember, jó katona, meg minden, de ebben a dologban rettentően régimódi, s persze teli van mindenféle gátlásokkal.

– A nő meg eteti. Játssza a tartózkodót, illegeti magát előtte, csak hogy fölhúzza.

– Lehet. Persze, azt beszélnek, vannak olyan nők ezek között a bajszos, fekete szépségek közt, akik ha már másként nem tudnak ellenállni, úgy tesznek, mintha hagynák magukat, aztán a férfi hátába szúrnak egy görbe kést.

– Akkor már inkább maradjunk meg a magyar nőknél, Dezső. Azok tudják, meddig lehet feszíteni a húrt, hogy azért el ne pattanjon.

Zentay elrövedezik. Ormándynak nem erős oldala a tapintatos viselkedés, de ezt a mélézást tiszteletben tartja, hisz ő is ismeri az okát.

– A mi szakmánkban szigorúan tilos megnősülni – mondja végül.

A sors furcsa játéka: List százados is éppen ezen tűnődik. A parancsnoki kőcsi halk zúgással követi kormánykereket markoló kezének, gázpedált nyomó lábának minden moccanását – hja, ez gép, nem ember, s főként nem nőnemű ember.

List százados nem ismeri ki magát Inez Palmar viselkedésén. Azt már tudja róla – természetesen nem árulja el, honnan szerezte információit –, hogy a nő családja, ha nem is előkelő, de nagyon megbecsült: Palmar doktor híres építész volt, sokáig éppen Németországban dolgozott – igaz, még a húszas években, a weimari köztársaság idején –, a feleség pedig gazdag polgári család lánya. Már egyikük sem él, s a lány a rokonokkal való pörösködés elől menekült vidékre dolgozni. Kifogásolható kapcsolatai nincsenek, szenvedélye a természet: a geológia érdekli, az iskolai szertárban szép kis gyűjteményt hozott létre. Most is leginkább azzal lehetett elcsalogatni az autótúrára, hogy különleges kőképződményeket láthat.

Inez sűrű szövésű fátyollal védekezik az utazás szele és pora ellen; most nagyon örül annak, hogy List vezeti az autót, így nem kell beszélgetnie, a századosra pillantgatnia.

Három nappal ezelőtt – immár egyedül – ismét a kolostor vendége volt. List azzal az ürüggyel hívta meg, hogy szeretne néki köszönetet mondani, amiért sikerült józan belátásra bírni a falu népét, s így az ideiglenes repülőtérre jókora birkacapatot hajthattak le minden erőszakos lépés megtétele nélkül. Inez annyira természetesnek vette, hogy a bíró és a pap ismét jelen lesz: meg se kérdezte. Így aztán csöppet se érezte jól magát, amikor kiderült, hogy egyedül kell vacsoráznia a hatalmas refektóriumban a német századossal. List arra hivatkozott, hogy a másik két meghívottal – azokkal is külön-külön – fontos tárgyalása lesz, amelyből a község népének haszna származhat.

– S a velem való beszélgetésből?

– Talán abból is, doña Inez. Tapasztalataink szerint az elégedett köztisztviselők jobban végzik a munkájukat.

– Ön feltételezte rólam, hogy elégedetlen vagyok?

– Megbocsát: igen. Minap a véletlen úgy hozta, hogy megnézhettem a községi iskolát. Azt állapítottam meg, hogy bizonyos elemi fogyatékoságok találhatók a berendezésekben, sőt az épület állapotában is. Ezért utasítottam a megfelelő ellátószerveket, hogy szabadidejükben fordítsanak figyelmet az iskolára. Néhány nap múlva azt fogom kérni, adjon a gyermekeknek utasítást, hogy a hét végén az általam biztosított sátor-táborban gyülekezzenek oktatásra. Távollétükben katonáink kijavítják az épület kiáltó hiányosságait, kimeszelik azt, néhány szemléltetőeszközt helyeznek el benne és – remélem, örül neki – papírt is ajándékoznak az iskolának, amellyel, úgy tudom, nehézségeik vannak.

Inez belepirult az örömbé: List minden szava őszinte segítőkézségről tett tanúságot.

– Nem kutatom, százados úr, hogy ezek mögött a jótétemények mögött politikai vagy humánus szempontok rejlenek-e, nekem a végeredmény a fontos; egyes európai népek meghökkennek azon, hogy a mi imádságaink már-már tiszteletlenül közvetlen hangúak, lehet, hogy ezért nincs sok foganatjuk – meg fogom mondani a gyerekeknek, hogy különös tisztelettudással mondjanak hálát azért, amit önöktől kapnak, s kérjenek áldást önökre azért, ami jót tesznek.

– S ha rosszat teszünk?

– Azt önöknek kell elszámolniuk az égjellel.

– Jómagam és embereim, hogy úgy mondjam, másfajta istenhitnek hódolunk, mint önök. A mi istenünk nem afféle nagyszakállú, jóságot sugárzó tekintetű agastyán. Szívesebben képzeljük el Őt igazságtévőnek, diadalhozónak, vértbe öltözött hadúrnak.

– S ez a hadúr szemet huny azok fölött a bűnök

fölött, amelyeket az igazságtevő és diadalhozó katonák követnek el?

– Ezt reméljük, doña Inez. De – ha kérhetem – ne emlékeztessen rá, hogy nemcsak egyenruhába bújtatott porhüvelyem, hanem halhatatlan lelkem is uniformisba kényszerült. Ha senki más nem is, ön talán még adhat feloldozást egy férfinak, aki a kötelességek malomkövei közt őrlődik.

– Attól tartok, százados úr, hogy ezek a malomkövek hamarabb elkopnak, semmint az ön karaktere akár karcolást is szenvedne.

– Ezt akár dicséretnek is felfoghatnám, ha nem érezném, hogy kárhoztat az erőmért...

Eddig jutottak, s Ineznek el kell ismernie: sem azon az estén, sem azóta List egyetlen félreérthető megjegyzést, gesztust nem tett. Meghívása arra a napra szólt, mikor a gyerekek már második napja a katonai sátrak alatt tartózkodtak, s nem volt tanítás. A németek valóban gőzerővel dolgoztak az iskolaépület helyrehozásán, a falu népe pedig csöppet se rejtette véka alá, mennyivel különbeknek tartja a germánokat a vörösöknél – s még inkább a vörös-fekete anarchistáknál.

Most pedig mind beljebb és beljebb haladnak a hegyek szurdokaiban, a férfi hallgat, hamarosan meg kell érkezniök ahhoz a sziklafalhoz, amelyről List beszélt...

...s amely most tűnik fel előttük.

Inez nem hisz a szemének. Különös, kagylósan tört, meredek kőképződmények sorakoznak egymás fölött, s mindenfelé sajátos, rézsútos vájatok, vagy mély lyukak tarkítják a falat.

– Soha nem láttam ilyen természeti képződményt.

– Ez nem természeti képződmény, doña Inez. Ez mesterséges alakzat.

– Ne haragudjék, nem értem.

– Itt néhány hónapja egy troglodita település volt, doña Inez, ahová – mint megtudtuk – jókora csapat „guerrillero” vette be magát. Szétlőttük a barlangot.

– S a bennük levők?

– Ez, doña Inez, fájdalommentes halál, az emberi agy számára felfoghatatlanul gyorsan következik be, ellentétben a harcmezőn fenyegető sebesülésekkel, vagy a polgári élet betegségeivel. Láthatja, nem a katoná, hanem az etikus lény beszél belőlem.

– Önből egy szörnyeteg beszél, százados úr, akinek a bensejét egy ilyen gránát se tudná átütni.

List eltűnődik a sértésen.

– Talán jó is, hogy ezt mondja. Rokonszenvemet az keltette fel ön iránt – nem számítva klasszikus szépségét –, hogy megéreztem: a maga módján ugyanolyan kemény ember, mint én. Ha csak egyszer is gyengének bizonyult volna, kihasználtam volna azt, s végérvényesen csalódtam volna önben. Most egy választást ajánlok. Engedje meg, hogy teljes tisztelettel megkérjem a kezét...

– Vagy?

– ...vagy arra kényszerítem, hogy engedelmeskedjék nekem.

Inez felveti a fejét:

– Hogyan akar kényszeríteni? Sejtheti, hogy a tisztességem többet ér számomra holmi fegyverrel vagy erővel való fenyegetésnél...

– Bizonyos vagyok benne. A tisztességét teszem tönkre. Ezekben a percekben a falu népe a repülőtéren tartózkodik. Tudnia kell, hogy viszonylag rövid idő múlva hatalmas támadást indítunk a köztársaságiak ellen. Repülőterünk eddig – szándékosan – nem fogadott harci gépeket. Az ellenség nyilvánvalóan tudta ezt. A mai napon a helyzet megváltozik: megfelelő bázisokról hatalmas tömegű robbanóanyag érkezik, amelyet azonnal biztonságos helyre kell hordani. Ezt saját embereinkkel nem tudnók véghezvinni – tulajdonképpen nem is volna méltányos, ez nem az ő szakértelmükhöz méltó munka. A bombák elrakodását a falu népe végzi, s hogy ne legyen köztük még véletlenül se

olyan, aki netán késleltetné a munkát, túsul vettem az iskolásgyermekeket.

– Tehát ezért!...

– Doña Inez, az ön s az én távollétem gyakorlatilag kompromittálta önt – no, nem a látszatra célzok, egy férfi s egy nő kirándulására, hanem arra a sajátos helyzetre, amelybe ön a falusiak előtt került, hisz éppen ön tevékenykedett leglelkesebben a sátoriskolába való összevonásért, s ily módon a mi munkánk megkönnyítéséért. Lásza be, a helyzet egyértelmű: ön nem maradhat Albaletében, viszont csak önön múlik, hogy távozik onnét: mint egy német tiszt felesége – aki mellest már az esküvő előtt jelentős szolgálatot tett az ügynek –, vagy pedig mindenki által megvetett árulóként, aki a maga becsületével együtt a közösségét is eladta.

– Ördögi csapda.

– Miért így fogja fel, doña Inez? Miért nem fogadja el, hogy akadt egy olyan férfi, akit érdemesíthet a szerelmére... jó, ne érzelegjünk: a tiszteletére?

– Visszavinne, kérem?

– Hová? A kolostorba, vagy a faluba?

– Ön azt mondta, a faluban egy lélek sincs, miért vinne oda?

– Parancsoljon, doña Inez.

Kinyitja a nő előtt a kocsi ajtaját. Tisztelettudóan. Csak aztán ül a kormányhoz.

Szótlanul utaznak visszafelé. A szurdokok közti mélységben fény és árnyék váltakozik fehérén-feketén.

Áthaladnak a lapály menti úton, azon a néma községe, amelyet már hetekkel korábban kiürítettek a németek. Nekivágnak a szerpentinnek.

S mikor az út lendületes ívvel ismét a repülőtér fölé vezet a hegyoldalban, a kanyar közepén doña Inez teljes erejével belekapaszkodik a kormánykerékbe.

List százados későn kapja elő a revolverét, hogy egy golyóval vessen véget néhány másodperces küzdelmüknek. A nyitott parancsnoki gépkocsi aláhengergőzik a mélységbe.

Délután öt órakor, doña Inez temetésére, csupán három ember jelenik meg az albaleti templomnál: három idegen birkapásztor, koszorúval.

Albalete házai csukott ablakszemekkel fordulnak el a szomorú menettől. Így volt ez akkor is, amikor – délelőtt – a németek katonai tiszteletadással vitték végig List százados holttestét egy ágyútalpon.

A három füstszagú, állatbűzbe burkolt, elvadult külsejű pásztor lassú léptekkel követi a koporsót szállító szekeret, amelyet – segítség híján – maga az idős tiszteendő hajt. Ő talán tudja, hogy az a baleset nem is volt véletlen.

A falu fölött, egy kis völgykatlanban, ott a szerény temető. Addigra már csak ketten állnak a pap mellett, ketten emelik le a koporsót, ketten engedik le a sziklás gödörbe, ketten lapátolják fölé a sárgás spanyol földet. A harmadik pásztor valahová elment a számárral. Csak a szertartás végén érkezik vissza, fekete üstöke megőszült a portól.

A pap átadja nekik doña Inez megmaradt holmiját: a tanítónőnek nincs senkije, a faluban pedig senki nem akadt, még a legszegényebb ember sem, aki valamit is elfogadott volna a szerényke hagyatékából. Néhány ruhanemű, néhány könyv, néhány konyhai edény.

Ezután a három birkapásztor elindul vissza a repülőtérré. A munkából hosszú időre nem maradhatnak el: negyedik társuk egyedül kínlódott közben az állatokkal.

Az őrséghez érve megszokottan emelik szét karjukat, hogy megtapogassák őket, magától értetődően tárják szét, a számár hátán lévő zsákok száját. Amelyikük – tört németiséggel – meg tudja értetni magát, elmondja: a „lehrerin” egykori holmija, jól jön nekik. Az őrpáncsnok rálegyint a holmira: „iparkodjatok!”.

A négy pásztor félig-meddig már a repülőtérhez tartozik. Amit mondanak nekik, megcsinálják: ha útban

vannak, elterelik a nyáját, beérik a szűkös kosztal, hangjukat se hallani. Mikor a bombákat hozták, önként jelentkeztek dolgozni, de visszazavarták őket: azt csináljátok, amit mondanak!

Azóta mindössze két nap telt el...

...De közben valami nagyon fontos fölfedezés történt: Bors csomorikát talált.

Úgy tűnt, kilátástalan helyzetbe kerültek. Doña Inez halálával megszűnt minden lehetőségük arra, hogy a faluval, a külvilággal kapcsolatba kerüljenek.

Amikor a falusiakat lehajtották, még nem értettek semmit. Aztán – mint távoli mennydörgés – elindult a szállítógépek folyamatos érkezése. Félóránként új gép szállt le a repülőtérré, egyik az egyik oldalra, másik a másikra. Két nagy színbe kellett behordani a repülőbombákat. Az albaleti parasztok lehajtott fejjel, inukszakadtáig dolgoztak: megmondták nekik, hogy akit lazsláláson kapnak rajta, annak a gyereke aligha érkezik épen haza.

S ők, a nemzetközi brigád antifasiszta katonái, birkapásztori gúnyájukban, tehetetlenül nézték a gyilkolás sok száz, sok ezer tonnányi eszközét, amelyekkel a raktárak fokról fokra megteltek!...

Ebben a tehetetlenségben következett be Inez és List „balesete”...

A gondolat, hogy kijussanak, Pedróban támadt: azt mondta nekik, hogy a temetésre senki nem fog elmenni a faluból, nekik azonban van jogcímük, az állást Ineznek köszönhetik. Ő, Pedro, ittmarad, vele ne törődjenek, vigyék meg a hírt a köztársaságiaknak: alig néhány kilométernyire az első vonaltól – repülőgépen percekre – kifogyhatatlannak tűnő bombavető bázis létesült.

Az illetékes parancsnok beleegyezett, hogy hárman kimehessenek a temetésre; előző este Borsék mindent összekészítettek, mindent megbeszéltek a kis tábortűz mellett, s ekkor lelték meg a csomorikát.

Valójában egyetlen jelentéktelen mozdulaton múlt

a dolog: a németek – a raktárak építése közben – kiírtottak egy cserjést, a repülőtér szélénél nőtt bokrost, amely mögött a birkáktól ment rétdarab lejtett a kerítés felé. A magasra nőtt fűből Pedro levágott egy asztagnyit, hogy maguk alá ágyazzák éjszakára – s mert a tábortűz már csak hunyorgott, Vincze rávetett keveset a levágott szénából. Még meg is jegyezte: „ej, de csípős a füstje!”.

Mikor ez a füst elért az állatokig, a nyáj szétfutott. Majdnem éjfélig bajlódtak velük, mire ismét össze tudták terelni a birkákat.

– Csomorika! – magyarázta Bors. – Tudjátok, hogy Kunhegyesen születtem. Volt a határban egy efféle, menetes patakparti rész, azt utálta minden állat, soha nem legelték. Egyszer beleütött a mennykő az ott levő öreg fűzfába, kigyulladt a széna – még az istállókarikából is kitepte magát az állat a faluban!

– „Ó, természet, óh, dicső természet, mely nyelv merne versenyezni véled” – mondta Ede.

– Jancsi! – szólította Vincze Jóska a szamarat. Magyarázón tette hozzá: – Holnap menázsit kell vételeznünk, az utolsó darab száraz kenyeret sózom ennek a fülesnek...

Bors hirtelen megmerevedett.

– Hát neked mi bajod?

– Emlékeztek a raktárra?

– Emlékszünk.

– Arra a nagy kötegre, ami oldalt hevert, szintén emlékeztek?

– Én láttam – mondja Dániel. – Úgy nézett ki, mint a gyújtózsín.

– Az is volt, Ede! S ha még mindig ott van, s ha el tudjuk lopni, akkor... talán...

– Ha észreveszik, falhoz állítanak bennünket.

– Majd a zsák legaljára tesszük, míg a raktárnok összeszedi a járandóságunkat. Rajtunk aligha keresik! Elhozzuk, aztán elrekkentjük a széna alá. Mikor pedig

elengednek a temetésre, akkor a számmal megyünk! Viszünk egy koszorút doña Inez sírjára!

– Nem értem – bámult rá Vincze. – Most akkor megszökünk, vagy sem?

– Megszökünk, Jóska, de nem dolgunkvégezetlen!...

Ez az előzménye annak, hogy most a temetésről visszatérő három pásztor: csupa elfojtott feszültség.

– Estig semmit se tehetünk – mondja Bors. – Pedro bátyó, megfontad azokat a hurkokat, amiket kértem?

– Igen.

– Ha alkonyodik, akkor fölszereljük az állatokra. A hurkokba beakasztjuk azt a néhány kis csomagot, ami szegény doña Inez holmija alatt lapul; ezek az állatok kapnak egy-egy pórázt gyújtózsínórból, aztán...

– S mi lesz velünk?

– Attól már nem tartok. Ha minden úgy lesz, ahogy elképzeltem, legkevesbé velünk fognak törődni.

– Én csak Jancsit sajnálom – dörzsölte meg a számár meleg, poros hátát Vincze Jóska.

– Lebukott a nap, fiúk. Készülődjünk!

A napkorong valóban most csúszik a hegyek mögé. Fénye még bearanyozza a fennsíkon levő kolostor magas tornyának csúcsát, ahol a tükrös fényjelző van. Aztán az is elfeketedik.

A birkapásztorok tesznek-vesznek. Nem törődik velük senki.

A repülőtéri épület közelében – valamicskével a gyér lámpafény körén kívül – az egyik elvadult képű spanyol most veri le a vaskampót, amelyhez a szamarat ki szokták kötni legelészni.

– Was ist das? – szól oda az őr.

A pásztor – tört németiséggel – azt magyarázza, hogy éjszaka itt legelészik a számár.

– Hajnalra elvigyétek!

– Jawohl, herr Wachtmeister! Nem lesz itt!

Azt senki nem látja, hogy a számár kötőfékére vé-

konyka vörös zsinór van rátekerve, hurkot vet a vaskampón, eltűnik a fűben, a pásztor nyomán.

A birkanyáj jó néhány állatán furcsa madzaghurok. Ha valaki látná, talán megkérdezné: mire való? De kit érdekel ilyenkor a nyáj – s különösen ezen az estén, amikor List százados emlékének adóznak a kantinban?

Pedig ezekbe a madzaghurkokba – az állatok hasa alá – kilónyi csomagok kerülnek, s minden ilyen állat nyakában ott kígyózik a vékony, vörös zsinór.

Holdfogyta van, lassan mindenütt eluralkodik a sötétség. A hegyek mögül a harcok moraja: elhalkul, felerősödik. Nagyon messze van, vagy inkább a hegyek tompítják? A fények után ítélve inkább azt lehet gondolni: repülőgéppel néhány perc, gépkocsival néhány óra – gyalog, a hegyek között, legfeljebb három nap.

– Elkészültetek, Ede? Jóska, minden rendben?

– Igen!

– Pedro?

– Adelante, compañeros!

Borsjókora halom csomorikafüvet hoz, aztán elkezd táplálni vele a kis tüzüket.

A keserű füst lassan borítja be köröttük a legelőt, aztán eléri az állatokat. A juhok nyugtalankodni kezdenek. Az érzékenyebbje meg is szalad.

A négy birkapásztor kezében gombolyodni kezdenek azok a vékony, vörös zsinórok.

6.

Zentay Dezső és Ormándy Oszkár úgy dönt: ezt az estét nem töltik a szobájukban. A refektóriumba se akaródzik menniök: túl élénk még annak az emléke, hogy a faluban megszólal a harang, s az ajtón – másodpercre pontosan – belép List százados.

A temetés után a két magyar elhárító kérelmezte a magasabb német parancsnokságon, hogy engedélyezék hazatérésüket. Még nem jött válasz.

– Gyere, Oszi, fölme gyünk a toronyba.
– A toronyba, Dezső? Gondolod, hogy fölengednek?
– Miért ne? Ismernek bennünket, tudják, hogy List rokonszenvet érzett irányunkban. Onnan még egyszer körülnézünk, lehet, hogy holnap már – fel is út, le is út.
A torony bejáratánál őr áll. Megismeri a két civilt, tiszteleg, utat enged. Tudja, hogy a magyarok rendszeresen használták a távíró is.

Odafönn unottan bóbiskol egy tiszthelyettes. Ilyenkor már semmi dolga, a parancs azonban parancs, szolgálatot kell tartani. Még örül is, hogy társasága van.

Odalenn, a lapályon, csak két derengő fényfolt: az egyik az épületé, a másik – jóval messzebb – valami kis tűz, nyilván a birkapásztoroké. Itt egyelőre nem kell ragaszkodni a teljes elsötétítéshez: a köztársaság légierejének bázisai nagyon messze esnek, nem merészkednek el idáig. Ha mégis riadót fújónak, más utasítások lépnek érvénybe, ezt annakidején maga List ismertette előttük.

– Nem volt itt rossz életünk, Oszi.
– Nem, Dezső. Te is arra gondolsz, amire én?
– Arra, Oszi. Hogy mindenütt jó, de legjobb otthon.
– Szerintem meg lesznek velünk elégedve, Dezső.
– Meg. Ha belebonyolódunk az eredeti tervbe, lehet, hogy többre me gyünk, lehet, hogy néhány régi ismerősre rábukkanunk, de az is lehet, már rég alulról szagoljuk az ibolyát.

– Előbb-utóbb előkerülnek azok a régi ismerősök, Dezső. Én derűlátó vagyok, hidd el, megfogjuk mi még őket, elcsípjük a frakkjukat...!

– Oszi!
– Tessék, Dezső!
– Nézz csak oda!
– Hová?
– Ahol az a távoli tűz van. Mi a fene...?
Ahol az a távoli tűz van, alig láthatóan, koncentrikus

irányban, meg-megvillanó, parazsas, vöröses kis fények terjedeznek.

– Te Dezső, ez teljesen olyan...

– ...Olyan, mintha gyújtózsínór volna.

Sötét van a lapályon. A bombaraktárakat se látni a feketeségben. Zentay és Ormándy azonban tudja, hogy ott vannak valahol.

Mindegyik előtt – tudják – őrség áll. Felszólítás nélkül tüzelnek a közeledőre.

Most egyszerre két-három fényfolt lobban a sötétben. A dörrenés hangja csak valamicskével később érkezik idáig.

A repülőtéri épületeknél azonban már felvillannak a fények, már látni, hogy előrajzik egy csomó ember.

Újabb fény-lobbanások, mögöttük a raktárak fekete vonala képzik fel egy pillanatra: az őrség tüzel...

...de nincs annyi golyó, amennyi megzavarodott, rohanó birka – most robban fel az első töltet, fényében látni a szerteszét rohanó állatok fehéresszürke csomóit.

Aztán – közvetlenül a repülőtéri főépület előtt – szikrazápor közepette mennybe megy egy hős spanyol számár. A légnyomás valósággal hátratántorítja az épület homlokzatát.

S ugyanebben a pillanatban megremeg a föld. Égig érő tűzgomolyag tornyosul majd olyan magasra, mint fön, a fennsíkon, a kolostor tornya.

Utána a második, harmadik, sokadik.

Hamarosan túloldalt is bekövetkezik a detonáció.

Zentay, Ormándy és a német, fön, a kolostor hegyében, körömmel kapaszkodik a kövekbe. A torony inog.

Alattuk, karvastagságú rúdján lengve, meg-megkondul a harang.

Kilencedik fejezet

Eucharisztikus Kongresszus: fényes, rendkívüli ünnepség az Oltáriszentség tiszteletére. Vannak helyi, egyházmegyei, országos és nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusok. Az utóbbiaknak újabban állandó bizottsága van, amelynek a namuri püspök az elnöke. E nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusok lassan az egész katolikus világ ünnepei lettek, fokozódó fénnel tartatnak meg, utóbb már minden második évben. Az első Eucharisztikus Kongresszusra 1881-ben került sor Lille-ben...

*Címszó a Katolikus Lexikonból
(részlet)*

...Késő este közölték velünk, hogy másnap hajnalban indulunk Márianosztrára, a női fegyházba. Még sötét volt, mikor felsorakoztunk, kb. nyolcvan asszony és leány. A menet élén csendőrtisztek, kétoldalt csendőrlegények; nem mindennapi kíséret. A kocsúton haladtunk; mikor kiértünk a Körútra, a járdán megpillantottam anyámat. Most először sírtam el magam. Az örök nem engedték közel a menethez, de így is elkísért egészen a Nyugati pályaudvarig.

A vonatszerelvény egyik külön kocsiába helyeztek el bennünket. A kísérő tisztek a foglyokat az örökre bízta, s eltávoztak. Talán hihetetlennek tűnik: a gyönyörű tavaszi időben ez nagyon vidám utazás volt. Virágos rétek szegélyezték az utat. A csendőrökről kiderült, hogy parancsnokaik távollétében nem vadállatok, hanem fiatal férfiak, akik szívesen ülnek a fiatal nők közelében, s nem bánták, hogy foglyaik énekelnek, amiktől hangos volt a vasúti kocsi. Kissé módosított szöveggel szállt a dal:

– Söprik a pápai utcát,
Viszik a sok kommunistát.
Öt-hat mázsa nem sok,
Nem a világ, nem a világ,
majd leülik, akik adták.

Csillag Rózsai visszaemlékezése
(részlet)

Pauli Szent Vince irgalmas-nővérei, az ég menyasszonyai: Leontin nővér, Ágota nővér, Honorata, Valéria, Mária meg a többiek. Kék köntösük egyik oldalán az olvasó csüng. A másik oldalon kulcsosomó. Az olvasó az ő lelkük porkolábja, a kulcsosomó a rabnőké.

Hajnali négykor mise. Ez fél hatig tart. Aztán a munka következik. Mindig szabályosan, egyformán ugyanaz a munka. Tíz óra tájt következik a regráció, a pihenés. Néhány percre összegyűlnek Szent Vince irgalmas nővérei a társalgóban, s beszélhetnek egymásnak a börtönről, a klostromról, rabnőkről, egymásról. Mindig ugyanarról. Félve, nehogy a másik a szavak hasadékán a lelkébe lásson. Vigyázva, hogy inkább a másik beszéljen, óvakodva, hogy intrika, gyűlölet, üldözés, bűnhődés ne épüljön egy véletlen szavából, egy őszinte szempillantásából.

A reggeli pihenés után újra jön a munka: délig. Tizenkettőkor újra összegyűlnek. Ima. Ebéd. Újra ima. Társalgás a mindig egyforma egyformaságról. Délután kettőkor újra munka. Cellákban, folyosókon, műhelyekben, kertben felügyelni. Mindig éberén, mindig vigyázva. Nyolckor újra összegyűlnek: húsz percig. Beszélgetés. Feszesen, vigyázva, álarccal a lelken.

Kilenckor szobáikba térnek Pauli Szent Vince irgalmas nővérei. Ott újra ima. Le kell imádkozni az egész rózsafüzért. Fáradtan, kábult fejjel, a pihenés zsongó, édes vágyával morzsolja a nővér az olvasót, mormolja az imát, míg az álom meg nem könyörül rajta...

Berzeviczy Gizella: Márianosztra (részlet)

Fütttyentés.

A vonat ablakaiba rögzített kép – a határállomás – elmozdul. Döccennek a kerekek a sínek illesztésein.

Egy kakastollcsomó utazik hátrafelé: ennyi látszik abból, hogy a szerelvény immár magyar földön folytatja útját.

A fülkét megtöltő reverendás utasok, túl a határnál kötelező vizsgálatokon, szapora fecsegésbe kezdenek. Mivel Európa legsarkából is, meg a nagy, gazdag országokból is, látszólag, válogatás nélkül ragadta egybe őket az alkalom, legtöbbjük latinul beszélget útitársával.

Dániellel ellentétben Bors bizony alig-alig tud valamit a zengzetes ókori nyelven; ezért indulásuk percétől egy – a cipője sarkáról lefeszített, a mosdóban gondosan megtisztított – gumifleknit tart a szájában; ha egyszer-egyszer valamelyik paptársuk megszólította, Dániel felelt helyette, „Bertier atya” kínzó fogfájását ecsevelte ékesen.

A megrövidített cipősarok miatt Bors enyhén billeg járás közben, emiatt azonban csak a foga között káromkodhat, hangot nem adhat ki: más se kellene!... Viszont: valahányszor ránéz Edére, mindig fojtott, alig csillapítható kacagást vél lappangani a tanáron. Emiatt egy ízben veszekedtek is már valahol a hósipkás svájci hegyek között – aztán átvonatoztak a németek bekebelezte Ausztrián, az emlékek és a jelen elvette a kedvüket saját kisdud bajaik féltréfás felhánytorgatásától. S ott volt a magyar határ és vámvizsgálat közelgő próbatétele is: jók lesznek-e az irataik, elvesznek-e a

budapesti Eucharisztikus Kongresszusra utazó, minden rendű-rangú papküldöttek sokaságában?

A jelek arra vallanak, hogy sikerült az álcázás. Mind gyorsabban veri a dobot az utazás üteme. Bors int Dánielnek, kimennek dohányozni a folyosóra.

Próbált harcosok: tudják, hogy nem szabad adni a látszatra. Hányszor volt rá példa, hogy a nyomozók, az elhárítók szándékosan tettették figyelmetlennek, bugyutának magukat csak azért, hogy a kommunisták további lépéseit, kapcsolatait megfigyelhessék, szélesebbre húzhassák a hálót! A kupében ülve egyetlen detektív sakkban tarthatná őket, idekünn, az átjáróban, nemcsak ez lehetetlen, még a megközelítésük se leplezhető. Bors kezében egyébként egy sétatbot van, megtermett jószág – már csak azért is, mert különleges, marseille-i gyártmány: hosszú törkés van a belsejében. Ede mindig kezében tart egy hosszúkás, keskeny kézitáskát: abban viszont egy lapos kis Frommer rejtőzködik.

Az után a nevezetes repülőtéri robbantás után nem maradhattak Hispániában: nemcsak Franco vérszomjas ellenforradalmárai vették üldözőbe őket, hanem a német és az olasz ügynökök is szaglászni kezdtek utánuk. A nemzetközi brigádok nagy tapasztalatokkal rendelkező forradalmár vezetői egyébként is mind súlyosabb aggodalommal tapasztalták: az Európa sok-sok országából, sőt a tengerentúlról érkező önkéntesek osztagai olyan súlyos vérveszteséget szenvednek, amelyet nem lehet csupán Francóék számbeli túlerejének, Hitler és Mussolini leplezetlen támogatásának, a nyugati hatalmak álnok „be nem avatkozó” politikájának tulajdonítani, ezért számos értékes harcosukat kivonták a közvetlen harcokból. Vincze Jóska, aki megsérült a robbantás során – átszakadt a dobhártyája, csaknem teljesen elvesztette a hallását –, a Szovjetunióba került gyógykezelésre; Dániel nyelvtudását diplomáciai jellegű feladat során hasznosították; Bors egy ideig Marseille-ben élt, mikor azonbana franciaországi esemé-

nyek – a nemrég még diadalmasan zászlait bontó népfrent széttöredezése – lehetetlenné tette ottani munkáját, követte Dániel Edét Prágába...

...s itt tudta meg – immár első kézből –, hogy a Kommunisták Magyarországi Pártjának jó ideje csak ideiglenes vezetősége van, az odahaza működő szervezeteket pedig – ha átmenetileg is – megszüntették, a párttagoknak egy-egy törvényes, engedélyezett tömegszervezetbe kellett belépniök, ott dolgozniok!

Hosszú hónapokba telt – s közben Csehszlovákia sorsa is megpecsételődött –, mire eljött az annyira remélt, mégis váratlan lehetőség: a Budapesten rendezendő nagyszabású egyházi esemény, a sok országból érkező külföldi papküldöttek tömege alkalmat adhat rá, hogy néhány emigráns magyar forradalmár átszivároghasson a szigorúan őrzött határon...

– Megint itt vagyunk! – mondja Ede. Szakállt növesztett, fénylő szemüvegével afféle egyház-tudornak tűnik.

– Mert nekünk nem jó a jó – feleli Bors. Kivette szájából a gumisarkat, masszírozza a pofazacskóját.

– Meddig tartott volna? – bök a háta mögé, Prága irányába Ede. – Tudja fene, engem valahogy irritál annak a kefebajszú szobafestő-führernek a látványa. Akkor már inkább a beretvált lovastengerész.

– Valld be, Ede – nem szégyen –, amiatt a fehér falú tanya miatt ficeregtél: azt akartad látni. Meg ezt az ismerős levegőt beszívni.

– Meg magyar könyveket olvasni.

– Meg egy kis hajcihőt rendezni a mi régi, kedves ellenségeink legnagyobb mérgére...

– ...Meg érvényesíteni az új határozatokat.

– Egy szó, mint száz: csinálni valamit! Megegyeztünk?

– Mondok egy idézetet...

– Megint?

– ...fogadd kellő tisztelettel. „Mindannyian ugyanazt a tettvágyat érezzük, ugyanazt a dacot a bennünk

élő hagyományokkal szemben. Egész lelkünkkel utáljuk a folytonos fontolgatást, a bátor cselekvéstől való filiszteri félelmet. Ki akarunk jutni a szabad világba, letörni az aggály korlátait és küzdeni az élet koronájáért: a tettért.”

– No, ez igazán szép. Ki írta?

– Egy volt angol gyáros, Friedrich Engels.

– Szívemből szól. „Dac, a bennünk élő hagyományokkal szemben” – ez már beszéd. „Az élet koronája: a tett” – idehallgass, én most legszívesebben kifordítanálak a bőrből. Húsz éve elmúlt, hogy ismerjük egymást, töméntelen fölösleges beszéddel tömted a fejeimet, s azt a mondatot, amit egész életemben ki akartam mondani, de nem tudtam, eltitkoltad előttem.

– Okosan tettem. Te mindig lebecsülted a gondolatot, az eszmei tudatosságot, nem mérlegelted a következményeket. Ha nincs szerencséd...

– Szerencsém!

– Igenis szerencsés ember vagy! Ennek legékesebb példája ott lapul a fejedben, ha akarod, mindjárt megkopogtatom. Ha egy milliméterrel lejjebb talál el a fegyőr golyója...

– Ez szimpla fizika. Olyan szögben tartotta a puskát, én olyan távolságban és olyan sebességgel szaladtam, a töltet robbanóereje pontosan annyi volt, hogy...

– Elég! Jó, átúszta a folyót, utolsó erőddel fölkapaszkodtál a partra; de ha az a cigánykaraván nem arra és nem akkor jön, ha nem veszik észre, hogy van benned élet, ha nem motyogod azokat a vajákos szavakat, amiket Berbenkov Nikolától tanultál...

– Ha, ha, ha! Ha belekezdünk megvitatni a szükség-szerűség és véletlen dialektikáját, hónapok múlva se dolgozunk! Elismerem, abban, amit föl soroltál, szerencsém volt – de mit ért volna, ha azokat a cigányokat nem kidaszított páriaként kezeli a magyar társadalom? Ide hallgass, Ede, a karaván tagjai közt volt egy öregember, aki fiatal korában beretvával lefaragta az ujjai hegyét, mert a dávodi vagy melyik gyilkosság után az

ujjlenyomatok alapján fogták le, verték ronccsá és akasztották föl a cigányokat! Az efféle tanulatlan, üldözött és megvetett emberek – szerintem – törvényszerű logika alapján szedtek föl egy fejbe lőtt kommunistát, s ugyanezért adták össze a gyűrűik meg a karpereceik aranyát, hogy egy orvos befoltozza a fejemet! Dehogy becsülöm le én az elméletet – csak éppen a mozgalomban nem elég a becsülete az érzelmeknek! Mintha szégyellnők, hogy emberből vagyunk! Ezért nem hiszek a pusztá véletlenben, a vak szerencsében – szerintem mi, emberek, mindig hozzáteszünk valamit ezekhez az objektívumokhoz.

– „Fortuna szekerén okosan ülj,

Úgy forgasd tengelyét, hogy ki ne dűlj.”

– Pontosan!

– Olyan meggyőzően adod elő ezeket az eretnekségeket, hogy most már nagyon örülök, amiért nem beszélhetsz útitársainkkal – ők ugyanis más főnöknek tettek hűségesküet. Olyannak, aki feltétlen bizalmat követel tőlük... és higgye el, Chazalon atya, hogy ez az átkozott foggyökérgyulladás is segít abban: megacélozzuk a mi lelkünket...

Ez a sietve hozzátett latin félmondat arra szolgál, hogy figyelmeztesse Borsot: kapja be gyorsan a gumidarabot a szájába, mert jönnek!

– Bertier atya – mondja egy keskeny ajkú, szemüveges, laposra fésült hajzatú pap – Bertier atya, fel ne indulj a te felebarátod fájdalmán, mint ahogy a magadén se: lám, „átkozott”-nak nevezted, holott, szent Ágostonnal szólva...

– Hohó, Remig atya, te most hajánál fogva vonszolid ide szent Ágostont, megfélekezve Máté evangéliumának arról a passzusáról, mely szerint „...Miért nézed pedig a szálkát, amely vagyon a te atyádfiának szemében, a gerendát pedig, mely a te szemedben vagyon, nem vészed eszedbe?” Chazalon atya fogfájása...

– Nem, nem, Bertier atya! Ugyancsak Máté írja: „...és aki fel nem veszi az ő keresztjét és úgy nem követ

engemet hátul, nem méltó énhozzám”. Ebből az következik, hogy Chazalon atya foggyökérgyulladását kétszeresen se nevezheted átkozottnak, nem fölszentelt mivoltod okán, s nem amiatt, mert az isten rendelése, mely szent célt szolgál!

– De fennen, de fennen, Remig atya! Pedig „aki magát felmagasztalja, megaláztatik...”.

Bors – szájában a gumival – nagyot sóhajt. Ez most már így lesz Pestig!...

2.

– Hoztam neked valamit, Dezső! – toppan be Ormándy barátja szobájába.

Zentay török mintás, bíbor szegéllyel díszített házikabátban üldögél a sarokkandalló melletti fotelben: betegszabadságon van. Ő, a kétméteres, a vállas dalia, aki maga volt az egészség! Nemrég tért haza Karlsbadból, ahol heteken át iszogatta a gyógyvizet a csőrös kis edényből; javult, javult a gyomra, de még mindig diétáznia kell. Elég egyetlen – látszólag jelentéktelen – eltérés, egyetlen félrelépés, a belseje azonnal háborogni kezd, futkoshat a reterátra. Eltiltották a szivartól, a röviditaloktól, újabban a sör is a tilalmi listára került. Megbízhatatlan emésztőszervei miatt a nőket ő maga kerüli: nincs nagyobb blamázs, mint – netán – egy jól induló, tüzes udvarlás közben, egy röpke bocsánatkérést követően, negyedóráig gubbasztani az ülőkén...

Ha valakinek ilyen a hangulata, nem lehet kívánni tőle, hogy bárminek is örüljön:

– Mi a nyavalyát hoztál, Oszi?

– Örülni fogsz neki, Dezső!

– Én csak annak tudok most örülni, ami csillapítja a gyomoridegességemet, Oszi, s már megbocsáss, de ez nem te vagy.

Ormándyn látszik, hogy szügyön találta a megjegyzés. Látszik rajta, hogy habozik: sarkonforduljon-e, vagy legyen megértő.

– De ha mondom, hogy jó hír! Örvendetes hír! Fel fog villanyozni!

– Tudod, Osz, hogy engem mi villanyozna fel? Ha idehoznának elém egy szép nagy fokhagymás rostélyost és azt mondanák, hogy nyugodtan fölfalhatom az egészet, ne féljek, nem fog fájni a gyomrom. Utána hoznának egy fél dióstortát fekete csokoládéval megszórva, hogy azt is bevághatom.

– De Dezső, én...

– Várj, még ne dedézz, nem vagyok a végén. A torta után sajt, gyümölcs, kávé, mindegyik a maga fajtájának a javából. No, akkor ráteszem a két kezem az asztalra – érzem, hogy semmi bajom –, és azt mondom...

– ...Azt mondom: ez jólesett!

– ...És azt mondom: no, akkor most jöhet az ebéd! Forró húsleves csigatésztával, utána benne főtt marhahús tormával, a dagadó rajta legyen, különben!...

– Istenemre, Dezső...

– Osz, te evés közben képes vagy pofázni! Miféle magyar úr az ilyen!... Jaj.

– Mi bajod?

– Megfájdult. Már akkor is megfájdul, ha beszélek róla. Ha rágondolok. Nem élet ez, Osz. Az ellenségemnek se kívánom.

– Melyiknek?

Zentay fölneéz. Gyanús csillogás játszik Ormándy szemében.

– Mondd el, Osz... de röviden.

– Kérlek alássan! Tényi Mátyás nevű detektívünktől érdekes jelentést kaptam a Rákóczi téri kommunista agitáció ügyében... mint bizonyára emlékszel...

– Emlékszem. Az a Vili vagy kicsoda.

– Igen, igen, azóta előállították, Wildanger Antal a neve, de ez nem is érdekes... Az az érdekes, hogy a Rákóczi téri csarnoktól néhány háznyira – ha élcélődni akarnék, úgy mondanám: néhány nyilvánosháznyira –

van egy kis mosoda, afféle pincehelyiség, ismered az ilyet, kádak, üstök...

– A tárgyra, Osz! A tárgyra!!!

– Igenis, kérlek. E mosoda tulajdonosnője... no, mit gondolsz, kicsoda?

– Auguszt! hercegasszony.

– Víz, Dezső, víz...

– Osz! ha nem fogod rövide, isten bizony...

– Ezt is tudod?

– Mit?

– A papokat!

– Miféle papokat?

– Akik bementek a mosodába!

– Minek?

– Hisz ez az! Mit keres két francia pap a kommunis-tagyanús Bélteki Piroka mosodájában?

Zentay félrehajtja a fejét, úgy méregeti Ormándyt:

– Hülyéskedsz, Osz?

– Eszem ágában sincs, Dezső. Tévedés kizárva!

– Az a Bélteki Piroka, aki annak idején...

Most Ormándy komorodik el:

– Hagyjuk a részleteket. Csak annyit mondok: azonos. Azonos annak a Béltekinek a lánytestvérével, akit annak idején a téglagyárban üldözés közben lepuffantottunk. Azonos azzal, akit tettenértünk 30-ban, a szeptember elsejei tüntetésen...

– ...Aki ott volt az udvarban, amikor téged...

– Igen! Amikor engem! Miért olyan fontos ez? Miért kell mindig visszatérni rá? Meddig kell ezt nekem hallgatnom?

– Osz! Az égre!

– A francba az éggel! Éppen ez a bajom!

– Micsoda?

– Utasítást kaptam, hogy vegyek részt a VI. csoportfőnökség nevében az Eucharisztikus Kongresszusra érkezett magas rangú egyházi személyiségekkel folytatott tárgyaláson. Egy darabig nagyon kellemesen alakult a dolog, udvariaskodtunk, körbehordták a frissítőt...

– Ezt hagyd ki! Onnan folytatod, ahol történt valami!

– ...Jó. Mikor már bevedeltek, előjöttek a farbával. Hogy mi nem jól csináljuk a propagandát. Hogy ők – mármint a vendég papok – régóta szövetségben dolgoznak az állami politikával. Hogy náluk például a szentképekkel milyen sokat tesznek. Mert, ugyebár, mit mond Máté evangéliuma? Fölírtam szó szerint, kérlek. „Meg vagyon írva, hogy ti ne aggodalmaskodjatok és ne mondogassátok, mit együnk, vagy mit igyunk, vagy mivel ruházkodjunk, mert mindezeket a pogányok kérdezik; hanem keressétek először Istennek országát és az ő igazságát, s ezek mind megadatnak nektek.”

– Mit akarsz, Oszi, ez nagyon jó...

– Lehetséges. Én ugyan nem tudom egészen pontosan követni a dolgot, mert azt én még soha nem tapasztaltam, hogy a papok enni, inni adtak volna, mondjunk, a birtokaikon...

– Ez a te magánügyed, Oszi, mint ahogy a beleim az én magánügyem. De ha ezek összejönnek... Istennemre, Oszi...

– Ne mondd folyton ezeket, Dezső!

– Akkor fogd rövidre! Utoljára figyelmeztetlek!

– Rendben van, Dezső. Az a lényeg, hogy amikor az az idegen csuhás, a lila sapkával, ezt előadta, egyszer csak azt hallom: „Ormándy, kérem, szervezze meg”... Ez a szentképdolog remek, ezt mi is meg tudjuk oldani.

– Valóban meg tudjuk oldani, Oszi.

– De ha ezek parancsolgátnak nekünk, Dezső, akkor mit keresnek közben a Bélteki Piroska mosodájában? És – Dezső! – mi az, hogy „Máté evangéliuma”?

Zentaynak leesik az álla.

– Ne hülyülj, Oszi. Van egy Máté nevű evangélista. Állítólag halász volt...

– Lehet! Nem vitatom! De én ismerek egy másik Mátét is! Nem evangélista! Nem halász! Alacsony, fekete, göndör hajú! És mit gondolsz, hogy nézett ki az egyik pap, aki Piroska mosodájában megfordult? Itt

olvasd! „...Az egyik sovány, vékony alkatú, szemüveges, szakállas. Idegen nyelven beszélt, de a Víg utcába befordulva emberem egész tisztán a következőket hallotta felőlük: erről jut eszembe...”

– „Erről jut eszembe?”

– Olvasd csak tovább!

– „...A másik pap alacsony, fekete hajú, göndör. Feltűnt, hogy egyik cipőjére feltűnően rossz állapotú gumisarok van folverve: olyan, mintha valami megrágtata volna...”

– Megrágott gumisarok? Hülye ez a Tényi?

– Apró részletkérdés, Dezső. A lényeg az, hogy itt van egy pap, aki nagyon emlékeztet bennünket valakire. Itt van egy elég célzatos akció: szentképeket akarnak nyomtatni, méghozzá pontosan Máté evangéliumából. S ha még azt is hozzáadod, Dezső, hogy ezeket a papokat jószerével meg se nézték a határon, ha reverenda volt rajta, vagy keresztet vetett, már földig hajoltak előtte... egy szó, mint száz, itt nekem bűzlik valami.

– Rémeket látsz, Osi.

– Ennyi megjegyzést teszel csupán? Nem ismerek rád, Dezső.

Zentayban felforr a düh – de rögtön vissza is fogja magát. Az orvosok világosan értésére adták: nem szabad idegeskednie.

– Figyelj rám, Osi! Adok neked egy tippet. Ha azt akarod, hogy tökéletesen zavartalan és megbízható legyen az a szentképnyomtatás, csináltasd Márianosztrán.

– A női börtönben?

– Ott, Osi. Oda nem juthatnak be a kommunisták, csak bilincsben, fegyőrök között. Ott nem kell külön cenzúrát szervezned, hogy valóban azt nyomják-e, amit kell. Ami a mosodát illeti, én eltűzottnak érzem az aggodalmad. Ahogy én a mi papjainkat ismerem, járnak oda csuhások máskor is. Nem tudhatod, mi zajlik ott a fehérneműraktárban – ismered a környéket, nem?

– Bocsáss meg, kérlek, de nem ismerem. Ha mindenképpen úgy alakul a helyzet, hogy nem állom tovább a kísértést, akkor elmegyek egy jobb helyre, a Magyar utcába, vagy másik tisztességesebb szalonba. A Conti utca, a Víg utca, a Bérkocsis utca... ezt meghagyom a tisztiszolgámnak.

– Ej, Oszi, Oszi, nagyon érzik rajtad, hogy betegálmányban vagyok, nem tartom rajtad a kezem. Hogy tételezheted fel rólam, hogy ilyen értelemben emlegettem azt a negyedet? Én a besúgóinkra, meg a beszervezett lányokra gondoltam! Ehhez a Wildangerhez is hogy jutottál el?

– Bocsáss meg, Dezső. Igazad van. Hülye vagyok.

– Néha bizony nekem is ez az érzésem, Oszi. Azért hát hallgass rám: szerintem nincs semmi feltűnő abban a papi látogatásban, de a biztonság kedvéért figyeltesd egy ideig a mosodát, aztán tedd tiszteleted a nőnei...

– Én?

– Igen, te! Megéri, ha sikerül! Vágjál néhány olyan tényre a fejéhez, amelyre szert tettél, s próbáld meg beszervezni.

– Azt?

– Azt. Miért ne? Ha rááll: nyert ügyed van, visszamenőleg sok mindent megtudhatunk a bolsi szervezeteiről, hallhatunk egyet-mást a jelenlegi állapotokról...

– 36 óta hallgatnak. Jószerével alig csinálnak valamit.

– Ezért mondom! Könnyen lehet, hogy a vénasszony minden kapcsolatot megszakított velük... aztán egyszer megkeresik, s nekünk van egy fix emberünk közöttük. Ha viszont elutasítja az ajánlatodat, tudod magad mihez tartani. Úgy rémlik, ő is ott volt abban az udvarban, ahol te... megsebesültél.

– Tagadta. Az az igazság, hogy nem láttam egész pontosan. Azt a csirkét, a Klein-lányt, fölismertem... Mikor hazajött, be is kasztlitzattam. Speciel pont Márianosztrán üdül.

- Emlékszem. Az, akit egy osztrák vett el, aztán...
- Az, az. Jól is jött nekünk, tiltott határátlépés, mi-egymás...
- Térjünk vissza a mamusra. Ha nem áll kötélnek, szalutálsz, aztán az első adandó alkalommal megfizeted neki kamatostul az elvesztegetett idődet. S még egy: ilyenformán megnyugtathatod a kopó-lelkiismereted a papokkal kapcsolatban is.
- Minden szavadat köszönöm, Dezső.
- Tudod, mi az érdekes, Oszsi? Hogy beszélgetünk a munkáról, el is múlt a gyomorfájásom.

3.

A Bazilika oszlopok tartotta kapuboltozata alatt hajlott tartású, idősödő néni böngészi a faragott hirdetőtáblát. Azon sorolják fel, mikor milyen mise lesz, mit kérnek a hívektől, mit üzent a pápa Szent István népének. Oldalt, külön jegyzéken, a külföldről érkezett papok fogadóórái, lelkigyakorlatainak időpontjai – az Eucharisztia egyik különlegessége.

A hirdetőtábla üvegében kitűnően meg lehet figyelni, milyen mozgás látható a téren. Ott van például az az úr, aki ráérősen sétáltatja a kutyáját – csak az a különös, hogy jó félórával ezelőtt ugyanez az úr a Rákóczi téren sétáltatta ezt a kutyát. A Duna felől kerékpáros küldönc érkezik, hogy hogy nem, éppen a kutyás úr mellett esik le a lánca, meg kell javítania. Bizonyosra vehető, hogy néhány perc múlva ideérkezik egy, konflis, kiszáll belőle egy másik úr, beszédbe elegyedik a kutyással, aztán emez elmegy, az újonnan érkezett pedig marad – addig marad, amíg Piri néni, az idősödő hölgy, el nem indul valamerre. Akkor majd ő is felkerekedik, aztán ismét jön egy kerékpáros, átadja a figyelést egy harmadik úrnak...

– Ó, ti szegénylegények! – mormogja Piri néni. Aztán keresztet vetve bemegy a hatalmas csarnokba.

Az egyik oldalkápolnában – „lelkigyakorlat végeztével” – magányosan térdel Bertier atya. Föl se néz, mikor a néni eltipeg mellette, egyenest a gyóntatófülkébe vészi az útját: vár néhány percig, nem jön-e még valaki, aztán ő is megnyitja a fülke középső ajtaját.

– Nem követtek, Piri néni?

– Dehogynem. Akkora bunkók...

– Máténak meg nekem kissé gyanús is, hogy nem próbálják ügyesebben.

– Én már túl vagyok ezen: képzeld, be akartak szervezni.

– Téged? Kicsoda?

– Álmodban se gondolnád: maga Ormándy.

– Mit nem mondasz!...

– Bizony! Sejtheted, milyen melegem lett, tanár úr, mikor lesétált a lépcsőn, körülnézett...

– Megismert? Tudta, ki vagy?

– Szerintem megismert, de egy szóval se tért ki rá.

– Mondd el részletesen!

– Azért kértem ezt a találkozót, hogy elmondjam, mert nagyon különös volt. No, azt tudjátok, hogy egy ideje rászálltak a mosodára. Elég feltűnően csinálták, de hisz... régóta nem vagyok fekete, nyugodt voltam, semmi kapcsolat az elvtársakkal, titeket kivéve...

– Kutyaszorítóban voltunk, Piri néni, semmilyen módon nem tudtunk volna üzenni.

– Akkor is hiba volt. Papok a Víg utcában!

– Délelőtt voltunk. Nem érheti rágalom a reverendánkat. De ne ezen lovagoljunk! Mondd tovább Ormándyt!

– Ott hagytam abba, hogy figyelték az üzletet. Figyeljétek, gondoltam, apadjon ki a szemetek, úgyse láttok semmit. Erre – se szó, se beszéd – megjelenik maga Ormándy.

– Egyenruhában?

– Nem. Civilben. Nem mutatkozott be, de olybá vette, hogy én úgyis tudom, ő kicsoda. Körülnézett, azt mondta: „sejtettem”.

– Mit?

– Én is ezt kérdeztem. Meg azt, hogy mit parancsol. Mire ő: ide hallgasson, asszonyosság, nekem nincs időm soká kerülgetni a kását, tudok magáról mindent, de nemcsak magáról, hanem a régi meg a jelenlegi barátairól is. Válasszon: fönn akarja-e tartani az üzletét, vagy sem. Ha igent mond, akkor aláír nekem egy papírt, hogy a szolgálatomba lép. Ha nemet mond, holnap lehúzhatja a rolót, húsz tanúval bizonyítom, hogy ez egy titkos találkahely, magát rács mögé dugom, a személyzetet úgyszintén, valamennyiük priuszossá válik, választhat.

– Milyen kedves! Ez valóban rámenős alak.

– Megkönnyítette a dolgomat: így habozás nélkül igent mondhattam.

– Igent mondtál?!

– Azt hát. Mit kell csinálnom, méltóságos úr? – kérdeztem tőle. Mi újság a komcsikkal? – kérdezte ő. A szemem nem rebbent: biztos tetszik tudni, hogy évek óta nincs semmi kapcsolatom – feleltem...

– Mert éz az igazság.

– Mert ez az igazság! Nono, így ő, a Klein lány, az kutya? A Klein lányhoz régóta semmi közöm, így én, 30-ban kiment az országból, aztán, úgy tudom, férjhez ment, azóta nem tudok róla semmit...

– Elhitte?

– Alighanem, mert vigyorgott, azt mondta: csodálom, hogy megszakították a kapcsolatot, évekig együtt laktak... de azt elhiszem, hogy nem tud róla semmit, csikosra cserélte az özvegyi ruháját azon a szent napon, amikor hazaérkezett, nem hiába vártuk.

– Az aljas!...

– Én persze nem reagáltam, eltátottam a szám, „hogyhogy özvegy”, erre Ormándy elmesélte, hogy Kurt elesett a németek elleni harcban, ott a hegyek között, mikor bekerítették őket... Ebből is láthatjátok, hogy teljes együttműködés van a náci meg a magyar elhárítók között.

– Nem volt kétségünk efelől. Folytasd!

– Csak annyit mondott Parázsról, hogy rács mögött van, aztán az orrom elé tette a papirost: „írja itt alá, jóasszony”. Kötelezvény volt, hogy attól a naptól rendszeresen tájékoztatom környezetem tagjairól s a velük kapcsolatos eseményekről a M. Kir. Belügyminisztérium Közbiztonsági Osztályát.

– De hisz Ormándy a VI. csoportfőnökségen dolgozik!

– Gépelt űrlap volt, pecsétes felzettel. Én persze nem árultam el magam, azt mondtam: „tetszik tudni, már vártam is, hogy szólnak, egy ideje nagyon rámszálltak a nyomozó urak”. „Mit gondol, miért?” – kérdi ő. „Szerintem a papok miatt.” „Bravó” – felelte ő, „kik azok?” Kapcsoltam rögtön, mondtam neki, hogy az egyik magyar volt, a másik meg valami külföldi, s hogy a magyar tisztelendő úr bemutatta a kis barátnőjét a vendégének. „Melyik az a nő?” „Már nincs itt” – feleltem én, „a külföldi tisztelendő úr biztosan annyira gáláns volt, hogy bérelt neki egy kis lakást, ne kelljen erre a rossz hírű környékre járnia”.

– S a címét nem kérdezte?

– Dehogynem! Meg is adtam neki a szopós Macáét, aki nemrég szívódott föl valami törökkel, hetek óta nem hallani róla.

Dániel önkéntelenul keresztet vet:

– Istennek hála! No, mi volt még?

– Csak egy dolog, de az nagyon fontos. Ormándy célzást tett rá, hogy tudja: Paráznak kapcsolata volt az illegális nyomdával.

– Végre! A lebukások óta semmit nem tudunk a nyomda sorsáról! Vissza tudsz rá emlékezni, mit mondott Ormándy? Minden szó fontos!

– Sejtheted, hogy nagyon figyeltem, tanár úr. Szó szerint ez hangzott el: „No, én most megyek, jóasszony, üzen valamit a kis barátnőjének?” „Hogy tetszik ezt érteni” – kérdem én. „Most is nyomdagép mellett dol-

gozik, csak éppen nem a vörösökén, oda már nem volt érkezése eljutni.”

– Tehát Parázs a nyomdagépnél dolgozik Márianosztrán!

– Hacsak Ormándy szántszándékkal félre nem akart vezetni.

– Volt ilyen érzésed?

– Nem. Úgy látszott, mintha megkönnyebbült volna, hogy velem nem kellett vacakolnia. „Jobb, ha üzen, mintha találkozna” – mondta nevetve. „Az én helyzetem persze más... Most éppen munkát viszek nekik.”

– Ormándy? Munkát visz?

– Még hozzá valami szentképeket.

– Azt mondta?

– Miért lettél ilyen izgatott?

– Van nekem egy állandó vitapartnerem a szemináriumban, egy svájci pap, bizonyos páter Remig. Ez ott volt a nagy fogadáson, mikor a magyar kormány küldöttei fogadták a külföldi papokat, s elmesélte, hogy az egyik bíboros – alighanem a francia – ötleteket adott a magyar hatóságoknak: fogjanak össze az egyházzal, agitáljanak a szentképek segítségével, önállók kitűnően bevált ez a forma.

– Bár mi megtehetnénk...

– De hisz épp ez az! Ez a „digitus Dei”!

– Micsoda?

– Isten ujja!

– Ne haragudj, nem értem.

– Élünk, vagyunk, harcolunk! Ehhez azonban hiányzik a legfontosabb: a pártnyomda, amelynek sorsáról nem tud senki – azaz aki tud, a mi Parázsunk, hozzáférhetetlenül Nosztrán tölti a rabidőt. S erre meg hasadnak az ég fekete kárpitjai, pirkad a hajnal: tudjuk, hogy állami megrendelés érkezik Nosztrára, tudjuk, hogy ott van egy komplett nyomda, amely mellett kommunista nők dolgoznak...

– Miket beszélsz? Arról ábrándoztok, hogy Márianosztrán, az állami női börtönben, kommunista röpla-

pokat fogtok kinyomtatni? Ez képtelenség, ez örültség, ez biztos lebukás...

– Ez egy igazi nagy ötlet, Piri néni, s tudod, minek örülök legjobban?

– El se tudom képzelni.

– Hogy Bors fejével gondolkoztam. Ez számomra nagyon fontos. Bizonyítok vele valamit önmagamnak. Remélem, mindnyájatoknak! Jaj, de boldog vagyok!

– Ne kiabálj! Gyóntatószékben ülsz, templomban vagy!

Dániellel azonban nem lehet bírni:

– Táncolni volna kedvem! Tudsz táncolni, Piri mama?

– Attól függ, ki fütyüli a nótát, tanár úr. Egyelőre Ormándyra kell figyelnem.

– Ne törődj Ormándyval. A kellő pillanatban otthagysz, mint szent Pál az oláhokat. Hej, de jó kedvem van!

– Úgy ne járj, mint a pesti lányok!

– Miféle pesti lányok?

– Talán tudod, hogy az én családom debreceni, s szegről-végről leszármazottai vagyunk Sárosi Gyulának!...

– A múlt századi költőnek? Az Arany trombita szerzőjének?

– Igen. Azt tudod-e, hogy a szabadságharc után halálra ítélték őt?

– Hogyne, azt is, hogy miért! Azt írta egy főrendről: „pedig csak úgy kettő lyuka az orrának, – mint a szegény ember süldő malacának”.

– Stimmel. Nos, Sárosi 1850-ben írt egy verset, Farsangi dal címmel – persze ki nem nyomtathatta. Az aradi tizenhárom, a kivégzett Batthyány meg a többiek: a pesti népet semmi nem zavarta, farsangra megtartották a bálakat. Erre írta a verset: „Táncoljatok, lányok, táncoljatok! – Hisz úgy is már rég nem táncoltatok; – Magyarország vigalom színhelye, – Éppen most van a táncnak ideje. – Tekintsetek Arad, s Pest felé, –

Ott is járják – szintúgy fúlnak belé! – Járják az osztrákok kötél táncát, – Csörgetik a zsarnokok rablancát...”

– Hát ez nagyon, de nagyon érdekes, Piri mama! Ismeretlen volt előttem!

– Ezt is megértük? Ez a csodák napja!... Most mi legyen?

– Mondd el még egyszer.

– Nem!... Mi a teendő?

– Te most szépen visszakísérteted magad a mosodába. Gondolom, rólam nem tudnak, zavartalanul távozhatom...

– Azért csak légy óvatos.

– Az leszek, ígérem. Útban Márianosztrára folyton hátra fogunk nézni.

– Odamentek...?

– A lehető leghamarabb. Arra fogunk hivatkozni, amit most tőled hallottam: Ormándy látogatására. Erről nagyon kevesen tudhatnak: csak a beavatottak. Meg fogja tenni a kellő hatást. Körülnézünk, ha lehet, kapcsolatot teremtünk Parázssal. Légy szíves, Piri mama, keresd fel holnapután este a Belvárosi templomot: úgy tudom, szentségimádás lesz, vagy valami efféle. Ha ott vagyok akár én, akár Máté, mártsd meg az ujjad a szenteltvíztartóban, aztán rögtön játszd el az átjáróháztrükköt a Szép utcában...

– ...Ahol az az emeleti átjáró van? Gondolod, hogy a hekusok nem ismerik?

– A szemközi oldalról meg tudjuk figyelni. Ha nem vagyunk a Ferenciek terén, szépen menj haza. Ha ott vagyunk, nyugodtan jöhetsz, leráztad őket. Beszámolunk mindenről.

– S ha nem látlak benneteket?

– Akkor rögtön nyitottak nekünk is cellát Nosztrán. Szoknya – szoknya, tudod, hogy van az...

Piri néni mond valami gorombaságot a foga között. Dániel lehunyja a szemét, megadja érte a feloldozást.

Kopogtatás.

– Tessék!

Az előírásnak megfelelően a szolgálatos nővér térden áll Virginia főnővér ajtajánál:

– Két külföldi atya vár bebocsátást, főnővér. A namuri püspök küldöttei, azt mondják. A szentképek ügyében jöttek.

– Kéretem az atyákat.

„Bejelentkezhettek volna! Igaz, Ormándy őrnagy úr célzott rá, honnan ered az ötlet...”

Halk koppantás.

– Isten nevében!...

– Laudetur! – lép be az egyik. Alacsony, szemüveges, nagyszakállú. A másik is jönne, de a szolgálatos nővér – térden – a reverendája szélét csókolja: az atya ábrázatán enyhe zavar.

Virginia szemvillanása rendet teremt.

Aztán – ahogy magukra maradnak – ő is elmosolyodik, ő is megcsókolja a reverenda alját, párnásodó arcából zölden süt elő a szeme:

– Magunk között vagyunk, mi mindenben szolgálhatok kedves vendégeinknek? Egy kis frissítőt, mielőtt megmutatnám a szállásukat, mert remélem, nem sietnek, megtekintik az intézetet, miséket mondanak, gyóntatnak...

– Honnan ez az ékes francia tudásod, leányom?

– A Sacré-Coeurben töltöttem gyermek- és süldőlánycémeimet, atyám.

– Óh!... Ez természetesen mindent megmagyaráz. Bertier atya a nevem, társamat pedig Chazalon atyának hívják – ő sok mindent ért a szavainkból, nemzeti-ségére nézve azonban flamand, egyenesen Namurból – amelyet az ő nyelvén... hogy is mondják, Chazalon atya?

– Namen – feleli Bors. Előre megbeszélték ezt a dialógust.

– Igen, igen: Namen. Ami udvarias felajánlásaidat illeti, leányom...

– Virginia főnővér.

– ...Virginia! Bizony, mondom néked, nem adok igazat Plautusnak azzal a „nomen atque omen”-nel – mert egyébként így kellene használni, ez a hiteles szöveg –, hisz a tebelőled sugárzó méltóság és rátermetség...

– Mi baja Chazalon atyának, miért köhög?

– Megfázott. Sajnos, hajlamos rá... talán szénanát-ha. Hol hagytam abba?

Virginia főnővérnek megszínesedik az arca:

– Szerény lehetőségeinket soroltam fel, atyám.

– Óh, te, akinek füllentése bocsánatot nyer az úr előtt! Megvalljuk, szomjasak vagyunk, hosszú időig az út, nemde, Chazalon atya?

– J'ai ri, me viola désarmé.

– Hehehe, mennyire igazad van!... Szellemes ember.

– Mire mondta, hogy „nevettem, tehát le vagyok fegyverezve”?

– Szelíd jóindulatodra, amellyel visszavezettél engem az illő modorhoz, leányom.

– Nem voltak sértőek a szavaid, atyám – s Virginia fűgén indul a pohárszékhez.

Ede a szája sarkából odasúgja Borsnak:

– Nem ezt a mondatot beszéltük meg! Azt kellett volna mondanod: „l'appétit vient en mangeant, mais la soif s'en va en buvant”!

– Azaz „evés közben jön meg az étvágy, de a szomjúság ivás közben elmúlik”?

– Az! Rabelais-tól!

– És mikor mondjam Villonét?

– Ha így mozgatom az ujjam!... Hehehe, elmagyaráztam Chazalon atyának, mi az a kisüsti.

– Engedelmetekkel, atyám, én is idéznék egy mondatot a francia klasszikusoktól, de csak abban az esetben, ha megígéritek, hogy nem mondjátok el senkinek; ez a szíverősítő ugyanis csak az istentelen Voltaire által

annyit kifigurázott bon-mot-tal jellemezhető: „tout est pour le mieux dans le meilleur des mondes possibles”. Lefordítanád Chazalon atyának?

– Voltaire, Chazalon atya! Candide! Pangloss magister!

– „La lune de miel”?

– Óh! – sikkant egyet Virginia főnövér.

– Nem, Chazalon atya, nem a „mézeshetek”!...

Majd elmagyarázom. Kedves egészségedre, leányom...

– Ejha! – mondja Chazalon atya.

– Milyen szép a magyar kiejtése!

– Máris sok magyar szót tud. Mondd azt, Chazalon: „papramorgó”!

– Páp-rá-morgo.

– Nagyon jó! Ez a „páp-rá-morgo”, amit most itál!... – s olyan remek a hangulat, hogy Edének nehezebbre esik a tárgyra térni: – De... leányom!... El kell mondanom, miért jöttünk.

– Azt hiszem, tudom, atyám. Bizonyára a szentképek ügyében.

– Tehát már járt itt a mi kedvelt fiunk, Ormándy őrnagy úr.

– Igen, atyám.

– Jóképű férfi, nemde?

– Nem emeltem föl tekintetem az arcára, atyám, hisz ő más világból jött hozzánk...

– No, ez igaz, leányom. S mit mondott?

– Meghozta a rendelést. A szöveget illetően azonban azt hagyta meg, hogy még pontosítani fogják. Mi természetesen, készséggel felajánlottuk a magunk bibliáit, de az őrnagy úr türelmetlen volt, nem kereste meg az ide illő éneket és bekezdést, mondván, hogy valahová fölírta a számokat, de hogy hová tette, az az istennek se jut eszébe... bocsáss meg, atyám, őt idéztem.

– Semmiség, leányom. Mi egyébként azért jöttünk, hogy e mulasztást pótoljuk. Két szövegrészt bocsátunk ítéleted elé. Az egyik: „Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket e földön, ahol a rozsdá és a moly megemészti, s

ahol a tolvajok kiássák és ellopják; hanem gyűjtsetek magatoknak kincseket a mennyben, ahol sem a rozsda, sem a moly meg nem emészti, s ahol a tolvajok ki nem ássák, sem el nem lopják.”

– Ez nagyon megfelel annak, amit Ormándy őrnagy úr elképzelt, atyám.

– Így igaz, leányom, de van egy harcosabb, szenvedélyesebb ige is Máté evangéliumában: a 7. vers 15. fejezete. „Őrizkedjete pedig a hamis prófétáktól, akik juhoknak ruhájában jönnek hozzátok, de belül ragadozó farkasok. Gyümölcseiről ismeritek meg a fát; vajon a tövisről szednek-é szőlőt, vagy a bojtorjánról füget?”

– Ez is nagyon jó, atyám. Szabad még egy kortyocskát töltenem?

– Meg talál ártani, leányom! – rázza finomdad mozdulattal ujjait Dániel. Bors odakapja a szemét, máris mondja:

– Mais ou sont les neiges d’antan?!

Virginia boldogan, gyöngyözően kacag:

– Ez a kis flamand ritkán szól, de akkor nagyon jól! „Hol van már a tavalyi hó”, óriási! Egészségekre, atyám!

– Óh, de finom...

– A környékbeli emberek nagyon értenek a pálinkafőzéshez. Jóban vagyunk velük... félreértés ne essék, ez elő van írva, szökés esetén ugyanis ők segítenek.

– Szökés? Innét?

– Hihetetlennek tűnik, de mégis van rá példa. Többnyire a kerti munkások próbálkoznak meg vele, de előfordult már a rakodásnál is. Képzeljétek, atyám, az elvetemültet körülrakták a társai szeméttel...

– Ki is jutott?

– Igen, de közben megfulladt, istennek hála, s így nem lett belőle kellemetlenségünk.

– Aha. Értem. Nos, Virginia főnövér, köszönjük a kedves fogadtatást. Most szeretnők megtekinteni a nyomdát.

– Máris? Mi arra gondoltunk, előbb talán az ebédet...

– Nem, nem, leányom, csak akkor, ha munkánkkal megérdemeltük. Merre kell mennünk?

A főnővér gyorsan elteszi az itókát:

– Mutatom az utat, atyám.

A komor folyosót úgy-ahogy megvilágítja a nap fénye, ám a lépcsőház már dohos homályba burkolózik, s ahogy mind beljebb és beljebb haladnak a fegyházba, mind hidegebb levegőt lehelnek a méteres falak.

– Itt lesz rögtön, atyám. Már hallani a gépek zaját.

– Igen?

Nem hallani semmit.

A főnővér bekacsázik a vasajtnál, s azonnal gutaütésesen vörös lesz a párnás arca: a műhely nem dolgozik.

Az az apáca, aki itt dirigál, egy vonalzóval jár-kezel a szedőgép, a fényesre csiszolódott felületű asztalok, a nyomdai masinák között. A vonalzó lapja széles, hajlékony, alighanem nagyot lehet vele ütni, mert a rabruhás nők megrezzennek, ahogy suhogtat vele.

– Mi történik itt? Patientia nővér!...

– Néhányan az engedetlenség vétkébe estek, főnővér.

– Micsoda?

– Nemrég fejeztük be a korábban megrendelt munkát a Térképészeti Intézetnek. Éppen a csomagoláshoz való előkészületekkel foglalatostokdunk, mikor közöltem az elítéltekkel, hogy készüljenek, mert valószínűleg hozzá kell fognunk a szentképek szövegének nyomásához...

– Ki adott erre utasítást, Patientia nővér?

– Még senki, főnővér, de láttam érkezni az atyákat és úgy gondoltam...

Virginia villámló szeme elhallgattatja. A rabnőkhöz fordul:

– Ki merészeli áthágni az előírásokat? Mióta szokás itt felülbírálni a műhelyvezető nővér utasításait?

Néhány másodpercig senki nem mozdul. Az ormót-

lan, csíkos göncök, a rövidre nyírt hajzatokra húzott idomtalan sapkák alatt félelemtől kitágult, árkos, beesett szemek tekintenek az ajtónál állók felé.

Aztán egy törékeny, sápadt lány előbbre mozdul:

– Tegnap kora reggel óta itt dolgozunk, főnővér. Csak annyi pihenőidőt kaptunk, hogy ehessünk valamit. Egész éjjel meg nem álltunk. Most egy percet se engedélyeztek, kezdeni kellett a csomagolást, s máris közölték, hogy újabb munka...

– Elég! Patientia nővér talán nem volt itt végig? Ő talán nem fáradt magukkal?

– Csakhogy ő nem rántott levesen és kukoricagombócon él!

– Csendet!

A csöndben valami neszt hallani: az egyik atya, az alacsonyabbik, feketébbik, odalép a másikhoz, valamit mormog a fülébe, ujjával számokat mutat.

A másik előbbre lép, azt mondja tört magyarsággal:

– Oh, ti, leanya és aszonya, jussa te eszedbe Mate evangeliom ezen szava: „A test lampasa o szem. Ha azért o te szemed tiszta, o te egész tested vilagos lesz. Ha pedig o te szemed gonosz, o te egész tested lesz sotet.” Nezetek az enyem szem ez oz atya szem.

A törékeny, sápadt lány nagy fekete szeme kitágul. Nézi a két pátert.

– Hiába ezeknek minden beszéd – susogja Patientia. Csúnya, hosszú képén gyűlölet. – Ezek megátalkodott kommunisták. Azt vágták az arcomba, hogy ha kényszerítjük őket a munkára, elrontják, amit csinálnak. Hogy majd ők leejtik a szedést.

– Sztrájk? – süvíti Virginia.

A rabnők közelebb húzódnak egymáshoz. Szembe fordulnak a főnővérrel.

A nagyszemű, fiatal nő, előttük, visszafordul társnőihez.

– Megcsináljuk, amit parancsolnak – mondja.

A kis csoport megdermed. Az arcokon düh és megvetés jelenik meg.

– Máté evangéliuma nevében – hallik a vékonyka hang.

Virginia feszültsége megenyhül.

– Egy bibliát – int Patientiának. Felüti, Bertier atyához fordul, franciául kérdi: – Melyik vers, atyám?

A szemüveges pap ujja végigszánt a finom papiroson:

– Itt az egyik... s ez a másik. Döntsd el, leányom, melyiket nyomtassuk a szentképek hátára.

– Mindkettőt, atyám. Mind a kettő a szívekhez szól. Chazalon atya bólogat. Nyomában Bertier is:

– Nagyon helyes. Elhatározásod kedves lesz az Úr előtt.

– Patientia nővér!

– Igenis, főnővér...

– Ki dolgozik a szedőgépnél?

– Klein elítelt.

– Ő? – mutat Virginia a nagyszemű fiatalasszonyra, aki még mindig társnői felé fordulva áll. – Klein elítelt, hozzám!

Parázs arcán könnycsík. Marokra fogja a zubbony ujját, letörli a könnycseppeket.

– Alázatosan jelentkezem.

– Írja a szöveget: „Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket...” Innentől eddig, Patientia nővér. A másik szövegrész... ez itt. „Őrizkedjete pedig a hamis prófétaiktól...” Idáig. Világos?

– Igenis, főnővér.

Chazalon atya közben rajzol valamit egy papirosra.

– Főnővér, kedves – mondja Bertier atya. – A társam elkészíti a „tükröt”. Ő ért hozzá, percek alatt megcsinálja. Mi addig talán... Szóba került korábban, hogy néhányan gyónni szeretnének. Én hozzákezdhetek, ha Chazalon atya végez, ő is bekapcsolódik.

– Nem is gondoltam, atyám, hogy beszéled a nyelvünket.

– Csak ami rámragadt, mióta ittvagyunk.

– S meg fogod érteni a nővérek által elmondottakat?

– Aligha. De a feloldozás kegyelme Istené, közvetítse bár magyar szó, francia vagy más nyelv, nemde?

– Igazad van, atyám, bocsásd meg ostobaságomat. Patientia nővér!... – s a főnővér elmondja magyarul, amit Dánieltől hallott. Aztán kisuhog.

A vonalzó nagyot koppan az asztalon:

– Munkára! Mindenki a helyére!

A nők kis csoportja feloszlik.

Egyikük megfog egy bádogtálcát, amelyre a szedés kerül, elhalad Parázs mellett – ahogy megfordul, a tálca hegyes sarka fájdalmasan a fiatalasszony bordái közé üt, nem lehet megállni jajszó nélkül.

– Mi az?

– Semmi, semmi, Patientia nővér, csak ügyetlen voltam.

Chazalon atya megkerüli a nagy asztalt, odamegy a szedőgéphez.

– Mit óhajt, atyám? – kérdi a hosszúképű nővér.

A pap elmosolyodik, rázza a fejét: „nem értem”. Mutogat, hogy meg akarja nézni a gépet.

A szeme azonban Parázson. S azt is látja, hogy az egyik rabnő előrehajol, leköpi a fiatalasszonyt.

Nagyot csap a homlokára, szóáradattal fordul Patientiához. „Bertier, Bertier!”, mondogatja.

– Bertier?... A másik atya? Hívjam vissza?

– Oui, oui!

A nővér kisiet a műhelyből, Bors persze kikíséri...

...s ahogy hangtávolságon túl van, megfordul. Jókor, hiszen Parázst már ütik a társnői.

– Elvtársnők!...

Tágra nyílt szemek, tátva maradt szájak fordulnak felé.

– Minden perc drága! Figyeljete! Meg kellene szervezni, hogy a nővér ne lássa a kész szedést! A szentkép hátára, fölül, petittel vagy hasonló betűnagysággal az idézetet! Alulra nonpareillel azt a szöveget, amit mi

adunk! Úgy időzítsétek a munkát, hogy éjszaka fejezzétek be! Ki tudja, hová fut be a telefonhuzal?

– A főnövérhez is, az őrséghez is! – nyögi ki végre valaki.

5.

– Alázatos tiszteletem, alezredes úr!

– Szervusz, kérlek, szervusz!

– Á, Dezső, de rég láttalak, hogy vagy, mint vagy, voltál már szabadságon, mi, én bezzeg ki se tehetem a lábam az irodából, mióta itt van ez a nagy eukrisztusi fölhajítás, meg lehet bolondulni...

– Jó napot, maga hamis ember, úgy elfeledkezett az ígéretéről...

Ez így megy szüntelenül, amíg csak Zentay föl nem ér a szolgálati helyére: mindenki köszön, mindenkinek van hozzá egy-két szava, attól függően, mi jut eszükbe, amikor megpillantják.

– Alezredes uram!... – ugrik föl a titkára, mikor belép az előszobába. – Tegnap még azt az értesítést kaptuk...

– Az tegnap volt! Pihenj! Egyébként... még nem hivatalosan vagyok jelen. Még néhány nap türelmi idő, s ha semmi nem jön közbe...

– Nagyon várjuk az alezredes urat.

– Ez kedves az uraktól. Mi újság? Nem járt itt Ormándy őrnagy?

– Ma még nem. Egyébként minden nap módját ejti, hogy bekukkantson.

– Átnézek hozzá, ha valaki keresne. Igaz, nem kereshet senki...

Ormándy előszobájában is örömmel üdvözlük Zentayt, sietnek bejelenteni.

– Dezső! Jaj, de örülök!

– Jólesik, amit mondasz, Oszi.

– Ha hiszed, ha nem, épp most gondoltam rád! Nézz

ide, imént érkezett ez a távirat! Márianosztra közli, hogy elkészültek a szentképekkel, már el is szállították!

– No, ez derék. A főnökség biztos meg lesz veled elégedve. Elég volt egy fél szó, s te máris intézkedté!

– Tiéd az érdem, Dezső. Te adtad a tippet, hogy vigyem Nosztrára.

– Ne szerénykedj, Oszi. Te mentél el, te beszélted meg, te adtad meg a szöveget...

Ormándy megvakarja centisre nyírott haját:

– Öntevékenyek voltak, Dezső, mert én az istennek nem találtam azt a cédulát, amire azt a bibliai passzust írtam; tudod, ott apácák vannak, azok úgy ismerik ezeket a szövegeket, mint mi a szolgálati szabályzatot.

– De megnézted...?!

– No, azért külön nem mentem le, de hát éppen te mondtad, hogy ott remek a szervezés. Egyébként itt a távirat, jártak náluk a papok is, ők intézték a szállítást, mindent...

– A papok?

– Azok.

– Hát nem te kaptad meg az utasítást azon a megbeszélésen?

– Én, de... az a sapkás tette a javaslatot, szentkép, ez az ő reszortjuk, nem a miénk.

– Mutasd azt a táviratot!

„Ormaandy Oszkaar oernagy urnak, Budapest. Megrendelt szentkeepek elkeeszueltek, Bertier ees Chazon atyaak aatvetteek ees elszaallitottaak, teljes meg-eleegedeesueket fejezteek ki. A szaamlaat felterjeszt-juek. Fegyinteezeti igazgatoosaag.”

Zentay megdörzsöli a képét:

– Te, Oszi, én a te helyedben odaszólnék. Furcsál-lom, hogy az egyházi hatóságok a te megkérdezé-sed nélkül intézkedtek... és akkor még ide küldet-ik a szá-m-lát.

Ormándy becsengeti a titkárát:

– Hívassa fel nekem azonnal a márianosztrai fe-gy-in-tézetet.

- Értettem, alázatosan!...
- No, addig beszéljünk rólad, Dezső. Szivart?
- No, ott még nem tartunk, Oszi, köszönöm, egyelőre nem merem megkockáztatni. Egyébként, el ne kopogjam, javul a helyzet. Nem kell állandóan a reteráton tanyáznom, szép óvatosan kiszélesíthetem a diéta körét is.
- Mit állapítottak meg?
- Vastagbélgyulladásra gyanakszanak, de tulajdonképpen nem jutottak közös nevezőre.
- Vastagbél...! Az ember azt hinné, hogy előbb a vékonybél mondja föl a szolgálatot.
- Miért, Oszi?
- Nem is tudom, csak a magam egyszerű katonafeje után megyek. A vastagnak ellenállóbbnak kellene lennie, mint a vékonynak, nem?
- Zentay fanyarul elmosolyodik:
- Nem jó ilyesmivel tréfálni, Oszi.
- De hidd el, én...
- Kopogtatnak. A segédtsízt:
- Jelentem alázattal, Nosztrával nincs telefon-összeköttetés.
- Hogyhogy?
- Baj van a vonallal. Fölhívtam a postát, azt mondják, a központtal történt valami, ahol a községből kiágazik a fővonal, már kiszálltak. Egyébként van itt még egy hír, ugyancsak Nosztrával kapcsolatban, bár valószínű, hogy csak véletlen egybeesés...
- Micsoda?
- Egy rab megszökött.
- Onnan? No, ez szép.
- Meglesz az, Dezső. Eddig mindenkit megtaláltak. A környék népe kellően föl van világosítva.
- Ki szökött meg, tudják?
- Alázatosan jelentem, nem kérdeztem.
- Kérek jelentést! Mielőbb!
- Igenis, őrnagy uram!
- Te, Oszi, én nem hiszek az efféle véletlenekben.

Kissé sok egyszerre. Hónapokig síri csönd van – mit hónapokig, évekig! –, aztán egyszerre ez a három apróság...

– Kérlek, Dezső, nem tart semeddig: ugorjunk föl oda. A kocsimat épp most javították, remekül fut, azt a hetven kilométert másfél óra alatt megteesszük!

– Őrnagy úrnak alázatosan jelentem, a belügyben megérdeklődtem, bizonyos Klein...

– Klein...! Ez pontosan az a zsidó nő, Dezső, aki...

– Gyerünk, Oszi! Valami azt súgja nekem, hogy ott a helyünk!

– Rendeljen el készütséget a különleges csoportnak! Valahonnét telefonálok!

Néhány perc múlva átszáguldanak a hídon, aztán: irány Észak, a váci országúton.

– Tudod-e, mit felejtettünk el, Oszi?

– Nem, Dezső.

– Az egyházi illetékeseknél érdeklődni! Emlékszel arra a két névre?

– Hogyne. Bertier és Chazalon. Ismerősek is, holtbiztos, hogy rajta vannak a listán.

– Én azért a helyedben rákérdeztem volna.

– És mit mondtam volna, milyen apropóból?

– Hát hogy sikerült-e épségben Pestre hozni a szentképeket... meg hogy mi a tervük vele.

– Bármelyik rendőrőrsről odaszólhatunk nekik, Dezső.

– Ne mulasszuk el, Oszi!

Még Újpestről telefonálnak. Az illetékes nyilvántartó igen készséges:

– Hogyne, őrnagy uram, ismerjük a két nagytiszteletű vendéget. Raymond Bertier, francia illetőségű, montbenoit-i apát, a besancon-i püspökséghez tartozó egyházkerületből. Hanno Chazalon, Belgiumból, flamand egyházi férfiú, a namuri...

– Oszi, tanácsos volna ellenőriztetni a francia, illetve a belga kapcsolataink révén, hogy az adatok stimmelnek-e!?

– Igazad van, Dezső! – s Ormándy máris adja az utasításokat. – Majd mi jelentkezünk! Folytatjuk az utunkat! Érti?... Mehetünk, Dezső!

– Menjünk is, Oszi, ha el akarjuk érni az ebédet. Egyszer jártam Nosztrán, olyan ebédet kaptam a főnövértől...

– Engem is kínálgatott volna, de én nem kedvelem ezt a szenteskedő fajtát. Ismered az ízlésemet, Dezső...

– Üriember nem tekint a nőneműnek a szakácsnőt, Oszi!...

Ormándy nem felel, tapossa a gázt.

Vácról ismét kapcsolatot teremt a hivatalával.

– Alázatosan jelentem – hallja –, valami nem klapol a kért nevekkal. Montbenoit kisváros a svájci határnál, de nem apátság, s a Bertier nevet nem ismerik. A Chazalonnal kapcsolatos adatok viszont nem elégségesek ahhoz, hogy információkat szerezzünk be. A nyilvántartás elsiklott az alaposabb vizsgálat fölött, mert a namuri főméltóság tekintélye...

– Elég! Riassza a különleges csoportot! Tudakolják meg, hogy az újpesti vámnál följegyeztek-e valamilyen járművet, amely Márianosztráról nyomdai küldeményt vitt a fővárosba! Minden apróság érdekel! Recsentsenek rá a postásokra, hogy csinálják már meg azt a nosztrai vonalhibát, mire odaérünk! A Belügy, ha eddig nem tette meg, rendeljen el országos körözést a szökött Klein nevű nő ellen! A fotóját adják le a lapoknak! Találjanak ki hozzá valami rémmesét! Valaki menjen el az illetékes egyházi szervekhez, tudni akarom, hogy jöhettek be az ő égiszük alatt ismeretlen személyek! Értesítsék a fővárosi nyomozó hatóságokat, akár Schweinitzert is lehet informálni, nehogy aztán ott álljunk, mint számár a hegyen, valami provokáció előtt!

– Bravó, Oszi. Magam se csinálhatnám különbül.

– Várj, Dezső, még koncentrálok, hogy nem felejtettem-e ki valamit...

– Koncentrálsz...?!

– Bocsáss meg, úgy érzem, ez a perc most nem alkalmas rá, hogy gúnyolódj velem. Tudom, sose voltál túl jó véleménnyel a képességeimről, de most – engedelmeddel – én fogom a gombolyag végét.

– Jól tudod mondani ezt az „én”-t.

– A te helyedben örülnék, hogy éppen én, s nem valaki más tartja kézben az ügyet.

– Az én helyemben? Miért, mi van énvelem? Mi közöm nekem ehhez az egész disznósághoz? Nem is vagyok aktív állományban!

– Te adtad az ötletet. Lehet, hogy már akkor röhögtél rajtam: no, ez a marha Ormándy most mászik bele a slamasztikába...

– Mit adtam én? Miféle ötletről beszélsz?

– Egy órával ezelőtt még kidüllesztett mellel kasszíroztad be, hogy Márianosztra neked jutott először eszedbe!

– Csak nem azt akarod mondani, hogy Márianosztra képezi a gyújtópontját ennek a szövevénynek? Ha ide úgy járnak be a hamis papok, mint a huzat az ablakon, ha az osztályod nem képes kézben tartani a dolgokat, ha nincs annyi eszed, hogy egy néhány mondatos szöveget megőrizz a zsebedben, ha minden ellenőrzés nélkül hagyod, hogy rád hivatkozva elszállítsanak sok ezer nyomdai terméket, amin fogalmad sincs róla, mi van...

– Tudtam! Mindig tudtam!

– Ugyan mit?

– Hogy féltékeny vagy rám. Hogy csak arra való vagyok: eljátszhasd velem a fölényest. Maholnap huszonöt éve, hogy folyton ezt csinálod velem, de – isten a tanúm – egyszer megunom... Most hova mégý?

– Találd ki, te kuglifejű!...

Ormándy fölpattan, de Zentay addigra már nincs a szobában.

Telnek-múlnak a percek, s nem jön.

Ormándyn csupa víz az ing. Egyre rosszabbul érzi

magát a bőrében. Küszködik benne az önbecsülés meg a bizonytalankodás.

Végül nem állja tovább: kimegy megkeresni Zentayt.

Az alezredes – sehol.

Végre valaki, enyhe zavarban, a mellékhelyiségre mutat.

Ormándy bekopog.

– Foglalt!

– Én vagyok, Dezső.

– Keress másikat, Ormándy.

– Nem erről van szó, Dezső. Szeretném, ha elfelejténénk az előbbi szóváltást, indulnánk tovább.

– Nem lehet.

– Ne tedd ezt velem, Dezső! Én vagyok a hibás, elismerem. Gyere, menjünk, biztos vagyok benne, hogy megcsípjük őket.

– Én nem megyek, Oszi. Ne számíts rám.

– Ez az utolsó szavad?

– Nem erről van szó, Oszi! Nem érted? Ismét elkapott a szapora!...

– Most hova hajtsak? – kérdi Piri néni.

A csukott kis teherkocsi, rajta a hatalmas „Kulcsár és Huppert” felirattal, ismét teljes pompájában ragyog. Bors és Dániel most fizeti ki a kialkudott összeget az autótelep ismerős tulajdonosának, aki csak abban az esetben volt hajlandó kölcsönözni nekik a mosatásra beadott halottszállítót, ha helyette hoznak egy másik teherautót – „zálogba”.

– Remélem, megértik – mondja –, ha a gyászhuszárok közben idejöttek volna, kivágom magam, hogy részeg volt a sofőr és a pucérájosok kocsija helyett a hullaszállítót vitte el...

– De nem jöttek.

– Azok? Ha eddig nem jöttek, kár is várni őket. Valahol isznak, aztán azzal mennek vissza a temetkezési vállalatához, hogy én csaptam be őket. Persze, most nem bánom, mert ezt a fekete kocsit valóban le kell

mosatni, nehogy a hekusok... Nem vált le a fekete szalag?

– Nem.

A kocsis rendszáma: 3323. Minden hármából nyolcast fabrikáltak néhány célszerűen elhelyezett fekete szalaggal.

– A vámnál nem volt semmi baj?

– Nem. Kifizettük az illetéket az utolsó fillérig, nehogy belénkkössenek. Ott már a rendszám is az igazi volt, csak éppen besaraztuk... de nem törődtek vele.

– No, akkor... sose láttuk egymást, Piri naccsád, se az urakat.

A tarka „Kulcsár és Huppert” kihajt a telepről.

– Visszaviheted, Piri mama, aztán...

– Találkozunk a tahi kompnál.

– Ott.

– Parázs biztonságban van?

– Igen.

– A szentképek között hoztátok ki?

– Gondolhatod, a főnövértől kaptuk az ötletet... Ő mesélte Edének, hogy egy rabnő a szemétbe bújtatva jutott ki a fegyházból.

– No, ez nem illik a mi esetünkre. Azok a szentképek, amiket csináltak, éppen nem nevezhetők szemétnek, sőt!... Egyszer talán belekerül a mozgalom történelemkönyvébe: egyik oldalon Szűz Mária, másikon fölül a szent szöveg, alatta meg... „Európa, vigyázz! Farkasok vették be magukat kertedbe, minden bokor mögött acélfogak fehérlenek...”

– Honnan vetted ezt a szépséges szöveget, Máté?

– Kissé átköltöttem a bibliát.

– Hej, fiúk, de szeretném látni, hogyan fogadják a munkások ezeket a derék külföldi papokat, ahogy minden gyárkapu előtt osztogatják a szentképeket...

– Ez Ede ötlete volt. A kora reggeli ájtatosság alkalmával fölemelkedett, formás kis beszédet tartott – sajnos, a francia tudásom csak néhány mondatra szorítkozik, így nem értettem mindent –, és felhívta a tisztelendő atyákat, segítsenek a magyaroknak Krisztus és a

nemuri püspök őexcellenciája nevében, hogy a köznép, a munkások is részesüljenek az ige áldásából.

– Kérlek, nagyon jellemző az egyház kiváló szerve-zettségére és belső, lelki egységére, hogy senki nem vontá ki magát az akcióból. Ugy rajzottak kifele a taxiállomásra, mint amikor a misszionáriusok megér-keznek a távoli afrikai kikötőbe, tettvágytól buzgó szív-vel.

– És ki fizeti a taxiszámlát?

– Gondolom, központi alapból rendezik majd, mint minden más költséget!

– Ó, ti álszent gazfickók! A címetek persze ti adtátok meg!

– Természetesen: Csepel, Váci út, Soroksári út, Zug-ló, Óbuda... Inkább a nagyüzemek, ahonnét egyszerre sok ember jön ki, illetve kezdi a nappali műszakot.

– No, itt tanácsos lesz kiszállnotok. Lementek a hajó-állomásra...

– Én előbb fodrászhoz megyek, Piri néni, levágatom ezt az átkozott szakállat.

– Miért? Nagyon férfias vagy vele!

– Nem tudok tőle enni. Beleér a levesbe, fölfogja a morzsát... elegendem van belőle.

– S te, Bors?

– Én nem járok fodrászhoz lassan húsz éve, csak ha teljes biztonsággal vagyok. Tudod, Piri mama... különös ismertetőjel: platinalemez.

– Viszlát, fiúk. Iparkodok kifele. Arról fogtok meg-ismerni, hogy szivarra gyújtok. Abban az átkozott mo-sodában nem szivarozhattam.

Bors és Dániel a gépkocsi után néz, aztán szemügyre veszik a Duna-partot. Verőfényes, szép idő van, fények játszanak a vízen, túloldalt, a Várhegyen, a hosszan elnyúló palota kupolájának hegyében, kókadozik a zászló.

– Meleg lesz – állapítja meg Bors.

– Élvezet lesz künn a zöldben.

– Te az időjárásról beszélsz? Mert én a helyzetről.

– A mienkről? Gondolod, hogy hagyunk valami nyomot magunk mögött?

– Nem a mi helyzetünkről van szó, Ede, hanem ennek a szép városnak a jövőjéről. Meg az országéről.

– Épp te mondod, aki folyton hangoztatod, hogy derűlátó vagy?

– S ezt épp te mondod, aki mindig afféle szerencsés fickónak tartottál engem, aki nem is tudja, minek örül?

– Örülj annak, hogy megint itt vagyunk. Hányszor megpróbálták, hogy rövid úton eltanácsoljanak bennünket innét! Golyóval, bikacsökkel, júdáspénzzel, ígéretekkel...

– Annak örülnék, ha ugyanitt lennénk, de nem ketten, hanem – mondjuk – kétszázezren, vagy kétmillióan. Akiken nem fogott a golyó, a bikacsök, a júdáspénz, az ígéret.

– No, helyben vagyunk! Ismét az érzelmek beszélnek belőled. Szubjektivitás a javából, az objektív helyzet könnyed mellőzése...

– Ki akarok jutni a szabad világba, Ede. Letörni az aggály korlátait. Küzdeni az élet koronájáért: a tettért.

– De megjegyezted!...

– Mit csináljak, ilyen vagyok. No, amíg te beülsz a fodrászatba, én lemegyek a rakpartra, nézelődni.

– Nézelődni!... Ismerlek. Megint kitalálsz valami képtelenséget.

Bors fölneéz rá, aztán csippent egyet a szemével:

– Kénytelen vagyok, Ede. Ha jól látom, odaát, abban a dombon álló házban, nagy a készülődés, a jövés-menés. Terveznek valamit...

– De, ha rajtad múlik, nem tudják véghezvinni.

– Rajtam, rajtad, meg a többieken. Így egyetértünk?

*

Bors Máté kalandjai itt véget érnek. A szerző, Fülöp János, tragikusan korai halála miatt a trilógia harmadik kötete már nem készülhetett el.

